STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09669

TIREN-FENSTER

Ephraim Kaganowski

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אפרים קאַגאַנאָווסקי

טירען-פענסטער

נאָוועלען

אַרויסגעגעבען דורכ'ן „ליטעראַטור־פאָנד" בײַם פעראײן פון יודישע ליטע־ראַטען און זשורנאַליסטען אין וואַרשאָ.

1921

Copyrighted by
Jewish Writers Club
New-York

די אָרטאָגראַפֿיע — לויט'ן ווילען פֿון מחבר

הילע געצייכענט פֿון ה. בערלעווי.

געזעצט און געדרוקט אין דרוקערײַ פֿון ברידער
האַצקעוויטש, וואַרשע, נאַלעווקער קראַמען.

צוריק פון בית עלמין

שוין אָוונט=צייט איז דאָס יונגע פּאָר=פֿאָלק צוריקגעגאַנגען פֿון בית=עלמין פֿאַר אָרימע, וואָס איז געלעגען הינטער דער שטאָדט, אײנמיטען אַ ברייט, ווייס=זאמדיג פֿעלד, אַרומגערינגעלט מיט אַ נידעריגען, געמויערטען פּאַרקאַן. אַרום איז שטענדיג שטיל געוועזען, אָבער נישט ווייט האָט זיך געצויגען אַ באַהן=ליניע און פֿון דאָרט האָט זיך אָפּט אָנגעטראָגען אַ גערויש פֿון דער באַהן און אַ הילכיגער פייף האָט אַריינגעקנאַלט אין ווייס=זאַמדיגען פֿעלד אַריין. און אַ ביסעל ווייטער, אויף יענער זייט ליניע, זענען געשטאַנען רויט געמויערטע גלאָז=פֿאַבריקען, וואָס האָבען געפּייפט ווילד און אומעטיג, ווי זיי וואָלטען דערצעהלען פֿון בית=עלמין.

דאָס פּאָר=פֿאָלק איז געגאַנגען מיט אַ שמאָל, שטויביג שטעגעלע. זי מיט אויסגעווײנטע בלאָנזשענדע אויגען, ער מיט אַ שאַרף אויסגעבלייכט פּנים. פֿון דעם נידעריגען האָרוואוקס אויף זיינע באַקען, האָט דאָס פּנים אויסגעזעהן, ווי איינגעריסט אין סאַזשע. ער האָט געטראָגען אַ שווערען פּאַלטאָ, אויפֿגעשטעלט דעם קאָלנער, כאָטש ס'איז געווען נישט קיין קאַלטער פֿריהלינגס=אָוונד.

געגאַנגען זענען זיי אַביסעל אָבגעטיילט איינס פֿון דעם אַנדערען. זי, די הענד צונויפֿגעבראָכען, ווי זי וואָלט זיך

אַליין עפּעס אַ שרעקליכע זאַך דערצעהלט איהרע ליפּען זענען אָבער שטאַרק צונויפגעפּרעסט געווען און אַלע מאָל איז זי פון׳ם שטעגעל אַראָפּ, אריין אינ׳ם זאַמדיגען פעלד, מיט בלאָנזשענדע אויגען ווי אַ משוגע׳נע...

*

מיט אַ פּאָר שעה פריהער זענען זיי ביידע געגאַנגען צוזאַמען נאָך דער עגלה. אינווייניג, אין דעם שוואַרצען קעסטעל, איז געלעגען דער טויטער יענקעלע, זייער ערשט קינד. אַנדערט־האַלבען יאָהר איז ער אַלט געווען און פאַראַכטאָגען האָט ער פלוצלינג בעקומען היץ, איז בעשאָטען געוואָרען מיט רויטע פינטעלעך און געשטאָרבען. איצט געהען זיי בעזונדער.

— שרה׳לע וואו געהסטו?... דו געהסט דאָך נישט גוט! — האָט דער יונגער־מאַן צו איהר געשריגען, מיט אַ פערשטיקטער טרעהרענדיגער שטים, איילענדיג שנעל צו איהר. נאָר זי האָט אויף איהם נישט געקוקט, מיט קראַמפּהאַפטע בעוועגונגען געריסען זיך פאַר׳ן קאָפּ און געמורמעלט:

— כ׳ווייס נישט... כ׳געה צו מיין זוהן... וואו איז מיין קינד?...

— שרה׳לע, לאָז שוין זיין גענוג — האָט דער יונגער־מאַן זיך געבעטען, אָננעמענדיג זי פאַר אַ האַנד. איהר בליק האָט אויף איהם שטום געבלאָנזשעט דורך אַ פּאָר מינוט, נאָכדעם האָט זי איהם אויפגעהויבען ווייט אין זאַמדיגען פעלד אַריין, וואו דער בית־עלמין האָט זיך געצייכענט, ווי אַנ׳אָפּגעריסען וועלדעל. זי האָט אויסגעבראָכען אין אַ טיף־האַרציג געוויין און פערענדיגט מיט אַ ווילדען, שפּיציגען קווימש:

יענקעלע!... יענקעלע, וואו ביסטו?...

דער יונגערמאַן האָט זי אונטערגעהאַלטען ביי דער פּלייצע, זי זאָל נישט פאַלען, און ביידע זענען געשטאַנען ווי פאַרבלאָנזשעטע אין אַ זאַמדיגען מדבר. זייערע בליקען האָבען געבלאָנזשעט איבער׳ן פעלד, צום בית־עלמין צו, וואו די זון האָט זיך אַראָבגעלאָזען אונטער די בית עלמין־ביימער. דאָרט

האָבען גערוהט די שטילע מצבה־שטיינער, בעשאָטענע מיט א רויט־גאָלדענעם שטויב, ווי אַ שטילער פערגלייווערטער הויף, וואָס איז געבליבען פערגעסען אין ווייס־זאַמדיגען פעלד...

*

זיי זענען שוין אַראָפּ פון׳ם פעלד אין די שמאָלע אָרימע אונטער־געסלעך, וואָס זענען געלעגען ביים עק שטאָדט, פערטויבטע און אומעטיגע. דער פאַרנאַכט האָט אָנגעפילט מיט נעפעלדיגער פינסטערניש די ווינקעלעך פון די גאַסען און די קליינע, אומעטיגע פענסטערלעך פון די הייזער. נאָר די גאָלדענע פלאַמען פון׳ם זון־אונטערגאַנג האָבען בעגילדעט אַ שפיץ פון אַ דאַך אָדער אַ גלייכען, שמאָלען קאַנט פון אַ הויז.

ערגעץ ווייט, אין אַ קליין פענסטערל פון אַ רויטער, ווי אָפּגעשוונדענער וואַנד, האָט זיך אַריינגעגאָסען די אונטערגע־הענדע זון, גלייך ווי גאָט אַליין וואָלט אַריינגעשיקט אַלע ליכטיגקייטען פון דער וועלט אין דעם קליינעם, אָרימען פענסטערל...

— גאָט, פאַרוואָס האָסטו צוגענומען די טרייסט פון מיין שטוב... — האָט די מוטער געמורמעלט, ווי זי וואָלט עמיצען עפּעס אין אויער אַריינגעזאָגט, און די הענד זיך געבראָכען. איהר פנים האָט איצט אויסגעזעהן טיעף־רוהיג, נאָר אַלע מינוט האָט איהר ברעם אַ צאַפּעל געטון, ווי זי וואָלט זיך פאַר עפּעס דערשראָקען.

— ווי אַזוי וועל איך איצט די טיר פון מיין שטוב אויפמאַכען?.. ווי אַזוי וועל איך זיך נישט דערשרעקען פאַר די פיער ווענד?.. אוי, יענקעלע!... אַ בייזע האַנד האָט דיך ביי מיר צוגענומען.

דער יונגער־מאַן איז געגאַנגען נעבען איהר, טיעף גע־עטעמט מיט דער קיהלער, פאַרנאַכטיגער לופט און אין זיין מידען מח האָבען זיך געשפּאַרט וועהטאָגליך־שווערע געדאַנקען.

ער האָט איצט געזעהן קלאָר די גרעניץ צווישען לעבען און טויט, פאַר זיינע אויגען איז געשטאַנען דער בית עלמין,

דאָס ווייסע זאַמדיגע פּעלד און די שטילע, אונטערגעהענדע זון. און דאָ אַרום זענען געסלעך, הייזער ווי אָנגעוואָרפענע שטיינער, דאָ לעבט מען... און וואָס טיפער דער געדאַנק האָט זיך אין איהם איינגעגעסען, אַלץ נעהנטער אַהין האָט ער זיך דערפיהלט...

ער האָט זיך דערמאָנט אָן דעם פרישען קבר פון זיין קינד און ס׳האָט איהם אַזאַ ציה געטהון אַהין; דאָס שטילע פעלד... די אונטערגעהענדע זון... די שאָרכענדיגע ביימער אויפ׳ן בית־עלמין... — דאָס אַלץ האָט זיך אויסגעוועבט אין איין וועהטאָגליכער, ציהענדיגער בענקשאַפט צו זיין קינד. ער האָט איצט פערגעסען אָן אַלעם, וואָס לעבט אַרום איהם, פאַר זיינע אויגען איז געשטאַנען דער שטילער פאַרנאַכטיגער בית־עלמין.

*

אַנטקעגען איהם באַרג־אַראָפּ, אינ׳ם שמאָלען אונטער־געסעל האָט געצויגען אַ לויה. אַ גרופּע האַלב־געבויגענע יודען און ווייבער איז לאַנגזאַם נאָכגענאַנגען און טייל פון די ווייבער האָבען געוויינט. נאָר אין זיינע אויערען איז אַ טויבע שטילקייט געשטאַנען.

ער האָט נישט געהערט דאָס וויינען. ער האָט געקוקט אויפ׳ן שוואַרצען וואָגען און געטרונקען די שטילקייט, וואָס האָט פון איהם אַראָפּגעעטעמט. זיינע אויערען האָבען זיך ווי אויפגעעפענט און ער האָט דערהערט אַ היסטעריש פרויען־געוויין.

ערשט איצט האָט ער דערזעהן, ווי אַ רעדעל ווייבער האָבען אונטערגעהאַלטען זיין פרוי. ער האָט זיך אַ לאָז געטון צו איהר און איבערגענומען זי פון די ווייבערס הענד. אַ קליין מיידעל האָט געבראַכט וואַסער פון אַ געוועלבעל און ער האָט עס געשפריצט אויף דער פער׳חלש׳טער.

ווען זי איז צו־זיך געקומען, זענען זיי שוין געוועזן אַליין. נאָר עטליכע קינדער האָבען אויף זיי געקוקט מיט צושראָקענע אייגעלעך.

זיי זענען געגאַנגען צוזאַמען. — זי שטיל, מיד אָנגע־שפּאַרט אויף איהם.

— אַליין האָב איך דיך געלאָזען... מיין גאָלדען קינד... מיין שטילער מלאך... — האָט זי ווי משוגע געמורמעלט.

ער האָט זי נישט געהערט; ווי אין אַ טיפען פאַר׳חלומ׳־טען שלאָף איז ער געגאַנגען.

— ס׳וועט קומען אַ טאָג, אָדער אַ נאַכט... עמיצער וועט נאָכגעהן... אַהין, צו יענעם ווייסען, שטילען פעלד. דערנאָך וועט דער, וואָס וועט נאָכגעהן, קומען אַהין... די זון וועט פארגעהן איבער׳ן בית־עלמין... און אַזוי וועט געהן איינער נאָכ׳ן אַנדערען... איינער נאָכ׳ן אַנדערען...

און אַ שווערען, ברענעדיגען וועהטאָג האָט ער אין קאָפּ דערפיהלט...

*

די זון איז שוין פאַרגאַנגען. אין דער שמאָלער לענג פון די געסלעך האָבען זיך גענעפּעלט די געלע פלעמלעך פון די לאַמטערענס. דער הימעל איז געווען טונקעל־בלוי און שי־טערע זילבער־שטערן האָבען אין דער ווייטער, קיהלער בלוי־קייט אַרומגעצאַפּעלט.

איצט האָט זיך איהם אויסגעדאַכט, אַז די אַלע געסלעך פלעכטען זיך צונויף אין איין שמאָלען, אויסגעפלאַסטערטען, גלייכען וועג, און די אַלע לעבעדיג־בעוועגליכע מענשען נעמען זיך צונויף אין איין שטילען, אייביגען גאַנג, ציהען שטיל אַהין צום ווייסען, זאַמדיגען פעלד, — אַזוי אונטער דער אונטער־געהענדיגער זון צום בית־עלמין „פאַר אָרימע“.

אויף דער אלטער מיהל.

אַ קאַלטע הערבסט־נאַכט.

דער הימעל גרוי־רויטליך, ווי דורכגענומען מיט אַ לייכטען, ברודיגען פלאַם, פערציהט זיך ווייט־ווייט און פערגעהט אין אַ גרויען פויל־וואַסערדיגען נעפעל.

עס טריפען לאַנגזאַם גראָבע, פוילע רעגען־טראָפענס. ס׳איז קאַלט, און די קעלט איז אַ פויל נאָגענדע, ווי טראָפענס קאַלטען שווייס וואָלטען זיך געגאָסען...

טיף אין גרויען נעפעל שניידט זיך אַריין די שאָסע און בלאַנקט מיט אַ גרוי־נאַסען גלאַנץ.

אַרום איז שטיל און פינסטער.

ביי דער זייט שאָסע, נעבען אַ פייכטען, זומפיגען גראָבען, שפּאַנט מיט שנעלע טריט דער יונגער פויער „קאָסטעק“. זיינע פיס זענען באָרוועסע און פּאַטשען אויף דער שטיינערנער שאָסע מיט אַ פייכט־ליימיגען פּלעסקעריי. זיין לייכטע, בלוי־לייווענטענע בלוזע בלאָזט זיך פון׳ם ווינד, דער אַרומגעריסענער ראַנד פון זיין שטרויענעם קאַפּעליוש רייסט זיך אַרויף און עס טריפען איבער זיין פּנים די פוילע טראָפענס פון׳ם רעגען.

ער איז אַ דאָרף־גנב און די פויערן רופען איהם „פּטאַשעק“.

— ווי שפּעט קען שוין זיין! — קלערט ער.

ער קוקט זיך אַרום: ס'איז שטיל און פֿינסטער. אין פעלד, אין וואַלד הערט זיך נאָר דאָס רוישען פֿונ'ם רעגען; צייטענווייז טראָגט זיך אָן קרום אַ ווינד און מיט אַ פייכט־געשווענקערײַ צוויגען זיך די ביימער...

— ווי שפּעט קען שוין זיין?

צוויי אַ זייגער בייטאָג איז געווען, ווען ער איז אַוועק פֿונ'ם דאָרף...

— כ'האָב נאָך אין דער פֿריִה געוואוסט, אַז דער טאָג וועט זיין אַ פֿערשאָלטענער! — קלערט ער. — אַז ס'קריכען מיר אין קאָפּ אַריין נאָר די ב׳ינדע „צעלקע" מיט'ן הינקענ־דיגען „פּי׳פ", מוז עפּעס געשעהן! ס'אַ הינקענדיגער הונד! כ'האָב געוואוסט, אַז ער וועט מיך קומען פֿערבעטען. זי בענקט נאָך מיר—דערצעהלט / ר מיר. ד.ע, הע! כ'האָב דיך שוין דערקענט, הינקענדיגער הונד, ווער דו ביסט! און דיך ב׳ינדע, האָב איך דערקענט!

אַזוי זידעלט פּטאַשעק אין די געדאַנקען זיינע חברים, צו וועלכע ע׳ געהט איצט קיין יאַלאָווקאַ...

ער קוקט זיך אום צוריק, צי איז ער שוין אָבגעגאַנגען ווייט פון זיין דאָרף, די שאָסעע איז אָבער אַזוי פינסטער און פערנעפּעלט, אַז ער קען נישט וויסען, וואו ער איז. ס'דאַכט זיך איהם, אַז ער איז נאָך פון זיין דאָרף נישט אַרויסגעגאַנגען, און ער טוט אַ ציטער.

פּטאַשעק האָט נישט קיין מורא פאַר די פויערען. ווען זי׳ האָבען איהם היינט געיאָגט, איז ער גאָרנישט אַנטלאָפען. ער האָט זיך גלייך אַוועקגעשטעלט, אויסגעצויגען דעם האַלז און געזאָגט:

— נאַט אייך! שניידט מיר איבער דעם האַלז! אָדער הענגט מיך אַליין אויף אויף אַ בוים!

איהם שרעקט נאָר דאָס געשריי, וואָס ווערט, ווען מען דערהערט איהם, און ער פֿרעגט זיך אַליין:

וואָס ווילען זיי פֿון מיר? כ'האָב דאָך די שטיוועל

נישט געגומען !
און ער דערמאָנט זיך, ווי דער הינקענדיגער פיליפ האָט צו איהם גערעדט אין דער פריה :
— קום קאָסטוש !—האָט ער געזאָגט און דערלאַנגט אַנ'אויסגעבוי־געגעם פּאַפּיראָס פונ'ם היטעל אַרויס.
— קום פּטאַשעק ! צעלקע בענקט נאָך דיר. זי פרעגט זיך אַלע טאָג : פאַרוואָס זעהט מען נישט פּטאַשעק'ן ? זעה נאָר, ווי דער הימעל איז פאַרוואָ־קענט, ווי ער וואָלט מיט אַנ'אייזערנעם שלאָס, פערשלאָסען געוואָרען, זעה נאָר, ווי אַלץ איז פּערנעפּעלט ;—קום פּטאַשעק !
און ער איז מיט איהם געגאַנגען.
אויפ'ן גאַנצען וועג האָט איהם פיליפ פערצעהלט, ווי גוט ס'לעבט זיך ביי דער בלינדער צעלקע. אַלע ביינאַכט קאָכט מען אָפּ גרויסע טעפּ קאַרטאָפּעל און קיין ביסעל בראָנפען פעהלט נישט. אַלעק „נעמיעץ" ברענגט אַ ברוינע פידעל און מ'שפּילט, מאַנקאַ הויבט־אויף דאָס קליידעל, טוט זיך אָן אַ שיסעל אויפ'ן קאָפּ און טאַנצט, נאָך איהר לאָזט זיך „וואַצעק נאָצני" און פויקט אויף אַ בלעכערנער פּאַטעלניע. פיליפ האָט איהם דערצעהלט, אַז יענע נאַכט האָבען זיי אַוועקגע־שלעפּט אַ גאַנצען פאַרקאַן ביי מאַטעק פּאַרטשאַזש, קיין האָהן אפילו האָט זיך נישט אויפגעוועקט... און ווען זיי זענען צו־געקומען צום „קאָנדוקטאָר", האָט איהם פיליפ אָנגערעדט, אַראָבצונעמען די שטיוועל, וואָס האָבען זיך געטרוקענט אויף דער פורטקע .
פּטאַשעק'ן האָט זיך אפילו נישט געגלוסט האָבען צו טון מיט'ן „קאָנדוקטאָר", נאָר אַז דער הינקענדיגער הויבט אָן איינצורעדען, וועסטו זיך פון איהם אַרויסדרעהען ! פּטאַשעק האָט זיך אַרומגעקוקט. ס'איז געווען שטיל, מ'האָט קיינעם נישט געזעהן.
פיליפ האָט זיך געלעגט אונטער אַ קושאַק.
פּטאַשעק האָט ליעב ווען ס'איז שטיל. ווען ס'איז שטיל דאַכט זיך איהם, אַז אַלעס איז זיין...

איז ער שטיל אונטערגעקראָכען, מיט צוויי פינגער די
שטיוועל פון דער פורטקע אַראָפּגענומען, אויפגעהאָנגען
זיי אויף דער אַקסעל און שטיל, ווי אַ קאַץ, גענומען אָב=
שפר נגען...

אָבער באַלד איז אַרויסגעגאַנגען דער „קאָנדוקטאָר"
זעהן, צו די שטיוועל זענען שוין טרוקען, און זעהענדיג, אַז
זיי זענען נישטאָ, לאָזט ער זיך נאָך פטאַשעק'ן מיט אַ געשריי:

— אַ גנב! אַ גנב!

און אַז פטאַשעק הערט אַ געשריי, קען ער זיך שוין
פונ'ם אָרט נישט ריהרען. האָט ער די שטיוועל אַ וואָרף גע=
טהון און געוואָלט אַוועק; נאָר די פויערען זענען זיך צונויפ=
געלאָפען און גענומען איהם שלאָגען.

פיליפ איז פערשוואונדען, ער האָט איהם מעהר נישט
געזעהן...

באַלד איז פטאַשעק אַוועק פונ'ם דאָרף, איז אָפּגעלעגען
ביים טויבען „טשעשלאַרזש" ביז ביינאַכט און פון דאָרט געהט
ער איצט צו דער בלינדער צעלקע שלאָפען.

פון ערגעץ קומט אָן אַ שאַרפער ווינד און יאָגט איהם
שאַרפע שנירעלעך רעגען אין פנים אַריין. ער ציהט אַראָפּ
דעם קאַפעליוש איבער די אויגען, נורעט איין דעם קאָפּ צווי=
שען די אַקסלען און שפרייזט מיט ברייטע, האַרטע טריט...

אָט איז שוין די „קוזשניע";—נאָך צוויי דערפלעך — איז
יאַלאָווקאַ.

ער געהט שנעל און ס'דאַכט זיך איהם: וואָס טיפער
ער וועט קומען אינ'ם נעפעל, אין דער פינסטערניש,—אַלץ
שטילער וועט זיין.

און די שטילקייט האָט פטאַשעק אַזוי ליב...

ער פערטראַכט זיך, פערזשמורעט די אויגען און דער=
מאָנט זיך אָן זיין דאָרף: ס'געהט אַזאַ לאַנגער ווינטער, באַלד
וועט אַלץ אַרום ווייס, פערשנייעט ווערען, אַרום אין אַלע
דערפער וועט ווערען אַזוי שטיל... פאַרנאַכט וועלען אַלע
ביערן זיך לעגען שלאָפען און די נעכט וועלען זייז אַזעלכע

פינסטערע, קאַלטע, פראָסטיגע...

דאָ אַרום, איבער אַלע פעלדער וועט זיך לעגען אַ דיקער, ווייסער שניי... און איהם, פטאַשעק׳ן, איז שוין נמאס צו זיצען אין דער היים...

דער פאָטער לעבט ניט... די אַלטע מאַמע שיקט איהם זוכען אַ ביסעל אַרבייט,—נאָר קיינער גיט ניט. מ׳האָט מורא, ער וועט בע׳גנב׳ענען...

און פטאַשעק פלאַנט זיך אַזאַ לעבען:

ער זאָל קענען אַוועקגעהן אין אַן אַנדער דאָרף, ווייט פון דאַנען, גאָר אויף אַנ׳אַנדער שאָסעע, וואו קיינער קען איהם נישט, וואו קיינער ווייס ניט, ווער און וואָס ער איז. דאָרט זאָל ער זיך שטעלען פאַר אַ „פאַראָבעק״ ביי אַ פריץ. ווען ס׳וועט קומען זומער, זאָל ער אַלע פאַרנאַכט אַוועקגעהן אונטער׳ן דאָרף, אין אַ יונג בזשאָזאָווע וועלדעל, אַוועקלעגען זיך מיט׳ן פנים אַרויף און אַזוי קלערען. ס׳זאָל זיין שטיל, קיינער זאָל נישט שטערען, און קלערען זאָל ער פון דער בלינדער צעלקע, וואָס איז דאָך אין אמת׳ן אַ גוטע שוועסטער; פון זעט הינקענדיגען פיליפ זאָל ער קלערען. און ער קריגט זיי ליב און דערמאָנט זיך אָן אַלע: אָן „אַלעק נעמיעץ״, אָן מאַנקא׳ן און אָן „וואַצעק נאָצני״ מיט די וואָלפישע אויגען.... און ס׳ציהט, איהם פטאַשעק׳ן, אַהין צו צעלקע׳ן, ער וואָלט שוין דאָרט געוואָלט זיין...

און ער הויבט אָן שנעלער צו געהן.

... און ווען ס׳וואָלט איהם נמאס געוואָרען דאָס קלערען, וואָלט ער זיך אויסגעקליבען דאָס שענסטע, בעסטע פערדעל פונ׳ם פריץ אין הײַדאַ און הײַדאַ! אַוועק אין דער וועלט אַריין! און געריטען וואָלט ער איבער אַלע שאָסעען, אין אַלע שטעדט וואָלט ער אויסגעוואוזען; אַמאָל, ס׳וואָלט זיך איהם פערגלוסט, גאַלאָפ!! אַוועק צו צעלקען!—כ׳בין דאָ! וואָס מאַכסטו בלינדע?

און די גאַנצע חברה שטעהט פערוואונדערט, גלעטען די ברוין-סאַמעטענע „באַקעס״ פונ׳ם פערדעל, שאָקלען מיט די קעפ:

— אַ, אַ! וווּ פּיאַשעק זעהט אויס!...

*

האַלבע נאַכט איז פּיאַשעק אָנגעקומען קיין יאַלאָווקאַ בײַ דער בלינדער צעלקע.

ביים ראַנד פון אַ ווייט פאַרנעפּעלט פעלד, נישט ווייט פון א וואַסער־מיהל, שטעהט צעלקעס הייזעלע. די פאָדערשטע וואַנד איז ווייס און האַלב איינגעבראָכען, דער דאַך אַ שטרויענער, אַנ׳אויסגעבראָכענער און לאָזט זיך אַראָפּ נידעריג איבער דער קרומער וואַנד.

די בלינדע צעלקע איז אַ מויד פון אַ יאָר 25. שוין עטליכע יאָהר, אַז מ׳האָט צעלקע׳ן געבראַכט מיט׳ן עטאַפּ אין דער „גמינע” פון יאַלאָווקער שאָסע, פאַר אַ גנבה. פון דע־מאָלט אָן האָט זי זיך צוזאַמענגענומען מיט די גנבים פון דער שאָסע, מ׳האָט זי אויסגעקליבען פאַר אַ „מאַטקע” און זי האָט זיך בעזעצט אין דעם הייזעלע, וואו זי האַלט אויף די חברה.

דאָס הייזעלע האָט פריהער געהערט צו דער וואַסער־מיהל, וואָס שטעהט נישט ווייט פון דאָרט; ס׳פלעגט דאָרט ליגען מעהל. נאָר צייט די מיהל האָט אויפגעהערט אַרבייטען, וואוינט דאָרטען צעלקע.

דאָס גאַנצע דאָרף יאַלאָווקאַ קען צעלקען און מען ווייסט, ווער זי איז, נאָר קיינער שטערט איהר נישט, ווייל זי איז אַ גוטע, האָט ליב צו טון אַ טובה. ס׳מאַכט זיך אַמאָל, ווינטער, אין אַ פראָסטיגער נאַכט, ווען אַ פויער פאָהרט דורך מיט אַ וועגעלע, רופט מען איהם אַריין און איז איהם מכבד מיט אַ שנאַפּס, מיט אַ ביסעל הייסע קאַרטאָפעל. ס׳קומט אַמאָל אַ „סטראַזשניק” טרינקט מען איהם אָן אַזוי, אַז ער טרעפט קוים אַ היים.

דאָס לעבען איז פריי, די טיר איז אָפען אַ גאַנצע נאַכט, און ס׳זאָל קומען אַ פרעמדער מענש, וועט מען איהם נישט פרעגען, ווער ער איז און וואָס ער וויל

בײַ צעלקע׳ן איז דאָ אַ גרויסער, שוואַרצער הונד, אַ פיר־קאַנטיגער, מיט אַנ׳איבערגעלעגטען קאַרק, מיט פייכטע קלעפעדיגע אויגען. גאַנצע טעג ליגט ער אָב אונטער אַ באַנק און סאַפעט, ווי אַ סאַמאָוואַר. די חברה האָבען איהם אַ נאָמען געגעבען „סוכאָטניק”. אַזוי ווי דער חברה, אַרט איהם אויך גאָרנישט. מעג האַלבע נאַכט קומען ווער עס איז אין אַריבער־פאַלען איבער איהם, וועט ער נישט בילען, נאָר זיך אויפ־הויבען, אָבשאָקלען זיך, וואַרפען מיט׳ן איבערגעלעגטען קאַרק און ווייטער זיך צוועקלייגען.

*

אַ ברייטער, הילכיגער פייף האט זיך פערטראָגען אין דער טיפער פינסטערניש.

דאָס האָט פטזש־ק מיט צוויי פינגער אין מויל אַ פייף געטון, מ׳זאָל וויסען אַז ער געהט.

נאָר באַלד האָט ער חרטה געהאַט; ער האָט בעסער געוואָלט עס זאָל שטיל זיין, ער זאָל אַריינקומען, מען זאָל איהם גאָרנישט בעמערקען.

ס׳איז שוין געוועזן צו שפעט.

די חברה איז שוין אַרויס אַנטקעגען פטאַשעק׳ן מיט אַ פייפעריי, מיט אַ טאַנצעריי. פיליפ האָט געטאַנצט מיט׳ן הינ־קענדיגען פיס, טייל זענען געלאָפען מיט אויסגעשטרעקטע העלזער, מיט אויפגעהויבענע הענד, ווי זיי וואָלטען זיך גע־יאָגט נאָך אַ ווילדער חיה.

*

ביי צעלקען אין הייזעל איז ליבטיג פון אַ גרויסער, בלעכערנער ליכט־לאַמטערן. אויף צוויי לאַנגע, הילצערנע בענק, זיצען די חברה צוואָרפען, טייל די קעפ אַרונטערגעהאָנגען אונטער די בענק. אַרום זיי געהט אַרום צעלקע, קוקט קרום מיט׳ן ווייס־איבערגעקעהרטען אויג און טיילט־אַרום בראָנפען פון אַ קיילעכיג גלעזעלע

די ווענט אַרום זענען געל־ליימיגע און פייכטע; אין מיטען שטעהט אַנ׳איינגעהייצטער „פיעציק״ פון עטליכע שוואַרץ־פערראויכערטע ציגעל.

נעבען „פיעציק״ שטעהט מאַנקאַ. איהרע האַרטע, העל־פלאַקסענע האָר זענען צולאָזען און הענגען אַרום, ווי פייכטע שטריקלעך. זי געהט אָנגעטאָן אין אַ קורץ, רויט קליידעל; דאָס קליידעל איז האַרט און שטעהט אָפּ ביי די זייטען מיט האַרטע קאַנטען, ווי ביי אַ געקאַלעכטען זאַק. זי מישט מיט אַ הילצערנעם לעפעל אין אַ גרויסען טאָפּ קאַרטאָפעל און שניידט אַריין אַלעמאָל שטיקער האַרטע, פעטע קישקע.

מאַנקאַ איז געווען אַ דינסט ביי אַ פריץ, נאָר פאַר אַ גנבה האָט מען זי אַרויסגעטריבען.

— טרינקט, בוידער, און ווייסט, אַז צעלקע איז נאָך נישט געשטאָרבען! הע, אָלעק! וואָס שאַרסטו זיך דאָרטען צו מאַנקאַ׳ן? זי וועט דיר קיין בראָנפען נישט געבען. כ׳האָב שוין פון לאַנג געזאָגט, אַז די דייטשען האָבען אין זיך הינטיש בלוט! — שרייט צעלקע מיט אַ הייזעריגער שטימע, גיסענדיג איבער׳ן גלעזעל אַראָב אויף דער ערד. דער הינקענדיגער פיליפּ איז שכור, ער ליגט אויסגעצויגען אין מיטען שטוב אויפ׳ן בויך, פּרובט אַלעמאָל אָנכאַפּען מאַנקאַ׳ן פאַר אַ פוס, קריגט אַ זעץ מיט׳ן לעפעל איבער דער האַנד, — קוקט ער צו איהר אַהין מיט פער׳חלש׳ט־שכור׳ע אויגען און שווערט זיך אונטער דער נאָז: אַז נישט זאָל איהם אַ דונער טרעפען, ווי נישט ער...

די שטוב איז פערנעפּעלט פון אַ פעטער פאַרע, געמישט מיט קנוילען רויך פון מאַכאָרקע. אינ׳ם נעפּעל מישען זיך, וואַרפען זיך האַלב־אָפּגעהאַקטע ווערטער, הייזעריגע געשרייען און דאָס כרזשפען פון פיליפּ׳ן.

אַלעמאָל הויבט זיך אויף איינער, קוקט זיך אַרום, ווי ער וואָלט עפּעס דאַרפען טון און לעגט זיך צוריק, איינ־שלעכטענדיג זיך אין דער חברה.

און אין דרויסען, הינטער דעם קליינעם פענסטערל,

טראָגט זיך קרום אַ ווינד און וואָיעט ווי אַ חיה; די פֿילע טראָפּענס רעגען פֿויקען שווער אין דעם אויסגעבראָכענעם שטרוי-דאַך און די קאַלטע, פֿינסטערע נאַכט ציהט זיך אַזוי שווער איבער צעלקעס הייזעל, מיט דער קרומער פֿעדערשטער וואַנד...

*

עס הויבט שוין אָן טאָגען.

דער הימעל איז גרוי-וואַסערדיג. פעט-גרויע וואָלקען ליגען איינער איבער דעם אַנדערען, ווי אָנגעגאָסענע, און עס דאַכט זיך, אַז זיי גלאַנצען מיט אַ גרוי-פֿעטען גלאַנץ. אַ נאַסער, פֿויל-קאַלטער נעפּעל שטראָמט איבער דעם ווייטען, טונקעלען פֿעלד. פֿון דערווייטענס, אויף דעם פּערנעפּעלט-וואַסעריגען האָריזאָנט, האָט זיך געלעגט אַ ברודיג-ראָזער פּאַס; עס זעהט אויס, די זון דאַרף שוין אויפֿגעהן און דער ברודיגער, מאַט-ראָזער פּאַס ווייזט, אַז דער טאָג וועט זיין אַ פֿוילער, אַ רעגענדיגער. ערגעץ ווייט קרעהט אַ האָן,—נאָר דאָס קרעהען מישט זיך צונויף מיט'ן רוישען פֿונ'ם ווינט אין דעם איינ-טאָניגען פּויקען פֿונ'ם גראָבען, שיטערן רעגען...

איבער'ן פֿעלד הענגט אַ בלייכע טונקעלקייט.

ביי צעלקען אין שטוב איז דער נעפּעל פֿונ'ם מאַ-כאָרקע-רויך געדיכטער געוואָרען. דאָס לאַמטערן-ליכט קנאַקט, שמעלצט זיך אין חלב, און די קרונע. צאַנקענדיגע פֿלאַם פֿונ'ם ליכט-קנויט בעפֿאַרבט מיט אַ ברודיגער רויטקייט דעם נעפּעל.

אין דער פּיעצ'ק גליהען נאָך עטליכע שטיקער האָלץ און רויכערן זיך מיט אַ ביטער-שטיקענדען רויך...

פֿיליפּ ליגט אין אַ ווינקעל, ער כראָפּעט שווער. מאַנקאַ ליגט האַלב-אָנגעשפּאַרט אָן אַ באַנק. איהרע אויגען זענען האַלב-אָפֿען און איהרע דיקע, רויטע הענד הענגען מיד איבער איהרע קניהען. צעלקע זיצט נעבען איהר, האַלב-ליגענדיג אויף דער באַנק, דעם קאָפּ פֿעררי̇סען. און איהר ווייס-איבערגע-

דרעהט אויג בלישטשעט מיט אַ קאַלטען, ווייסען בליאַסק קע־גען דער קרום־צאַנקענדיגער פלאַם פון דער לאַמטערען...

אַלעק ניעמיעץ שלאָפט, ליגענדיג האַלב־קיילעכיג אויס־געצויגען אויף דער ערד, איין האַנד אונטערגעשפאַרט אונטער׳ן קאָפ, און זיין בלוי טיכען היטעל מיט׳ן גלאַנציגען לאַקיר־דאשיק איז טיף אַראָפגערוקט איבער זיינע אויגען.

וואַצעק נאָצני זיצט דעם קאָפ פעררייסען נעבען דער אָפענער טיר; זיינע גרינע, שאַרפע אויגען־ברייט געעפענט.

ער קוקט אַרויס אינ׳ם פינסטערען, נאַסען פעלד אַריין.

קעגען איבער איהם, אויף דער ערד, זיצט, די פיס אונטער זיך, פטאַשעק; ער קוקט וואַצעק׳ן גלייך אין די אויגען אַריין און וואַצעק׳ן דאַכט זיך, אַז פטאַשעק שלאָפט מיט אָפענע אויגען. ער קען נישט פערשטעהן: שלאָפט ער,— טאָ וואָס האַלט ער אָפען די אויגען? וואַצעק הויבט אָן די אויגען צו מרוזשען. ס׳דאַכט זיך איהם, אַז זיין קוקען אויף פטאַשעק׳ן איז עפעס אַ גנבה, און ער קען זיך נישט בע־שליסען אָנהויבען עפעס רעדען צו פטאַשעק׳ן. ער שטעלט זיך פאָר, ווי ער זאָגט צו איהם עפעס, און ער פטאַשעק, שלאָפט גאָר, זיינע ווערטער הילכען אַזוי אין דער שטילקייט און באַלד כאַפען זיך אַלע אויף, מיט אַ געשריי, ווי עס וואָלט עפעס געשעהן.

אַלעק ניעמיעץ הויבט אויף דעם קאָפ פון דער ערד, רוקט אַרויף דעם דאַשעק, ציהט זיך צו פטאַשעק׳ן און רעדט מיט אַ פערשלאָפען ביי־קול:

— אַ—אַ—אַ! זאָלען אייך טייוולאָנים בראָטען! אַוועק־געזעצט זיך קלערען; כ׳קאָן שווערען, אַז פטאַשעק האָט מיר די פאָר גראָשען פון קעשענע אַרויסגעראַבעלט!

ער הויבט זיך אויף, ציהט זיך אויס מיט די הענד און דער הויך און גיט אַ ברייטען געניץ.

— ס׳איז שוין טאָג, ברידער, ס׳איז שוין טאָג!

דאָס ליכט לעשט זיך אויס, אינ׳ם לאַמטערען הויבט זיך אָן ציהען אַ שמאָלער פאַס פון שוואַרץ־שטיקענדען רויך...

— ס'איז שוין טאָג! — שרייען־אויס אַלע דריי מיט אַ מאָל.

דורכ'ן קליינעם פענסטערל האָט זיך דער גרוי־וואַסערי־גער פאַרטאָג אַריינגעריסען און מיט אַ מאַטער גרויקייט די שטוב בעפאַרבט.

— מיר וועלען זיי אויפוועקען! — האָט אָלעק אַ געשריי געטון און צוגעהענדיג צו דער באַנק, וואו צעלקע און מאַנקאַ זענען געשלאָפען, דאָט ער זיי מיט איין שלעפ פון דער באַנק אַראָפגעוואָרפען. מיט אַ ווייכען קלאַפ זענען זיי פון דער באַנק אַראָפגעפאַלען.

וואַצעק אין אָלעק האָבען זיך צולאַכט.

מאַנקאַ און צעלקע האָבען זיך שטיל אויפגעהויבען און זיך אַרומגעקוקט.

אָלעק האָט זיך דערווייל צוגערוקט צום שלאָפענדיגען פיליפ; באַלד איז צו איהם צוגעקומען וואַצעק און ביידע האָבען איהם מיט איין הויב גלייכגעשטעלט.

פיליפ איז געשטאַנען און געוואַקעלט זיך, אָנגעוויזען מיט אַ וואַקלענדיגען, אויסגעצויגענעם פינגער ערגעץ אין אַ ווינקעל אַריין און צוגעמורמעלט עפעס מיט אַ פייפענדיגער שטים.

די חברה האָבען פייפענדיג געלאַכט.

— וועכט טאַנצען פיליפ! — האָט אָלעק אַ געשריי געטון.

און ער כאַפט־אַרויס פון אונטער'ן קאַסטען זיין גרויטע, ברוינע פידעל וואַרפט זי אַרויף אויפ'ן אַקסעל און הויבט אָן שפילען...

— טאַנצען, טאַנצען! — שרייען־אויס אַלע.

און פיליפ טאַנצט, שפאַרט צו איין האַנד צום אויער, די צווייטע האַנד אויף אַ זייט, און שטעהענדיג אויף איין אָרט, הויבט ער מיט'ן הינקענדיגען פוס, דרעהט מיט'ן קאָפ אין וואַקעלט זיך.

און אָלעק שפילט... און אין יעדען טאָן פון זיינע פאַלש־אָבגעלאָזענע סטרונעס הערט זיך דער נאַסער, נעפעל־דיגער פאַרטאָג, הערט זיך די שכור'ע הייזעריגקייט.

צעלקע פֿערוואַרפֿט איִהרע צולאָזענע האָר אַרונטער, כאַפּט אַרום פּטאַשעק'ן און לאָזט זיך מיט איהם אין טאַנץ; מאַנקאַ און וואַצעק פֿלעכטען זיך איין און אויף דער ערדער־נער פּאָדלאָגע פּאַטשען זייערע באָרוועסע פֿיס. הויבט זיך פּיליפּ, וואַקעלט זיך, פּאַטשט צו מיט די הענט:

— האָפּ! האָפּ!

און באַלד רייסט זיך צעלקע אַרויס, כאַפּט אַ פֿערבונ־דענע פּאַטשיילע, בינדט־אויף אַ גרויסע פֿלאַש בראָנפֿען און די חברה טרינקען.

אין דער טאַנץ ווערט שנעלער, ווילדער; די טענער פֿון אָלעק'ס פֿידעלע ווערען שפּריִנגענדיִגער, ראַשיִגער; צעלקע וויִלדעוועט, פֿאַלט אַרויף אויף אָלעק'ן, קושט איִהם שנעל:

— די, הינטיִשער דייטש! כ'האָב דיך ליִב. קומט, בריִדער!

אַלע פֿלעכטען זיִך איין איִן איין קנויל און שטום, אָהן ווערטער, וויִגען זיי זיִך שכור, ו[illegible]ען זיִך...

נאָר אָט איִז שוין טאָג! דער רעגען איִז געדיִכטער געוואָרען און דער וויִנט יאָגט זיך קרום איִבער די פֿעלדער. די עטליִכע כאַטעס, וואָס האָבען זיִך פֿון דערווייטענס גע־האַט אָנגעזעהן איִן פֿעלד, זעהט מען נישט, זיי זענען פֿער־נעפּעלט, וויִ זיי וואָלטען דורך דער נאַכט פֿערטראָגען געוואָרען...

וויִ פֿערשלאָסען איִז אַלץ אַרום.

נאָר אָט האָבען זיך די חברה צוטיילט—זיי האָבען דעם טאָג דערזעהן...

איִן מיִט ברייט־געעפֿענטע אויגען קוקט איינער אויף'ן צווייטען, וויִ זיי וואָלטען זיִך פֿרעגען: וואָס?!

— ס'איִז שוין טאָג!—שרייען־אויס אַלע מיִט אַמאָל.

און עס ווערט שטיִל...

— — — — — — — — — — — — —

אָט האָבען זיִך שוין וולאַדעק און אָלעק די קעלנער פֿון זייערע בלוזעס אויפֿגעשטעלט, די קעפּ איִן די אַקסלען

אַריינגעגנורעט און שטיל, ווי די קעץ, אַרויסגעשלייכט זיך אין דרויסען, פערשוואונדען אויף דער שאָסעע, פערטראָגען ערגעץ ווייט אין גרוי־וואַסעריגען נעפעל אַ־יין...

מאַנקאַ ליגט דעם קאָפּ פערריסען און פון איהר האַלבּ־אָפען מויל טראָגט זיך אַ הייזעריג כאָרכלען.

פיליפ ליגט שכור נעבען איהר...

פטאַשעק רוקט אַראָב זיין נאַסען, שטרויענעם קאַפעליוש, שטעקט אַריין די הענד אין די הויזען־קעשענעס, נורעט איין דעם קאָפּ צווישען די אַקסלען און געהט צו דער אָפענער טיר.

— מיין טייערער פטאַשעק !—שפרינגט־אויף צעלקע—דו געהסט אויך אַוועק ? !—און זי צוויינט זיך מיט אַ גרילציג, שיכור געוויין...

און אין דרויסען יאָגט זיך קרום דער ווינד און וואָיעט ווי אַ חיה.

— — — — — — — — — — — — — —

פטאַשעק געהט אָפּ אַ שטיקעל וועג. די נאַסע קעלט לעגט זיך אויף איהם שווער און דער קאָפּ טוט איהם וועה פון בראָנפען און נישט־שלאָפען...

נעבען אַ נאַסען, אויסגעווייקטען בוים אין דער זייט פון שאָסעע שפאַרט זיך אָן פטאַשעק און פרעגט זיך אַליין:

— וואו זאָל איך געהן ?—און דער ווינד גיט זיך אַ טראָג און ברענגט מיט זיך צעלקעס געוויין.

— וואו זאָל איך געהן ?— פרעגט זיך נאָכאַמאָל פטאַשעק און ער געהט ווייט־ווייט און פערשווינדט אין געדיכטען נעפעל...

אלטער פאמעראנץ

דריי מיידלעך האָבען זיי צוזאַמען געוואוינט אין אַ צימערל. איינע איז געווען אַ גרויסע, אַנ׳עלטערע, מיט אויס־געוויינטע אויגען און האָט אויסגעזעהן, ווי אַ נאַר־וואָס גע־שלאָגענע. מ׳האָט וועגען איהר דערצעהלט, אַז ערגעץ אין טיף־רוסלאַנד, פון וואַנען זי איז געקומען, פלעגט זי מאַכען עקספּראָפּראַציעס, דערנאָך זיך געליבט מיט אַ קריסט, אַ קאַ־פעלמייסטער, וואָס איז געשטאָרבען, זיצענדיג אין טורמע פאַר פּאָליטישע חטאים...

די צווייטע איז געווען אַ קליינע, אַ שוואַרצע, פלעגט שטענדיג שפּעט אין אָוועגד אַהיימקומען, מיטברענגען מיט זיך פיעל טרוקענע זעמעל, שנעל דערצעהלען עפּעס אַ געשיכטע, וואָס האָט מיט איהר געטראָפען אין גאַס, דערבייי די זעמעל אויפגעגעסען און צוריק אַוועק אין גאַס שפּאַצירען. זי איז געווען פון דער פּוילישער פּראָווינץ.

די דריטע איז געווען פריילין יוסטינאַ, אַ מיידעל פון אַ יאָהר 18, אויך אַ פּוילישע, מיט העלע האָר און בלויע אויגען. זי האָט פלינק און קלוג גערעדט וועגען אַלץ. און ווען ס׳איז אויסגעקומען צו זיין מיט איהר אין שטוב, איז די לאָמפּ געווען האַלב־אַראָפּגעדרעהט צוליב שטימונג. און ביי דער שטימונג האָט מען נישט־ווילענדיג געזונגען נאַדסאָנס

אומעטיגע לידער, גערעדט וועגען ליטעראַטור, ליבע, אָדער וועגען דעם, וואָס מען רעדט שוין היינט נישט...

צו די מיידלעך פלעגען קומען יונגע־לייט. איינעם פון זיי האָט מען יעדען אָוונט געקאָנט טרעפען ביי פריילין יוסטינאַ, ווי זיי זיצען אין דער פינסטערער זייט צימער, שטיל רעדענדיג צווישען זיך. ער איז געווען אַ יונגער־מאַן פון אַ יאָר 35, אַ הויכער, מיט וואָנסען, מיט פערנעפעלטע אויגען אונטער דער פענסנע, שטענדיג אָנגעטאָן אין אַ שוואַרצען ראָק מיט ווייסע מאַנזשעטען, וואָס האָבען איהם אויסגעצייכענט פון די איבעריגע יונגע־לייט אין צימערל...

אָט דעם יונגען־מאַן האָט מען גערופען אַלטער פאָמעראַנץ. ער האָט גערעדט שטיל און געלאַסען און אַלץ, וואָס ער האָט גערעדט, איז געווען פעסט און זיכער. ווען אַלטער פאָ־מעראַנץ האָט גערעדט, פלעגען אַלע הערען און שווייגען. די איינציגע, וואָס האָט זיך געקאָנט אָברופען, ווען אַלטער האָט גערעדט, איז געווען יוסטינאַ. ווען ס'האָט זיך געמאַכט, אַז זי האָט פערענדיגט דאָס, וואָס ער האָט אָנגעהויבען, פלעגט ער אויף איהר דורך דער פענסנע לייכט צו שמייכלען, ווי אַ טאַטע, וואָס קוקט אויף אַ קליין קינד, ווען עס רעדט קלוגע רייד. וואָלט אַנ'אַנדערער געזאָגט דאָס זעלבע, וואָלט איהם אַלטער מיט לאָגיק און מיט אַ סך פרעמד־ווערטער אויפגע־וויזען, אַז וואָס ער רעדט איז נישט ריכטיג, אַז ס'קאָן אַזוי נישט זיין, און וואָלט זיכער געבליבען גערעכט...

אָפטמאָל, ווען אַ יונגער־מאַן האָט עפעס געזונגען,—גע־זונגען האָט ער, פערשטעהט זיך, אַז יוסטינאַ זאָל עס זיך אויסלערנען און איבערזינגען אויף איהר דין שטימעלע,—האָט יוסטינאַ געהערט און—געקוקט אויף אַלטער'ן, אַלטער אויפ'ן זינגער, און ס'איז שוין אַזוי אויסגעקומען, אַז אַלטער האָט געדאַרפט זאָגען אַ מיינונג. און האָט דאָס ליד מיט דער מע־לאָדיע געמעגט געשאַפען ווערען אין דער זעלבער מינוט, האָט אַלטער אַ פאָר מינוט געשוויגען און דערנאָך, ווי צו זיך, גע־

רעדט: ס'איז נישט קיין שלעכט ליד, נאָר ס'איז געזונגען נישט ריכטיג...

אַז אַלטער פּאָנעראַנץ איז געווען אין טעאַטער מיט יוסטינאַ'ן, פלעגט ער שפּעטער פאַר אַלע יונגע־לייט, און מיידלעך, וואָס זענען אַהין אַרויפגעקומען, דערצעהלען וועגען דעם, וואָס זיי האָבען געזעהן אין טעאַטער. און כאָטש אַלע זענען געווען אין טעאַטער און געזעהן דאָס זעלבע וואָס אַלטער, דאָך האָבען אַלע זיך צוגעהערט, וואָס אַלטער רעדט און געגלעבט אייגשטימיג מיט איהם.

די יונגע־לייט, וואָס זענען געקומען אין צימערל, זענען אַלע געווען נישט־גלייכגילטיג צו יוסטינאַ'ן, נאָר אין אַלטער'ס געגענוואַרט האָבען זיך אַלע שלעכט געפיהלט.

צווישען די דאָזיגע יונגע־לייט איז געווען איינער, אַ בחור'ל פון אַ יאָהר 19, שמעון האָט מען איהם גערופען. ער איז געווען פון הויכען וואוקס, מיט שוואַרצע האָר און שוואַרצע אויגען. אָט דער שמעון האָט זיך נישט לאַנג בעקענט מיט יוסטינאַ'ן. דאָס איינציגע, וואָס האָט איהם געשטעוט צו ערקלערען זיך איהר אין ליעבע, איז געווען אַלטער פּאָמעראַנץ.

שמעון איז געקומען זעהר אָפט, כמעט יעדען אָוענד, אַזוי, אַז אַלטער איז געווען אין זיין געגענוואַרט און יוסטינאַ האָט געזיפצט.

שמעון האָט געוואוסט, אַז ער שטערט דאָ עפּעס, נאָר נישט־קומען האָט ער נישט געקאָנט. די אַרומיגע האָבען געוואוסט, וואָס דאָ קומט־פאָר,—זיי האָבען עס געפיהלט אין דער שטימונג. שמעון'ס קומען איז געווען אַנדערש, ווי יעדען אַנדערנס. ביז שפּעט אין אָוענד פלעגט ער אָבזיצען, שווייגען אָדער אַ זיפּף טאָן. אַנדערע האָבען, אַוועקגעהענדיג, זיך געווענדט צו איהם:

— קומט, איהר געהט, שמעון!

— ניין, איך בלייב נאָך...

— קומט, ס'איז שוין שפּעט!

דערויף האָט ער נישט געענטפערט...

יוסטינאַ האָט איהם אויך נישט געבעטען בלייבען, נאָר געקוקט מיט צושראָקענע אויגען אויף אַלטער׳ן. אין אַזעלכע מינוטען האָט שמעון געליטען. אַלע האָבען געוואוסט, אַז ער האָט ערפאָלג ביי מיידלעך. און ווירקליך: ער איז געווען אַ שעהנער בחור, געהאַט די נויטיגע רוהיגקייט און מעלאַנכאָליע, וואָס בעהערשט די מיידלעך אין יענע איינצעל־צימערלעך, וואו די לאָמפּ איז שטענדיג האַלב־אַראָבגעדרעהט.

*

איינמאָל, אין אַן אָוונד, איז אַלטער פריהער פאַר אַלע אַוועק פון יוסטינאַ׳ן, אָבער דערפאַר איז שמעון אַהיימגע־גאַנגען אַ גליקליכער.

שוין אין אָנהויב אָוונד איז אַלטער געזעסען, אַ שוויי־גענדיגער, אָבגערוקט פון יוסטינאַ׳ן. יוסטינאַ האָט געשמייכעלט און געזונגען עפּעס אַ מאָדנע ליעדעל, מיט אַ פרעמד־קלינגענ־דיגען שטימעלע. שמעון איז מיטגעווען.

באַלד, ווי ער איז געקומען, האָט ער דערפיהלט, אַז יוסטינאַ איז גוטמוטיג צו איהם. זי האָט איהם דערצעהלט אַ לאַנגע געשיכטע און דערנאָך, ווען ער האָט איהר עפּעס דער־צעהלט, האָט זי פיעל געלאַכט.

אַלטער האָט די גאַנצע צייט געשוויגען, נאָר ווען יוסטינאַ האָט אַרויסגענומען זיין זייגער (אַלטער האָט איהר געגעבען זיין זייגער צום טראָגען) און געגעבען איהם שמעונ׳ען צו־צוזעהען, האָט אַלטער נערוועז אויסגעשריגען:

— גיט אַהער דעם זייגער,—איהר וועט איהם צוברעכען!

— נאַט אייך, נאַט אייך; אַז איהר האָט אַזוי מורא פאַר׳ן זייגער!—האָט זיך יוסטינאַ קאָקעטיש בע׳ברוגז׳ט און פאַרזיכטיג אַריינגעלעגט איהם דעם זייגער אין האַנד אַריין, נישט קוקענדיג אויף איהם. און באַלד נאָכדעם האָט זי זיך צוקלונגען אין אַ פרעמד געלעכטער. אַזוי לאַכען אַלע מיידלעך אין דער געגענוואַרט פון אַזאַ איינעם, וואָס זיי הערען אויף ליעב צו האָבען. דערנאָך איז אויף לאַנג געוואָרען שטיל,

נאָר פון צייט צו צייט האָט יוסטינאַ גענפּרובט זינגען אַ ליעדעל און געקוקט מיט איין אויג אויף אַלטער׳ן, גלייך ווי זי וואָלט איהם געוואָלט אויף עפּעס אַרויסרופען...

אלטער האָט נאָך אַלץ געשוויגען.

ער האָט געפיהלט, אַז ער הויבט אָן צו פערלירען די רוה, מיט וועלכער ער האָט זיך שוין אַ לאַנגע צייט גוט געפיהלט. ער האָט פון צייט צו צייט אַ קוק געטון אויף שמעון׳עז און יענער איז אין זיינע אויגען ווי גרעסער געוואָרען. ער האָט געפיהלט, אַז יוסטינאַ איז פון איהם שוין ווייט. פאַר איהם איז דאָס נישט ניי געוועזן. ער איז צוויי מאָל אַזוי אַלס ווי שמעון און נישט איין מאָל איז איהם שוין אויסגעקומען צו זעהן, ווי דאָס, וואָס ער האָט ליעב מיט זיין גאַנצער רוהיגקייט און ניכטערקייט, פערשווינדט פון איהם, פערגעהט ווי די זון; און תמיד צוליעב אַזעלכע שמעון׳ס. זיין טרייסט איז שטענדיג געוועזן אין זיין זיכערקייט,—אַז ער איז גערעכט. און כאָטש אַ שאַרפער וועהטאָג האָט זיין האַרץ גענאָגט, האָט ער זיך דאָך געוואָלט איינרעדען, אַז דאָס אַלץ איז אַ קינדער-שפּיל...

ער האָט אַ קוק געטון אויף יוסטינאַ׳ן,—זי איז געזעסען שטיל, אַראָבגעלאָזען דעם קאָפּ, אין אַפּירגעקוקט פון אינטער איהרע צולאָזענע האָר אויף שמעון׳ען. טרערען האָבען איהם אָנגעהויבען שטיקען אין האַלז, ער האָט זיך אויפגעהויבען, געוואָלט עפּעס רעדען, נאָר צוליעב מורא, ער זאָל נישט אַרויסוויינען, האָט ער טיעף אָפּגעעטעמט און דערנאָך ווי געשטאַמעלט:

— יוסטינאַ... כ׳דאַרף מיט אייך רעדען... אַ פּאָר ווערטער...

יוסטינאַ האָט געשוויגען.

— איהר קאָנט...—האָט ער אָנגעהויבען און געבליבען אָהן אָטעם. יוסטינאַ האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט און אויסגעצויגען זיך פויל מיט די הענד אין דער הויך:

— אפשר, עטער איך אייך עפּעס?...—האָט זיך שמעון אָבגערופען.

— ניין, ניין! — האָט יוסטינאַ שנעל געענטפערט און באַלד:

— נו, זאָגט, פּאַניע פּאַמעראַנץ...— און האָט אויף איהם אַ קוק געטון אַזוי, ווי עס קוקט אַ קראַנק פייגעלע.

— יוסטינאַ...— האָט אַלטער אַרויסגעשטאַמעלט — יוסטינאַ... איך געה אַוועק פון דאַנען, איך ווייס, אַז כ'בין אייך מעהר נישט נויטיג...

— ע, איך האָב נישט ליעב אַזעלכע זאַכען! פאַרוואָס זענט איהר אַזוי?...— האָט יוסטינאַ מיט אַ צומישטען בליק סתם אין דער לופט אַריין געקוקט און אויסגעזעהן, ווי אַ קליין קינד, וואָס קלויבט זיך וויינען...

אַלטער האָט נאָך עפּעס געוואָלט רעדען, נאָר פלוצלינג האָט איהם יוסטינאַ'ס פנים ווי איבערגעשראָקען. אין איהר קינדיש-קרענקליכען פנים האָט ער דערזעהן טיעפע זיכערקייט, און אָט די זיכערקייט האָט איהם געגעבען צו פיהלען, אַז זי האָט איהם איצט פיינט. נישט זעהענדיג פאַר זיך קיין שום זאַך, ווי מיט פערמאַכטע אויגען, איז ער פון צימער אַרויס...

און ביינאַכט, ווען אַלע דריי מיידלעך זענען געלעגען אין די בעטלעך, האָט שוין יוסטינאַ נישט דערצעהלט, ווי אַלעמאָל, אַז אַלטער איז אַ קלוגער, אינטערעסאַנטער מענש. היינט האָט זי געפרעגט, צי זיי — די מיידלעך — האָבען בעמערקט, וואָסערע אויגען שמעון האָט. איינע פון די מיידלעך, די עלטערע, האָט זיך איינגעגראָבען אין קישען און מיט אַ וויינענדיגער שטים גע'טענה'ט, אַז שמעון איז נאָך אַ יונגעל, אַז זי האָט ליעב צו פערברענגען מיט אַ מענשען און אַלטער געפעהלט איהר זעהר. נאָר אין געדאַנק איז זי בייז געווען אויף אַלטער'ן, וואָס ער פערדרעהט זיך דעם קאָפּ מיט אַזעלכע לייכטזיניגע מיידלעך, ווי יוסטינאַ. און געקלערט האָט זי וועגען דעם, אַז יוסטינאַ איז שוין פערליעבט אין שמעון'ען...

קוים האָט אַלטער הינטער זיך פערמאַכט יוסטינאַ'ס טיר, האָט ער זיך דערפיהלט שרעקליך עלענד. אַראָפּגעהענדיג פון די טרעפּ, האָט ער געשפירט אַ שאַרפען וועהטאָג. ער האָט זיך

פאַרגעשטעלט אַ בילד, וואָס האָט איהם בעליידיגט און דער־נידעריגט: ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ווי נאָר ער האָט די טיר פערמאַכט, זענען זיי, יוסטינאַ מיט שמעון'ען, אויפ־געשפרונגען אין אַ געלעכטער; אַז שמעון מיט יוסטינאַ'ן זע־נען איצט אַזוי נאָהנט! איהם האָט עס וועה געטון, ער האָט חרטה געהאַט אויף די אַלע פיינע געדאַנקען, וואָס ער האָט פאַר יוסטינאַ'ן אַרויסגערעדט: איהם האָט זיך געדאַכט, אַז זיי לאַכען איצט פון יעדען וואָרט זיינעם.

אין דרויסען האָט איצט געסמאַליעט אַ טרוקען פרעסטעל, אַ שאַרף ווינטעל האָט איהם אַ שטאָך געטון אין פנים,—נאָר אַלטער האָט עס כמעט ווי נישט געפיהלט. ער האָט איצט גע'חזר'ט די שאַרפסטע אַפאָריזמען געגען פרויען, וואָס ער האָט ווען עס איז געלעזען ביי פערשיעדענע דענקער... און אַזוי טראַכטענדיג און חזר'נדיג, איז ער צוגעקומען צום טויער, וואו ער האָט געוואוינט.

ס'האָט זיך איהם נישט געוואָלט אַריינגעהן אין זיין איינזאַם צימערל, וואו ער האָט געוואוינט מיט נאָך איינעם, אויך אַנ'עלטערען בחור, וואָס איז אַמאָל געווען אין פאַריז און האָט ביינאַכט פון שלאָף גערעדט פראַנצויזיש...

ווען דער סטרוזש האָט איהם געעפענט דעם טויער, האָט ער גערעדט צום סטרוזש וועגען דעם: אַז ס'איז איצט אַ גאַנץ גוט וועטער און, ווען ס'וואָלט נישט געווען אַזוי שפעט, איז גאַנץ גוט צו געהן שפאַצירען. דער סטרוזש האָט איהם מיט אַ פערשלאָפען ביי־קול געענטפערט: אַז מען קען יאָ געהן און נישט געהן, אַז ס'איז אַ הינטיש לעבען—גאַנצע טעג לאָזט מען קיין אויג נישט צוטון...

אַריינקומענדיג אין שטוב, האָט אַלטער שוין געטראָפען זיין מיטוואוינער אין בעט. יענער איז שוין האַלב־געשלאָפען, נאָר הערענדיג עפענען די טיר, האָט ער אויפגעהויבען דעם קאָפ און געפרעגט אַלטער'ן, ווי שפעט ס'איז שוין. אַלטער האָט דעם זייגער אַרויסגענומען און צוגעגאַנגען צום ליכט, וואָס האָט געברענט אויפ'ן טישעל. נאָר ווי ער האָט

אַ קוק געטון אויפ'ן זייגער, האָט ער זיך דערמאָנט אָן יוסטינאַ'ן. אַנ'אַנדער מאָל וואָלט איצט דער זייגער געווען ביי יוסטינאַ'ן אויף דעם שוואַרצען שנירעל אַרום דעם האַלז און פּערשטעקט ביי דער זייט טאַליע. ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אַז דער זייגער איז שולדיג אין עפּעס און, געבענדיג איהם אַ דרעה פון ביידע זייטען, האָט ער נערוועז אַרויסגערעדט:

— דער טייוועל ווייס איהם, מ'האָט איהם איבערגעדרעהט; ער שטעהט שוין, דאַכט זיך, גאָר...

דאָס איז געווען אַ ליגען. דער זייגער האָט געקלאַפּט און געוויגט זיך, נאָר אַלטער'ן האָט געערגערט זיין קלאַפּען. ער האָט אַ כאַפּ געטון עפּעס אַ בריף, וואָס איז שוין געלעגען אַ גאַנצע וואָך, און תאָט אים באַלד צוריק אַוועקגעלעגט. דערנאָך האָט ער זיך געווענדט צו זיין מיטוואוינער, וואָס האָט זיך שוין מיט אַ קרעכץ געהאט איינגעוויקעלט אין דער קאָלדרע און אויסגעדרעהט צו דער וואַנד אויף ענטשלאָפען צו ווערען:

— קרייקין, איר זענט שוין לאַנג דאָ? נישט געווען קיינער?

— געווען דאָ עפּעס איינע, אַן אַלטע מויד, זעהט אויס; געזאָגט, אַז זי הייסט סאָניא דאווידאָווסקאיאַ; אַ שאָד, וואָס זי האָט אייך נישט געטראָפען און אַ הערצליכען גרוס...

— ווי? סאָניאַ דאווידאָווסקאיאַ? אהאַ!

— וואָס, איר קענט ז?

— כ'ווייס... אַלע פּאָר מאָנאַטען קומט זי צוגעהן, ברענגט מיר גרוסען פון מיינע אייגענע און זאָגט, אַז זי איז מיינע אַ קוזינע...

קרייקין האָט אַ זיפץ געטון און מיט אַ געהיימניספולען טאָן נאָר געזאָגט:

— יאָ, יאָ! ווער ווייסט, וואָס דאָס איז פאַר אַ פרוי...

דערנאָך האָט זיך אַלטער אוועקגעזעצט, אַ ביסעל געקלערט און געזאָגט: יאָ, יאָ, אַזוי איז עס... און אויסגעטון זיך, אראָבגענומען די פּענסנע, פערלאָשען דאָס ליכט און זיך געלייגט

אויף׳ן בעטעל, וואָס איז געשטאַנען אַנטקעגען קרייקינ׳ס. אויס־ציהענדיג זיך גלייך אין בעטעל, האָט ער בעשלאָסען, אַז אַזוי ליגענדיג וועט ער בעטראַכטען, וואָס ער דאַרף טון; צי זאָל ער נאָך געהן צו יוסטינאַ׳ן, ווירקען אויף איהר, זי זאָל אויפהערען די קינדער־שפּיל, איהר לייכטזיניגקייט, אָדער ער זאָל מעהר איהר שווע׳ ניט איבערטרעטען און אָנהויבען צוריק אַ נאָרמאַל לעבען...

— קרייקין! — רופט ער — וואָס זאָגט איהר קרייקין, איז ווירקליך נישטאָ קיין איין פרוי, וואָס זאָל אַ חוץ דעם זיין אַ מענש אויך?...

— נישטאָ, נישטאָ! — האָט קרייקין שנעל, מיט אַ פרעמ־דער שטים, אויסגעשריגען און דערביי צוגעגעבען אונטער דער נאָז אויף פראַנצויז...

— נישטאָ, זאָגט איהר?... — האָט אַלטער נאָכגעדענקט — נישטאָ...

קרייקין, וועלכער האָט נישט ליעב געהאַט צו רעדען נאָך דעם, ווי ער האָט זיך געלייגט אין בעט אַריין, האָט זיך איצט פלוצלינג האַלב־אויפגעזעצט צו אַלטער׳ן:

— איר פערשטעהט, איך דערצעהל אייך דאָ נישט קיין נסים: פרויען... איך קען זיי גוט! פּאַריז... איהר ווייסט, פּאַ־רייזער פרויען, אָהאָ...

אַלטער האָט געוואוסט, אַז קוים האָט קרייקין נאָר דער־מאָנט דאָס וואָרט פּאַריז, וועט באַלד נאָכקומען אַ גאַנצע גע־געשיכטע מיט פראַנצויז, וואָס ער האָט נישט פערשטאַנען. און איהם האָט זיך איצט נישט געוואָלט הערען קרייקינען רעדען. ער האָט געוואָלט רעדען פון זיך. דערפאַר האָט ער איצט שנעלער ווי אַלעמאָל גערעדט:

— פערשטעהט איהר מיך, קרייקין, איך בין אַ מענש, וואָס האָט פיינט די אַלע שפּילעכלעך: ליעב — נישט־ליעב. כ׳האָב ליעב צו נעמען יעדע זאַך קלאָר און ניכטער. איהר פערשטעהט? איך קען אַ מיידעל. שאַט, דאַכט זיך, איהר האָט זי געזעהען מיט מיר אין טעאַטער. יאָ! איהר געדענקט?...

— אַהאַ, איך געדענק! — האָט קרייקין שנעל געענטפערט — איך געדענק! נאָר לאָמיך אייך דערצעהלען: ווען איך בין געווען אין פּאַריז...

— אַך, וואָס פּאַר אַ מאָדנע מענש איהר זענט... איך דערצעהל אייך אַ פאַקט, איבער וועלכען מען מוז ערנסט דענקען און איהר — שטענדיג מיט אייער פּאַריז!

אַלטער האָט געפיהלט, אַז יעדער נערוו זיינער האָט אויפגעצאַפּעלט געגען דעם, וואָס ס'איז נישטאָ קיינער, ווער עס זאָל איהם אויסהערען און פערשטעהן, און האָט אָנגעהויבען רעדען אַזוי ווי איינער, וואָס רעדט צו זיך אַליין:

— איך קען אַ מיידעל, אין וועלכער איך האָב געפונען אינטערעס, דאָס הייסט: כ'האָב געפונען אין איהר אַ האַרץ, וואָס איר מיר נאָהנט.

— דאָס הייסט, איהר האָט זיך אין איהר פערליעבט!...— האָט קרייקין אַ געניץ געטון.

— ווייטער פערליעבט! — האָט זיך אַלטער געערגערט — וואָס הייסט פערליעבט? איז דען נישטאָ קיין אַנדער אויסדרוק? יאָ, ס'קען זיין, ס'איז ליעבע, אָבער נישט דאָס, וואָס איהר רופט אָן ליעבע! — האָט אַלטער כמעט געשריגען — ברידערליכע ליעבע, ברידערליכע געפיהלען, איהר פערשטעהט? כ'האָב מיט איהר געקאָנט רעדען וועגען אַלץ און כ'האָב גערעכענט זיך פערבינדען מיט איהר און מיט איהר דורכגעהן מיין לעבען.

— חתונה האָבען! — האָט קרייקין נאָך אַמאָל אַ געניץ געטון און ווילענדיג, אַז אַלטער זאָל שנעלער ענדיגען, האָט ער צוגעגעבען:

— נו?

— נו, און איצט האָב איך זיך ענטוישט.

— צוליעב וואָס?

— צוליעב וואָס? — אַלטער האָט אַ מינוט געקלערט — איך פערשטעה נישט, כ'האָב פערלוירען דעם אינטערעס צו איהר, כ'האָב דערפילט, אַז זי הערט מיך נישט מעהר און איך בין איהר מעהר נישט נייטיג.

— קאַלט געוואָרען...

— קאַלט — נישט־קאַלט, דאָס זענען אַלץ נאַרישקייטען... כ'האָב דערפיהלט, אַז זי האָט זיך געענדערט צו מיר.

— נו, און איצט?

— איצט... — אַלטער האָט אַ פּאָר מינוט געשוויגען און געקלערט וועגען שמעונ'ען, דערנאָך האָט ער שטיל געענטפערט: — פערשטעהסט זיך, אַז דאָ איז אַריינגעמישט אַ דריטע פערזאָן. כ'וויס, עפּעס אַ לייכטזיניג יונגעל! כ'גלייב נישט, אַז דאָס זאָל עס זיין...

— כאַ־כאַ־כאַ! איהר גלייבט נישט? — האָט זיך קרייקין צולאַכט — איהר גלייבט נישט? איהר מעגט זיין זיכער, אין פּאַריז טרעפט עס זיך אויף יעדען שריט. אַט פרעגט מיך...

און דאָ האָט קרייקין אָנגעהויבען דערצעהלען אַ געשיכטע פון פּאַריז: ווי ער איז איינמאָל ביינאַכט געגאַנגען, איז צו איהם צוגעקומען אַ פרוי און האָט איהם געבעטען, ער זאָל זי אָפּפירען אַהיים. איז ער געגאַנגען צו איהר אַהיים... דערצו האָט ער איבערגעגעבען זייער געשפּרעך אויף פראַנצויז און דערצעהלט אַזוי לאַנג, ביז וואַנען אַלטער האָט איך צובייזערט און אָנגעזאָגט, אַז ער זאָל איהם מעהר נישט דערצעהלען אַזעלכע מעשיות, ווייל, ערשטענס, איז ער נישט קיין יונגעלע און, צווייטענס, גלייבט ער איהם נישט און קיין שום אָנשטענדיגע פרוי וועט נישט טון אַזאַ זאַך..

— אנשטענדיגע! — האָט זיך קרייקין שפּאָטיש צולאַכט — וואו האָט איהר אָנשטענדיגע פרויען?... דערצו נאָך אין פּאַריז, כאַ־כאַ־כאַ! כ'וועל אייך דערצעהלען נאָך אַ פאַקט, איהר וועט מיר זיכער נישט גלייבען...

נאָר אַלטער האָט שוין מעהר נישט געוואָלט הערען, וואָס קרייקין דערצעהלט און, קלערענדיג וועגען דעם, אַז ער איז אַזוי איינזאַם און ס'איז נישטאָ קיין איינציגער מענש, וואָס זאָל איהם שעצען און פערשטעהן, איז ער איינגעשלאָפען...

ס׳איז אַוועק דער ווינטער און די טעג האָבן אָנגעהויבן ווערן וואַרימער. אַלטער איז אין אָווענדען געזעסן ביים פענסטער און נישט געגאַנגען אין ערגיץ: ס׳איז איהם נישט גוט געווען אַליין צו געהן אין גאַס. דערהויפּט האָט ער זיך נישט געוואָלט טרעפען מיט יוסטינאַ׳ן.

איין אָווענד איז ער אין שטאָט-גאָרטען געווען, האָט ער געטראָפען יוסטינאַ׳ן מיט שמעונ׳ען. ער ווייס נישט, צי זיי האָבען איהם געזעהן. ער האָט זיי אָבער געזעהן פון דער ווייטענס. יוסטינאַ האָט געהאַלטען שמעונ׳ס אָרעם און אַלטער איז אַוועק אָן אַ זייט, ער זאָל זיך מיט זיי נישט טרעפען. אַ פרעמדער, ווייטער וועהטאָג האָט איהם דעמאָלט אַרומגענומען. יענע גאַנצע נאַכט איז ער נישט געשלאָפען. ער האָט אויפגעזוכט זיינס אַ טאָג-בוך, וואָס ער האָט געפיהרט נאָך אין די יונגע יאָהרען, און האָט דערין אַריינגעשריבען עטליכע בלעטער. ערשט דעמאָלט איז איהם אַביסעל גרינגער געוואָרען. דאַן האָט ער בעשלאָסען אויסצומיידען בעגעגענישען מיט יוס-טינאַ׳ן...

אַלטער האָט געהאַט פערשידענע פלענער וועגען זומער. געטראַכט אַרויסצופאָהרען אויף אַ זומער וואוינונג, קויפען זיך אַ שטרויענעם הוט און דורכלעבען דעם זומער אַזוי, אַז ער זאָל צוריק צונעמען דאָס געזונד, וואָס ער האָט ווינטער פער-לוירען.

איינמאָל נאָכמיטאָג, ווען ער איז אַהיימגעקומען, האָט ער געטראָפען קרייקינ׳ען גאָר אַ נייעם מענשען. ער איז גע-ווען אָנגעטאָן אין העלע הויזען מיט אַ העלען הוט. זיין שטענ-דיג געל פנים, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי פון טרוקען האָלץ, האָט איצט געשיינט. ער האָט געהאַלטען די הענד אין די הויזען-קעשענעס, געלאַכט און גערעדט וועגען דעם, אַז ס׳איז אמת׳ער זומער און מען קען שוין טראָגען העלע קליידער. קוקענדיג אויף קרייקינען האָט אַלטער געקלערט: „אָט אַ מענש

גענײסט פֿונ׳ם לעבען, כאָטש מען דאַרף אײן זיך נישט האָבען קײן אײן פּונק מענשליכקײט, אױף אָנצוטון אַזעלכע העלע הױזען"... קרײקין האָט דערװײל אױפֿגעפּאַקט אַ פּעקעל, װאו ס׳האָבען זיך געפֿונען עטליכע צעהנדליג אַלטע קראַװאַטען. ער האָט געזוכט אַ קראַװאַט, װאָס זאָל פּאַסען צו די העלע קלײ־דער.

— װאָס זאָגט איהר צו דעם קראַװאַט? איהר מײנט, אַז ס׳איז אַ היגער? איהר װעט איהם דאָ נישט קריגען; ס׳איז פֿון פּאַריז, פֿון די גוטע צײטען!...

— עט קלײניגקײטען, — האָט אַלטער געענטפֿערט, קלע־רענדיג װעגען עפּעס אַנדערש — שפּילט דען אַ ראָליע, װאָס פֿאַר אַ קראַװאַט?...

— שפּילט אַ ראָליע, זאָגט איהר? דאָס זענט איהר אַזאַ אָפּגעלאָזענער מענש. איך האָב ליעב זיך אָנצוטון מיט גע־שמאַק! — האָט קרײקין גערעדט, בינדענדיג אַ גרױסען, װײסען שלײף.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

דער זומער האָט שױן געהאַלטען בײ סוף. דער דרױ־סען האָט זיך שױן געבלאָטיגט אױף הערבסט און קורצע, אױסגעגלײכטע טעג האָבען צו גלעטער׳ן אין פֿענסטער אַרײנ־געקוקט.

דער זומער איז פֿאַר אַלטער׳ן געװען אַ שװערער, ער האָט זיך געפֿילט שלעכט אין געזונד, זײן שװאַרצער ראָק איז אױף איהם ברײט געװאָרען און זײנע האָר האָבען זיך אָנגע־הױבען בײ די זײטען צו גרױען.

ער איז איצט געזעסען אין זײן צימערל און געקלערט װעגען דעם זומער, װאָס איז — װי איהם האָט זיך געדאַכט — אַזױ שנעל אַרורכגעלאָפֿען.

— װאָס איז אַ זומער? — האָט ער געקלערט — דאָס זע־נען עטליכע ליכטיגע מאָנאַטען פֿון זון. — און װיפֿיעל האָפֿנונג און ערװאַרטונגען האָבען אָנגעפֿילט זײן ברוסט אָנהױב־זומער, װען ער האָט געקלערט אַרױסצופֿאָרען אױף אַ זומער־װאױנונג,

זיין אויף דער נאַטור, עטעמען מיט פרייער לופט...

וועגען יוסטינאַ׳ן האָט ער וועניג געטראַכט. כמעט אַ מורא האָב איהם אַרומגענומען, ווען ער האָט זיך נאָר דער־נעהנטערט צום געדאַנק וועגען איהר. אָט, ווי אַ קראַנקער, וואָס בעהאַלט זיך פאַר זיין וואונד און האָט מורא אָנצורירען זיין אָנגעוועהטאָגט לייב....

אַלטער איז געזעסען נעבען פענסטער און געקוקט אויפ׳ן קעגענאיבערדיגען הויז, וואו ער האָט געקאָנט זעהן אַ שטיקעל הימעל איבער׳ן דאַך. די זון איז הינטער אַ וואָלקען פערגאַנ־גען און אַ רויט־ברענענדיגער שטוב האָט זיך דורכ׳ן פינסטע־רען וואָלקען־קאַנט אַרויסגעשיט. אין צימערעל האָט זיך גע־טונקעלט. אַלטער האָט געקוקט אויפ׳ן שטיק הימעל, וואָס האָט אַלע מאָל געביטען זיינע פאַרבען, און געפיהלט, ווי אַ מידער דרימעל צוגיסט זיך אין איהם. פאַר זיינע אויגען איז אויפגע־שוואומען יוסטינאַ. ווייט און שטיל האָט זי זיך פאַר איהם אַדורכגעטראָגען, ווי אַ ווייט געזאַנג פון ווייטע, קלאָרע ליכ־טיגקייטען...

...שטיל האָט זיך די טיר געעפענט און אויפ׳ן שוועל שטעהט יוסטינאַ...

— „אַלטער, זאָגט מיר עפעס, איהר רעדט אַזוי שעהן, אַזוי טיעף“...

— „יוסטינאַ, ווי איינזאַם איך בין, ווי האָב איך גע־בענקט נאָך אייך“...

— „אַלטער, איהר זענט דער איינציגער מענש, וועלכען איך ליעב“...

— „יוסטינאַ, זעצט אייך דאָ, נעבען מיר... כ׳וועל אייך דערצעהלען, ווי מיר איז שווער אָהן אייך, ווי איינזאַם איך בין. מיר דאַכט זיך אַלץ, אַז איך לעב די לעצטע טעג, איך וועל שטאַרבען“...

— „ניין, ניין, אַלטער, איהר וועט לעבען“...

און טרעהרען פליסען אַזוי שטיל פון איהרע אויגען.

— „אַך, יוסטינאַ! מיין איינציגע... איינציגע“...

און אַלטער וויינט. דאָס האַרץ ציהט, קלעמט. ווי שווער איז יעדע טרער!

אַלטער פּאָמעראַנץ וויינט. ס׳איז איהם אַזוי גוט צו וויינען, גלייך ווי קנוילען וועהטאָגליכע בענקשאַפט וואָלטען איינציגווייז אַרויסגעטריכט פון זיינע אויגען.

יעדער מענש מוז כאָטש איין מאָל אין זיין לעבען אַזוי וויינען. דער הענדלער אויף דער גאַס, דער מערדער אין געפענגעניש און אַלטער פּאָמעראַנץ פאַר יוסטינאַ׳ס טרערען, וועלכע ער האָט נאָר אין חלום געזעהן...

מירעל

אַ זומערדיגער פֿאַרנאַכט.

פֿון יענער זייט דאָרף האָט די זון זיך אַראָפּגעלאָזט איבער'ן וואַלד און רויטע, שטיל-גליהענדיגע פֿלאַמען האָבען פֿערכאַפּט דעם הימעל, ביז אין דער העלפֿט.

דער רויט-צופֿלאַמטער הימעל האָט געבלענדט און ס'האָט זיך געדאַכט, אַז ער צעגיסט זיך, צושפּרייט זיך וואָס אַמאָל מער; באַלד וועט ער פערכאַפּען דעם גאַנצען הימעל-ראַנד.

צווישען די רויטע פֿלאַמען איז געשוואומען די זון, ווי אַ רונדיג-בלויער פֿלאַם, געדעהמט אין אַ גאָלד-צעגליהטער רייף; און געדאַכט האָט זיך, אַז דער גאַנצער זון-אונטערגאַנג לאַכט מיט אַ רויטען-גאָלד-צעגליהטען געלעכטער.

אָט האָט שוין אַ קיהל ווינטעל אַ בלאָז געטון געגען דער פֿערגאַנגענער זון און אַ לייכטער טוי-נעפּעל האָט זיך געלייגט אויף די ווייטע פֿעלדער.

אויף די שוואַרץ-פֿעררויכערטע קוימענס פֿון די נידעריגע הייזלעך מיט די גרין-שטרויענע דעכער, האָבען זיך געלייגט רויטע, גאָלדענע פֿאַסען און די קליינע, דאָרפֿישע פֿענסטער-שויבען האָבען געפֿינקעלט ווי רויטע, בלענדענדע שפּיגלען.

אויף אַ שמאָל זאַמד-שטעגעל, וואָס איז געווען איינגע-

פֿאַסט צווישען ברייטע געל־פֿערגילדטע קאַסטענעס קאָרן, איז געגאַנגען מיט שנעלע טריט מירעל, דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען, אין דער האַנד אַ קליין, רויט שירעמעל. איהר לענגליך ראָז פּנים איז געווען בעלויכטען פֿונ׳ם זון־אונטערגאַנג און האָט זיך פֿעס־שלאָגען מיט לילאַ־בלויע, בלענדענדע גאָלד־פֿאַרבען.

זי הויבט פּלוצלים אָן געהן לאַנגזאַמער. עפּעס גלויבט זיך איהר נישט, נאָר זי דערמאָנט זיך, ווי נחומ׳קע איז צוגע־גאַנגען צו איהר און שטיל אין אויער אַריין געזאָגט: „וועסט קומען, מירעל? כ׳וועל זיצען און וואַרטען אויף דיר אונטער דער תּליה".

זי האָט זיך אַרויסגע׳גנב׳ט פֿון דער היים, דער טאַטע זאָל נישט וויסען, וואו זי געהט...

זי געהט שנעל, און שפּאַנט איבער׳ן בריקעל. אונטער׳ן בריקעל בלאַנקט שטיל דאָס טייכעל. זי זעהט, ווי איהר רויט שירעמעל שפּיגעלט זיך אין וואַסער און בעפֿאַרבט רויט די פּאַליעס, וואָס לעגען זיך, גיסען זיך איינע איבער דער אַנדערער.

פֿון דער וויטענס דערזעהט זי דעם וואַלד. איבער די וואַלד־שפּיצען הענגט נאָך אַ שמאָלער, רויט גליהענדער פּאַס. אַרום איז טונקעלער געוואָרען, די נאַכט רוקט זיך אָן. ס׳איז שטיל, נאָר צייטענווייז הערט זיך אַ שווישטש פֿון אַ פֿויגעל.

נחומ׳קע גנב! — לויפֿט אַדורך מירל׳ען אַ געדאַנק, ווי עמיצער וואָלט עס איהר אין אויער אַריין געזאָגט.

— יאָ, נחומ׳קע גנב! — צו איהם געהט איצט מירעל.

און זי דערמאָהנט זיך, ווי דער סטראַזשניק האָט איהם גע־פֿיהרט, די הענד פֿערבונדען אַרונטער, און אַלע האָבען צוגע־שאָקעלט מיט די קעפּ:

— אַ שעהנע כּפּרה!

דאָס איז געווען דעמאָלט, ווען ער האָט צוגע׳גנב׳עט ביי וויקטאָר׳ן דעם „גאָספּאָדאַזש" אַ קעטעלע מיט געלד. דריי חדשים איז ער געזעסען, דערנאָך איז ער געקומען.

זי ווערט טרויעריג, לאָזט אַראָב די אויגען, גיט אַ קלאַפּ מיט׳ן שירעמעל אָן דער ערד און בעשליסט ביי זיך

„פון היינט אָן!" היינט וועט זי איהם זאָגען:

— פאָלג מיך, וואָס טויג עס דיר, נחומ'קע? זוך זיך אויס עפעס אַנ'אַרבייט!

און ס'נעמט זי אַרום אַזאַ וואַרימקייט; זי פערגעסט עס באַלד און דערמאָנט זיך:

ער וועט זיין! ער וועט וואַרטען אויף מיר, יאָ!

דערווייל איז שוין אויסגעלאָשען דער לעצטער פייער־פאַס פון'ם זון־אונטערגאַנג און אויפ'ן קיהלען, טונקעלען נאַכט־הימעל האָבען זיך בעוויזען איינצעלנע שטערען. אין אַ שוואַרץ־בלויליכען שלייער האָט זיך פערהילט דער וואַלד און אין דער בייגאַכטיגער שטילקייט, האָט זיך דערוועקט דאָס קוואַקעריי פון די זשאַבעס...

אָט איז זי שוין נעבען וואַלד. זי זעהט שוין דעם עושטען, ריזיגען סאָסנע־בוים, דעם ערשטען אין וואַלד.

אָט ביי דעם בוים האָט זי זיך מיט נחומ'קען בעשטעלט. די „תליה", רופט מען איהם, ווייל אויף איהם האָט זיך גע־האָנגען דעם פריצ'ס פאַכטוך „יאַנאָש". זי צילט־אָן איהר בליק אויפ'ן בוים: ער איז העכער פון אַלע בוימער. מיט שוואַרצע, ווי אין קראַמפּען געדרעהטע צווייגען, שניידט ער זיך אין טונקעלען הימעל אַריין... און זי בלייבט שטעהן אַ מינוט. עפעס האָט זיך מירעל דערשראָקען: אויף דעם בוים האָט זיך אַ מענש געהאָנגען! אַלע האָבען מורא אַדורכצוגעהן פאַרביי דעם בוים ביינאַכט.

נאָר באַלד, הויבט זי אָן געהן שנעלער.

ער וועט וואַרטען! — פליהט איהר אַדורך אַ געדאַנק און זי געהט ווייטער און פערשווינדט אין דער געדיכטער אָוועגד־טונקעלקייט.

*

— מירעלע! — הערט זי הינטער זיך, נישט וויסענדיג פון וואַנען און ווער עס רעדט.

נאָר באַלד הערט זי דערקענט נחומ'קעס שטימע און געענטפערט:

— נחומקע!?

נחומ׳קע איז צוגעגאַנגגען צו איהר און האָט זי אַרומ־גענומען.

— דורך וואַנען ביסטו געקומען? — האָט מירעל געפרעגט.

— גלייך מיט׳ן וועג! — האָט איהר נחומ׳קע געענטפערט, קוקענדיג איהר גלייך אין די אויגען אַריין.

מירעלען האָט עפּעס שווער אַ דרוק געטון, זי האָט געוואוסט, אַז ער האָט זיך אונטערגע׳גנב׳עט, ווייל איידער ער איז צוגעקומען האָט זי אפילו קיין מענשליכען אָטעם נישט געהערט. קוקענדיג אָן אַ זייט, האָט זי פערקלערט געפרעגט:

— פאַרוואָס האָב איך נישט געהערט ווי דו געהסט?

— צו וואָס דאַרף מען חערען? — האָט איהר נחומ׳קע געענטפערט.

ער האָט גענומען איהר פנים אין זיינע הענד און איהר אַ קוש געטון.

מירעל האָט אָבגעריסען זיינע הענד פון איהר פנים און אָבגעקעהרט זיך פון איהם.

— קום, מירעל, מיר וועלען זיך אַוועקזעצען! — האָט נחומ׳קע געזאָגט.

זיי האָבען זיך געזעצט אונטער דער „תליה" און אַרום אין פעלד, אין וואַלד איז געוועזן אַזוי פינסטער און די גרין־גאָלדענע שטערען אויפ׳ן הימעל האָבען געציטערט; געדאַכט האָט זיך, אַז אין דער פינזטערניש, וואָס האָט געהאָנגען איבער פעלד און וואַלד, קוקען אַריין טויזענדער נייגעריגע אויגען, ווי זיי וואָלטען עפּעס זוכען אין דעם ברייטען, פינ־סטערען ראַנד.

שטיל איז געוועזען. זעלטען האָבען די בוימער זיך צו־וויגט, פון אַ ווינטעל, וואָס האָט זיך אַ טראָג געטון, און באַלד איז ווייטער שטיל געוואָרען, ווי די בוימער וואָלטען זיך זערשראָקען פאַר זייער אייגענעם שאָרך...

שטיל געזעסען זענען מיכעל מיט נחומ׳קען. אין זייער

אייגענער שטילקייט האָט זיך געהערט מירעל׳ס אָטעם, שווער און אָבגעהאַקט האָט זי געעטעמט...

אַזוי אַרום האָט זיך דאָס טונקעלע פעלד מיט הויכע שוואַרצע וועלדער דערהויבען אין הימעל אַריין, און געדאַכט האָט זיך, אַז עפּעס אַ ריזיגער, שוואַרצער טורעם האָט די וועלט אַרום פערשלאָסען און אַלץ איז געבליבען שטעהן הינטער דעם שווערען שלאָס, שטום און פערגליווערט.

— מירעל! — האָט נחומ׳קע איבערגעריסען די שטילקייט.

— וואָס איז, נחומקע? — האָט מירעל געענטפערט.

— פאַרוואָס רעדסטו גאָרנישט, האָסט מורא?

— כ׳האָב נישט מורא.

— מיט מיר האָסטו נישט מורא!

נחומ׳קע האָט געוואוסט, אַז איצט איז איבעריג צו רעדען. ער האָט אפילו נישט געוואוסט, וואָס צו רעדען, נאָר ס׳האָט זיך איהם געדאַכט, אַז אויב ער וועט שווייגען, וועט די צייט שנעלער אַדורכגעהן און מירעל וועט פאר עפּעס מורא האָבען.

ער האָט מירלען שטאַרק צו זיך אַ דריק געטון. אַ פלוצומדיגע וואַרעמקייט צוזאַמען מיט אַ שטייפען עקשנות האָט זיך אין איהם צוגאָסען. נחומ׳קע גנב האָט דערפילט זיין עלענדקייט צווישען אַלע, דעם קרומען, קאַלטען בליק פון אַלע און איצט האָט ער געוואָלט מיט זיין גאַנצער נשמה באָדען זיך אין דעם קוואַל פון וואַרימקייט...

מירעל האָט אַ לייכטען ציטער געטהון — באַלד האָט זי די אויגען אַראָבגעלאָזען...

נחומ׳קעס קאָפּ איז געלעגען אין מירעל׳ס שויס, שטאַרק זי צו זיך געדריקט...

און די נאַכט אַרום איז געוועזן שטיל און פינסטער, נאָר פון ווייטענס, אויפ׳ן ווייטען האָריזאָנט, איבער די שוואַרצע וואַלד־שפּיצען, איז ווי אַ וואַסער כצרע אָנגעלאָפען; בלאַס ווי העלע, מאַטע פלעקען, האָבען זיך צעגעזעגען די שטערן.

מירעל האָט געזאָגט:

— ס׳וועט רעגענען, נחומ׳קע!

— זאָל רעגענען, זאָל דונערן, זאָל בליצען, מירעלע! — און אין זיינע גרויע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען גרינע פייערלעך... ער האָט זי שטאַרקער צו זיך צוגעדריקט, לוצי־לינג דאָס זיך מירעל פון איהם אַ ריס געטון און הויך אויס־געשריגען:

— ניין, נחומ׳קע, כ׳דאַרף מיט דיר רעדען!

— מירעלע!...

מירעל האָט געוואָלט רעדען צו נחומ׳קען, רעדען וואָס זי האָט געקלערט אויפן וועג, געהענדיג צו איהם; רעדען לאַנג, ביז וואַנען ער וועט איהר צושווערען אַז ער וועט זיך פון היינט אָן ווערען אַנדערש... ער זאָל איהר צושווערען, ווי ער האָט זי ליעב, ווי זי, מירעל, איז ביי איהם טייער... מיט אַן׳אומגעהויערער ברייטקייט זענען ביי איהר אין מוח געוואַק־סען די געדאַנקען, און זי האָט גערעדט... איהרע ווערטער האָבען געקלונגען אין דער שטילקייט און ס׳האָט זיך געדאַכט אַז זי רעדט צו אַ סך מענשען:

— זאָג מיר נחומ׳קע, האָסטו מיך ליעב?!

— כ׳האָב דיך ליעב, מירעלע!

— דו ווייסט דאָך ווי מען רופט דיך ביי אונז אין דאָרף! יאָ, דו ווייסט?!

— כ׳ווייס, מירעלע!

— אויב דו האָסט מיך ליעב, נחומ׳קע, זאָלסטו זעהן ווערען אַ מענש גלייך מיט אַלע, זאָלסטו זיך זוכען אַן אַרבייט, הערסט נחומ׳קע? דאָס זאָג איך דיר און כ׳וויל, די זאָלסט עס מיר צושווערען. איצט זאָלסטו עס מיר צושווערען, אויב דו האָסט מיך ליעב, נחומ׳קע!

— צושווערען! — האָט נחומ׳קע שטיל געמורמעלט — צושווערען!

ער האָט זיך, אַראָפּגעלאָזען אויף דער ערד און מיט זיינע הענד מירעל׳ס קניה אַרומגענומען...

ביידע האָבען אַ מינוט געשוויגען, באַלד האָט מירעל

ווייטער גערעדט:

— כ'וויל, דו זאָלסט עס מיר צושווערען, דו זאָלסט מיר שווערען, ווי דו האָסט מיך ליעב, ווי איך בין ביי דיר טייער.

— יאָ, מירעלע! ווי כ'האָב דיך ליעב, ווי דו ביסט ביי מיר טייער, מירעלע!

זיי האָבען זיך ביידע שטאַרק אַרומגענומען, און ווי זיי וואָ'טען ערגיץ=וואו פערטראָגען געוואָרען, איז ארום שטיל און פינסטער געבליבען.

ערשט איצט איז מירל'ען גרינגער געוואָרען, ווי אַ שטיין וואָלט איהר פון האַרץ אַראָב; — דערפאַר איז אָבער נחום'קען געוואָרען וואָס אמאָל שווערער. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער האָט עפּעס אויסגענאַרט, גע'גנב'עט ביי מירלען, אַזוינס, וואָס עס איז הייליג, וואָס מ'טאָר נישט גנב'ענען, און דערי בער האָט איהם ארומגענומען עפּעס ענליכס ווי אַ כעס. ער האָט געפיהלט, ווי ער דאַרף פּלוצלינג אויפשפּרינגען, ווייט פון מירל'ען און פון דערוויטענס שרייען צו איהר:

— ניין, מירעלע, נישט אמת, כ'האָב דיך אָבגענאַרט, גלויב מיר נישט!..

און ווי אַ טיפּע בענקשאַפט האָט זיך אין נחום'קען צו־גאָסען. עפּעס האָט איהם געריי צט אויף זיך אַליין. ער האָט זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זייטען: אין אַ גרויער, אָנגעלאָפּע־נער פאַרע האָט זיך דער הימעל פערשלאָסען און ס'האָט זיך געדאַכט, אַז די נאַכט איז ליכט געוואָרען; אָבער די ליכ־טיגקייט האָט נאָר פערגרויסערט די פינסטערניש און נחומ'קעס בליק האָט בעגעגענט אַ ברייטע פינסטערניש, ווי אַ גרוי־טריב אויג וואָלט אויף איהם געקוקט. און ער האָט דערפיהלט אַ נויטיגקייט צו זיין אַליין, טון עפּעס שטילס, בעהאַלטענס, וואָס קיינער קאָן נישט זעהן. ער האָט דערפיהלט אַ נויטיגקייט צו געהן עפּעס אַ ווייטען, אונענדליכען וועג; ס'האָט זיך איהם געוואָלט פריי זיין, מיט זיך, מיט דער ברייטער, פינס־טערער נאַכט...

מירעל איז פרעהליכער געוואָרען, ס'האָט זיך איהר געוואָלט לאַכען, שטיפען. האָט זי געזאָגט:

— נחומ'קע, דו זאָלסט וויסען וואָס פאַר אַ נאַר אונזער משרת איז!

זי האָט אָנגעהויבען דערצעהלען פון דעם משרת, דערביי געלאַכט מיט אַ קלינגענדיג געלעכטער. נאָר באַלד האָט זיך אויף איהר פנים אויסגעגאָסען אַ מאַטער ערנסט מיט אַ לייכטער שרעק און זי האָט אַ קוק געטון אויף נחומ'קען. זיינע אויגען, אין וועלכע ס'האָבען געפינקעלט צוויי גרינע פייערלעך, האָבען געגלאָצט אין דער ווייט, וואו דער הימעל איבער'ן שוואַרצען וואַלד איז געווען דורכגענומען מיט אַ רויטען פלאַם. אַזוי ווי זיין בליק, איז זיין האַנד, אַ האַרטע און גלייכע ווי אַ סטאַטוע, געווען געווענדט אַהין.

— נחומ'קע, אַ שרפה! — האָט מירעל מיט שרעק אַ געשריי געטון, אָנכאַפענדיג נחומ'קען פאַר אַ האַנד. ער האָט געשוויגען אין דערזעלבער פאָזע.

אַרום איז נאָך שטילער געוואָרען און אין דער שטילקייט האָט זיך די נאַכט, דער וואַלד און דאָס פעלד אויפגעכאַפט, ווי עס וואָלט זיך אויסגעצויגען, צוגעגרייט צו עפעס שווערס, שרעקליכס. פון דער ווייטענס, איבער'ן וואַלד, אויף דעם רויט בעשלאָגענעם הימעל, האָבען געצויגען אַרויף צוויי גלייכע זיילען רויך און אין'ם רויך האָבען זיך געטאַנצט פייער-געשפרענקעלטע קרוינען-פונקען, ווי געשפריצטע פון רויט-פייערדיגע ליפען.

פלוצלינג איז נחומ'קע אויפגעשפרונגען. נאָך איהם איז מירעל אויפגעשטאַנען, טוליענדיג זיך צו איהם. זיין האַנד איז נאָך אַלץ געווען געווענדט צו דער זייט פון דער שרפה, ביז וואַנען פון דער ווייטער, פינסטערער שטילקייט, ווי פון טיפע, הוילע גריבער אַרויס, האָבען זיך אָנגעהויבען טוקען שווער-און ברייט-צופלאָסענע גלאָקען-טענער:

— באָאָמ'ן!! באָום'ן!!

ס'האָט זיך געדאַכט, אַז נאָך יעדען קלונג רוקט זיך ד

שרפה אַלץ העכער איבער'ן וואַלד.

— אין „טשאַרנע וויעש", הינטער'ן וואַלד! אין „טשאַרנע וויעש", הערסט מ.ר.ל!? — האָט נחומ'קע אַ זאָג געטון און גענומען זיך אָברוקען פון מירלען.

— נחומ'קע, פיהר מיך אָב אַהיים! — האָט מירעל מיט טרעהרען געבעטען — כ'האָב מורא, נחומ'קע!

— געה אַהיים! — האָט נחומ'קע שנעל אַ זאָג געטון און אָבגערוקט זיך ווייטער פון מירלען.

— נחומ'קע, האָסט מיר געשוואוירען! — האָט זיך מירעל צוּוויינט. — וואו ווילסטו לויפען? כ'וועל דיך נישט לאָזען, ניין!

— יאָ, באַלד, מירעל, לאָז מיך!... — האָט ער זיך אַ ריס געטון, ווי אַ שוואַרצער ריהרעוודיגער פלעק אַוועקגעקוי-לערט זיך איבער'ן שוואַרצען פעלד און פערשוואונדען ערגעץ ווייט אין דער פינסטערניש.

אַ ווינד, צוזאַמען מיט אַ דינעם שטעכיגען רעגען, האָט זיך פון ערגעץ אָנגעטראָגען. דאָס פייער האָט זיך געשטאַרקט און געהויבען צוזאַמען מיט צופלאַמטע, שטרויענע דעכער.

*

מיט'ן זעלבען וועג, וואָס מירעל איז געקומען, איז זי איצט אַהיימגעגאַנגען. אַ שווערער טרויער האָט זיך געלעגט אויף איהר האַרץ, און איהרע אויגען האָבען זיך טרעהרען געגאָסען. אויפ'ן גאַנצען וועג האָט זי געוויינט, ביז וואַנען זי איז צוגעקומען אויפ'ן בריקעל צום טייכעל. האָט זי געזעהן, ווי דאָס וואַסער איז שוואַרץ און עס גלאַנצט ווי אַ גלאָז. זי האָט געקוקט אויף די שוורצע, ווייכע פאַליעס, וואָס האָבען זיך געשלענגעלט און געהויבען איינס איבער'ן אַנדערען, און ס'האָט זיך איהר געדאַכט, אַז דאָס לויפען קליינע נחומ'קעס ערגעץ ווייט צו אַ שרפה, צו אַ פייער לוינען זיי, גנב'נען זיי.

זי איז געשטאַנען לאַנג נעבען „פּאָרענטש" פון בריקעל און איהר שוואַרצער, לאַנגער שאָטען האָט זיך אַריינגעצייכענט טיף אין דעם וואַסער און געצונצעלט.

זי האָט געוויינט און איהרע טרעהרען האָבען זיך שטיל צערינגעלט אין דעם שווארצען וואַסער. זי האָט איצט נישר געוויינט, פאַרוואָס נחומ'קע האָט די שבועה געבראָכען, נאָר פאַרוואָס ער איז פון איהר ענטלאָפען. פאַר איהרע אויגע, האָט זי געזעהן נחומ'קען האַלב אָנגעבויגען איבער אַ גרינעגל פייערשען „קופער", ווי מיט דערשראָקענע אויגען צעהלט ער עפעס אַרויס פון דאָרט.

... און איבער איהם, יאָגען זיך, הויבען זיך, קוויטען פייער און ער שטעהט און צעהלט... און צעהלט...

... דער סטראַזשניק האַלט אַ שטריק, ער געהט איהם בינדען און נחומ'קע שטעהט און צעהלט... און צעהלט...

געבונדען נחומ'קען, אַוועקגעשלעפט... מירעל וועט איהם מעהר נישט זעהן. און זי וויינט און וויינט...

*

שפעט אין דער נאַכט איז מירעל אַהיימגעקומען.

איהר טאַטע „בערעל ראַטעוועט" ווי מ'האָט איהם גערופען, דערפאַר, וואָס ער פלעגט פון שלאָף שרייען „ראַטעוועט!", אַ ברייט-בעוואַקסענער יוד, וואָס האַלט אַ קרעטשמע, איז אַוועק מיט'ן משרת צו דער שרפה. קיינער איז אין שטוב נישט געוועזן אַ חוץ איהר משוגענער מאַמען, וואָס איז געשטאַנען אויף אַן איבערגעדרעהטען פאַס, קלאַפענדיג מיט צוויי הילצערנע לעפעל, און געשריגען:

— „טשאַרנע ווייעש" ברענט!

די טיר איז געווען אָפען. איבעוועניג איז געווען ליכטיג פון אַ בלינק-לאָמפ. אויפ'ן לאַנגען טיש זענען געווען אָנגעשטעלט פלעשער. אויף דער ערד איז געלעגען דער אַלטער יאַן און געשלאָפען מיט'ן פנים אַראָב. די ווייסע קאַץ האָט לאַנגזאַם אַריבערגעשפאַנט איבער איהם.

די משוגענע מאַמע האָט זיך אַראָבגעלאָזען אויף דער ערד, דעם קאָפ איינגענורעט, מיט אַ פערגלייזט אויג אין דער נאַכט אַריין.

מירעל האָט זיך געזעצט אויף דער באַנק נעבען דער

טיר. זי האָט אַראָבגעלאָזען איהר קאָפּ אויף די הענט, לאַנג־לאַנג געקלערט וועגען נחומ׳קען ביז זי איז איינגעדרעמעלט.

ווי זי האָט נאָר די אויגען צוגעמאַכט, האָט זיך איהר אָנגעהויבען דאַכטען, אַז פון ווייטען, פינסטערען פעלד הערט זי טריט. זי קוקט זיך צו זעהט זי, ווי דער סטראַזשניק שלעפּט נחומ׳קען אַ געבונדענעם. נחומ׳קע קוילערט זיך, וואַרפט זיך ווי אַ שלאַנג.

— נחומ׳קע!...— גיט מירעל אַ געשריי.

— מירעלע, מירעלע!...— ענטפערט איהר נחומ׳קע — איך וועל שוין מעהר נישט צוריקקומען! — און ער ווערט פערשוואונדען אין דער פינסטער.

ווען מירעל האָט זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין געווען פאַרטאָג.

*

דער פאַרטאָג איז געווען אַ פערנעפעלטער, אַ גרויער. מיט אַ פייכט געשנאַרכעריי תאָבען זיך געוויגט די בוימער אין געווימעל איבער׳ן פייכטען פעלד, מיט אַ מאַטער פוילקייט פון אַ איבערגעריסענעם שלאָף.

פון דעם שאָטנע האָט זיך געהערט דאָס טראַסקעריי פון פוהרלעך, וואָס זענען צוריקגעפאָהרען פון דער שרפה.

נת׳קע דער משרת האָט מירעלען דערצעהלט, אַז פינף כאַטעס מיט איין קוה זענען פערברענט געוואָרען. „פון איין זייט האָט מען געראַטעוועט, פון דער צווייטער זייט האָט נחומ׳קע גנב בע׳גנב׳עט. האָבען איהם די פויערן מיט העק און אייזענס פעריאָגט ערגעץ ווייט אין וואלד אַריין.”

שפּעטער, ווען די זון, אין אַ בלאַס־גאָלדענעם אָבשיין, האָט זיך בעוויזען דורך די גרויע שטיקער וואָלקען, איז מירעל געגאַנגען אין שטאַל אַריין מעלקען די קוה. דעמאָלט האָבען הייסע טרעהרען צוזאַמען מיט פריש־אויסגעמאָלקענער מילך דאָס מעלק־שעפעל אָנגעפילט.

משה׳לע

דאָס איז געווען דער ערשטער פֿריהלינגס-טאָג. הויף אין דעם אויסגעבלייכטען, בלויען הימעל האָט געשיינט די זון און איהרע בלייכע, קורצע שטראַהלען האָבען צושמאָלצען די דינע שניי-פּלעקען, וואָס זענען געלעגען אויף די שפּינדעכלעך פֿון די נידעריגע הייזלעך...

דער הויף איז געווען אַ גרויסער, מיט אַ סך הייזער, אָנגעשטעלטע איינס אויפ'ן צווייטען. האָבען זיך אויפ'ן הויף אַרויסגעלאָזען קינדער, פּיעל מעהר, ווי ס'זענען געווען שויבען אין די הייזער. און די אַלע קינדער, וואָס האָבען זיך כמעט נישט געזעהן דעם גאַנצען קאַלטען ווינטער, זענען צווישען זיך נישט פֿרעמדער געוואָרען, נאָר אַזוי ווי פֿאַראַיאָהרען און פֿאַר צוויי יאָהרען, זיך געראָיעט איינער איבער'ן אַנדערען, געשפּיעלט זיך אין פֿערשיעדענע שפּיעלען און דערצעהלט פֿערשיעדענע מעשיות...

נאָר פּלוצלינג, אין מיטען שפּיעלען זיך, האָט זיך אָפּגערוקט אַ קליינע גרופּע פֿון די קינדער, רעדענדיג עפּעס צווישען זיך; באַלד זענען אַלע צוגעקומען צו דער גרופּע. נאָר איין יונגעלע, משה'לע האָט ער געהייסען, איז מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קעפּעל געבליבען שטעהן אַליין, קראַצענדיג זיך צווישען די שווער-אָנגעוואַקסענע שוואַרצע האָר...

אין אַ מינוט אַרום האָט איין יונגעלע אָנגעוויזען מיט'ן הענטעלע אויף משה'לעס פנים און געזאָגט צו די איבעריגע;

— קומט, לאָמיר זיך מיט איהם נישט שפּיעלען, ער האָט פּאָקען אויף'ן פנים. אָ־אָ! אַזוי פיעל לעכער, בלויז לעכער! — האָט ער געפיהרט מיט'ן פינגערעל אויף משה'לעס פנים, וואָס איזווירקליך אינגאַנצען געוועזן צולעכערט פון די פּאָקען, אויף וועלכע משה'לע איז דעם ווינטער אָבגעלעגען אין שפּיטאָל פיער חדשים.

— לאָמיר זיך מיט איהם נישט חבר'ן! — האָט זיך אָפּגערופען אַ צווייט יונגעלע, שלעפּענדיג זיינע חברים ביי די פּאָלעס. מ'קען זיך נאָך פון איהם אָנשטעקען. און אַוועקגעהענדיג פון איהם, האָט אַ דריטער אַ שפּיי געטון און געזאָגט, אויסציהענדיג דאָס העלזעל:

— דו האָסט פּאָקען, ביזט אַ חזיר!

אַלע האָבען זיך פון איהם דערווייטערט, פון דער ווייטענס אויסגעצויגען צו איהם זייערע קליינע פינגערלעך, אַ סימן אויף ברוגז, און געשריגען צו איהם:

— האָסט פּאָקען, ביזט אַ חזיר!

משה'לע איז געשטאַנען. אַ גרינגע בלייכקייט האָט בעגאָסען זיין פנים'ל, וואָס האָט אויסגעזעהן אַרום ביי די קאַנטען, ווי אַרומגעריסען פּאַפּיר. נאָר באַלד האָט ער אַ שמייכעל געטון, ווי ער וואָלט גאָרנישט געהערט, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, און געענטפערט:

— האָב איך; און שוין!

און געקלערט האָט ער, אַז ווען זיי זאָלען וויסען, אַז ער איז קראַנק געוועזן און געלעגען אין שפּיטאָל, געהאַט אַזוי פיעל פּאָמעראַנצען, וואָלטען זיי זיך נאָך געבעטען, ער זאָל זיך מיט זיי חבר'ן. די מאַמע גיט איהם איצט אויך אַלע־טאָג אַ צווייער זיי וועלען זיך ביי איהם שוין בעטען...

ס׳זענען אַוועקגעגאַנגען אַ פּאָר טעג און די קינדער פון הויף האָבען זיך ביי איהם נישט געבעטען. פערקעהרט — מ׳איז פון איהם ענטלאָפען. און משה׳לען האָט אָנגעהויבען ווערען אומעטיג אַרומצודרעהען זיך אַליין; ווען ער איז צוגע־גאַנגען צו אַ יונגעל, האָט זיך יענער פון איהם אָבגערוקט:

— געה, געה, דו האָסט פּאָקען!

— איך בין דאָך נישט שולדיג! — האָט זיך משה׳לע געפּרובט פערענטפערען, נאָר קיינער האָט איהם נישט געוואָלט הערען. איז ער אָבגעזעסען אַגאַנצען טאָג אויף אַ פּאַס, וואָס איז געשטאַנען אויפ׳ן הויף, און געקוקט, ווי אַלע קינדער שפּיעלען זיך. ער האָט שוין אָנגעהויבען קלערען: אַז ס׳איז אמת, אַז ער איז טאַקע אַזוי מיאוס, מיט אַזאַ געלעכערט פּנים, און זיינע אויגען האָבען בעקומען אַזאַ מיִדען בליק, אַזוי ווי ביי אַלע קאַליקעס, ווען זיי פּיהלען, אַז מ׳קוקט אויף זייער פעהלער...

זיצענדיג אויפ׳ן פּאַס, האָט ער נישט געקאָנט פערשטעהן, פאַרוואָס מ׳קוקט אויף איהם אַזוי, ער האָט דאָס נישט געקאָנט ליידען און אַלע מאָל זיך איבערגעזעצט אויף אַן׳אַנדער אָרט.

איין מאָל זענען עפּעס צוויי ווייבער אַדורכגעגאַנגען, האָט משה׳לע געזעהן, ווי זיי האָבען זיך איבערגעקוקט. באַלד זענען די ווייבער צוגעקומען נאָהנט צו איהם און אָנגעהויבען איהם אַריינצוקוקען אין פּנים אַריין. און אַז משה׳לע האָט דאָס נישט געקאָנט אַריבערטראָגען און האָט, אָבגעהענדיג אַ ביסעל, אַרויסגעשטעלט זיין צינגעל, האָבען זיךביידע ווייבער צולאַכט און איינע האָט צו דער צווייטער אַ זאָג געטון:

דאָס שעהנע פּנים דאַרף זיך נאָך פערקרימען!

*

ביסלעכווייז האָט משה׳לע צוגעהויבען צו פּיהלען, אַז ער איז דער ערגסטער, דער מיאוס׳טער פון אַלע. נישט האָ־בענדיג קיין חברים, האָט ער נישט געוואוסט, וואָס צו טון. גאַנצע טעג האָט ער זיך אַרומגעדרעהט אויפ׳ן הויף אָדער

געזעסען אויף דעם פּאַס. די ווייבער אויפ׳ן הויף האָבען זיך מיט איהם אָנגעהויבען צו שאַפען, אַרומשיקען אין שליחות, און ער האָט דאָס אַלץ געטון מיט גרויס צופרידענקייט, ווי אַ פערשולדיגטער.

פאַרנאַכט, ווען די מאַמע איז אַהיימגעקומען מיט׳ן זאַק אַלטוואַרג, וואָס זי האָט געהאַנדעלט, האָט זיך משה׳לע געטוליעט צו איהר און מיט אַ וויינענדיגער שטים גערעדט:

— מאַמע, זעה נאָר, וואָס איך האָב אויפ׳ן פּנים! לאָז עס שוין אַראָבגעהן!...

— געה, געה, מיין קינד, דאס איז דאָך פון די פּאָקע-לעך; ס׳וועט צוגעהן, ס׳וועט אַראָבגעהן. דערביי האָט זי אַ קרעכץ געטון; נאָר משה׳לע האָט געהאַלטען אין איין איבער-חזר׳ן:

— מאַמע, זיי זאָגען, אַז איך בין אַ חזיר, אַז איך האָב פּאָקען אויפ׳ן פּנים, ס׳איז נישט שעהן...

— אויף כפרות דאַרפסטו זיי, מיין קינד! כ׳וועל דיך אָבגעבען אין אַ שקאָלע אריין, וועסטו האָבען שענערע חברים-לעך פון זיי...

נאָר משה׳לע האָט נישט אויפגעהערט צו דערצעהלען און קלאָגען זיך אויף זיין פּנים׳ל, ביז וואַנען די מאַמע האָט אָנ-געהויבען רעדען מיט טרעהרען אין די אויגען...

*

ווען משה׳לען איז נמאס געוואָרען אַרומצודרעהען זיך אויפ׳ן הויף, האָט ער אָנגעהויבען אַוועקצוגעהן אין מאַרק אַריין, וואו די מאַמע האָט געהאַנדעלט, און דאָ האָט זיך פאַר איהם אָנגעהויבען אַ ניי לעבען. ס׳זענען איהם זעהר געפעלען די „קאַטאַרינקעס”, וואָס האָבען דאָרט געשפּיעלט, און ער האָט זיך געפריהלט אַזוי ווי אויף אַ חתונה...

אין אָנהויב פלעגט איהם די מאַמע טרייבען אַהיים. ווען זי האָט אָבער געזעהן, אַז דאָס העלפט נישט, האָט זי איהם געלאָזען נעבען זיך. משה׳לע האָט זיך אָבער דערמיט

נישט בעגנוגענט און נישט איינמאָל, ווען ער איז פערבלאָנ־זשעט געוואָרען צווישען דער מאַסע מענשען, פלעגט זיך אין דער ענגשאַפט פונ׳ם מאַרק הערען דער מאַמ׳ס פערצווייפעלטע געשרייען: „משה׳לע, משה׳לע! וואוהין איז ער אַוועקגעגאַנ־גען? מ׳וועט איהם צוטרעטען!״...

אָבער משה׳לען האָט מען נישט צוטרעטען. ער האָט זיך אַרומגעדרעהט צווישען די גרויסע פיס פון די סאָלדאַטען און הענדלער, ווי אַ פישעל אין וואַסער. גיך איז ער בעקאַנט געוואָרען מיט׳ן מאַרק־פלאַץ און געקראָגען אַ גרויסען חשק צו האַנדלען. ווען אַ הענדלער האָט אָפגעלאָזט פון פרייז און דער אַוועקגעהענדיגער קונה האָט נישט דערהערט, איז משה׳לע איהם נאָכגעלאָפען און צוריקגערופען. שפּעטער האָט ער אָנ־געהויבען אויפצוזוכען פון מיסט אַרויס שטיקלעך אייזען, אַלטע טשייניקלעך, פּאָדקאָוועס און פערקויפט עס אויפ׳ן מאַרק. כדי נאָכצוטון די גרויסע, האָט ער, פערקויפענדיג עפּעס, דערלאַנגט זיין ברודיג הענטעל דעם קויפער אָדער אַ שפּיי געטון אויף דער מטבע און געשוואוירען זיך, אַז ער האָט גאָרנישט פערדינט...

*

ביסלעכווייז איז משה׳לע בעוואוסט געוואָרען אויפ׳ן מאַרק. מ׳האָט איהם שוין אַ נאָמען געגעבען „גערעדעלטע מצה״ און גרויס און קליין האָבען געוואוסט, אַז פון משה׳לען וועט אויסוואַקסען אַ פייערדיגער סוחר. משה׳לע האָט שוין איצט געהאַט אַ שטעל, — צו שטעהן נעבען אַ טיר פון אַ געוועלב און אַריינפיהרען קונים, און דערפאַר האָט מען איהם געצאָהלט אַ פּאָר גילדען אַ וואָך. ער האָט שוין געקענט אַלע קליינע גנבים׳לעך, וואָס האָבען זיך דאָרט אַרומגעדרעהט און אויסגעגע־קוקט, עפּעס פון אונטער דער האַנד אַוועקצושאַרען. און כאָטש זיי האָבען איהם שוין אַ סך מאָל מכבד געווען מיט קלעפּ, האָט ער דאָך אויסגעזאָגט, ווען ער האָט געזעהן גנבע׳נען. די חברה האָט זיך אָנגעהויבען פאַר איהם היטען, אַ נאָמען געגעבען איהם „עין־הרע׳לע״ און געשוואוירען זיך, אַז זיי

וועלען איהם אַמאָל אַ פּוס אויסדרעהען.

ווען ס'איז געוואָרען ווינטער, איז שוין משה'לע נישט געזעסען אין שטוב. ער האָט אָנגעטון אַ פּאָר שטיוועל, די אויערען אַרומגעבונדען מיט אַ שמאַטע, אויף די הענט אַ פּאָר שווערע הענדשקעס מיט איין פינגער, איז ער געשטאַנען און גערופען קונים, קלאַפּענדיג איין פוס אָן צווייטען. גלייך מיט אַלע גרויסע האָט ער געטרונקען טיי פּאַר אַ קאָפּיקע ביים טישעל מיט'ן גרויסען, בלעכערנעם סאַמאָוואַר, וואָס איז געשטאַנען און געראויכערט זיך אין מיטען מאַרק...

*

מיטאַמאָל האָט משה'לע אָנגעהויבען פערשוואונדען צו ווערען אויף האַלבע טעג פון'ם מאַרק און קיינער האָט נישט געוואוסט, וואו ער ווערט פערפאַלען. דער בעל-הבית פון'ם געוועלב אין וועלכען משה'לע פלעגט אַריינרופען קונים, האָט זיך געקלאָגט, אז משה'לע איז קאַליע געוואָרען, שטעהט פערטראַכט און זעהט נישט, ווי אַנדערע משרתים'לעך נעמען צו די קונים פון אונטער זיין האַנד.

— וואו ווערסטו פערפאַלען, וואו קומסטו אַהין? — האָט די מאַמע געפרעגט משה'לען, ווען ער איז צוריקגעקומען.

— אין שטוב! — האָט משה'לע שטיל געענטפערט. זיינע אויגען האָבען געקוקט זעהר מיד, זיינע פּאָקען-גריבלעך זענען טיעפער געוואָרען און בעקומען אַ פאָרם פון גרינליכען ליים...

— וואָס טוסטו אין דער היים?

— גאָרנישט! — האָט משה'לע שטיל געענטפערט.

— און וואָס וועט זיין פון דיר? — איז די מאַמע צו איהם צוגעשטאַנען — ר' חיים-דוד (אַזוי האָט געהייסען זיין בעל-הבית) האָט געזאָגט, אַז ער וועט דיך אַרויסוואַרפען. וואָס וועט פון דיר אַרויסקומען?

דאָ האָט שוין משה'לע נישט געענטפערט, געשאַרט זיך ביי די וואַנד, באַלד זיך אַרויסגעשלייכט פונ'ם מאַרק און צוריק פערפאַלען געוואָרען אַהיים...

וואָס האָט משה'לען אַזוי געצויגען אַהיים, — דערפון

האָט קיינער נישט געוואוכט. אפילו משה׳לע אַליין האָט אויך נישט פערשטאַנען, וואָס עס ציהט איהם אַזוי צו זיצען ביים דאַך־פענסטער און קוקען אָהן אויפהער. וואָס האָט ער עס דאָרט דערזעהן אַזעלכעס, פון וואָס האָט זיין הערצעל אַזוי געצאַפּעלט און צוגאָסען אַ זיסע פוילקייט אין אַלע זיינע גלי־דער?

פונקט געגענאיבער דעם פענסטערל האָט זיך געזעהן דאָס פענסטערל פון׳ם געגענאיבערדיגען הייזעל; און אַרום דעם טישעל, וואָס איז געשטאַנען האַרט נעבען דעם פענסטער, זענען דאָרט געזעסען עטליכע מיידלעך און פון זייער שנעלען מאַכען מיט די הענד זענען אָנגעשיט געוואָרען אויפ׳ן טיש גאַנצע בערג רויטע און בלויע בלימעלעך...

נאָר נישט די היט־בלימעלעך האָבען דאָס משה׳לען אַזוי צוגעצויגען. פונקט ביים פענסטער איז געזעסען אַ קליין מיי־דעלע, מיט העל־גאָלדענע צעפּלעך, מיט בלויע, גרויסע אויגען, וואָס זי האָט זיי זעהר זעלטען אויפגעהויבען, ווייל זיי זענען שטענדיג געווען אַראָבגעלאָזען אויף די קליינע, שנעלע הענ־טעלעך, וואָס האָבען קונציג געדרעהט די בלימעלעך...

אָט אויף דעם מיידעלע, רחל׳ע, האָט עס משה׳לע אַזוי ליעב געהאַט צו קוקען. ער איז געלעגען אינגאַנצען אויסגע־צויגען אויפ׳ן ברעטעל פון׳ם פענסטער און געקוקט דאָרשטיג, הערענדיג דערביי די פּעטשידענע ליעדער, וואָס די גרויסע מיידלעך האָבען ביי דער אַרבייט אויסגעזונגען.

ווען די מיידלעך האָבען בעמערקט, אַז משה׳לע טרעט נישט אָב פון׳ם פענסטער, האָבען זיי זיך מיט איהם אָנגע־הויבען איבערצורעדען:

— פון וואַנען, יונגעלע, האָסטו עס געקראָגען אַזאַ פער־זשאַווערט פנים׳ל?

און כאָטש משה׳לע האָט געזעהן, ווי די מיידלעך האָבען געלאַכט, האָט ער געענטפערט:

— ס׳איז מיר געקומען פון די פּאָקען.

— אַהא! און וועלכע ווילסטו דאָ פאַר אַ כלה?

ער האָט זיך פֿערשעמט. ס׳האָט זיך איהם געדאַכט, אַז די מיידלעך ווייסען אַלץ, וואָס משה׳לע קלערט וועגען רחל׳ען; אַז צוליעב איהר שטעהט ער דאָ אָב אַ גאַנצען טאָג און נאָר דעמאָלט, ווען ער זעהט, אַז די מיידלעך האָבען איינגעפּאַקט אַ פּעקעל, וועלכעס רחל׳ע טראָגט אַוועק און זוימט זיך אַ האַלבע שעה, — לויפֿט ער אַוועק אין מאַרק אַריין. נאָר ער קאָן דאָרט לאַנג נישט זיין. ס׳דאַכט איהם, אַז דאָרט, ביים פֿענסטער, זיצט שוין רחל׳ע, מיט׳ן אַראָבגעלאָזענעם, גאָלדענעם קעפּעל. דרעהט מיט די קליינע הענטלעך די בלימלעך און זינגט זיך צו אַ ליעדעל. און ער קומט צום פֿענסטער נאָך פֿריהער פֿאַר איהר...

*

איינמאָל, אין אַ שבת׳דיגען זומער־טאָג, האָט משה׳לע דורכ׳ן פֿענסטער געזעהן, ווי רחל׳ע האָט זיך אָנגעטהון און גענומען אין דער האַנד אַ ווייס שירעמעל צום שפּאַציר. אין אַ פּאָר מינוט אַרום איז ער אַראָפּגעגאַנגען אויפ׳ן הויף און אַוועקגעשטעלט זיך ביי דער טיר פֿונ׳ם הייזעל, וואו רחל׳ע האָט געדאַרפֿט אַרויסגעהן. ביי יעדען סקריפּ פֿון אַ טיר האָט זיין הערצעל אַ צאַפּעל געטהון. ער האָט נישט געוואוסט, נאָך וואָס ער שטעהט דאָ, נאָר אַוועקגעהן האָט ער נישט געקאָנט.

פלוצלינג האָט איהם אַ שווינדעל געטהון פֿאַר די אויגען, ער האָט קוים געקאָנט דעם אָטעם כאַפּען. פֿון אויבען, פֿון די קרומע שטיגלעך, האָט זיך רחל׳ע אַראָבגעלאָזט. זי איז איהם שוין פֿאַרביי־געגאַנגען, נאָר משה׳לע איז צוגעלאָפֿען פֿער־שטעלט איהר דעם וועג, און ווען רחל׳ע האָט דאָס שירעמעל אויסגעשטרעקט און אַ געשריי געטהון „מאַמעשי!“, — האָט משה׳לע זי מיט׳ן גאַנצען כח פֿאַר אַ האַנד אַ כאַפּ געטהון און, אויסשנאָבלענדיג זיינע ליפּען, זיין רעציג בעקעל אָן איהר גלאַטיג געמבעלע אַ רייב געטהון.

— מאַמעשי! — האָט דאָס מיידעלע אַ קוויטש געטהון און משה׳לע האָט געוואָלט אַ שפּרינג טהון פֿונ׳ם הויז צום אַנטלויפֿען...

נאָר עפּעס אַ יוד, וואָס איז אָנגעקומען אין דער מנין און האָט געזעהן, ווי משה'לע האָט דאָס מיידעלע אַ קוש געטון, האָט איהם אָנגעכאַפּט ביי אַ האַנד און, געבענדיג איהם צוויי פּעטש פון ביידע זייטען, געטון אַ זאָג:

— אַ, דו משומד, האָסט שוין קיין צייט נישט?!

משה'לע איז אַנטלאָפען און פון דער ווייטען געזעהן, ווי עטליכע ווייבער זענען געשטאַנען אַרום רחל'ען, וועלכע האָט זיך געווישט די אויגען, און דערזעלבער יוד, וואָס האָט איהם געגעבען די צוויי פּעטש, האָט עפּעס געמאַכט מיט די הענד און דערצעהלט די ווייבער...

ביז ביינאַכט איז משה'לע אַרומגעגאַנגען אין די גאַסען. ס'האָט זיך איהם שוין געוואָלט דער שבת זאָל אַוועקגעהן, ער זאָל שוין זיין אין מאַרק און רופען די קונים אין געוועלב אַריין.

נאָר ביינאַכט, ווען ער האָט זיך אַרומגעדרעהט געגענאיבער דעם טויער און געזעהן, וואו רחל'ע איז אַהיימגעקומען פון'ם שפּאַציר, מיט'ן ווייסען שירעמעל אין דער האַנד, האָבען זיך צוויי הייסע טרעהרען געקייקעלט איבער די פּאָקען־גריבעלעך פון זיינע באַקען...

פרײליך מאַניע

אויף דער פֿריילין מאַניע האָט קיינער נישט גערעדט, כאָטש זי איז קיין מיאוס׳ע נישט געווען און יונגעלייט זענען פֿון איהר נישט אַנטלאָפֿען...

דאָס פּנים איהרס איז געווען נישט קיין שעהנס. אַ נאָז האָט זי געהאַט אַ מענערשע. נאָר דערפֿאַר זענען ביי איהר די הענד געווען פֿולע און ווייסע און איהר קערפּער אַ פֿולער און גראַציעזער.

אין שטוב איז זי געווען די מיטעלסטע טאָכטער צווישען צוויי: איינע אַנ׳עלטערע, אַ טויבע פֿון אַ יאָהר 30, און איינע פֿון אַ יאָהר 17, אַ מיידעל וואָס איז נישט קיין לייט, וויל גאָרנישט טון, געהט אַרום מיט סטאַדעס יונגלעך און גיט שוין אָנצוהערענישען, אַז ווען זי וועט וועלען, וועט זי נעמען.

נאָר די פֿריילין מאַניע איז אַ געזעצט מיידעל, קומט גלייך אַ היים פֿון דער צַרבּייט, וואַשט אויס קליינינקייטען, צוואָגט זיך, אָדער שרייבט גרויסע בריף צו איהר קוזין אין אַמעריקע. אָט צו דעם קוזין אין אַמעריקע קען זי שרייבען וועגען אַלעמען, זי ווייסט אַליין נישט פֿאַרוואָס זי האָט אַזויפֿיעל צו שרייבען. און אין אַ סך אָוועגדען, ווען אַ בענקשאַפֿט צו ליעבע טראָגט אַרויס יונגע מענשען אין גאַס, פֿערברענגט זי ביים לייענען די בריעף פֿון איהר קוזין — זי לעבט און

און דענקט מיט זיינע געדאַנקען, וואָס ער שרייבט איהר אַרויס אין זיינע בריעף.

ס'איז שוין זעהר לאַנג, ווי ער איז אַוועקגעפאָהרען אין אַמעריקע; זי איז דעמאָלט אַלט געווען אַ יאָהר 15. זי געדענקט איהם צומקלאָרסטען אין איין אָוועגד, ווינטער, ווען ער איז געקומען פון דער רייזע (ער איז געווען אַ וואָיאַזשאָר); אָנגעטון איז ער געווען אין אַ בעשנייטען באָשליק, מיט אַ הויך, פיטערען, בעשנייט היטעל. ס'האָט זיך פון איהם געפיהלט אַ קאַלטער ריח פון פראָסט און אונטערוועגענס, און איהר האָט זיך דעמאָלט אויסגעדאַכט, אַז ער איז דער שטאַרקסטער, דער מעכטיגסטער פון אַלע מענשען. דערנאָך איז ער אַוועקגעפאָרען. און שפעטער, ווען זי איז געגאַנגען אַרבייטען צווישען אַ סך מיידלעך האָט יעדע פון זיי דערצעהלט עפעס אַזעלכעס, וואָס האָט זי שטענדיג אַרויפגעבראַכט אויפ'ן געדאַנק פון משה'ן. זי האָט אָנגעהויבען פון איהם דערצעהלען אַזוי אָפט, אַז די מיידלעך האָבען איהר געגעבען אַ צונאָמען „קוזין פון אַמעריקע"; נאָר זי האָט אָן איהם נישט פערגעסען.

זי האָט אָנגעהויבען לעבען מיט זיינע בריעף, כאָטש איצט איז ער פאַר איהר שוין עפעס אַנדערש. די פאָטאָגראַפיעס, וואָס ער שיקט איהר אַלעמאָל בעפריעדיגען זי שוין נישט געגען יענעם אָוועגד, ווען ער איז געקומען פון דער רייזע. און טראַכט זי אַמאָל פון יענעם אָוועגד, וויינט זי שטיל פאַר זיך און ס'דאַכט זיך איהר, אַז אַלץ האָט געקענט זיין אַנדערש און זי האָט אַזוי פיעל פערשפיעלט...

*

אַרום 9, האַלב צעהן אינדערפריה קען מען זעהן די פרייליין מאַניע, אין איהר הוט, מיט די ווייסע, געדרעהטע פעדערלעך, געהן אין געשעפט, וואו זי דיענט אַלס פערקויפערין. אין געשעפט האַלט מען זי פאַר אַן עהרליכע, פעהיגע. דאָס איינציגע וואָס איהר בעל-הבית זאָגט אויף איהר איז דאָס, אַז זי איז אַביסעל אַ פערשלאָפענע. אָט דער בעל-הבית איז אַ קליינער, אַ פלינקער, מיט קליינע, ברענענדיגע אויגען;

אַ גאַנץ קיילעכיג יאָהר איז ער הייזעריג, אין דערפֿאַר איז ביי איהם דער האַלז שטענדיג אַרומגעבונדען. כאָטש ער זאָגט אויף דער פֿריילין מאַניע, אַז זי איז אַ פֿערשלאָפֿענע, האַלט ער זי פֿאַר אַ קלוגע און האַלט פֿון איהר עצה, רעדט פֿאַר איהר אויס זיין האַרץ, אַז די געשעפֿטען זענען שלעכט, און דערצעהלט איהר אויך וועגען זיין ווייב: „זי איז געגען אייך ווי... ווי... אַ—אַ—אַ בהמה!" — סיקעט ער הייזעריג מיט'ן האַלז. דער פֿריילין מאַניע איז נישט בעקוועם, וואָס ער רעדט אַזוי, וואַרפֿט זי איהם צו אַ שטרענגען בליק: „ווי אַזוי רעדט איהר עס וועגען אייער פֿרוי?!" — — — נאָר ער טראָגט זיך אַרום ווי אַ ווינד איבער'ן געוועלב און סיקעט הייזעריג, קוקענדיג אויף איהר מיט זיינע קליינע, ברענענדיגע אויגען: „אַזאַ יאָהר אויף איהם וואָס פֿאַר אַ מיידעל... אַזאַ יאָהר אויף איהם"...

אין דעמזעלבען אָווענד שרייבט זי אַ בריעף צו איהר קוזין אין אַמעריקע: „ליעבער קוזין משה! וואָס קומט אַרויס, אַז אַלץ איז אין אָרדנונג, — אַז אָט דער אָרדנונג ווערט מיר וואָס אַמאָל מעהר צוגעגעסען — ח-ח-ח! מיין בעל-הבית לויבט מיך, ער זאָגט, אַז איך בין קלוג; ער ווייסט נישט ווי נמאס ער איז מיר, מיט דער קלוגשאַפֿט, מיט זיינע געשעפֿטען, מיט אַלעמען אַרום; מיין האַרץ בענקט אַזוי צו אַן'אַנדער לעבען, ס'געהט אַוועק אַ טאָג נאָך אַ טאָג, צו וואָס, צו ווען?..."

*

אין איינעם פֿון די לעצטע בריעף שרייבט איהר קוזין צו דער פֿריילין מאַניע וועגען דעם; אַזאַ מענש, וואָס קומט אין זיינע יאָהרען, הויבט שוין אָן קלערען וועגען אייאָרדנען זיך, ער וועט איהר זאָגען דייטליכער. וואָס דאַרף ער פֿאַר איהר האַלטען סודות? ער האָט זיך בעקענט מיט זעהר אַ פיין מיידעל, ער איז זיכער, אַז ווען זי, מאַניע, זאָל זי קענען, וואָלט זי געווען ענטציקט פֿון איהר. דאָס איז אַ מענש אין פֿולען זין פֿון דעם וואָרט... צום סוף שרייבט ער איהר נאָך, אַז ס'וועט האַלטען ביי עפּעס וועט ער איהר באַלד אָנשרייבען...

און די פֿריילין מאַניע דערפֿיהלט ביַטאָמאָל, אַז דער בריעף האָט איבערגעריסען דעם פֿאָדעם, וואָס האָט זיי ביידע פֿערג נ־ען. צווישען זיי ביידע איז אויסגעוואַקסען אַ ניי געשטאַלט און, ווען די פֿריילין איז אין אָוועגד אַהיימעקומען פֿון געשעפֿט, זיך אויסגעצוואָגען, פֿערבונדען די נאַסע האָר, זיך אַוועקגעזעצט מיט די נאַקעטע אַקסלען נאָכ׳ן וואַשען, אזוי ווי אַלעמאָל, ענטפֿערען משה׳ן, — האָט זי בשום אופֿן נישט געקענט געפֿינען דאָס ערשטע וואָרט, וואָס זי דאַרף שרייבען... וואָס קענען איהם אָנגעהן איהרע אַלע געדאַנקען, איצט?... איצט, ווען ער האָט שוין געפֿונען זיין גליק... צי וועט זיי איהר בריעף נישט טרעפֿען אין אַזאַ צייט, ווען זיי ביידע וועלען זיצען צוזאַמען... שפּינען זייער גליקליכע צוקונפֿט?... ניין, זי קאָן פֿאַר איהם שוין מעהר קיין איין וואָרט נישט געפֿינען... און איהר קאָפּ לאָזט זיך לאַנגזאַם אַראָב אויף איהר נאַקעטען אָרעם, די פֿעדער גליטשט זיך פֿון דער האַנד...

נאָר זי צל־ין ווייסט נישט וואָס ס׳איז געשעהן. עפּעס אַ גייער אונזיניגער וועהטאָג געהט אַרום אין איהר ברוסט: משה... משה...

איהר קעסטעל איז פֿול פֿון זיינע פֿריהערדיגע בריעף. אָט שרייבט ער איהר: „ליעבע מאַניע! ווען דו זאָלסט דאָ זיין... איך געדענק דיך דאָך גאָך אַ קליין מיידעלע, ווען ביכט געוועזן... כ׳האָב דיך פֿון שטענדיג אָן אַזוי ליעב געהאַט”...

און זי זעהט איהם פֿאַר זיך אין אַ בעשנייטען באַשליק. זי פֿיהלט זיין קאַלטען, געזונטען אָטעם... זיינע ליפּען...

*

דער פֿריילין מאַניעס בעל־הבית וויל זעהר וויסען, פֿאַר־וואָס איז זי אַזוי אומעטיג? אַזאַ שען מיידעל זאָל זיין אַזוי אומעטיג, ער וואָלט געוואָלט דערגעהן, וואָס איז מיט איהר אַזעלכעס געשעהן? ס׳שאַדט דאָך איהר דאָס, וואָס זי רעגט זיך אַזוי אויף, בעווייזט נישט קיין שמייכעל; ער קען עס נישט צוזעהן...

נאָר ער האָט קיין צייט נישט, טראָגט זיך אַרום ווי אַ ווינד, און די פריילין מאַניע בלייבט זיצען ווי שטענדיג, מיט אַ בלאָנדזשענדיגען בליק אויף דער פערהויכטער שויב, אויף וועלכער ס׳רוקען זיך מענשען הין און צוריק. זי קלערט די לעצטע טעג זעהר פיעל וועגען דעם, פאַרוואָס זי קאָן נישט זיין ווי אַנדערע מיידלעך, קומען צווישען בעקאַנטע, פערברענגען. די אָוועגדען זענען דאָך איצט ביי איהר אין גאַנצען פרייע — וואָס האָט זי דען צו טון? צו משה׳ן שרייבט זי דאָך שוין נישט מעהר. וואָס האָט זי איהם דען איצט צו שרייבען?

ס׳ווערט איהר אָפט אַזוי לעדיג און שווער אויפ׳ן האַרץ. זי וואָלט, דאַכט זיך, אַנטלאָפען ערגעץ... וואוהין? — קיינער רופט זי נישט. דאָס איז אפשר נישט אינגאַנצען אַזוי ווי זי מיינט — דערביי דערמאָהנט זי זיך אָן פיעל פון איהרע בעקאַנטע יונגע־לייט, וואָס האָבען נישט איינמאָל געגעבען אָנצוהערען וועגען דעם, אַז זיי זענען נישט אינגאַנצען גלייכגילטיג צו איהר, נאָר זי האָט זיי אויסגעלאַכט. און די בריעף צו משה׳ן — אַזוי פיעל קרבנות האָט זי פאַר איהם געבראַכט... און ס׳דאַכט איהר, אַז אַלץ וואָלט געקאָנט זיין אַנדערש.

*

נאָך האַלבען טאָג.

אין געוועלב איז שוין האַלב־פינסטער. די פריילין מאַניע זיצט אונטער׳ן בופעט, די הענט פערלעגט. זי האָט גאָרנישט וואָס צו טהון.

דער בעל־הבית שטעהט נישט ווייט פון איהר, רעדט עפעס הייזעריג און רעכענט. איהר פאַלט פלוצלינג איין צו זאָגען: „וואו איז דער פרעזענט, וואָס איהר האָט מיר צוגעזאָגט?"

דאָס האָט זיך ביי איהר אַרויסגעריסען מאָדנע ווילד־קלינגענדיג, אַז ס׳איז איהר שנעל הייס געוואָרען אויפ׳ן פנים פון צוריקגעזעצטקייט. זי האָט געלאַכט, ס׳האָט זיך איהר געוואָלט שרייען הויך אָדער מאַכען זיך הייזעריג, ווי דער בעל־הבית.

איהר האָט זיך אין דער מינוט געדאַכט, אַז זי וואָלט איהם געקאָנט שלאָגען, זי האָט ערשט איצט בעמערקט וואָסערע קליינע פיס ער האָט.

— דער פּרעזענט? — ער האָט אויף איהר אָנגעציעלט זיינע קליינע, פייערדיגע אויגען — דער פּרעזענט? ער וועט זיין! גוט וואָס זי האָט געזאָגט. — ער האָט אויף איהר לאַנג געקוקט און נאָכגעדענקט.

ער קוקט אויף איהר גלייך און אונזיכער און סיקעט עפּעס הייזעריג ..

— ...נאָר וואָס דען? אַזאַ מיידעל, ווי זי איז נישט ווערט דעם שענסטען פּרעזענט? ס'וועט שוין זיין! וואָס איז ער עפּעס אַ יונגעלע? זיין וואָרט! נאָר ער לאַכט, כע—כע! וואָס וועט זי איהם געבען דערפאַר?...

די פריילין מאַניע קוקט קרום אויף איהם, איהרע ליפּען קרומען זיך אויס אַביסעל, אַזוי ווי מען קוקט אויף אַ זאַך, וואָס איז נישט ליעב, און זאָגט לאַנג ציהענדיג:

— איהר זענט אַ שמוציגער מענש!

דער בעל-הבית גיט שנעל אַ קוק אויף איהר, ווי ער וואָלט דערהערט זאַך, אויף וועלכער ער האָט געוואַרט, ער געהט-צו גאָר נאָהנט צו איהר, בויגט זיך עטליכע מאָל, סיקעט מי'ט'ן האַלז, פּרובט אַרויפלעגען אַ האַנד אויף איהר אַקסעל. זי שטערט עס איהם נישט און זאָגט נאָך אַמאָל, נאָך לענגער אויסציהענדיג די ווערטער:

— איהר זענט אַ שמוציגער מענש!

אין אָוועבד, זי געהט אַהיים פון געשעפט, איהר איז מאָדנע נמאס דער וועג, אויף וועלכען זי געהט עטליכע מאָל אין טאָג, איהר איז ענג דאָס האַרץ, איהר ווילט זיך וויינען — נאָר צו וויינען איז איהר שווער, זי איז נישט די נאַטור פון וויינען.

נאָר איצט וויל זי וואָס שנעלער זיין אינדערהיים, זי וואָלט זיך באַלד לעגען שלאָפען, זי וואָלט אַזוי וועלען איינ-

שלאָפען כאָטש אויף אַ שטיק צייט, ביז וואנען ס׳וועט אראָב־ געהן די שווערקייט פון האַרץ.

דער הימעל לויטערט זיך, און אין דער הויכער טונקעל־ קייט קוקען אַרויס שטערן. נאָר די פריילין מאניע זעהט איצט נישט די גאַס, זי וויל וואס שנעלער זיין אינדערהיים.

אויף די טונקעלע טרעפ טרעפט זי אַ סך ווייבער געהן אויסגעפוצטערהייט אַרויף און אראָב: ס׳איז אַ חתונה ביי אַ שכנה׳ס אַ טאָכטער, מ׳טראגט אַרויס אנגעצונדענע לאָמפען און די שאטענס פון די ווייבער קריכען אַרום אויף די ווענט. מיט האסטיגע טריט געהט זי דורך די פרעמדע שמחה. אַך, דאָס אַלץ איז אזוי נאַריש, אזוי נאַריש...

* *
*

אַ בריעף פון משה׳ן? אַ וואָס שרייבט זי? — איר האַנד האָט אַ צאַפּעל געטון.

דערנאָך האָט זי האַסטיג אויפגעריסען דעם קאָנווערט זי האָט אַרויסגענומען אַ מאָגער בריוועל אויף איין שטיק פאַפּיר. צוגלייך דערמיט איז אַרויסגעפאַלען אַ קליין, געדרוקט קאַרטעל, אַן׳איינלאַדונג אויף דער חתונה צו איהר קוזין משה.

אין בריוועל שרייבט ער איהר, זי זאָל איהם מוחל זיין וואָס ער שרייבט אַזוי ווייניג, — זי וועט אַליין פערשטעהן, אַז אין אַזאַ צייט איז שווער אַ סך צו שרייבען, זי ווינשט אייך גליק און אַ גרוס פון איהר...

זי האָט אַ פּאָר מינוט געהאַלטען דעם בריעף מיט׳ן קאַרטעל; איהרע ליפּען האָבען זיך צונויפגעפּרעסט, זי האָט זיך אַ פּאָר מאָל אַ בוק געטהון, ווי עמיצער וואָלט איהר אַ שטאָך געגעבען, אין פּלוצלינג זיך אַ וואָרף געטון אויפ׳ן בעטעל, איינגעצאַנצען צאַפּלענדיג פון געוויין. זי איז לאַנג־לאַנג אַזוי געלעגען. אין שטוב איז געווען שטיל, אַלע זענען שוין אין דער צווייטער שטוב לאַנג געשלאָפען, נאָר פונ׳ם הויף האָט זיך געהערט אַ פידעל־שפּיעלען פון דער חתונה. דאָס לעמפעל האָט אָנגעהויבען אויסגעהן, זי האָט זיך דערפיהלט מאָדנע מיד,

צי איז אַלץ אַרום איהר אַזוי נאַריש?... אָדער אַזוי קלוג?

איהר האָט זיך איצט אַזוי געוואָלט בעגרייפען די אַלע טעג מיט דעם גאַנצען שטיק לעבען, וואָס זי האָט אָבגעלעבט. וואָס איז געווען? וואָס וועט זיין? אָך, ווען זי וואָלט נאָך עפּעס געקאָנט רעדען צו איהם, צו משה'ן...

און זי האָט זיך שטיל אויפגעהויבען, גענומען טינט און פעדער מיט פּאַפּיער און מיט אַ טיף-אַראָבגעלאָזענעם קאָפּ אָנגעהויבען.

„משה... ליעבער משה!"

מעהר האָט זי קיין וואָרט נישט געפונען און מיט אַ ביטער געוויין איז זי אויפ'ן בעטעל געפאַלען...

א שטוב

די מאַדאַם גינגאָלד איז געווען די אייגענטימערין פון אלע דריי גרויסע, קאַלטע, כמעט לעדיגע צימערן. די איבעריגע שכנים: די פריילין וואלדמאַן, די מאַדאַם ראזענצווייג, די פריילין סאָניע און די אלטיטשקע אסתר, וואָס האט פארנומען אַ ווינקעל אין דער קיך, האָבן געצאהלט דירה־געלט.

די מאַדאַם גינגאָלד איז געווען אַנ׳אלמנה פון אַ יאָר פערציג, אַ הויכע, איבערגעבויגענע, מיט קורצע הענט. איהר פנים האָט שטענדיג געגלאַנצט, ווי ס׳וואָלט געווען אויסגעשמירט מיט פעטס. דער מאַן איז ביי איהר געשטאָרבען מיט אַ יאָהר צעהן צוריק, דריטהאַלבען יאָר נאָך דער חתונה, איבערגעלאזט איהר אַ זוהן, וואָס איז איצט שוין אלט געווען אַ יאָהר עלף. אָט דער זוהן, אַבראַם האָט מען איהם גערופען, איז געווען דער איינציגער מאַנסביל אין די דריי גרויסע, קאַלטע, לעדיגע שטובען צווישען די אַלע פרויען. און נישט איינמאָל, ווען ס׳האָט אויסגעבראָכען אַ מלחמה צווישען דער מאַמען מיט׳ן זוהן, האָבען זיך אַלע פרויען מיט דעם קליינעם מאַנסביל נישט געקאָנט קיין עצה געבען.

די טיר האָט זיך געעפענט אין אַ קליין פינסטער פאָר־צימער אַריין, פון וועלכען איין טיר האָט געפיהרט אין דער קיך. די צווייטע טיר האָט אין אַ גלייכער ליניע געפיהרט אין

די איבעריגע צוויי צימערן. די אַלע שכנ'טעס האָבען אין דער דירה קיין בעזונדערע טיילען נישט פֿערנומען; וואו איינע האָט געוואָלט איז זי געשלאָפֿען, אַ חוץ דער אַלטיטשקער אסתר, וואָס האָט זיך אויסגעצ״ערט איהר ווינקעל אין קיך, וואו אַלע ווענד זענען געווען אויסגעהאָנגען מיט אַלטע, געלע פֿאָטאָגראַפֿיעס פון איהרע אייגענע.

ביי דער אַלטער אין קיך האָט זיך שטענדיג געפֿיהלט דער טרוקענער ריח פון אַלטקייט מיט אַ נאָך־ריח פֿון ציבעלע.

צי זי איז יאָ געווען אין דער היים, צי נישט, איז אלץ איינס שטיל געווען, ווייל שטענדיג פֿלעגט זי זיצען אויף איהר אַלטען, אויסגעריבענעם פאָטעל, וואָס איז איהר איבערגעבליבען פֿון די אַמאָליגע, גוטע יאָהרען, אַראָפּגעלאזט דעם אַלטען, קליינעם קאָפּ מיט'ן איינגעשרומפּענעם פנים אויף די קליינע, פֿון אַלטקייט, הענד, מיט אַ שטאַרען בליק, איבער די אויסגעגעלטע פֿאָטאָגראַפֿיעס אויף דער וואַנד. זעלטען פֿלעגט זי אין אָוונד מיטהאלטען מיט די איבעריגע פֿרויען, וואָס האָבען זיך אַרומגעזעצט אַרום'ן טיש טרינקען טעה אין דערצעהלען מעשיות.

דער טיש, אַרום וועלכען די שכנ'טעס פֿלעגען זיך אַרומזעצען איז געשטאַנען אין דער מיטעלסטער שטוב, וואו ס'האָט געברענט אַ לאָמפּ אונטער אַ גרינעם קלאָש. דאָס צימער איז געווען גרויס, און האָט אויסגעזעהן מאָדנע לעדיג. אין די ווינקלען איז כמעט פֿינסטער געווען, און דאָס האָט צוגעגעבען אַ מאָדנע שרעקיגקייט, ווי אַ שטענדיגער קראַנקער וואָלט אין שטוב געלעגען. אין לעצטען צימער איז געווען שטענדיג פֿינסטער און שפּעט אין אָוונד, ווען מ'האָט געדאַרפֿט דאָרט אַריינגעהן אויסבעטען, האָט יעדע פֿון די פֿרויען מורא געהאַט אַריינצוגעהן, ביז וואַנען אַלע האָבען זיך צוזאַמענגענומען מיט אַ אָנגעצונדענער לאָמפּ און געשטופּט איינע די צווייטע פֿאַר זיך.

די געשפּרעכען, וואָס זענען אין די אָוונדען געפֿיהרט געוואָרען זענען כמעט שטענדיג געווען די זעלבע. מ'האָט אָנגעהויבען וועגען מענער, גליק, געלד, אָדער איינעם זאַלמאַנאָוויטש, אַ יונגערמאַן, וועלכען זיי האָבען אַלע געקענט. אָנגעפֿיהרט

מיט'ן שמועס האָט מאַדאַם גינגאָלד. זי האָט גערעדט הויך און שווער, צומאַכענדיג אומגעלומפּערט מיט די הענד, אַזוי ווי ס'רעדען פויערן פון ווייטע, פּערוואָרענע געגענדען. די טעה האָט זי געזיפּט מיט אַזאַ רעש, ווי מ'וואָלט געבלאָזען אין אַ רעהר, און יעדער שלינג איז אין אַריינגעפאַלען ווי אַ שטיין. די רעשט פרויען האָבען זי נישט ליעב געהאַט פאַר איהרע זיטען. כאָטש אין דער נאַטור איז זי נעווען אַ גוטע. די מאַדאַם ראָזענצווייג, איז געווען אַנ'עגונה פון אַ יאָהר 35, מיט אַ מאָדנע ווייס פּנים, ווי אַ טויטע; מ'האָט זי געקענט אָננעהמען פאַר אַ קליין מיידעל און פאַר אַנ'אַלטער יודענע. מיט איהר מיד-צוצויגענעם און דאָך איינגעשפּאַרטען און שלעכטען געלעכטער פלעגט זי אָפּלאַכען פון דער גינגאָלד:

— כאַ-כאַ כ-אַ-אַ, די מאַדאַם גינגאָלד דערצעהלט, אַז איהר מאַן האָט זי געטראָגען אויף די הענד... איהר שטעלט זיך פאָר, ווי מ'טראָגט אַזעלכעס אויף די הענד?...

דערביי האָט זי געוואָלט, אַז אַלע זאָלען לאַכען; נאָר קוקענדיג אויף איהר ווייס, טויט פּנים, האָט זיך נישט געוואָלט לאַכען און די פריילין וואַלדמאַן האָט זיך אָנגערופען:

— וואָס-זשע לאַכט איהר אַזוי?... ס'איז גאַנץ מעגליך, אַז איהר מאַן האָט זי טאַקע ליעב געהאַט! וואָס מיינט איהר, אַז בלויז דאָס פּנימ'ל שפּיעלט אָ ראָליע?...

אָט די פריילין וואַלדמאַן איז שוין געווען אַלט אַ יאָהר פינף און פערציג, אַ קליינגעוויקסיגע, אַ קיילעכיגע, אָהן אַ האַלז; דער קאָפּ האָט זיך ביי איהר געהאַלטען אויף עטליכע ווידערס, איהרע האָר זענען געווען גרוי-געלבליך און די הענד און פיס אַזעלכע קורצע, אַז זי האָט קוים-קוים געקאָנט מיט זיי בעוועגען. דערפאַר איז זי טאָג און נאַכט געזעסען אויף דער סאָפע, אַראָבגעהאָנגען די קורצע, קיילעכיגע פיס, וועלכע האָבען נישט נעקענט דערגרייכען צו דער פּאָדלאָגע.

זי האָט געהאַט, ווי זי אַליין פלעגט זאָגען, אַ רייכע פערגאַנגענהייט. זי האָט דערצעהלט פון איהרען אַ ראָמאַן, וואָס זי האָט געפיהרט מיט אַ פידעל-שפּיעלער, וואָס האָט

געוואוינט אין אַ פּענסטער געגענאיבער איהר. אין דער לעדי־גער צייט, האָט זי געהאַלטען אַ מאַנדאָלינע, אויף וועלכער זי האָט גאָרנישט געקאָנט אויסשפּיעלען, ווייל איהרע פינגער האָבען זיך פון קורצקייט און דיקקייט נישט געקאָנט בויגען איבער די סטרונעס. זי האָט אַ סך געלאַכט, געלעבט גוט מיט אַלע, אַ חוץ מיט איין פריילין סאָניע, אַ מיידעל פון אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג, וואָס איז געווען אַ קאַסירערין אין אַ אַפּטייק. די פריילין סאָניע פלעגט אַהיימקומען אין אָוועגד, אויסוואַשען זיך די האָר און דערנאָך, ווען זי האָט מיט אַ האַנדטוך אַרומגענומען די נאַסע האָר, פלעגט זי זיך אַוועקזעצען אין אַ ווינקעל און נעהמען וויינען. מיט דעם ווייס־אַרומגעבונדענעם קאָפּ, אין שטילען, שלוכצענדען געוויין, האָט זי אַריינגעבראַכט אין שטוב אַ געמיט פון משוגעת. דעמאָלט האָט די פריילין וואַלדמאַן, איהר אויף להכעיס, זיך גענומען צו דער מאַנדאָלינע, אָדער גלאַט אַזוי זינגען עפּעס אַ פייפענדיגען נגון, ביי וועלכען ס'האָט זיך געגלוסט הויבען די פּיס. דערביי פלעגט זי זיך לאַכענדיג ווענדען צו די אי־בעריגע, וואָס זענען שוין געוואוינט געווען צו דער פריילין סאָניעס געוויין:

— קינדערלעך, היינט האָבען מיר, דאַכט זיך, יום־כפור.— נאָכדעם האָבען זיך שוין איבערגעוואָרפען פערשיעדענע ווערט־לעך אויפ'ן אַדרעס פון דער וויינערין:

— זי בעט זיך אויס אַ חתן...

— זי וויינט, זי זאָל קריגען שוואַרצע אויגעלעך...

נאָר איינע האָט נישט געשפּאָסט פון דער פריילין [סאָנ]יעס געוויין. דאָס איז געווען די בעל־הבית'טע, די מאַדאַם [ג]אָלד; זי האָט נאָר צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, ווי זי וואָלט [ג]עוואוסט דעם סוד פון איהר וויינען.

— זי וויינט... ס'ווילט זיך איהר וויינען—וויינט זי...— פלעגט זי דערביי שטענדיג זאָגען. זי איז שוין שטענדיג גע־ווען אַזאַ מענש, זי האָט קיינמאָל קיינעם נישט געשטערט; וואָס איינ. פון איהרע מיטוואוינערינס האָט געוואָלט, האָט זי

געקאָנט טון. זי האָט אויך פֿיינד געהאַט, אַז מ'האָט איהר אַנ'עולה געטון. אין אַזעלכע פֿאַלען, פֿלעגט זי דונערן מיט איהר יאָמערליכער מורא'דיגער שטימע. מיט בליציגע אויגען האָט זי אין טיש אַריין געקלאַפּט:

— איך האָב פֿיינד אַזעלכע זאַכען!

נאָר לאַנג האָט עס ביי איהר נישט געדויערט, באַלד פֿלעגט זי זיך איבערבעטען און צוריק געווען גרייט יעדען אַ טובה צו טון.

*

אין דער טונקעלער קיך, אויף איהר אַלטען פּאָטעל, איז געזעסען די אַלטיטשקע אסתּר. אין פֿענסטער האָט אַריינגעקוקט דער מאַטער, גרויער, ווינטערדיגער פֿאַרנאַכט. אין דער קיך האָט געקנאַקט דאָס פֿייער און דער טשייניק האָט געסיקעט; דאָס האָט אָנגעפֿילט די קיך און די אַלטע מיט אַ מאָדנעם, ווינטערדיגען טרויער, וואָס דערמאָהנט אינ'ם טויט פֿון נאָהנטע.

די אַלטיטשקע האָט געקלערט דערפֿון, וואָס אין לעצטען ווינטער זענען שוין איהרע אויגען גאָר שוואַך געוואָרען. זי האָט איצט געקוקט אין אַ ווינקעל און גאָר נעפּעלדיג, אפשר מעהר פֿון געוואוינהייט, געזעהן די פֿאָטאָגראַפֿיע פֿון איהר יונגסטען זוהן. וויפֿיעל די אַלטע, קראַנקע אויגען זענען אימשטאַנד געווען צו קוקען אויף דער אויסגעגעלטער פֿאָטאָגראַפֿיע פֿון דעם יונגען סאָלדאַט, אויף וועלכער ס'זעהט זיך אָן צום שאַרפֿסטען דער פּאַסעק מיט די שפּאָרען! טייַלמאָל ווערט זי גאַנצע שעה'ען נישט מיד צו קוקען אין דעם ווינקעל אַריין.

פֿון דער צווייטער שטוב האָט זיך דערטראָגען דאָס פֿעטע, קוויטשיגע געלעכטער פֿון דער פֿרייליין וואַלדמאַן. אין יענעם צימער האָט שוין, זעהט אויס, געברענט אַ לאָמפּ, ווייל אינ'ם פֿינסטערען פֿעדער=הייזעל האָט זיך אַריינגעשטאָכען אַ שפּיז ליכטיגקייט פֿון דער אָבגעשפּאַרטער טיר. מאָדנע האָט גערעגט די אַלטע דאָס געלעכטער פֿון דער פֿרייליין וואַלדמאַן. „נאָר סע לאַכט, אַ גדולה האָט זי געטראָפֿען"—האָט זי

געקלערט. נאָר אָט איז אַריינגעקומען די מאַדאַם גינגאָלד מיט צוויי גלעזער נאָך טעה.

— וואָס=זשע זיצט איהר דאָ אסתר, ס'איז דאָך קאַלט ביי אייך און פינסטער, קומט אַריין צו אונז... מיר זעצען זיך טרינקען טעה... וועלען מיר זיך עפּעס דערצעהלען...

די פריילין וואַלדמאַן האָט אַריינגעשטעקט איהר קאָפּ אין דער קיך אַריין. איהר געל=גרויליכער קאָפּ האָט אין דער טונקעלקייט אויסגעזעהן, ווי אַ פלאָנטער פון היהנער=פעדערן.

— וואָס טוט זי דאָ, די אַלטע, זי חלומ'ט?...

— יאָ! — האָט די מאַדאַם גינגאָלד איהר געענטפערט — איהר מעגט זיך צוזעצען צו איהר...

— ע, נאָך ווייט, נאָך ווייט... — דעקלאַמירט די פריילין וואַלדמאַן, טאַנצענדיג צוריק אין שטוב אַריין:

— אויף מיר וואַרט נאָך אַ לעבען, אָט וועט איהר זעהן!... — און ווידער אַ פּעט קוויטשיג געלעכטער, וואָס קלינגט אַזוי אומעטיג אין די האַלב=פינסטערע, קאַלטע, ליידיגע שטובען...

*

די מאַדאַם ראָזענצווייג איז געזעסען ביים שפּיגעל. זי האָט ליעב געהאַט זיך לאַנג צו קעמען און מאַכען פערשיעדענע פריזורעס, צולאָזען איהרע האָר איבער די אַקסעל. איהרע האָר זענען געווען שוואַרץ און האַרט. איבער איהר מאָדנע, ווייס פּנים האָט עס אויסגעזעהן ווי אַ שוואַרצער האָהן וואָלט איהר געזעסען אויפ'ן קאָפּ. שטענדיג נאָך דעם, ווי זי האָט צולאָזען איהרע האָר, האָט זי געהאַט צו דערצעהלען אַ געשיכטע, אַז זי איז געווען אַ יונג מיידעל, איז זי שטענדיג געגאַנגען די האָר צולאָזען און איינער אַ יונגערמאַן, אַ מאָלער, אַ שכנ'ס אַ זוהן, פלעגט איהר נאָכלויפען. ער האָט זי געוואָלט אויסמאָלען נאָר אַזוי מיט די צולאָזענע האָר, אָבער זי האָט נישט געוואָלט.

דערויף האָט איהר די פריילין וואַלדמאַן געענטפערט:

— אַודאי, אַז איינער איז משוגע לויפט מען איהם נאָך...

די פריילין וואַלדמאַן האָט ליעב געהאַט יעדען צו ענטפּע־רען מיט אַ ווערטעל.

— נו, צום טיש, ווייבער! — האָט די מאַדאַם גינגאָלד אויסגערופען — טרינקען טעה!

מ׳האָט זיך אויסגעזעצט צום טיש. דער קליינער אַבראַם, וואָס איז נאָר וואָס אַריינגעקומען מיט אַ רויטער נאָז פון פראָסט, האָט זיך געוואַרימט ביים אויוועז, די מאַדאַם גינגאָלד האָט איהם אַלע מאָל אָבגעווישט די נאָז. אַבראַם האָט דער־צעהלט, אַז געהענדיג אין שולע, האָט ער בעגעגענט איינעם, אַ הער, וואָס איז אַמאָל צוליעב אַ טעות געוועזן ביי זיי אין שטוב. דאָס האָט אַרויסגערופען אַלעמענס אויפמערקזאַמקייט, די מוטער האָט איהם אויסגעפרעגט מיט אַלע איינצעלהייטען, אויף וואָס פאַר אַ גאַס, ווי אַזוי ער איז געגאַנגען, ווי אַזוי ער האָט אויסגעזעהן. די פריילין וואַלדמאַן האָט מיטביידע הענד צוגעהאַלטען דאָס יונגעל נעבען זיך און אויסגעפרעגט:

— זאָג, אַבראַמעק טייערער... וואו האָסטו איהם געזעהן? טאַקע דער מיט די לאַנגע וואָנסען? דער, וואָס איז אַמאָל גע־ווען ביי אונז פרעגען וויפיעל מיר צאָהלען פאַר דער דירה?... פאַרוואָס ביסטו צו איהם נישט צוגעגאַנגען?...

— צו וואָס?

— כ׳וויס... — צילאַכט זיך די פריילין וואַלדמאַן.

— זעהט ווי זיי האָבען זיך גענומען צום קינד! — רופט זיך אָב די מאַדאַם ראָזענצווייג. דערנאָך פרעגט זי:

— ווער איז דאָס דער הער? איך קען איהם נישט?

— אָהאָ! — ווייזט איהר אָן די פריילין וואַלדמאַן — אייך אינטערעסירען דאָך נישט אַזעלכע נאַרישקייטען...

ווען די פריילין סאָניע איז אַריינגעקומען האָט די מאַדאַם גינגאָלד פערשלאָסען די טיר. אַזוי איז אַ גאַנצען ווינטער. ווען קיינער פון די שכנים פעהלט שוין נישט, ווערט די טיר פערשלאָסען. און זאָל ווער אָנקלאַפען עפענט מען נישט פריהער, ביז מען ווייסט נישט, ווער עס קלאַפט.

צוריקגעהענדיג מיט דער טעה, האָט די מאַדאַם גינגאָלד

זיך אָבגעשטעלט נעבען דער אַלטיטשקער אסתּר, וואָס איז נאָך אַלץ אין דער זעלבער פּאָזע געזעסען אויף איהר פּאָטעל:

— נו, אסתּר, קומט אַביסעל אַריין צו אונז! קומט, קומט...— זי האָט זיך אָנגעבויגען איבער איהר.

די אַלטע האָט געקרעכצט, דערנאָך לאַנגזאַם אַ שטיקעל אַלטע חלה צו דער טעה מיטגענומען און קרעכצענדיג געגאַנגען נאָך דער מאַדאַם גינגאָלד. אינ'ם ליכטיגען צימער האָט זי די אויגען נישט געקענט עפענען:

— אוי, קינדערלעך, איך בין דאָך אינגאַנצען בלינד... כ'זעה דאָך גאָרנישט פאַר מיינע אויגען... — האָט זי זיך מיט אַ וויינענדיגער שטימע געקלאָגט.

די מאַדאַם גינגאָלד האט אראָבגעדרעהט די לאָמפּ און די אַלטע נעבען טיש אַוועקגעזעצט.

די פרייליין סאָניע האט געגעסען אָוונד-ברויט, אַריינקוקענדיג אין אַ בוך. אויף דער סאָפקע, וואָס איז געווען צוגערוקט צום טיש, זיינען געזעסען די פרייליין וואַלדמאַן. זי איז געזעסען איינגענורעט און האָט דערמאָנט אָן אַ קנויל קישענס. האַלב אריינגערוקט אין איהר איז געזעסען די מאַדאַם ראָזענצווייג. זי האָט זיך ליעב געהאַט צו טוליען צו דער פרייליין וואַלדמאַן, וויל וואו זי איז געזעסען איז געווען וואַרם.

די מאַדאַם גינגאָלד איז זיך מיט איהר קליינעם זוהן בעגאַנגען שטרענג, זי האָט עס אָנגערופען ערציהונג. זי האָט איהם געגעבען זיין ווילען געלעגט פריה שלאָפען, און ווען ער האָט, ליגענדיג אין בעט, געעפענט אַנ'אויג אָדער אַריינגעשטעלט אַ וואָרט אין געשפּרעך, האָט ער פאַר אַ שטראָף באַלד געמוזט ענטשלאָפען ווערען.

איצט איז מאַדאַם גינגאָלד אויף פערנומען געווען מיט שלאָפען לעגען איהר אַבראַמען. דערביי האָט זי יעדען אָוונד גערעדט דאָסזעלבע:

אַלע אָרענטליכע קינדער דאַרפען איצט געהן שלאָפען, ווייל זאָלען קענען פריה אויפשטעהן און געהן אין שולע לערנען ווערען אַ מענש.

— אָבער מיר ווילט זיך נאָך נישט שלאָפען, — האָט דער קלײנער געֿטענה'ט,—מיר ווילט זיך נאָך גאָרנישט שלאָ-פען.

— ניין, מיין קינד, דו האָט שוין געדאַרפט שלאָפען פון אַ שעה צייט. אַנדערע קינדער האָבען טאַטעס, ווער ס'זאָל זאָרגען פאַר זיי, דו האָסט נאָר אַ שוואַכע מאַמע, דאַרפסטו זיך נישט שפּאַרען...

דאָס האָט זי יעדען אָוונט איבערגע'חזר'ט מיט דער זעלבער טרוקענקייט. דאָס יונגעל האָט שוין נאָך דעם אָנגע-וואוירען די האָפנונג אויסצופיהרען און איז מיט אַ פערקרומט פּנים פון וועלען וויינען געגאַנגען אין בעט אַריין.

ווען די מאַדאַם גינגאָלד איז פערטיג געוואָרען מיט איהר זוהן, האָט זי דערלאַנגט טעה און מען האָט זיך געזעצט אַרום דעם טיש.

אוי, קינדערלעך, קינדערלעך מיינע!—האָט די אַלטע אָנ-געהויבען, ווי זי וואָלט פון עפּעס אַרויסגעלייענט און גענומען איבער'חזר'ן די מעשה, וואָס מ'האָט שוין נישט איינמאָל גע-הערט.— אוי, קינדערלעך, קינדערלעך מיינע... איך זיץ און בעטראַכט אייך דאָ אַלע: איך בין שוין, דאַכט זיך, נישט קיין מיידעלע... איך האָב שוין אויף מיין לעבען איבערגעזעהען מענשען... ווי האָט מען אַמאָל געזעהן אַזעלכע ווייבלעך, אַזעל-כע מיידלעך ווי איהר?.. ווען איך בין געווען אַ מיידעל, איז דאָך געווען אַ פערגעניגען אויף מיר אַ קוק צו טון. די באַ-קען רויט ווי די עפּעל... זיי פלעגען מיר דאָך נאָכלויפען: „אסתר'ל, אפשר אין טעאַטער? אסתר'ל, אפשר אין גאָרטען?" אסתר'ל דאָ, אסתר'ל דאָרט, כ'וויס... וואָס האָב איך דען נישט געקענט אויספיהרען?.. ווי אַ גרעפין האָב איך דאָך גע-לעבט...

די אַלטע האָט אויף אַלע אָנגעיאַגט אַ מורא פאַר דער עלטער.

— אוי, די עלטער, קינדערלעך!.. אַ מענש לעבט דאָך צו ווערען אַלט...— איהרע קלײנע, בלינדע אויגען, זענען פער-

לאָפּען מיט טרעהרען— אוי, די עלטער, קינדערלעך!.. אַז מען בלייבּט עלענד אין דער פרעמד, די קינדער צושוואומען אויף שבעה ימים... אָט דער זוהן דאָרט, פון דער פאָטאָגראַפּיע... איידער איך האָבּ איהם דערלעבּט צו מאַכען פּאַר אַ מענש... וויפּיעל צרות, וויפּיעל מאָל איז ער אין די קרעמפּען געלעגען... קינדווייז איז עס געווען אַ קראַנקס, קוים וואָס די נשמה האָט זיך אין איהם דערהאַלטען... קום איך איינמאָל פון גאַס, ער איז שוין דעמאָלט אַלט געווען אַ יאָהר עלף, אין זיין עלטער, — האָט זי אָנגעוויזען אויף דעם בעטעל, וואו אַבראַם איז געלעגען, — איך טו אַ קוק אויף דעם קינד: אַנ׳אומגליק איז מיר געשעהן: אַ טויטער... די אויגען איבּערגעדרעהט, דעם קאָפּ פּערוואָרפען... געוואַלד, שריי איך, מענשען!.. מענשען זענען זיך צונויפגעלאָפען, דאָקטוירים געבּרענגט, — מיט געוואַלד אַרויסגעריסען איהם פון טויט. „מאַמע,—זאָגט דאָס קינד צו מיר, ווען ס׳איז אַ ביסעל צו זיך געקומען—מאַמע... ווייסט, פון דער לעצטער שטוב איז צו מיר אַריינגעקומען דער פּעטער ישראל, מיט אַ שוואַרצער באָרד, אָנגעטון אין ווייסען און געהייסען מיר שלאָפען״. דער פּעטער ישראל — דאָס האָט ער געמיינט מיין מאַנס אַ ברודער, אַ קראַנקער געווען, געשטאָרבּען נעבּעך אין מיטען דער גאַס...

— איי, באָבּע, הערט אויף צו דערצעהלען—האָט זיך אויפגעהויבּען די פריילין וואַלדמאַן—די האָר שטעלען זיך קאַפּויר...

די מאַדאַם ראָזענצווייג האָט זיך אָבּגעשאָקעלט.

— לאָמיר בּעסער רעדען וועגען פרעהליכערע זאַכען!— האָט זיך אָבּגערופען די פריילין וואַלדמאַן. נישט אַזוי די מעשה האָט זי געשראָקען, ווי עס איהר גלאַט געווען לאַנגווייליג אויסצוהערען.

— באָבּע, באָבּע! דערצעהלט ווייטער!...—האָט זיך פּלוצלינג אָבּגערופען אַבראַם פון׳ם בעט אַראָבּ.

— זאָלסט שוין שלאָפען!—האָט די מאַדאַם גינגאָלד אַ קלאַפּ געטון אין טיש—הערסט!

דער קליינער האָט שנעל צוגעמאַכט די אויגען.

די אַלטע, ווי מ'האָט איהר איבערגעריסען דאָס דער־צעהלען, האָט באַלד אָנגעהויבען דרימלען. איצט האָט זי זיך מיט צוגעמאַכטע אויגען געשלייכט אין קיך אַריין.

— די אַלטע מאַכט מיר דעם טויט מיט איהרע מעשיות— האָט זיך אָבגערופען פריילין וואַלדמאַן.

— כ־כאַ, כאַ־כאַ־אַ!—האָט זיך צולאַכט די מאַדאַם ראָ־זענצווייג מיט איהר אויסגעצויגענעם געלעכטער.—די פריילין וואַלדמאַן וועט שוין באַלד אָנהויבען דערצעהלען אַזעלכע מעשיות...

— האָט איהר געהערט, איך וועל אייך בעסער דערצעה־לען אַ שענערע מעשה!—האָט געזאָגט די פריילין וואַלדמאַן.— איך ווער גאָר אַ שדכנ'טע. דאָס ערשטע רעד איך אַ שדוך דער מאַדאַם גינגאָלד.

אַלע האָבען זיך צולאַכט. אפילו די פריילין סאָניע, וואָס האָט אין דעם בוך אַריינגעקוקט, האָט אויך געשמייכעלט.

די פריילין וואַלדמאַן איז געווען צופריעדען דערפון, וואָס זי האָט אַרויסגערופען אַ געלעכטער. זי האָט אַלע גע־קלאַפט איבער די פלייצע:

— אַלע וועט איהר ביי מיר קריגען חתנים, אַלע!...

— צום ערשטען קריגט פאַר זיך אַליין!—האָט איהר די פריילין סאָניע געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

— זעהט, זי לאַכט גאָר, און איך האָב געמיינט, אַז זי וויינט?

אַזוי זענען אַוועקגאַנגען ווערטלעך, איינע האָט געוואָלט די צווייטע איבערשטייגען.

דאָס זעלבע איז פאָרגעקומען כמעט יעדען אָוועגד. און שטענדיג האָט די פרעהליכערע שטימונג אַריינגעבראַכט די פריילין וואַלדמאַן. אַליין איז זי געזעסען אויף דער סאָפע, די הענד ביי די שווערע, קיילעכיגע זייטען, געלאַכט מיט איהר קוויטשיג געלעכטער, אַז מ'האָט געקענט הערען אויפ'ן הויף, דערצעהלט מעשיות, געזונגען ליעדלעך ביז האַלבע נאַכט...

*

צוליב דעם, וואָס אין לעצטען צימער איז געוואָרען שטאַרק קאַלט, זענען אַלע געשלאָפען אין דער מיטעלסטער שטוב. ס'איז געווען פינסטער, די פרויען זענען געלעגען וואַכעדיג אין די בעטען. אין דרויסען האָט זיך געהערט דער ווינד און אויף די פינסטערע פענסטער האָט זיך געפיהלט דער ווייסליכער אָבגלאַנץ פון שניי.

דער מאַדאַם ראָזענצווייג איז אויסגעקומען צו שלאָפען מיט דער מאַדאַם גינגאָלד. די פריילין וואַלדמאַן האָט זיך נישט צושיידט מיט דער אויסגעוואַרימטע קאָפּע, וואו זי האָט זיך אויסגעבעט מיט אַ סך קישענס, אַזוי, אַז זי איז געלעגען ווי אין אַ גרוב.

— איהר ווייסט, ווען כ'טו אַ קוק אויף די פענסטער, ווערט מיר קאַלט! בררר...—ס'האָט זיך געהערט, ווי זי לאָזט זיך אַריין נאָך טיעפער אין דער וואַרימקייט פון די קישענס. זי האָט אַ געגניץ געטון און, אָבשווייגענדיג אַ מינוט, האָט זי זיך אָבגערופען מיט אַ פערקלערטקייט אין טאָן:

— ווייבער! ווייבער... איהר שלאָפט? איך האָב איהם היינט ווידער געזעהן.

— האַ, ועמען?—האָבען זיך אויפגעכאַפּטביידע, די מאַדאַם ראָזענצווייג און גינגאָלד.

— זאַלמאַנאָוויטש'ן...

— זאַלמאַנאָוויטש'ן? ווען, ווי אַזוי?...

— כ'האָב איהם געזעהן אין גאַס—כ'ווייס נישט, צי ער האָט מיך אויך געזעהן. קינדערלעך מיינע, ער איז דאָך אַזאַ שעהנינקער, אַ גאָלדענער יונגערמאַן, מיר זאָל זיין פאַר איהם...— זי איז זיך אַזש פערגאַנגען אין איהר קוויטשיגען געלעכטער.

— אַהאַ, ס'האָט זיך שוין אָנגעהויבען זאַלמאַנאָוויטש, וועט עס שוין געדויערן אַ גאַנצע נאַכט! לאָזט מיך שלאָפען...— דאָס האָט געזאָגט די פריילין סאָניע, וואָס איז געשלאָפען אויף איהר אויפגעשטעלט בעטעל אין מיטען שטוב נעבען טיש.

די פריילין וואַלדמאַן האָט געלאַכט אַזוי, אַז זי האָט

זיך געטרייסעלט צוזאַמען מיט די קישענס און מיט דער סאָפע.

— כאַ-כאַ, כאַ-כאַ, לאַ! לאָמיר כאָטש רעדען פון איהם, ער איז דאָך אַזאַ שעהנינקער, קינדערלעך...

די פריילין סאָניע האָט קיין ליגען נישט געזאָגט: דאָס געשפרעך וועגען זאַלמאַנאָוויטש'ן האָט געדויערט לאַנג, אַזוי לאַנג, ביז וואַנען די פריילין וואַלדמאַן איז מיד געוואָרען. זי האָט אַ קרעכץ געטון, פון דעם קרעכץ האָבען אַלע געוואוסט, אַז זי וועט שוין מעהר וועגען דער זאַך נישט רעדען. דאָס איז געווען אַ קרעכץ פון לאַנגווייליגקייט.

נאָך איהר האָט זיך דערהערט דער מאַדאַם גינגאָלדס קרעכץ:

— אוי-אוי-אוי!... איך זאָג, אַז דאָס גאַנצע לעבען איז אַ נאַרישקייט...

דערנאָך האָט מען לאַנג געשוויגען. נאָר די ראָזענצווייג האָט נישט אויפגעהערט צו ציהען איהר מיד, אַזוי ווי חלב אויסגעצויגען געלעכטער.

די פריילין סאָניע האָט זיך פלוצלינג אויפגעכאַפּט:

— וואָס זאָגט איהר מאַדאַם גינגאָלד, דאָס לעבען איז אַ נאַרישקייט, אַ? איך זאָג עס זינט כ'בין צום שכל געקומען... וואָס איז דאָס לעבען? נאָך אַ טאָג, נאָך אַ יאָהר... וואָס קומט אונז אַרויס?... דאָס לעבען איז אַן אַרטיקעל פאַר זאַטע, צופריעדענע מענשען, וואָס פיהלען נישט און דענקען נישט... אָבער מיר, צו וואָס דאַרפען מיר לעבען, צו וואָס?...

— וואָס ווילט איהר, מיר זאָלען זיך דאָס לעבען נעהמען? — האָט זיך אָבגערופען די ראָזענצווייג מיט איהר געלעכטער. איהר האָט קיינער נישט געענטפערט.

ס'איז געווען שטיל און ס'האָט זיך געפיהלט, אַז יעדע פון די פרויען איז פערנומען מיט געדאַנקען. אַזוי ווי אַלעמאָל אין דער צייט, האָט זיך אויסגעגאָסען אַ שווער נאָגענד געמיט אין דער פינסטערער שטוב. ביז וואַנען מ'איז איינגעשלאָפען האָט מען זיך איבערגעוואָרפען מיט האַלבע, אָבגעריסענע ווערטער. די מאַדאַם גינגאָלד האָט אין דער צייט שטענדיג

גערעדט וועגן איהר מאַן, וואָס זי האָט אויף די הענד געטראָגן; וועגן איהרע מיידעלשע יאָהרען, און אַזוי ווייט און פרעמד האָט געקלונגען דאָס אַלץ, וואָס זי האָט גערעדט, אַז ס'האָט זיך געקאָנט דאַכטען פון איהרע רייד, אַז מאָרגען וועט זי שוין נישט קאָנען לעבען, ווי ביז אהער... זי וועט שוין נישט קאָנען האַנדלען מיט די רעשטלעך, ווי ביז אַהער...

די ראָזענצווייג האָט פון צייט צו צייט געזאָגט עפּעס אַזוינס, וואָס האָט אַרויסגעגעבען איהר כאַראַקטערלאָזיגקייט און געפאַלענקייט. דאָס איז געווען אַ בעשעפעניש, פון וועלכע עס האָט זיך שטענדיג געוואָלט ענטלויפען. איהר ווייס פּנים מיט די שרעקליך־שוואַרצע קוילען־האָר האָבען קיין גוטס נישט אָנגעזאָגט. דער איינציגער געדאַנק, מיט וועלכען זי האָט זיך אַרומגעטראָגען, איז געווען, צו קריגען געלד אויף אַריינצושטעלען זיך ציין. און דערפאַר האָט זי שטענדיג ביים שפּיגעל געצעהלט די לעדיגע, פינסטערע ערטער.

זי האָט געאַרבייט הוט־פעדערן און די מלאכה האָט מאָדנע געפּאַסט צו איהר אויסזעהן, צו איהר שלעכטען, אויסגעצויגענעם געלעכטער. נישט איינמאָל, ווען זי איז געזעסען ביי איהר טישעל, דרעהענדיג אין דער האַנד אַ שוואַרצע, גרויסע פעדער, האָט זי אויסגעזעהן, ווי עפּעס אַ גייסט פון אַ שלעכטען פויגעל. זי דערצעהלט פון אַ מאַן, מיט וועלכען זי האָט געלעבט אַ קורצע צייט. גאָר קיינעם האָט זיך נישט געגלוסט איהר גלויבען. פון צייט צו צייט איז זי אַוועקגעפאַלען אויף אַ משונה'דיגען שלוקערץ, וואָס איז איהר געקומען, ווי זי האָט דערצעהלט, פון שרעק. דעמאָלט, ליגענדיג אויפ'ן בעט מיט צופלאָסענע האָר, און צָפּענעם אָהנציינינגען מויל, פון וועלכען ס'האָבען זיך אַרויסגעריסען ווילד־ראַציגע גריילצען,— האָט זי אויסגעזעהן, ווי עפּעס אַ בייזע שרעקליכע מגפה, וואָס איז אויף דער ערד געקומען.

איינמאָל איז געקומען איינער אַ הויקער, אַ געלער און נעפרעגט אויף איהר. דערנאָך, ווען ער האָט זי דערזעהן, האָט ער איהר צוויי מאָל אַ זעץ געטון אין האַרץ אַריין און

איז אַוועק. זי האָט געלאַכט לאַנג און פאַלש און דערצעהלט דער מאַדאַם גינגאָלד, אַז דאָס וויל ער, זי זאָל חתונה האָבען מיט איהם.

די פריילין וואַלדמאַן איז שוין געשלאָפען. זי האָט גע־ראָפּעט ווייך און שווער, אַזוי ווי דאָס פלייש, מיט וועלכען זי איז געווען אָנגעגאָסען, וואָלט געשריגען. נאָר וואָס די מאַדאַם גינגאָלד האָט אָפט געקרעכצט. דעמאָלט, האָט זיך צו איהר אָבגערופען די פריילין סאָניע:

— איהר קענט נישט שלאָפען?..

— אַך, אַך, מ׳קען אויסגעהן פון אומעטיגקייט... וואָס פאַר אַ לעבען איז עס?.. — זי האָט אָבגעשוויגען אַ מינוט און ווייטער געזאָגט — נאָר אייך פערשטעה איך טאַקע נישט, פריילין סאָניע! איהר זענט דאָך שוין נישט קיין קליין מיידעלע. איהר האָט געדאַרפט זיך איינאָרדנען אַנדערש. אָט, איהר זעהט דאָך, ווי מיר לעבען...

די פריילין סאָניע האָט אַ וויינענדיגען זיפץ געטון.

— נו, און וואָס איז שוין, אַז מ׳האָט חתונה מיט אַ מאַן? איך גלויב נישט אין גליק פונ׳ם לעבען...

— אַך, פריילין סאָניע, זאָגט דאָס נישט. ווי איינעם ס׳טרעפט: ס׳איז דאָ פרויען, וואָס זענען נישט שענער און נישט בעסער פון אינז,—פונדעסטוועגען לעבען זיי זיך אָב גליקליך. ס׳האָט נאָר צום מזל...

— דאָס איז דאָס גליק...—האָט די פריילין סאָניע אַרויס־געמורמעלט פערקלערט.

— נאָר אויף וואָס דען האָבען מיר צו וואַרטען? וואָס דאַרפען מיר זיך נאַרען? מענשען פון אונזער שטאַנד... וואָס איז מיר געווען בעסער, אַז כ׳בין געווען אַ מיידעל? געאַרבייט אויף אַ קליידעל, אויף אַ הוט... דאָס איינציגע, וואָס איז נאָר אַ שאָד,—איז די יוגענד.

— אָבער פאַרוואָס פערשטעהט איהר מיך נישט, אַז ס׳איז דאָ אַ חוץ די זאַכען נאָך עפּעס אַזוינס, וואָס מען קען עס נישט פערזאָרגען... און אפשר איז דאָס נאָר מיט מיר

אַזוי? [illegible] ...בען אַזוי ווי אַנדערע. גאָט מיינער, ווען ראָס זאָל שוין זיין אַלץ... טאָ וואו איז דאָס שעהנע ליבען. דאָס [illegible] וועלכען כ'האָב אין די ביכער געלע־זען [illegible] סאָניע צוטראָגען גערעדט.

— נישט נאָר די ביכלעך, מיין ליעבע! א י ך האָב אויך אַמאָל געלעזען ביכער און כ'האָב אויך געמיינט, אַז מ'קען אַזוי לעבען, ווי אין די ביכער... אָנגעהויבען האָט זיך טאַקע אַזוי. ס'זענען געווען צייטען, ווען אַלץ האָט זיך אויסגעמאָלט גאָר אַנדערש... מיין מאַן, פאַר אונזער חתונה, האָט מיר אויסגעמאָלט, ווי שעהן און גליקליך מיר וועלען לעבען. נאָר וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט?...

— אַך! — האָט די פריילין סאָניע אַדורכגעזיפט דורך די ציינער — איהר פערשטעהט מ ך נישט...

— וואָס פערשטעה איך נישט? — האָט די מאַדאַם גינ־גאָלד איהר געוואָלט ענטפערען.— איך פערשטעה, איהר אַ מיי־דעל אין אייערע יאָהרען...

נאָר ווייטער האָט זי שוין נישט גערעדט, ווייל דער פריילין סאָניעס שטילע שלוכצען האָבען זיך שוין געהערט אין דער פינסטערער שטוב...

*

פון אָנהויב ווינטער אָן האָט די פריילין סאָניע זיך שוין געפיהלט קראַנק. דער דאָקטאָר האָט געפונען, אַז ס'איז אַ נער־ווען־קראַנקהייט. ער האָט געזאָגט, אַז עס וועט איבערגעהן, נאָר זי האָט זיך געפיהלט וואָס אַ מאָל טיעפער אין דעם געפעל פון דער קרענק.

מיט צוויי יאָהר צוריק איז זי געקומען פון אַ רוסישער פראָווינץ־שטאָדט, וואו זי האָט געהאַט אַ פאָטער — אַ שמיד. דאָס איז געווען אַ ריעזיגער מענטש, וואָס האָט אַ סך גע־טרונקען. ער פלעגט שלאָגען און ווילדעווען שכור'ערהייט און ווירקען אויף איהם האָט געקאָנט נאָר אַ מיליטער־מענש פון אַ העכערער ראַנגע. איהר מוטער איז געשטאָרבען, ווען סאָניע

איז אַלט געווען אַ יאָהר זיבעצען. דער פּאָטער האָט זיך מיט איהר בעגאַנגען שטרענג, נישט איינמאָל זי געשלאָגען, אָדער געגוּיט זי צו בעדיענען זיינע חברים, מיט וועלכע ער האָט גע׳שכורט... זינט זי איז אַוועק פון דער היים, איז זי נאָך קיין איינמאָל דאָרט נישט געווען. אָבער וועגען דעם גאַנצען שטיק לעבען פון דער היים, ביי איהר פּאָטער, האָט זי שוין איצט קיינמאָל נישט געקלערט. זי האָט זיך נישט געקענט פאָרשטעלען, אַז זי זאָל קענען אַהין צוריקקעהרען. זי קאָן אפילו נישט פערקניפּען איהר פריהערדיג לעבען מיט דעם איצ־טיגען. נאָר אָבגעריסענע שטיקער אומעטיגע בילדער טראָגען זיך דורך, ווי אין נעפּעל. זעהט זי זיך אין דער נידעריגער, שטויביגער שטוב ביי איהר פּאָטער: זי זיצט איבער אַ בוך און ס׳דערטראָגט זיך איהר דאָס אומעטיגע געקלאַנג פון איהר פּאָטערס האַמער... ווינטערדיגע אָווענדען, לאַנגע און שווערע, אָדער זומער אויפ׳ן בולוואַר... שפּאָרען־געקלינגעריי... ראַציגע שטימען... נאָר זי אַליין אַנ׳עלענדע, אָהן פריינד, אָהן חבר׳טעס... און נאָר די מוטער — איין קורצער, וואַרעמער שטראַהל אין איהר לעבען. אַ שוואַכע פרוי געווען, שטענדיג אַ דערשראָקענע—געציטערט פאַר׳ן מאַן..! דאָס איינציגע, וואָס איז געבליבען פון דער היים, פון דער אומעטיגער שטאָדט, איז אַ פּעקעל בריעף און ליעבע־ליעדער, פון איינעם אַ קאַפּעל־מייסטער, וואָס האָט אַ קורצע צייט געשפּיעלט אַ ראָליע אין איהר לעבען. ער איז געווען אַ קריסט, אַ קליינער, אַ ווייסער, מיט בלייכע הענד; אַ שוואַכער מענש. זי האָט איהם נישט־ליעב געהאַט פאַר זיין שוואַכער צאַפּעלדיגער שטימע, פאַר זיין גוטהאַרציגקייט... דאָך איז זי מיט איהם אָבגעזעסען גאַנצע אָווענדען. און איינמאָל, אין אַ אָווענד, איז ער געשטאַנען נעבען איהר אין אַ טונקעלען ווינקעל און האָט געוויינט... דעמאָלט האָט זי געקלערט, אַז ווען ס׳זאָל קומען אַ מענש אַ גייער, אַ שטאַרקער און אַוועקנעהמען זי ערגעץ ווייט־ווייט...—

זי איז דעמאָלט יונג געווען.

נאָר דאָס אַלץ קאָן זיך פאַר איהר דורכטראָגען גאָר

מאמענטענווייז. ס׳איז אלץ איינס, ווי דאס וואלט געווען א געשיכטע, וואס זי האט ערגעץ אין א בוך געהאט געלעזען. זי האט זיך די לעצטע צייטען אנגעהויבען פיהלען ווי א שאטען, וואס געהט ארום צווישען מענשען, ס׳האבען זיך פער׳גנב׳עט אין איהר טונקעלע געדאנקען וועגען טויט... און עפעס א שווער, אינערליך געוויין האט אין איהר כסדר געצאפעלט. די אוועדנדען אין דער אומעטיגער שטוב האבען זי געשראקען... נאר נישט בעסער האט זי זיך געפיהלט אויך דאן, ווען זי איז א גאנצען טאג ביי דער קאסע אין דער אפטייק, גלייך א שרעקיגע נעץ וואלט געלעגען אויסגעשפרייט פאר איהר... האט זי אין זיך קיין רוה געקענט געפינען פון ווילדע און נעפעלדיגע געדאנקען און חלומות, ווייטע און פרעמדע און אונפערשטענדליכע, ביינאכט. נישט איינמאל געהענדיג דורך דער גאס האט זיך איהר פלוצלינג אנגעהויבען דאכטען, אז באלד וועט מיט איהר געשעהן עפעס שרעקליכס, אזוינס, וואס זי האט זיך בשום אופן נישט געקאנט פארשטעלען. זי האט געלעזען, נאר יעדעס בוך האט אויף איהר געמאכט אנ׳איינדרוק פון שרעק און טויט, און יעדער געדאנק איהרער איז נעווען נאר ויעגען דעם, אז ס׳איז איהר אומעגליך צו לעבען...

איצט האט זי געוויינט. ווי קנוילען וועהטאג האט זי פון זיך ארויסגעדריקט די ס עהרען. זי האט איצט געטראכט, אז ס׳וואלט איהר אפשר גרינגער געווען, ווען זי וואלט אוועקגעפאהרען אין אנ׳אנדערער שטאדט, נאר געפיהלט האט זי, אז זי איז מיוז זיך נישט אימשטאנד גארנישט צו טון. „וואו איז מיין זעלבסטשטענדיגקייט?״—האט זי געפרעגט אין געדאנק—„בין איך ווירקליך נישט אימשטאנד צו הערשען איבער זיך?״ נאר דער שווערער אומעט פון דער פינסטערער שטוב, די קאלטע, פינסטערע ווינטער-נאכט אונטער׳ן פענסטער האט איהר געענטפערט, אז אומזיסט וויל זי פאר זיך נעפינען אנ׳ענטפער, אז דאס אייביגע עלענד פונ׳ם לעבען איז אויף איהר געפאלען. א מעכטיגע האנד האט איהר הארץ

פֿערדריקט און אין שווערען מידען שלוכצען האָט זי איינגעדרימעלט.

נישט געשלאָפֿען איז נאָך די מאַדאַם גינגאָלד. זי האָט געקלערט וועגען דעם, אַז גיך וועלען איבערלויפֿען די יאָהרען און די עלטער וועט אַ קלאַפּ טון אין דער טיר, — אויף וואָס האָט זי צו וואַרטען?.. ווען האָט זי דען צייט געהאַט צו דענקען וועגען זיך? ווי אַ חלום זענען אַדורכגעלאָפֿען די עטליכע יאָהרען און אין דער נעפּעלדיגער צאָל אומעטיגע נעכט און טעג בלישטשעט קוים אַ קינדהייט, דערנאָך עפּעס אַ נאַכט נעבען אַ מענשען, וואָס איז איהר אַמנאָהנטסטען געווען, אַ ליכטיגע שטוב, אַ חתונה... אָט די נאַכט האָט אַזויפֿיעל צוגעזאָגט... דערנאָך דער טויט פֿון איהר מאַן. אויפֿ'ן בית-עלמין, פֿאַר'ן קבר... אַ מאָדנער רעגען האָט געגאָסען, ווי אַ מבול... נאָר דאָס איז אַלץ ווי אַ חלום געווען. איצט איז די ווירקליכקייט. שווער איז איהר צו לעבען פֿון איהר אַרבייט. נאָר דאָס איינציגע, וואָס הויבט אויף איהר מוט, איז דאָס קינד. דאָך נישט איינמאָל פֿיהלט זי, אַז ער, אַבראַם, וואָס איז, דאַכט זיך, איהר איינציגע טרייסט, איז אַזוי פֿרעמד צו איהר. ער וועט אויסוואַקסען —אַוועקגעהן... דערביי דערפֿיהלט זי זיך עלענד, איינע אַליין אויף דער וועלט. זי קוקט אויף דער אַלטיטשקער אסתר אין קיך און דערפֿיהלט אַנ'אָבהענדיגקייט צו אַלעמען: „וועט שוין ווירקליך אַזוי דורכגעהן איהר לעבען?”— האָט זי געקלערט; ווי די קעלט פֿון דרויסען וואָלט זיך צו איהר אין בעט אַריינגע'גנב'עט, איז איהר פֿלוצלינג קאַלט געוואָרען. זי האָט זיך אויפֿגעהויבען, ס'האָט זיך איהר פֿלוצלינג פֿערוואָלט אַרייננעמען אַבראַמ'ען צו זיך אין בעט אַריין. די ראָזענצווייג האָט אַ געניץ געטון און געפֿרעגט:

— וואָס שלאָפֿט איהר נישט?

— כ'ווייס עפּעס שלאָפֿט זיך נישט...

און נאָך אַ מינוט קלערען:

— כ'ווייס, עפּעס פֿיהל איך זיך נישט גוט... ס'איז קיין לעבען... איהר זענט גאָר אַנ'אַנדער מענש, אמת, ראָזענצווייג?

— אַ מענש דאַרף זיך קאָנען אַנ׳עצה געבען! — האָט די מאַדאַם ראָזענצווייג נאָכאַמאָל אַ געניץ געטון און אויסגעדרעהט זיך צו דער וואַנד.

— וואָס הייסט אַנ׳עצה געבען? — האָט די מאַדאַם גינגאָלד נאָכגעקלערט. נאָר געפיהלט האָט זי, אַז אַזוי ווי די ראָזענצווייג וועט זי קיינמאָל נישט קענען זיין. זי האָט געקלערט וועגען דעם געלען הויקער, וואָס איז זי געקומען שלאָגען. און גלאַט, ווען זי וואָלט געקאָנט, אַזוי ווי זי אַרויסגעזהן אַלע אָוועגד אַנ׳אויסגעפוצטע. זי האָט געוואָלט נאָך עפּעס זאָגען, נאָר די ראָזענצווייג איז שוין געשלאָפען מיט אַ הויך קרעהענדיג שנאָרכען.

*

די פריילין וואַלדמאַן האָט שוין פון לאַנג פאָרגעלעגט אַ פּלאַן, אַז דאָס לעצטע צימער, וואָס שטעהט שטענדיג אַזוי ווי לעדיג, זאָל מען פערדינגען. פערדינגען זאָל מען עס דוקא אַ מאַנספּערשוין, וועט ערשטענס זיין פריילעכער, צווייטענס, וועט ער זיך אין עמיצען פערליעבען. דערביי האָט זי געקוויטשעט מיט איהר געלעכטער און אַזוי זיך געטרייסעלט, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז זי וועט שוין קיינמאָל נישט אויפהערען.

— אין אייך...

— ניין, אין אייך...

— טאַקע אין אייך!

אַזוי האָט איינע אויף דער צווייטער אָנגעוויזען מיט שפּאַס. אפילו דער קליינער אַבראַם האָט אויך אָנגעוויזען אויף דער פריילין וואַלדמאַן.

— ער וועט זיך פערליעבען אין אייך!

— די פרויען האָבען איינגעשטימט מיט דער פריילין וואַלדמאַן, אַז דאָס צימער דאַרף פערדונגען ווערען דוקא אַ מאַנספערזאָן. די מאַדאַם גינגאָלד האָט געשריבען אויף אַ בלוי קוויטעל און די פריילין וואַלדמאַן האָט דיקטירט: „צו פערדינגען אַ צימער, אַנ׳אינטעליגענטען מענשען; ס׳איז געוואונשען

אַ קאַוואַליער". „ס'זאָל זיך עפּעס מאַכען אַ פיינער יונגערמאַן"— האָט די מאַדאַם גינגאָלד גערעדט—„וואָלט איהם, מיינט איהר, דאָ שלעכט געווען? כ'וואָלט איהם ווי אַן'אייגען קינד אָבגע-היטען"...

מ'האָט געלאַכט, געוואָרטעלט, זיך נאָר פון דער מינוט אָן, ווי מ'האָט צוגעקלעפּט דאָס קוויטעל ביים טויער, האָבען אַלע געוואַרט מיט אונגעדולד אויף דעם מאַנסביל, וואָס וועט קומען. די פריילין וואַלדמאַן, ווי זי איז נאָר געקומען פון גאַס, האָט צום ערשטען געפרעגט:

— איז דאָ געווען עמיצער?

ערשט אויפ'ן דריטען טאָג פאַרנאַכט, ווען אין אַלע שטובען איז שוין גוט טונקעל געווען, האָט זיך געעפענט די טיר און אויף דער שוועל האָט זיך בעוויזען אַ מענש פון אַ יאָהר פינף און פערציג, אַ הויכער מיט שווערע, שוואַרצע וואָנסען מיט אַ קליין רייזע-טעשעל אין דער האַנד:

— דאָ איז אַ „קאָמנאַטע" צו פערדינגען? — ער האָט גערעדט מיט אַ טיפען, ליטווישען דיאַלעקט.

די מאַדאַם גינגאָלד האָט זיך אונטערגעשפּאַרט מיט די הענד ביי די זייטען. די רויזענצווייג האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן דער טיר, ווי זי וואָלט מורא געהאַט, זי זאָל נישט פאַ-לען, און די פריילין וואַלדמאַן האָט זיך געראַנגעלט מיט דער סאָפע, פון וועלכער זי האָט מחמת שוועריקייט נישט געקענט אַרויסקריכען.

— יאָ, דאָ, קומט אַריין ווייטער! — האָט די מאַדאַם גינגאָלד פערבעטען.

דער יונגערמאַן האָט בעקוקט דאָס צימער, וועלכעס האָט איצט אויסגעזעהן אַביסעל לייטישער, נאָכדעם ווי די פרויען האָבען עס פערפּוצט און אויסגערייניגט.

ער האָט זיך געשטעלט אין מיטען שטוב, אָנגעשפּאַרט זיך אָן שטעקען, אַזוי ווי איינער, וואָס קויפט אַ הויז און גע-זאָגט:

— יע, יע. דאָס איז אַ גאַנץ גוטע „קאָמנאַטע"! — ער

האָט פערראַיכערט אַ פּאַפּיראָס און בעקוקט די פרויען:

— איך האָב ליב צו וועינען מיט אינטעליגענטנע מענטשן!

— מיר האָבען אויך אַזוינעם געזוכט...— האָט די פריילין וואַלדמאַן אַ זאָג געטון אויף רוסיש. – אַבי וועמען וואָלטען מיר ניט אַריינגעלאָזען... נאָך דערצו, ווען מיר...

— קאַניעצנאָ, קאַניעצנאָ! — האָט דער יונגערמאַן געבלאָזען דעם רויך אַרויף.

— ...ווען מיר זענען דאָ בלויז פרויען! — האָט די פריילין וואַלדמאַן דערענדיגט.

די מאַדאַם גינגאָלד האָט איהר דערפאַר אַ קניפּ געטון, נאָר זי האָט איהר אַ קניפּ געטון צוריק, דאָס הייסט: אַז זי זאָל זיך פערלאָזען אויף איהר.

— קאַק עטאָ, בלויז פרויען? און וואו זענען אייערע „מוזשטשינעס”? — האָט דער הער געפרעגט.

— איהר וועט דאָ זיין ביי אונז איין מאַנספערשוין! — האָט די פריילין וואַלדמאַן אויסגעשאָסען און זיך צולאַכט מיט אַזאַ קוויטש, אַז די מאַדאַם גינגאָלד האָט אַזש אָנגעהויבען גלאַנצען פון כעס. נאָר דער יונגערמאַן מיט׳ן רייזע-טעשעל איז געבליבען גאַנץ רוהיג, געראַיכערט אַרויף און געבורטשעט:

— טאַק, טאַק...

— זעצט אייך! — האָט די מאַדאַם גינגאָלד אַ שטול צוגעטראָגען. דער יונגערמאַן האָט זיך געזעצט.

— זנאַטשיט, מיר וועלען זיין סכנים? איר פערסטעהט, איך בין נאָר וואָס געקומען פון וועג.

— אויב איהר זענט מיד, קענט איהר אייך צושפּאַרען.— האָט די מאַדאַם גינגאָלד אָנגעוויזען אויף דער סאָפע און די פריילין וואַלדמאַן האָט צוגעגעבען:

— אָט יאָ, אויף מיין אָרט...

— אַזוי, דאָ סלאָפּטיר? — האָט ער אַ פּרוב געטון די ספּרענזשינעס פון דער סאָפע. — טאַקע, זער גוט, איך בין מיד פון וועג... דריי „סוטקעס” אָבגעפאָרען.—דערביי האָט ער

זיך אַנידערגעזעצט אויף דער סאָפע.

אין שטוב איז שוין געווען גוט פינסטער. אלע דריי פרוי־ען זענען געזעסען ארום דער סאָפע, אויף וועלכער דער יונגער־מאן איז איצט שוין געלעגען איינגעצונצן אויסגעצויגען, געריכערט אַ פּאַפּיראָסעל און געבלאָזען ארויף דעם רויך, ווי איינער וואָס איז צופרידען דערפון, וואָס ער רוהט.— די פריילין וואלדמאַן האָט ארומגעבלאנזשעט מיט די קורצע פינגער איבער די סטרו־נעס פון דער מאַנדאָלינע און אלעמאָל האט זיך אין דער פינסטע־רער שטוב אַ שיט געטון אַ רוישיגער קלאנג.

— אַ, איר ספילט אַף אַ באַלאלייקע? — האָט דער יונ־גערמאַן געפרעגט.

— ניין, ס׳איז אַ מאַנדאָלינע.

— איר זייט, זעה איך, אַ מוזיקאַלנע. איך האָב זעהר ליב מוזיקע. אַ, נו, ספילט עפעס אַ פרעהלאַכס... — דערביי האָט ער אַ קנאַק געטון מיט די פינגער אין צוגעוואונקען מיט זיינע שרעקליך שוואַרצע אויגען:

— עך — עך, זאכאַטשו, — פאַליובליו!

מער האָט די פריילין וואלדמאַן נישט געדאַרפט. זי האָט זיך אַ הויב געטון און איהר ברייטע, קיילעכיגע טאַליע, וואָס האָט אויסגעזעהן, ווי צוויי געעפענטע פאַראסאָלען, איינער אויפ׳ן אַנדערען, האָט זיך אַ וויג געטון אין אלע זייטען. שטעהענדיג אויף איין אָרט האט זי געפרובט אַ פוס אויפהויבען; און אונ־טערגעכאַפּט:

— זאַכאַטשו,

פאַליובליו...

— וואָס־זשע האָט איהר זיך צוזונגען? אַ מענש איז מיד, ווייל זיך אָברוהען גלוסט זיך אייך גאָר טאנצען. — האָט זיך אָבגערופען די מאדאַם גינגאָלד, ווייל די פריילין וואלדמאן איז געווען נוטה צו כאַפּען טאנצען דעם נייעם שכן, אַזוי איז איהר געפעלען דער קנאַק מיט׳ן פינגער און דאָס צווינקען.

— אַך, אסתר, אָט וועלען מיר האָבען אַ שכן, אַ נחת... — איז זי אַריינגעלאָפען אין דער קיך צו דער אַלטיטשקער אסתר,

וואָס איז געזעסען אויף איהר פּאָטעל און געדרימעלט. — אָט, וועט זיין ביי אונז פרעהליך!...

— לאָזט אַ מענשען שלאָפען!—האָט זיך אויף די ראָזענצווייג אָבגערופען. זי איז געזעסען, די פיס אונטער זיך, נישט ווייט פון דער סאָפע.

— באַלד וועט זיין טעה!—האָט זיך די מאַדאַם גינגאָלד אויפגעהויבען און גענומען צוגרייטען דעם לאָמפּ.

דערוויל איז אָנגעקומען אַבראַם. ער האָט מיט אַ פערוואונדערטען בליק אָנגעקוקט דעם פרעמדען מענשען, וואָס האָט שוין האַלב געדרעמעלט אויף דער סאָפע. האָט די מאַדאַם גינגאָלד איהם אַ וואונק געטון, ער זאָל אַוועקגעהן:

— אַז אַ מענש שלאָפט, געהט מען נישט צו!—האָט זי געשריגען.

— צו דעם לערנסט דו אין אַ „שקאָלע”, זאָלסט נישט האָבען קיין דרך-ארץ פאַר עלטערע מענשען?

— אָבער ווער איז דער הער?—האָט דער קליינער נאָר געוואָלט וויסען.

— דאַרפסט נישט פרעגען... דאָס איז אונזער אַ בעקאַנטער געקומען צופאָהרען...

דערנאָך האָט זי אַריינגעבראַכט טעה. דערפיהלענדיג טעה, האָט דער האַלב-שלאָפענדיגער ליטוואַק אָנ׳אויג געעפענט. די פריילין וואַלדמאַן האָט זיך גענומען איהם צוטראָגען טעה; ער האָט געטרונקען ליגענדיג מיט צוגעמאַכטע אויגען. אין דער זעלבער פּאָזע האָט ער די האַנד מיט׳ן גלאָז אויסגעשטרעקט.

— נאַט, נעהמט צו!

די ווייבער האָבען זיך איבערגעקוקט; די פריילין וואַלדמאַן האָט אויסגעשאָסען אין אַ הילכיג געלעכטער.

נאָר דער גאַסט האָט שוין געשנאָרכט.

דערנאָך האָט מען אָנגעצונדען דעם לאָמפּ. און אַזוי זיצענדיג אַרום דעם שנאָרכענדיגען, האָט מען שטיל צווישען זיך געשמועסט.

— זאָל ער שלאָפֿן געזונטערהייד...—האָט געזאָגט די מאַדאַם גינגאָלד.

— מ׳דאַרף אַ קוק טון, וואָס ער האָט אין דעם רענצל...— האָט די ראָזענצווייג אַן׳עצה געגעבן.

נאָר די פֿרײַלין וואַלדמאַן האָט פּראָטעסטירט:

— וואָס איז אײַער עסק?...

— שאַ, שטיל! איהר וועט איהם נאָך אויפֿוועקן...

נאָר די ראָזענצווייג האָט שוין געהאַט דאָס רענצל געעפֿענט און אַרויסגעשלעפּט פֿון דאָרט אַ בערשטעל, אַ שטיקעל ליכט, אַ געלבליך העמד און אַ קראַגען.

— זעהט, איך האָב געמיינט, ווער ווייס וואָס ער פֿיהרט דאָ מיט זיך...—האָט די ראָזענצווייג געקריגט.

און דער גאַסט איז געשלאָפֿען.

מארי

ס'איז געווען אַ שטילע זומער=נאַכט. אין דער טיפער אויסגעבלייכטער בלויקייט פונ'ם הימעל איז געהאָנגען די לבנה ווי אַ זילבער=שפיגעל. קיהלע, וויגענדיגע ווינטעלעך האָבען זיך געטראָגען און געשמעקט מיט'ן ריח פון די פערטונקעלטע וועלדער, וואָס האָבען אַרומגערינגעלט דאָס שטעדטעל ווי איינגעדרמעלטע ריזען.

דאָס שמאָלע קאָוואַל=געסעל איז פון דער לבנה בלויבעלויכטען. טיר און לאָדען זענען שוין פערמאַכט, נאָר אברהמ'ל דער נאַכט=היטער, געהט אַרום מיט'ן גרויסען הילצערנעם גרעגער און נעבען איהם זיין שוואַרצער הונד, וואָס קיינער האָט איהם נאָך ביי=טאָג נישט געזעהן; אַרום איז שטיל, אַלץ שלאָפט אין דער שטילער וואַרימער נאַכט, ס'הערט זיך נאָר דאָס איינגעהאַלטענע עטעמען פון די ווינטלעך, וואָס טראָגען זיך פון ערגיץ ווייט, ווייט, צוזאַמען מיט אַ פערדומפטען בילען פון ווייטע אונרוהיגע הינד.

נאָר איין טיר אין דעם געסעל איז אָפען. איהרע קליינע שייבעלעך לייכטען מיט אַ מאַט=רויטער שיין אין דער ברייט פונ'ם געסעל. דאָס איז די טיר פון יענקעל'ס טעההייזעל, וואו ס'קומט זיך צונויף די אָרגאַניזאַציע פונ'ם שטעדטעל...

דאָס לאַנגע, שמאָלע צימער איז בעלויכטען פֿון אַ בליך־לאָמפּ, וואָס צוגיסט אַ געדיכטע רויטע ליכטיגקייט; נעבען דער טיר שטעהט אַ קליינע גרופּע בחורים מיט מיידלעך און אויף זייערע פּנים׳ער איז אויסגעגאָסען אַ ברייטע, לייכטענדיגע צופֿרידענהייט.

כמעט אלע זענען זיך שוין פֿונאַנדערגעגאַנגען. אין דעם טעה־הייזעל זענען נאָך פֿערבליבען נאָר געצעהלטע מענשען — די, וואָס ווייסען פֿונ׳ם סוד, אַז היינט ביינאַכט דארפֿען קומען צוויי מענשען פֿון שטאָדט, צו אָרגאַניזירען דאס שטעדטעל צו אַנ׳אַלגעמיינעם שטרייק, פֿון וועלכען מ׳רעדט דאָ די לעצטע צייט.

שוין אַ פּאָר וואָכען, אַז אין שטעדטעל איז די שטימונג אַ פֿערטשאַדעטע. אַלע נעכט נעהמט זיך חברה צונויף ביי יענקלען אין טעה־הייזעל און לייענט „קוויטלעך". און ציפּע, יענקעל׳ס ווייב, דערצעהלט פֿאַר די ווייבער אין יאַטקע, אַז אין די קוויטלעך שרייבט מען: „אַז ס׳מעג זיין, וואָס ס׳וועט זיין, נאָר מ׳וועט שוין בעפֿרייען אַלע אַרבייטער מיט אַלע אָרימע־לייט און אַלע וועלען שוין זיין ברידער". די ווייבער, אַז זיי הערען דאָס, קרעכצען זיי און גיבען־צו, אַז ס׳וואָלט שוין טאַקע צייט געווען, ס׳זאָל עפּעס קומען אַ ישועה אויף יודען...

און אָט פֿערלאָזען אלע דאָס טעה־הייזעל און געהען צו דער באַהן, בעגעגענען די געסט. יענקעל, דער בעל־הבית פֿון טעה־הייזעל, אַ יוד פֿון אַ יאָהר 40, מיט אַ שוואַרץ געשוירען בערדעל און קליין היטעלע אויפ׳ן שפּיץ קאָפּ, געהט דער ערשטער. עטליכע מיידלעך, אין טיכלעך איינגעהילטע, האַלטען זיך פֿעסט אין איין רייה און געהען איהם נאָך. איינע פֿון זיי, „גיטעל די אַגיטאַטאָרקע", אַ מיידעל מיט שוואַרצע קיילעכדיגע אויגען, וואָס אַרבייט סטאָליערי צוליעב „זעלבשטענדיגקייט", רעדט וועגען דער בעדייטונג פֿון אַלגעמיינעם שטרייק און אַלע מאָל רופֿט זי אויס מיט בעגייסטערונג און זיכערהייט: „אויך אין פֿראַנקרייך איז אַזוי געווען". און זי ווייכט טאַקע, אַז אין פֿראַנקרייך איז אויך אַזוי געווען — זי האָט שוין אויסגעלייענט

די גאנצע „געשיכטע פון דער פראנצויזישער רעוואָלוציע״.

עמיץ הויבט־אָן עפעס צו זינגען, נאָר „גיטעל די אַגיטאַ־טאָרקע״ פּראָטעסטירט מיט אַ בעטענדיגער שטים:

— נאָר שטיל, נאָר שטיל, מ׳דאַרף נישט צוציהען די אויפמערקזאַמקייט פון שטעדטעל!...

ס׳עפענט זיך ערגעץ מיט אַ שטילען סקריפּ אַ טיר און ס׳ווייזט זיך אַ פרויען־פיגור, איינגעוויקעלט אין אַ טוך.

— חברים, וואוהין געהט איהר? — פרעגט זי מיט אַ שטי־לען שאָרך.

— אָ! שרה׳לע? מיט אונז!

— צו וואָס דאַרף מען מיטנעהמען איבעריגע מענשען? — רופט זיך אָן א מיידעל, וואָס האלט שטאַרק פון „קאָנספּיראַציע״.

— ס׳שאַדט נישט! שרה׳לע איז אַן׳אונזעריגע! אָט וועט איהר זעהן, ווי זי געהט מיט אונז און וועט אונז נאָך עפּעס זינגען. זי איז דאָך אונזער זינגערן, — האָבען עטליכע געענט־פערט.

שרה׳לע געהט צווישען די חבר׳טעס. איהר שלאַנקע פיגור, איז העכער ווי די צוויי מיידלעך, וואָס נעבען איהר, און איהרע הענד האלטען אַרום זייערעביידע׳ס טאַליעס.

און אַז מען קומט אַרויס ווייט פון שטעדטעל, אַז מ׳איז שוין נעבען וואַלד, הויבט שרה׳לע אָן צו זינגען. זי זינגט, און דער וואַלד דערנעבען וועקט זיך אַ פּערזילבערטער פון דער לבנה, פון זיין טיעפען נאַכט־דרימעל און ענטפערט איהר ברייט מיט טויזענדער טיעפע, הארציגע ווידער־קולות...

שרה׳לע זינגט און שטילע בענקליכע טענער גיסען זיך אין דער טיעפער נאַכט אריין. די נאַכט האָט איהר האַרץ גע־עפענט, דער וואַלד האָט געוויינט מיט טרעהרען. קיינער קאָן שרה׳לען נישט מיטהעלפען, קיינער קאָן נישט אַזוי זינגען, ווי זי...

דער וואלד האָט געעטעמט מיט זיין פרישען סאָסנע־אָטעם און די בוימער האָבען זיך געוויעגט, ווי זיי וואָלטען שטיל און איינגעהאַלטען געגאַנגען אַנטקעגען דעם געזאַנג...

די לבנה=נאַכט האָט אַריינגעגאָסען אַ געהיימניספולען מוט און בּרייטקייט אין דער חברה. נאָר האַלב=אָפּגעריסענע ווערטער האָבען זיך דורכגעוואָרפען, און יעדעס וואָרט, וואָס האָט זיך אַרויסגעריסען, האָט אָנגעזאָגט פון עפּעס ווייטע, פרעמדע געדאַנקען. אַפילו יענקעל, וואָס האָט די גאַנצע צייט פערגאַפּט געהאָרכט שרה׳לעס זינגען, האָט איצט אָפּגעזיפצט און מיט אַ פרעמדער שטים אַ זאָג געטאָן:

— גאָט האָט שוין טאַקע געמעגט העלפען, אַז די צייטען זאָלען זיך אַביסעל פערבעסערען, ס׳זאָל ווערען אַביסעל פרייער...

— מיר וועלען זיך אַליין העלפען! — האָבען געענטפערט בחורים מיט בּרייטקייט.

יענקעל האָט אַקרעכץ געטאָן און אויך מסכים געווען דערצו. שפּאַרען זיך איז איבּעריג; ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט דורכפאַלען.

נאָר אָט איז מען אַרויס פון׳ם וואַלד און אונענדליך ווייט און בּרייט האָט זיך אויסגעגאָסען די נאַכט. ערגיץ=ווייט איבּער אַ בּאַרג האָט אָפּגעשלאָגען די נאַכט מיט אַ לייכטען זילבּער=שטויב און די לבנה, אַ גרויסע, אַ בּלייכע, איז נידעריג געהאָנגען אין הימעל. ווען מ׳איז אַריבּער דאָס בּערגעל, וואו דער וואַלד האָט זיך געענדיגט, האָט מען דערזעהן צוויי שמאָלע גלאַנציגע שטאָהל=פּאַסען פון די שינעס, און ווייטער אַראָבּ איינציגע, בלויע און רויטע פייערלעך...

— מיר זענען שוין בּאַלד בּיים וואָקזאַל!—האָט עמיצער געזאָגט און יעדער האָט אָנגעהויבּען געהן לאַנגזאַמער און צוריקגעהאַלטענער.

— אין שטאָדט, זאָגט מען, איז גאָר נישט רוהיג!—האָט זיך אָבּגערופען מאָטעל העלדשקע=מאַכער — די צייטונגען ...

— ס׳איז שוין צוויי טעג אַן׳אַלגעמיינער שטרייק—האָט אַ צווייטע געענטפערס.

— נאָר בּיי אונז איז שטיל, די „הוטע“ אַרבּייט, די „ציגעלניע“ אַרבּייט! — האָט זיך אָבּגערופען „גיטעל די אַגיטאַ=

טאָרקע מיט אַ שווערען זיפץ.

— נו, וועלען מיר הערען, וואָס זיי וועלען זאָגען!— האָט געזאָגט יענקעל, מיינענדיג די „געסט“, וואָס דאַרפען קומען.

מ׳האָט זיך דערווייל דערנעהנטערט צום וואָקזאַל, און ווען מ׳האָט צום ערשטען דערזעהן דעם וועכטער מיט׳ן פּעהנדעל און מיט׳ן מעשענעם טרומייט ביי דער זייט, האָט מען זיך דערמאָהנט אָן „סטראַזשניק“ מיט׳ן פּערוואָקסענעם „קאָזאַק“, מיט׳ן קיילעכדיגען זשאַנדאַרם, וואָס זענען נישט לאַנג אָנגעקומען אויפ׳ן וואָקזאַל און קוקענדיג ווייט, ווייט אין דער נאַכט, וואו דער הימעל גיסט זיך צוזאַמען מיט דער ערד, האָט מען זיך פאָרגעשטעלט, אַז דאָרט ליגט די שטאָדט און ווער ווייסט, וואָס עס טוט זיך דאָרט עפּעס...

— לאָמיר נישט געהן אַלע צוזאַמען!— האָט עמיצער אַנ׳עצה געגעבען, און די חברה האָט זיך צוטיילט אין עטליכע גרופּען. יענקעל איז געגאַנגען דער ערשטער, טראָגענדיג אַ לאַמטערנדעל, נאָך איהם עטליכע בחורים, בעזונדער ווידער עטליכע בחורים מיט די מיידלעך, און גאָר די לעצטע זענען נאָכגעגאַנגען לאַנגזאַם שרה׳לע מיט מאָטעל הענדשקע־מאַכער.

— איהר האָט שוין דורכגעלייענט דאָס ביכעל, וואָס כ׳האָב אייך געגעבען?— האָט מאָטעל געפרעגט מיט אַ לייכטען פאָרוואורף אין טאָן.

— יאָ, כ׳האָב עס היינט געענדיגט...

— נו, געפעלט אייך?

— ס׳געפעלט מיר אַזוי, ס׳איז אַזוי אמת׳דיג...

— איהר געדענקט, ווי ער רעדט צו איהר: „זי זאָל פערלאָזען איהר פאָטער דעם „בורזשוי“ און געהן מיט איהם אין די פינסטערע פאַבריקען, קעמפען צוגלייך מיט׳ן אָרימען פּראָלעטאַריאַט“,— האָט מאָטעל דעקלאַמירט מיט ענערגיע, אַזש ס׳האָט זיך געהערט דאָס סיקען פון זיין גאָרגעל.

און זי האָט געענטפערט: „איך געה, איך געה מיט דיר“,— האָט שרה׳לע שטיל מיט בלישטשענדיגע אויגען גערעדט.

און נאָך האָבען זיי גערעדט וועגען ביכלעך, וואָס זיי האָבען צוזאַמען געלייענט, וועגען די אַלע העלדען, וואָס האָבען געטון אַזעלכע גרויסע, שעהנע זאַכען. און אַזוי ווי אַלע מאָל, האָט מאָטעל געוואָלט עפּעס ריידען אַזעלכעס, וואָס ער האָט קיינמאָל נישט גערעדט, און אַזוי רעדענדיג, האָבען זיי נישט בעמערקט, אַז זיי זענען שוין ביים וואָקזאַל...

אין דער הילצערנער געביידע פונ׳ם וואָקזאַל זענען געזעסען עטליכע פויערים און פויערטעס אויף דער ערד אין אַ ראָד, געוואַרט אויף דער באַהן און דערווייל געגעסען ברויט מיט קעז. חברה האָט זיך אויסגעזעצט אויף די בענק, ס׳איז געווען נאָך אַ האַלבע שעה ביז׳ן קומען פונ׳ם צוג. אַלע האָבען געשוויגען, נאָר מאָטעל מיט שרה׳לען האָבען ווייטער געצויגען זייער געשפּרעך.

מ׳האָט פּלוצלינג דערהערט אַ בילען פון אַ הונד און באַלד איז מיט אַ הוסטעניש אַריינגעקומען דער אַלטער קאַפּי־טאַן, וואָס וואוינט אונטער׳ן שטעדטעל. יענקעל האָט זיך אַ הויב געטון און דאָס היטעל אַראָבגעכאַפּט.

באַלד נאָך איהם האָט זיך בעוויזען דער גייער זשאַנ־דאַרם, אונטערהייבענדיג זיינע שווערע, ברייטע שטיוועל. ווי ער האָט דערזעהן דעם קאַפּיטאַן, האָט ער זיך אָוועקגעשטעלט גלייך און גענומען אַ האַנד צום דאַשעק.

— נאָך לאַנג צו וואַרטען אויף דער באַהן?—האָט דער קאַפּיטאַן געפרעגט הוסטענדיג.

— אַ מינוט פופצעהן.

— פון שטאָדט איז דאָ עפּעס נייעס?

— מ׳רעדט, אַז די בונטאָווטשיקעס אַרבייטען נישט... שטרייקען...

דערביי האָט דער זשאַנדאַרם אַ קוק געטון אויף דער חברה, בעזונדערס אויף די מיידלעך, און אָבגעהענדיג אַ פּאָר מאָל אַהין און צוריק אַ פרעג געטון:

— אויף וואָס וואַרט איהר עס אַלע?...

אַלע האָבען זיך איינגענורעט אויף די בענק און שטיל

געשוויגען. נאָר יענקעל האָט געענטפערט:

— מיר וואַרטען אויף געסט.

— אויף וועמען?—האָט דער זשאַנדאַרם נאָכאַמאָל איבערגעפרעגט, אַרויפציהענדיג אַ וואָנסע צו די אויגען.

— אויף געסט, „נאַ וועסעליע"!—האָט יענקעל פלינק געענטפערט.

— „נאַ וועסעליע"—האָט דער זשאַנדאַרם געלאַכט און די פויערים, וואָס זענען נאָך אַלץ געזעסען אין ראָד, האָבען מיטגעלאַכט.

אַ סיגנאַל האָט זיך דערהערט. דער באַהן-וועכטער האָט זיך בעוויזען מיט אַן אָנגעצונדען לאַמטערנדעל. באַלד איז געוואָרען אַ גערודער צווישען די פויערים, זיי האָבען אָנגעהויבען לויפען אַהין און צוריק, טראָגעדיג אויף זיך זייערע ווייסע פעקלעך. חברה האָט זיך אויפגעהויבען און אַרויס אויף דער פלאַטפאָרמע, וואו זיי האָבען געקאָנט קוקען אין דער ווייטער נאַכט אַריין. דריי פייערדיגע אויגען האָבען געוואוּקען, ווי זיי וואָלטען זיך געשראָקען פאַר דער שטילקייט פון דער נאַכט, אין וועלכער זיי האָבען זיך אַריינגעשניטען. אין אַ פּאָר מינוט אַרום האָט אַן אומעטיג ווילדער פייף דורכגעבויערט די שטילקייט. אַ מלחמה האָט זיך דערפיהלט אין דער לופט, ווי די שטילקייט וואָלט זיך געשלאָגען מיט׳ן שווערען אייזערנעם אָטעם פון צוג, וועלכער איז שוין אַזוי נאָהנט געווען צום וואָקזאַל, אַז ס׳האָט זיך געהערט דאָס שאַרפע סיקען פון דעם דאַמף, וואָס האָט אַרויסגעקנאַלט אין ווייסע, נעפעלדיגע וואָלקענס פון ביידע זייטען באַהן-ליניע...

די חברה האָט זיך אויסגעשטעלט אין דער לענג פון דער פלאַטפאָרמע, וואו די באַהן האָט זיך געדאַרפט אָבשטעלען, און ווען דער צוג האָט זיך אָנגעטראָגען מיט זיין שווערער הייסער קראַפט, האָט זיך יעדען געדאַכט, אַז ס׳איז אָנגעלאָפען יענע ווייטע שוידערדיגע פאָרשטעלונג פון דער ווייטער שטאָדט, מיט וועלכער ס׳האָט זיך אַרומגעטראָגען יעדער בעזונדער. די פויערים זענען מיט אַן איילענדיג געריש

געלאָפֿען אַראָב צו די לעצטע וואַגאָנעס; פֿרעמדע מענשען, אַזעלכע, וואָס מ'קאָן נאָר טרעפֿען, ווען מ'קוקט אויף אַ דורכ־לויפֿענדען צוג, האָבען אַרויסגעקוקט פֿון די וואַגאָן־פֿענסטער־לעך. יענקעל האָט אָבער נישט געזעהן אַראָבגעהן פֿון דעם באַהן קיינעם פֿון די פֿאָהרענדיגע און ס'איז איהם געוואָרען אומעטיג אויפ'ן הארצען, געקלערט, אַז קיינער איז נישט געקומען. נאָר פּלוצלינג איז צו יענקלען צוגעלאָפֿען אַ בחור פֿון דער חברה, אַ וואונק געטון און געזאָגט:

— קומט, רב יענקעל מיר געהען!

— נישט געקומען?—האָט יענקעל אומעטיג געפֿרעגט.

— קומט, קומט, ס'איז שוין גוט...

דער גלאָק האָט דערווייל אָבגעקלונגען דריי מאָל און דאָס שווערע אייזערנע געוויש האָט זיך אַ טראָג געטון אין דער ווייטער נאַכט אַריין...

*

אַראָב פֿון וואָקזאַל, זענען חברה געשטאַנען אין אַ רעדל. צווישען זיי אַן'אונבעקאַנטער בחור מיט אַ מיידעל. דער בחור, אַ הויכער, מיט אַן'אַראָבגערוקטען קאַפּעליוש, פֿון אונטער וועלכען ס'האָבען אַפּגעקוקט מיט אַ ליידענדער בעהאַלטענ־קייט זיינע טונקעל־שאַרפֿע אויגען; דאָס מיידעל פֿון מיטעלען וואוקס, געקליידט אין שוואַרצען, מיט אַ קליין שוואַרץ היטעלע אויפ'ן קאָפּ, האָט געקוקט מיט שמייכלענדיגע אויגען אויף אַלע און גערעדט:

— מ'האָט מיר איבערגעגעבען אַ גרוס פֿאַר צוויי פֿער־זאָן, מיט וועלכע איך דאַרף זיך צום ערשטען מאָל בעקענען—גיטעל און מאָטעל הענדשקע־מאַכער!

באַלד האָבען זיך אַלע פֿאָרגעשטעלט פֿאַר די געסט און דאָס מיידעל האָט זיך געווענדט צו אַלעמען:

— מיר האָבען אייך געבראַכט אַ גרוס פֿון אייערע ברידער אין שטאָדט. זיי שטרייקען היינט, זיי עסען ווינציג, זעהר ווינציג ברויט; נאָר דערפֿאַר איז דאָס ברויט געשמאַק, אויסגעקעכט פֿעטס.

Library of Board of Jewish Education
Cleveland, Ohio

און אין אַ ווײַלע אַרום האָט זי צוגעגעבן:

— אַז מ׳זאָל אונז נישט באַמערקן, זענען מיר אַראָפּ פון דער באַהן, נאָך איידער זי האָט זיך אינגאַנצן געהאַט געשטעלט, הינטער׳ן וואָקזאַל...

— „געניטע מענטשעלעך" — האָט יענקעל געקלערט.

דער יונגער־מאַן, וואָס איז מיט געקומען מיט דעם פרײַלין, האָט די גאַנצע צייט געשוויגן. ער האָט אַראָפּגערוקט זיין קאַפּעליוש טיפער איבער די אויגען און געווענדט זיך צו מאָטלען:

— איהר ווייסט נישט, וויפיעל אַרבייטער עס געפינען זיך דאָ?

— פערשטעהט זיך, אַז בעסערע אַרבייטער איז דאָ ווייניג, נאָר אין אַלגעמיין איז נישט ווינציג! — האָט מאָטעל געענטפערט.

— וואָס קאָנען מיר דאָ אויפטון, אַז זעלטען ווען ס׳קומט אַראָפּ אַ מענש, — האָט זיך גיטעל געקלאָגט מיט אַ טאָן פון אַ מאַמע.

אזוי האָט זיך ביסלעכווייז פערבונדען אַ שמועס צווישען אַלע. מ׳האָט גערעדט וועגן פערשיעדענע זאכען, וועגן דעם שטעדטעל, וועגן דער פערזאַמלונג, וואָס מ׳דאַרף צוזאַמענ־רופען. מאָטעל האָט גערעדט וועגן שטעדטעל, און וואָס ער האָט גערעדט, איז געווען עהנליך אויף אַ „ראַפּאָרט". ער איז געווען צופריעדען, וואָס מ׳פרעגט צום־מיינסטען ביי איהם און אויך, וואָס שר׳הלע איז שטיל געגאַנגען ביי זיין זייט און צוגעהערט אַלץ, וואָס מ׳האָט גערעדט, מיט גרויסע אויגען און מיט טיעפער אויפמערקזאַמקייט.

ס׳איז געווען בעשטימט, דער יונגער־מאַן זאָל נעכטיגען ביי יענקלען, און אַרום דעם פרײַלין האָבען זיך געריסען די מיידלעך. נאָר געבליבען איז, אַז זי וועט געהן שלאָפען צו גיטלען. — גיטעל האָט געזאָגט, אַז זי איז „זעלבשטענדיג", זי קאָן קומען אַ היים ווען זי וויל, און כדי נישט צו וועקען דעם טאַטען, בעט זי זיך אויס אויף דעם סטאָליאַרסקען טיש,

ביי וועלכען זי אַרבייט אַ גאַנצען טאָג. דאָס איז דעם פריילין זעהר געפעלען. זי האָט גענומען ביי גיטלען איהר האַנד מיט אָבגעשפּאַרטע קאַנטען פון דעם היבעל און געזאָגט:

— איהר זענט, חבר'טע, נישט קיין מיידעל—איהר זענט אַ מענש; איך האָב ליעב די הענד, וואָס אַרבייטען...

מ'האָט זיך אַראָבגעלאָזט פונ'ם בערגעל אין וואַלד אַריין. ס'איז שוין געווען שפּעט. די לבנה אַ קליינע, אַ שאַרף־ליכטיגע, איז געהאָנגען הויך אין מיטען הימעל און אַ קיהל, פייכט טוי־ווינטעל האָט בעוועגט די בוימער.

טיעף האָט גערוישט דער וואַלד, ווי ער וואָלט געעטעמט פון זיין טיעפען, פערזונקענעם שלאָף...

די בחורים האָבען צווישען זיך גערעדט שטיל מיט אָבגעריסענע, ווי צושראָקענע ווערטער, גלייך ווי די שטילקייט פון אַרום וואָלט זיי פער'כשופ'ט. אַלע האָבען זיך דערוואוסט, אַז דער געקומענער יונגערמאַן איז דער גערי'המטער „משה", וועגען וועלכען זיי האָבען שוין אַ סך געהערט. ער איז געווען אַ גערי'המטער „אָראַטאָר" און מ'האָט פון איהם אין שטעדטעל שוין נישט איין מאָל דערצעהלט וואונדערליכע זאַכען.

— וואָס פאַר אַ שעהנעם וועלד איהר האָט דאָ!—האָט דאָס פריילין געזאָגט, ציהענדיג אין דעם פרישען שמעקעדיגען וואַלד־ריח. און האָט זיך פּ־וצ־ינג טיעף פערקלערט ווייטע, טרויעריגע, נאָר אָנגענעהמע געדאַנקען האָבען אָנגעפילט איהר מח. זי האָט זיך דערמאָהנט אָן איהרע קינדער־יאָהרען, ווען זי האָט געוואוינט מיט איהר מוטער אין קליינעם שטעדטעל. קיין פאָטער האָט זי נישט געהאַט, דערפאַר איז זי געווען אַזוי צוגעבונדען צו איהר גוטער מוטער, אַז איצט, ווען איהר בילד איז אויפגעשוואומען פאַר איהרע אויגען, האָט זיך איהר דאָס האַרץ אַ ריהר געטון, ווי ס'וואָלט צושמאָלצען געוואָרען פון עפּעס אַ פּלוצלינגער טיעפער וואַרימקייט. מיט נייע געפיה־לען איז זי איבערפולט געוואָרען, מיט אַזעלכע, וואָס האָבען שוין לאַנג אין איהר האַרץ קיין אָרט נישט געפונען. ווי אין־

אַ דר׳מעל, ווי אין אַחלום, האט די :אכט וי אַריינגעוואָרפּען זי האָט פֿערשטאַנען, וואָס דאָס איז, און האָט אזוי מורא געהאַט דערפֿאַר. זי ווייסט, וואו זי געפֿינט זיך און אַרבּייט איז דאָ, אַזוי פֿיעל, נויטיגע... נויטיגע. מ׳טאָר זיך נישט פֿערליערען. זי וויל קלערען פֿון דער פֿערזאַמלונג, וואָס מ׳האָט בּעשטימט אויף מאָרגען. זי קאָן נישט פֿערשטעהן, וואָס מיט איהר איז געשעהן אַזעלכעס. בּיז איצט האט זי געהאַט אַזוי פֿיעל צו זאָגען און איצט פֿיהלט זי זיך אַזוי נישט=פֿעהיג דערצו. וואָס וואָלט זי איצט געקאָנט ריידען צו אַלע, וואָס נויטיגען זיך אזוי אין איהר וואָרט? און זי פֿיהלט אויך אַ זינד אין דעם, וואָס זי זעהט פֿאר זיך איצט דאָס שטעדטעל, וואו זי האָט די שטילע זוניגע טעג פֿון איהר קינדהייט דורכגעלעבט, דאָס הייסט: זי איז פֿער=נומען מיט זיך אַליין, מיט יענעם שטילען מיידעלע, וואָס פֿלעגט געהן אין מאַרק אריין איינקויפֿען, ווען די מאַמע איז געלעגען קראַנק, געגאַנגען פֿאַרבּיי ר׳ גארפֿינקעל׳ס גאניקעל, אַז שלמה׳לע זאָל איהר נאָכקוקען...

— כאַ=כאַ=כאַ! — האָט זי זיך פֿרעהליך צולאַכט, — איהר ווייסט, חבר׳טעס, וואָס כ׳האָב זיך איצט דערמאנט? איך בּין דאָך אויך אַ פּראָווינץ=מיידעל, כאַ=כאַ=כאַ!... מיר דאכט זיך איצט, אַז כ׳בּין אין דעם שטעדטעל, וואו מיר האָבּען געוואוינט, דאָרט איז אויך געוועזן אַזאַ גרויסער וואַלד!...

די מיידלעך האָבּען עפּעס געפֿרעגט, גערעדט צו איהר, נאָר זי האָט קוים געענטפֿערט. בּילדער איינס נאָכ׳ן אַנדערן, שטילע, ווייטע, ליכטיגע בּילדער האָבּען זיך פֿאַר איהר דורכ=געטראָגען.

אָט זעהט זי פֿאַר זיך אַ טורמע, אַ קליין, פֿערראָיכערט לעמפּעל בּעלייכט בּרודיג=רויט די פֿייכטע ליימיגע ווענד פֿון דער קאַמער. אַ ציטער גליטשט זיך איבּער איהר לייב, ווען זי דערמאָנט זיך אָן די ווענד, אָן זייער קאַלטער בּייזער פֿרעמד=קייט אונטער׳ן קליינעם קראַטע=פֿענסטערל, אָן דעם שטילען ליידיגען טורמע=הויף, וואָס ליגט פֿערשלאָסען אין אַ הויכען געמויערטען פּאַרקען, און — די מענשען! כאָטש איינע האָט

די אַנדערע גערופֿען שוועסטער, זענען זיי געווען אַזעלכע פֿרעמדע, פֿערוועהטאָגטע...

— אין שטאָדט וואָלט מען איצט אויך געקענט אַזוי פֿריי אַרומשפּאַצירען?! — האָט עמיץ געפֿרעגט.

— דאָס פֿרײלין האָט אַ ציטער געטאָן. ס׳האָט זיך איהר געדאַכט, אַז די ווערטער האָט איהר עמיצער אין אויער אַרייַנגעשריגען און זי האָט זיך דערמאָהנט אָן דער שטאָדט, אָן די פֿערצווייפֿעלטע טעג אין גאַס, אָן די קרענקליך-אונרוהיגע נעכט אויפֿ׳ן געלעגער, אָן איהר קלײנעם צימערל אין אַ הינטער-געסעל פֿון שטאָדט. דאָרט געהט נישט דורך קיין נאַכט, מ׳זאָל נישט הערען די שווערע טריט פֿון סאָלדאַטען, וואָס פֿיהרען צווישען זייערע רייהען צושראָקענע, האַלב-פֿערשלאָפֿענע, פֿון די געלעגערס אַראָב. און איצט, פֿיהלענדיג אַרום זיך דעם וואַלד, האָט זי דערשפּירט אַזאַ גרינגקייט אַרום האַרץ, אַז זי וואָלט פֿון דאַנען קיינמאָל נישט אַוועק. נאָר דאָס האַרץ האָט זיך וועהטאָגליך געצויגען צו יענע — צו דער ווייטער, גרויסער, ברענענדיגער שטאָדט. „דאָס איז דער הייליגסטער חוב — האָט זי געקלערט אַזוי ווי אַלע מאָל — איצט איז די צייט פֿון שטורם“... איהרע אויגען האָבען אַ פֿרישען גלאַנץ בעקומען:

— חבר׳טעס! — האָט זי אויסגעשריגען, — מאָרגען מאַכען מיר אַ גראַנדיעזע פֿערזאַמלונג! דער חבר משה וועט אונז עפּעס זאָגען!

זי האָט געכאַפּט גיטלען און שרה׳לען אונטער ביידע הענד און אויסגערופֿען!

— קומט אַהער אַלע, לאָמיר געהן צוזאַמען!...

אַלע זענען געגאַנגען צוזאַמען. ס׳איז געווען פֿרעהליכער, דאָס פֿרײלין האָט אויסגעפֿרעגט וועגען פֿערשיעדענע זאַכען, אַלע האָבען איהר געענטפֿערט. זי איז געווען פֿרעהליך, זי האָט געלאַכט.

— ווי אַזוי זאָלען מיר אייך רופֿען? — האָט זיך גיטעלע צוגעבויגען צום פֿרײלין און געפֿרעגט בסוד.

— מיך רופט מען מאַרי!—האָט דאָס פריילין געענטפערט. ס'איז געוואָרען שטיל.

*

אַלע האָבען זיך אָנגעהויבען סוד'ען. דער נאָמען „מאַרי" האָט געמאַכט אַ גרויסען איינדרוק. אַלע האָבען פערשטאַנען, אַז דאָס איז די גערימהמטע מאַרי, וועלכע מ'רופט אין גאַס זאָגאַר „הייליגע". און ווייל די שטימונג איז געווען אַ לעבע־דיגע, האָט מען זיך שטילערהייד צונויפגערעדט און פלוצלינג האָבען אַלע, אַרומהאַלטענדיג מאַרי'ן, אויסגעשריגען:

— הו־ראַ! עס לעבע מאַרי!...

מאַרי האָט זיך געטוליעט צו די מיידלעך, אַזוי ווי אַ קינד, וואָס פערשעהמט זיך. אַראָבלאָזענדיג דעם קאָפ, האָט זי שטיל גערעדט:

— איהר לאַכט פון מיר, חבר'טעס, ווען איהר רופט מיך הייליגע...

— איהר זענט ווירקליך אַ הייליגע. איהר זענט אַזוי איבערגעגעבען דער בעוועגונג, איהר טוט אַזוי פיעל פאַר אונז! — האָבען זיך די מיידלעך געטוליעט צו איהר.

— דאָס איז אונזער הייליגסטער חוב! — האָט מאַרי גע־רעדט, נישט קוקענדיג אויף קיינעם. איהרע אויגען נאָר האָ־בען אין דער מינוט געקוקט אַזוי מיד אין דער אַווייגער שטילער נאַכט אַריין, אַז ס'האָט זיך געדאַכט, זי הערט זיך שטיל צו צו עפּעס, וואָס קומט פאַר אין דערווייטענס.

די נאַכט אַרום איז געשטאַנען אַנ'אויסגעבלייכטע, ווי אַ מידע, אין איהר ווייטער, בלויער שטילקייט. ס'איז שוין גע־ווען די שעה, ווען די זומער־נאַכט שלאָפט מיט אָפענע אויגען און עס פיהלט זיך דאָס קלענסטע ווערימעל, וואָס דרימעלט ערגיץ אונטער אַ גרעזעל. חברה איז מיד געוואָרען רעדענדיג. מ'האָט פלוצלונג אָנגעהויבען געהן שנעלער און יעדער בעזונ־דער איז געווען פערנומען מיט זיינע געדאַנקען. ערשט איצט האָט מאַרי זיך דערפיהלט אַזוי פרעמד צווישען אַלע... נאָר זי איז געווען גליקליך דערמיט, וואָס זי איז אַנדערש פון צעהן

טויזענד אַנדערע, וואָס זי איז פֿלוצלונג אין אַ זומער-נאַכט פֿערטראָגען געוואָרען אַהער, און אַלץ צוליעב דעם, אין וואָס זי איז אַזוי איבערצייגט און וואָס ביי איהר איז אַזוי הייליג. גוט איז איהר געווען דערפֿון, וואָס זי האָט דערפֿיהלט, אַז זי איז שלעפֿעריג און די ביינער ברעכען איהר פֿון פֿאָהרען אויף דער באַהן. זי וואָלט זיך געוועען אַוועקגעלעגט דאָ אויפ'ן בערגעל, דעם וואַלד צופֿיסענס, און געשלאָפֿען אונטער'ן פֿרייען הימעל. נאָר, ווען זי האָט אַ קוק געטון אויף די מידע, ערנסטע פּנים'ער פֿון די אַרומיגע, האָט זי זיך דערפֿיהלט ווי שולדיג אין עפּעס, און אַ וועהטאָגליכער צווייפֿעל האָט אָנגעפֿילט איהר האַרץ...

פֿון דערווייטענס, אויף דעם אויסגעבלייכטען הימעל, האָט מען שוין קוים, קוים אָנגעזעהן שפּיציגע קוימענס און דעכלעך איינס איבער'ן אַנדערן און פֿון צווישען דער פֿינסטערניש האָבען אַרויסגעציטערט עטליכע רויטע פֿינקלענדיגע פֿלעמעלעך.

— מען מעג שוין אויסלעשען דעם לאַמטערן? — האָט געפֿרעגט מאָטעל הענדשקע-מאַכער.

— ניין, מ'דאַרף נאָך דורכגעהן די געדיכטע קשאַקעס, שפּעטער, — האָט געענטפֿערט יענקעל מיט אַ ווילד-רייסענדיג ביי-קול פֿון פֿערשלאָפֿענקייט.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום איז מען אַריין אין דער געדיכטקייט פֿון נישט הויכע קשאַקעס, וואָס זענען געוואַקסען ביי דער זייט פֿון אַ נישט טיעפֿען ראָוו.

— שניידט גלייך דורך די קשאַקעס, וועט איהר אַרויסקומען אויפ'ן פֿעלד! — האָט יענקעל געקאָמאַנדעוועט.

— אָט, אָט!

— גיט אַהער אַ האַנד!

— פֿערקריכט נישט אָן אַ זייט! — האָט מען זיך איבערגערעדט, געהענדיג מיט פֿאָראויסגעשטרעקטע הענד געגען די געדיכטע צווייגען. ווען אַלע זענען טיעף אַריין אין דער געדיכטקייט און די קשאַקעס האָבען זיך צושאַרט, ווי זיי וואָלי-

טען זיך געבײזערט, פּאַרוואָס מ'האָט זיי פון שלאָף אויפגע־וועקט, האָט זיך פּלוצלינג פון יענער זייט פעלד דערהערט וויט רופן:

— יע־ע־נקעל!

— שאַ, ווער רופט עס?! — האָט זיך יענקעל אָבגערופן און דאָס רוישן פון די בוימלעך איז שטיל געוואָרן. אַלע האָבן זיך אָבגעשטעלט.

— ווער קאָן עס איצט זיין — האָט יענקעל איבערגע־פרעגט מיט אַ ציטער אין דער שטים.

— יענקעל! — האָט זיך נאָכאַמאָל געהערט שוין דייטליכער.

— יאָ! ווער איז עס?! — האָט יענקעל געענטפערט מיט אַ הייזעריג געשריי.

— יענקעל! מאָטעל! — האָט זיך נאַכאַמאָל געהערט און יעדן האָט זיך געדאַכט, אַז עפּיס נייעס, שווערס האָט זיך פּלוצלינג אָנגעטראָגן פון ערגיץ...

— ס'איז פון אונזערע! האָט עמיצער געזאָגט. — האָפּ, האָפּ! אָט זענען מיר!...

ס'איז געוואָרן שטיל.

*

ווען די חברה איז אַרויס אויפ'ן פעלד, זענען איהר אַנטגעגען געלאָפן עטליכע יונגע־לייט, און צווישן זיי ציפּע, יענקעל'ס ווייב, מיט אויסגעשטרעקטע הענד גלייך צום מאַן מיט אַ געשריי און טרערן אין די אויגען.

— וועה איז מיר, יענקעל'שי! דער סטראַזשניק מיט קאָזאַקן געהען אַרום פון שטוב צו שטוב און נעהמען צו וואו נאָר אַ בחור. זיי זענען איצט געוועזן ביי אונז און האָבן זיך געפרעגט, וואו דו ביזט ערגיץ אַזוי שפּעט ביי־נאַכט!

די יונגע־לייט האָבן דערווייל שטיל גערעדט צווישן זיך.

— שאַ, זאָל נאָר זיין שטיל, וואו זענען זיי געוועזן? — האָט זיך יענקעל געבעטען ביי ציפּען מיט בריט־אויפגערי־סענע אויגען.

— אוי, דאָס האַרץ האָט מיר אָבער געזאָגט, אַז ס׳וועט קיין גוטס נישט אַרויסקומען! — האָט ציפּע געזונגען מיט אַ האַלב אָפּנן מויל און צושראָקענע אויגען.

אין דער צייט, וואָס יענקעל האָט אויסגעפּרעגט זיין ווייב, האָבען זיך די יונגע־לייט אָבגערוקט אָן אַ זייט און גערעדט צווישען זיך אַזוי שטיל, אַז ס׳האָט זיך בעדאַכט, אַז אַ ווערימעל סיקעט ערגיץ שטיל אין דער נאַכט אַריין...

מאַרי מיט משה׳ן זענען געשטאַנען בעזונדער. באַלד איז מאַרי צוגעגאַנגען צו די איבעריגע מיט אַ האַלב־אויפגעהויבענער האַנד און מיט ענטשלאָסענקייט אין דער שטים האָט זי אָנגעהויבען צו רעדען:

— חברים! מ׳טאָר זיך נישט פערליערען, צוגעהט אייך פּאָרווייז דורך פערשיעדענע וועגען, און איך מיט משה׳ן — ווייל מיר זענען דאָ פרעמדע — וועלען מיר אַראָבגעהן טיפער אין וואַלד. ס׳איז דאָך אַ זומער־נאַכט, אָט הויבט שוין באַלד אָן צו טאָגען. זאָגט נאָר, יודענע, געפונען האָט מען ביי אייך גאָרנישט? — האָט זי זיך געווענדט צו ציפּען.

— פריילינשי! — האָט ציפּע צו איהר די הענד אויסגעצויגען, — וואָס איז דען, חלילה, ביי מיר דאָ צו געפונען?!

— נו, טאָ וואָס זשע שרעקט איהר אייך?! געהט, געהט, חברים, אַ גוטע נאַכט! — האָט זי צוגעגעבען מיט אַ שמייכעל. אַלע זענען דאָך שטעהן געבליבען און געקוקט אויף מאַרי׳ן און אויף משה׳ן, וועלכע זענען בעזונדער געשטאַנען, אומגעקעהרט צום וואַלד צו.

אין דער מינוט האָט יעדער דערפּיהלט, אַז זי איז אַ הייליגע — אַזוי פיעל געהיימעס, שטאַרקעס איז איצט געווען אין יעדער בעוועגונג איהרער און אַלע האָבען מיט אַמאָל אויסגעשריגען:

— פּאַר־טאָג וועלען מיר קומען צו אייך...

נאָר מאַרי מיט משה׳ן זענען שוין פערשוואונדען אין די קשאַקעס...

— — — — — — — — — — — — —

— גיט מיר אייער האַנד, מאַרי. ס'איז גליטשיג באַרג־אַראָפּ פון טוי — האָט משה געזאָגט צו מאַרין, ווען זיי האָבען זיך אַראָבגעלאָזט פון באַרג טיעף אין פינסטערן וואַלד — מיר וועלען אויסזוכען אַנ'אָרט אונטער אַ בוים, וואו ס'זאָל ניט זיין אַזוי פייכט, און מיר וועלען זיך אָפּרוען!

מאַרי האָט געשוויגען. זי האָט געפיהלט עפּעס אַנ'אומרוהיגקייט און האָט אויף קלאָר ניט פערשטאַנען, פון וואַנען די אומרוהיגקייט האָט זיך גענומען. זי האָט זיך ניט געשראָקען פאַר דער אָבלאַווע, זי האָט איצט אפילו ניט געקלערט דערפון, זי האָט נאָר געפיהלט, אַז זי וואַכט־אויף ווי פון אַ לאַנגען שלאָף, און האָט מורא געהאַט צו טראַכטען דערפון...

— אָט־אָ־דאָ קאָן מען זיך זעצען, — האָט זיך משה אָנגעבויגען, טאַפּענדיג דאָס גראָז מיט דער האַנד — דאָ איז טרוקען, זעצט אייך, מאַרי!

מאַרי האָט זיך האַסטיג אַ וואָרף געטון אויפ'ן גראָז. משה האָט זיך לאַנזאַם געזעצט, אַביסעל אָבגערוקט פון איהר.

— רוקט זיך אַביסעל צו, משה האָט ניט קיין מורא. אַך, ווי מאָדנע איך פיהל זיך היינט...

— איהר זענט מיד, מאַרי, אַ? ניט געוואוינט...

— ניין, משה, איך בין ניט מיד! פערקעהרט איך פיהל זיך זעהר מוטיג. נאָר די נאַכט האָט אויף מיר משונה־דיג געווירקט; נייע געדאַנקען קומען... נייע, איך האָב נאָך קיינמאָל אַזוי ניט געדענקט...

— זענען מיר דען ניט דאָ ביידע פאַר איין זאַך, מאַרי?

— כ'ווייס ניט...

— האָט אונז דען ניט איין געדאַנק אַהער געבראַכט?

מאַרי האָט געשוויגען.

און אַזוי שטיל איז געווען אַרום. די לבנה האָט זיך שוין אַראָבגעלאָזט ערגיץ אין אַ ווינקעל הימעל און געלאָזט דעם וואַלד אַ פינסטערן און אַ שלאָפענדען: איבער'ן הימעל האָט זיך אַ שווינדעלדיגע בלייכקייט צוגאָסען, נאָר דער וואַלד איז פינסטער געווען.

מאַרי איז געלעגען האַלב־זיצענדיג, אָנגעשפּאַרט מיט׳ן רוקען אָן אַ ברייט־צוואַקסענעם בוים. האַרט נעבען איהר איז געזעסען משה. זיינע אויגען זענען געווען ברייט אויפגעריסען, געקוקט שאַרף אויף דער געדיכטער פינסטערניש פון די בוימער, און מאַרי האָט געקוקט אויף זיין נאָז, וואָס איז געווען פערשפּיצט, און האָט דערפיהלט עפּעס אַ רחמנות צו איהם: די בעסטע יוגענד גיט ער אַוועק און ווער ווייס ווער עס וועט איהם בעצאָהלען דערפאַר? אין דער מינוט האָט זי געוואָלט, ווי אַ שוועסטער, נעהמען זיין קאָפּ און אַרויפלעגען איהם אויף איהר ברוסט. זי האָט זיך אַ מינוט פערקלערט, קוקענדיג אויף משה׳ס ברייטער האַנד, וואָס איז געווען אָנגעשפּאַרט אָן דער ערד: יאָ, ווי אַ שוועסטער, ווי אַ שוועסטער...

נאָר משה האָט זיך פּלוצלונג אָבגערופען:

— אייך איז אפשר קאַלט, מאַרי? כ׳וועל אייך געבען מיין רעקעל.

— ניין, משה, מיר איז נישט קאַלט. איך האָב זיך פערקלערט, אַ מאָדנער געדאַנק איז מיר אַרויף אויפ׳ן זינען. שטעלט אייך פאָר: ווען אַלע, אַלע מענשען וואָלטען געלעבט אין אַזאַ שטילען וואַלד, אונטער׳ן פרייען הימעל, מיר דוכט, אַז אַלע וואָלטען געקאָנט לעבען אַזוי גליקליך... אַזוי רוהיג...

משה האָט אַ שמייכעל געטון:

— איהר האָט פערגעסען, מאַרי, אַז ס׳זענען דאָ אַזעלכע, פאַר וועלכע ס׳איז גוט ־ צו זיין די הערען און האָבען שקלאַפען...

— כ׳ווייס, ס׳איז אָבער דאָך גוט צו דענקען דערפון...

משה האָט געשוויגען.

דער הימעל האָט זיך געבליכט און די נאַכט האָט זיך געלאָשען. דער וואַלד איז געווען איינגעהילט אין אַ מאַטער קיהלער בלויקייט, אַ פאַרטאָגיג ווינטעל האָט אַ בלאָז געטון און משה׳ן האָט אַ ציטער דורכגענומען. זיין קאָפּ האָט זיך מיד אַראָבגעלאָזט און זיינע אויגען האָבען זיך לאַנגזאַם געשלאָסען. ער איז איצט געלעגען מיט׳ן קאָפּ אָנגעשפּאַרט אָן

בוים און געהאַלטען אַרומגענומען זיינע קניה. מאַרי האָט גע־קוקט שאַרף אויף זיין ברייטער ברוסט, וואָס האָט זיך לאַנג־זאַם אַרויף און אַראָב געהויבען.

פלוצלונג האָט זי איהם אָנגענומען פאַר אַ האַנד. משה האָט די אויגען געעפענט און געשוויגען.

— משה! — האָט מאַרי געזאָגט מיט אַ פרעמדער הייזע־ריגער שטים, — משה, לעגט אַוועק אָט דאָ דעם קאָפּ... אָט אַזוי... איהר האָט אַ שוועסטער?...

— יאָ, — האָט משה שטיל געענטפערט, ווען זיין קאָפּ איז שוין לייכט געלעגען אויף מאַרי'ס ברוסט.

— נו, וועט זיך אייך דאַכטען... אַז נעבען אייך זיצט אייער שוועסטער...

משה האָט האַלב־דרימלענדיג אויפגעזוכט מאַרי'ס האַנד, אַ דריק געטון די האַנד און געענטפערט:

— איהר זענט אַ גרויסע שוועסטער, מאַרי!

— משה האָט דערפיהלט די וואַרימקייט פון מאַרי'ס קערפער און די וואַרימקייט האָט זיך צוגאָטען ווי אַ שטראָם איבער זיין גאַנצען גוף. ער האָט צוגעמאַכט די אויגען און געזעהן פאַר זיך מאַרי'ס געזיכט, וואָס האָט געהאַט אַ ברוין־גרינליכע פאַרב. איהרע ליפען זענען פריש און פול גע־ווען; ווען זי האָט געשמייכעלט, האָט זיך איהר אויבערשטע ליפּ פערשאַרצט און איהרע קליינע, קלאָרע ציין האָבען אַרויס־געפינקעלט. אין דערזעלבער מינוט האָט מאַרי דערפיהלט, אַז ס'פעהלט איהר אָטעם; זי האָט געעפענט דאָס מויל, געוואָלט עפעס זאָגען, נאָר זי האָט נישט געקאָנט...

— משה, — האָט זי געמורמעלט מיט אַ שווערען אָטעם — איהר שלאָפט?...

— ניין, מאַרי, איך שלאָף נישט, — האָט משה געענט־פערט שנעל, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ. זייערע בליקען האָבען זיך בעגעגענט און משה האָט די אויגען אַראָבגעלאָזט. ווען ער האָט זיי באַלד ווידער אויפגעהויבען, האָט מאַרי נאָך אַלץ אויף איהם געקוקט מיט אַ צומישטען בליק. איהר שוואַרץ־

טרויעריג קאַפּעליושעל איז איהר איצט פון קאָפּ אַראָבגעפאַלען. איהרע שוואַרצע, געקרויזטע האָר זענען זיך צופאַלען איבער איהרע זאַקסעל, און אַנ׳אויסגעוואַרימטע פרישקייט האָט פון איהר פנים אַראָבגעטעטעמט.

משה האָט זי נאָך קיינמאָל אַזוי נישט געזעהן. און קוקענדיג איצט אויף איהר, האָט ער פערגעסען, ווער זי איז. ער האָט געפיהלט דאָס ציטערן פון מאַרי׳ס האַנד אויף זיין פלייצע און ער האָט נאָך אַלץ נישט געגלויבט, אַז נעבען איהם איז די „הייליגע", איהם האָט זיך געדאַכט, אַז ער לעבט אין חלום...

אַ קיהל ווינטעל האָט זיך דורכגעיאָגען דורכ׳ן וואַלד און די שפּיצען פון די אין נעפּעל געהילטע סאָסנעס האָבען זיך אַ בעוועג געטון, ווי זיי וואָלטען פון אַ פּלוצלומדיגער שרעק אויפגעוואַכט. באַלד איז דאָס ווינטעל שטאַרקער געוואָרען, ווי דער וואַלד וואָלט זיך אַ בייזער געטון, און אַ גרויער אָנגעלאָפּענער וואָלקען האָט בעצויגען דעם הימעל, אויף וועלכען די בלייכע שטערען זענען איינער נאָכ׳ן אַנדערן אויסגעלאָשען געוואָרען. אין דער לופט האָט זיך דערפיהלט אַ פייכטע דעמפּיגקייט און דער ריח פון וואַלד איז געוואָרען אַזוי שאַרף, אַז זיי ביידען האָט זיך געדוכט, ווי זיי וואָלטען זיך אָנגעגעסען מיט דער פייכטער ערד, אויף וועלכער זיי זענען געזעסען...

— דאַכט זיך, מאַרי, אַז ס׳פערנעהמט זיך אויף אַ רעגען — האָט משה שטיל אַרויסגערעדט, נאָכדעם, ווי ער האָט זיך אַרומגעקוקט אין פינסטערע ווינקעלעך פונ׳ם פערנעפּעלטען וואַלד.

— יאָ, כ׳וואָלט געוואָלט, ס׳זאָל רעגענען, אַ שטאַרקער רעגען זאָל זיך אַראָבלאָזען... אין מיר ברענט אַ פייער... איהר קוקט מיך אָן, משה, איהר האָט מיך נאָך קיינמאָל אַזוי נישט געזעהן. כ׳ווייס אַליין נישט, וואָס מיט מיר איז געשעהן. כאטש איך ליג דאָ ווי אַ ווילדע חיה, וואָס בעהאַלט זיך פונ׳ם יעגער׳ס אויג, דאָך פיהל איך זיך אַזוי פריי... און אַזוי שטאַרק... אַז כ׳וואָלט, דאַכט זיך, דעם גאַנצען וואַלד מיט

מיינע הענד אַרומגענומען!...

זי איז שוין איצט געלעגען איינגעאַנצען אויסגעצויגען. איהר צומישטער בליק האָט מיט אַ ווילדער שאַרפקייט אַרומגעבלאָנדזשעט אויף משה׳ן. משה האָט זיך עפּעס אַ הויב געטון. ער האָט אָנגענומען מאַרי׳ן פאַר׳ן האַנד און, האַלב ליגענדיג, צוגערוקט זיך נעהנטער צו איהר — אַזוי נאָהנט, אַז מאַרי׳ס פולע ברוסט איז געווען אָנגעשפּאַרט אָן זיינער...

— מאַרי, איהר זענט — אַזאַ שטאַרקע... און אַזאַ שעהנע... מאַרי! — אָבער מעהר האָט ער נישט געקאָנט רעדען. איין געפיהל נאָר האָט איהם פול געמאַכט — ער האָט געפיהלט מאַרי׳ן. און ווי ער וואָלט זיך צוהערען צו דער וואַרימקייט, וואָס האָט אין איהם געפלאָסען, האָט זיך איהם געדאַכט, אַז מאַרי דריקט זיך צו איהם אַלץ שטאַרקער; ער האָט געפּרובט עפּעס רעדען, נאָר אַ הייזער קורצער אָטעם האָט אַרויסגעשלאָגען פון זיין האַלב-אָפען מויל...

אַ ווינד האָט זיך אַ טראָג געטון און עטליכע קרומע שנירלעך רעגען האָבען אַ קלאַפּ געטון איבער׳ן וואַלד. דער וואַלד האָט אויפגעוואַכט אין זיך טיעף צורוישט. דער רעגען האָט זיך אַראָבגעלאָזט אויפ׳ן פעלד אין אַ גלייכען, שווערען טאַקט, פריהער שיטערער, דערנאָך אַלץ געדיכטער און געדיכטער.

— אָ, וואָס פאַר אַ פרישקייט! זאָל ער גיסען, דער רעגען... אָט אַזוי... משה, נעהמט מיך אַרום... וועט אונז וואַרימער זיין...

זי האָט מיט איהרע הענד זיין האַלז אַרומגענומען, איהרע קניה זענען געלעגען אויף זיין שויס.

— שטאַרקער, משה! — און זי האָט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט אַראָבגעלאָזט.

נאָר משה האָט שוין נישט געהערט איהרע לעצטע ווערטער, וואָס זי האָט ווי פון טיעפען שלאָף געמורמעלט. אַ פייער האָט זיין גאַנצען קערפּער אַרומגענומען. זיינע הענד האָ-

בען ווי אַ צוואַנג געהאַלטען מאַרי׳ס טאַליע און געדריקט זי צו זיך.

— מאַרי!...

ביידע האָבען איצט געשוויגען. זייער שווער און קורץ עטעמען האָט זיך אויסגעמישט מיט׳ן פייפען פון וואַלד און מיט׳ן איינאַרטיגען קלאַפּען פון׳ם רעגען.

*

— משה! — האָט מאַרי פלוצלינג, ווי פערשטיקט, אויסגעשריגען און האָט אַ ציטער געטאָן. זי האָט דערפיהלט אַ שטעכיגע קעלט איבער דער קניה און, צודעקענדיג איהר פוס, אויף וועלכען די רעגען-טראָפּענס זענען געפאַלען, האָט זי נאָכאַמאָל אויסגעשריגען:

— משה! — נישט דאָס, נישט דאָס...

משה איז נישט געשלאָפען. ער איז געזעסען אָבגערוקט פון מאַרי׳ן, מיט׳ן רוקען אָנגעשפאַרט אן בוים און מיט די הענד די קניה אַרומגענומען. מיט מידע האַלב-צוגעמאַכטע אויגען האָט ער געקוקט אויף דער שלאָפענדער מאַרי. איהר פנים איז געווען קלאָר און אויסגעבלייכט. זי איז געלעגען גלייך אויסגעצויגען, איין האַנד אויף דער ברוסט, געעטעמט לייכט, און איהר ברוסט האָט זיך קוים בעוועגט. משה׳ן האָט זיך איצט געדאַכט, אַז מאַרי שלאָפט שוין אַזוי לאַנג... און אין דער מינוט, ווען ער האָט זי אַזוי שטאַרק צוגעדריקט צו זיך, איז זי אויך געשלאָפען... ער האָט דערפיהלט אַ פערלאַנג זי אויפצוּוועקען און דערצעהלען וועגען אַלץ, וואָס איז געשעהן אין דער נאַכט. און אפשר ליגט זי נאָר אַזוי מיט צוגעמאַכטע אויגען און קלערט וועגען אַלץ, וואָס ס׳איז פאָר-געקומען?... און איהם הויבט זיך אָן צו דאַכטען, אז אָט-אָט כאַפּט זיך אויף מאַרי, שטעלט זיך אַוועק אַזוי גלייך, מיט אַ פערריסענעם קאָפּ אין דער הויך, ווי זי טוט עס אויף אַ פערזאַמלונג. אָבער וואָס וועט מאַרי צו איהם רעדען? דאָ האָט ער זיך דערמאָנט, ווי מאַרי אַליין האָט זיין קאָפּ אויף איהר ברוסט אַרויפגעלעגט און דער געדאַנק האָט איהם

אַ ביסעל בערויזיגט. ער האָט אָנגעהויבען טראַכטען וועגען דעם, וואָס וועט ער היינט רעדען אויף דער פערזאַמלונג. ס'האָט זיך איהם געוואָלט קומען רעדען און פערענטפערען מאַרי'ן... ער וועט רעדען פון ליעבע...' ער וועט רופען צו ליעבע...

— „ניִשט דאָס"!... האָבען איהם פלוצלינג אַ קלאַפּ געטאָן מאַריי'ס ווערטער.

דער רעגען האָט אויפגעהערט, אַ שטילער גאָלדענער שמייכעל האָט זיך צוגאָסען איבער'ן וואַלד, אַ שטילער ליכטיגער יום-טוב שווימט-אָן פון ערגיץ.

קורצע, גאָלדענע שטראַהלען וויקלען זיך אויף די שפיצען פון די בוימער, דער וואַלד שמייכעלט געגען דעם הימעל. דער וואַלד וועקט זיך און פון זיינע טיעפע שטיל-קייטען טראָגט זיך אַ פויגעל-געזאַנג. דאָס טוויטשען פון די פויגעל ווערט אַלץ רוישיגער, געהנטער — די שטילע, גאָלדענע ליכטינקייט זינגט, דער וואַלד זינגט און צוגעהט אין אַ ברייטער, לייכטענדער פרייד... משה ליגט אויסגעצויגען אויפ'ן פייכטליכען וואַלד גראָז. ער קוקט ווייט, וואו צווישען די שפאַלטען פון די געדיכטע בוימער-רייהען גליהט אַ גאָלדענער טייך — דאָס געהט אויף די זון... ער האָט נאָך קיינמאָל ניִשט געזעהן, ווי די זון געהט אויף, און ער דערמאָהנט זיך אָן אַ ליעד, וואָס הויבט זיך אָן מיט די ווערטער:

„ס'וועט אויפגעהן אונזער זון"...

ער האָט די אויגען ניִשט געקאָנט עפענען. די ערשטע זונען-שטראַהלען האָבען איהם איבערגעגאָסען מיט אַ לינדער וואַרימקייט און ער האָט לייכט איינגעדרימעלט...

*

ווען מאַרי האָט אויפגעוואַכט, איז שוין דער וואַלד געשטאַנען אַרומגעזוימט מיט אַ גאָלדענער ליכטיגקייט, גלייך ווי הונדערטער ליכט וואָלטען געברענט איבער זיינע געדיכטע באָדעל-קעפ. שמייכלענדיגע זונען-פלעקען האָבען אַרומגע-שווינדעלט צווישען די בוימער. אויף די בלעטלעך פון די

נידעריגע קשאַקעס האָבען געצאַפּעלט בריליאַנטענע טראָפּענס פונ׳ם רעגען...

מאַרי האָט זיך האַלב-אויפגעזעצט, זי האָט טיעף אָבגעעטעמט מיט דער פריש-שמעקענדיגער וואַלד-לופט און די אויגען אויפגעצפענט. אַ ווייך-בלוי שטיק שטיל-בעלויכטענער הימעל האָט צו איהר אַראָבגעשמייכעלט. אַ מינוט איז זי געווען פערטומעלט, זי האָט נישט געוואוסט, וואו זי איז. זי האָט זיך אומגעקוקט אַרום און, ווען איהר בליק האָט זיך אָבגעשטעלט אויפ׳ן מיד-שלאָפענדיגען משה׳ן, האָט זי זיך אָן אַלץ דערמאָהנט. זי האָט טיעפער אָבגעעטעמט און זיך פערקלערט.

אין איין מינוט איז פאַר איהר דורך די גאַנצע נאַכט, נאָר איהר האָט נישט באַנג געטאָן אויף דעם, וואָס איז געשעהן.

— „איך האָב ליעב״! — האָט זי ווי געשריגען אין געדאַנק, — „איך האָב ליעב: אַ פעריאָגטע אין וואַלד... ביינאַכט... דער רעגען גיסט... און איך האָב ליעב״!...

דאָס אַלץ האָט האָט איהר אויסגעזעהן אַזוי ערהאַבען.

זי האָט זיך אויפגעהויבען, אויסציהענדיג די הענד אין דער הויך, די זון האָט אַלץ מעהר דעם וואַלד מיט גאָלד בעגאָסען: זי האָט אין זיך דערפיהלט אַ ברייטען, פרייען, גאָלדענעם יום-טוב; זי האָט זיך אַ לאָז געטון צו משה׳ן, אַרויפגעלעגט אַ האַנד אויף זיין קאָפּ און אויסגעשריגען:

— משה, שטעהט אויף! זעהט. ווי שעהן דאָ איז... משה!...

משה האָט געעפענט די אויגען, אַרומגעקוקט זיך מיט אַ צומישטען בליק און, דערפיהלענדיג איבער זיך דעם ברייטען, ליכטיגען טאָג, האָט ער אַ שמייכעל געטון און גענומען איהר האַנד אין זיינער...

נאָר מאַרי האָט איהם מיט קראַפט אַ הויב געטון פון דער ערד און, טוענדיג מיט איהם ווילד אַ לויף, האָט זי געזונגען:

— לאָמיר אַביסעל לויפען איבער׳ן וואַלד, זעהט, ווי גוט דאָ איז...

איהר פּנים האָט געלויכטען, זי האָט דערפילט דאָס פרייע, לאַכענדיגע לעבען, וואָס האָט זיך פאַר איהר אין דער ווייטער צוקונפט געמאָלט...

— אַ נײַ לעבען... אַלע גליקליכע... אַלע פרייע... גליקליכע...

נאָר משה איז שוין געשטאַנען נעבען אַ בוים און, טיעף אַראָבּרוקענדיג זיין קאַפּעליוש איבער די אויגען, האָט ער שאַרף, מיט אַ רעדנער-טאָן, געזאָגט:

— מאַרי, מיר מוזען געהן, מיר מוזען זיך היטען פאַר אַנ׳אַרעסט!...

מאַרי האָט ווי פון אַ חלום אויפגעוואַכט, זי איז שטאָלץ געבליבען שטעהן, דעם קאָפּ אין דער הויך פערריסען. און געענטפערט שאַרף:

— איך בלייב דאָ... דער וואַלד איז פריי פאַר יעדען!...

— — — — — — — — — — — —

צו גאסט

ס׳איז שוין געווען פֿאַרנאַכט, ווען רובין איז אַרויס פֿון געשעפֿט. ער איז אויפֿגעזעסן אויף אַ טראַמוואַי און אַוועק צום וואָקזאַל. דאָ האָט ער נאָך אַמאָל אַ קוק געטון אויף דעם פֿעושריבענעם אַדרעס, וואָס די פֿריילין אַננאַ האָט איהם געגעבען.

ווען ער איז געזעסען אין וואַגאָן, איז ער געווען מאָדנע צופֿריעדען דערפֿון, וואָס ער פֿאָהרט צו דער פֿריילין אַננאַ, און ער האָט געקלערט, אַז פֿאַר דער גאַנצער צייט, וואָס ער קען זי — שוין איינע יאָהר — איז זי נאָך קיינמאָל נישט געווען אַזוי גוט אויפֿגעלעגט צו איהם, ווי דאָס לעצטע מאָל, ווען ער האָט זי בעגעגענט.

ער האָט אַרויסגעקוקט פֿון וואַגאָן-פֿענסטערל. די זון האָט זיך שוין געזעצט, דער קלאָרער הימעל איז געווען אַדורכגעגומען מיט אַ לייכטער פּורפּור און די פֿעלדער זענען געלעגען שטיל-פֿערבלויטע און ווייטע, ווי מידע נאָך דער היץ פֿונ׳ם גאַנצען טאָג. רובין האָט געקלערט, וואו ער וועט שפּאַצירען מיט פֿריילין אַננאַ, אַראָבגעהן טיעף אין וואַלד, זעצען זיך אויפ׳ן גראָז. און ווען ער האָט זיך אָנגעהויבען פֿאָרשטעלען, וואָס ער וועט צו איהר רעדען, האָט ער זיך באַלד אַליין פֿאַר-אויסגענומען: אַז דאָס, וואָס ער פֿלעגט צו איהר רעדען אין

יענע צייטען, ווען ער איז איהר נאָכגעגאַנגען ווי אַ שאָטען. טאָר ער מעהר נישט דערמאָהנען. אַלץ איז פאָראיבער, און איצט וועט ער צו איהר קומען ווי אַ גוטער בעקאַנטער און האַלטען זיך אַזוי. נאָר אין דערזעלבער מינוט האָט ער דערפיהלט, אַז פון יענער צייט אָן האָט זיך ביי איהם דאָך גאָרנישט געענדערט אין דער בעציהונג צו איהר. — וואָס איז? האָט זי דען מיט אַ פּאָר טאג פריהער, ווען ער האָט זי צופעליג בעגעגענט, נישט געהאט דעם זעלבען זיסען שמייכעל אויפ'ן ראָזען פּנים? האָט איהם דען דאס האַרץ נישט געקלאפּט, ווען ער האָט זי דערזעהן פון דערווייטענס? איז דען אין זיין מח נישט געווען דערזעלבער געדאַנק וועגען איהר? און ווען נישט די בעזונדערע גוטמוטיגקייט, וואָס זי האָט איהם גראד דאס מאָל אַרויסגעוויזען, וואָלט ער איהר דען מיט זיינע רייד נישט געגעבען צו פערשטעהן זיינע געפיהלען?...

ווען רובין איז אראָב פון דער באַהן, איז ער דורכגעגאַנגען עטליכע מאָל די פּלאטפּארמע פון וואקזאַל, ווייל יעדעס מיידעל אויף דער סטאַציע, אין די לייכטע זומער-קליידער מיט פערשיעדענפאַרביגע טיכלעך אויפ'ן קאָפּ, האט איהם אויסגעוויזען צו זיין אַננאַ; ער האָט זי אָבער דארט נישט געפונען און אנגעהויבען זיך פרעגען צו דער וויללע, וואָס זי האָט איהם פערשריבען.

דערוואוסט זיך, אַז ס'איז נישט נאָהענט פון דער באַהן, האָט ער גענומען אַ פיהרעל. ער איז געפאָהרען אויף אַברייט צופאָהרענעם זאַמד-וועג. ביי די זייטען זענען געוואקסען קוים-געבויגענע, פייכטע ווערבע-בוימער, דאָס פיהרעל האָט זיך פלינק געהויבען און געטראָגען און רובין האָט זיך געוואָלט פאָרשטעלען אין געדאנק, ווי וועט ער טרעפען די פריילין אַננאַ: צי וועט זי ליגען אין אַ האמאַק? אָדער וועט זי איהם דערזעהן דורכ'ן פענסטער? ער האָט זיך פארגעשטעלט, ווי ער טרעפט זי אַליין אין וואלד, און אַזעלכע זיסע, הייסע געפיהלען גיסען זיך אין

איהם. ער וועט איהר דערצעהלען פון דער גאַנצער צייט; וויפיעל ער קלערט, וויפיעל ער ליידט; און אין וואַלד איז קיינער נישטאָ... נאָר ער מיט איהר!...

פון דעם לעצטען געדאנק האָט ער דערפיהלט אַן אָנגענעהמע דערשראָקענקייט; ער האָט ווייטער געקלערט, ווי אויפגעלעגט זי איז צו איהם געווען דאס לעצטע מאָל. ס'מאַכט זיך נישט איינמאָל ביי יונגע מיידלעך, בערוישטע פון ערפאָלג, וואָס רינגעלט זיי אַרום, אז, נישט וויסענדיג אליין פאַרוואָס, שטויסען זיי אַלץ פון זיך אָפּ. אָט איצט, קאָן זיין, איז אַננא שוין צוגעקומען צו זיך אַליין, און זי וועט קענען אָבשאצען די געפיהלען, וואָס ער טראָגט אין זיין הארץ פאַר איהר...

ס'איז שוין געווען טיעפער אווענד. אויפ'ן קלאָרען טונקעלען הימעל האָבען זיך שוין אָנגעזעהן שטערען. צווישען דער געדיכטקייט פון די סאָסנע-בוימער, וואָס זענען געווען אַרומגעצוימט מיט פלויטען, האָבען ארויסגעפינקעלט פייערלעך.

דורכ'ן וועג זענען דורכגעגאַנגען יונגעלייט מיט מיידלעך. די פרויען אין העלע ברייטע זומער-קליידער. רובין האָט שאַרף נאָכגעקוקט די פרויען, עפעס אַ געפיהל פון קנאה האָט ער געפיהלט צו די יונגצלייט. אין שטאָדט וואָלט ער זיכער די אלע מיידלעך נישט בעמערקט, נאָר דאָ האָבען זיי איהם וואונדערליך גערעגט...

— נאָך ווייט? — האָט ער אַפּרעג געטון ביים גוי.

— באַלד. נישט ווייט.

זיי זענען איצט אַרויס אויף אַ שטעגעל, וואו ביי די זייטען האָבען זיך געצויגען פלויטען מיט אָבגעזונדערטע וויללעס. פון די טויערלעך האָט זיך אַרויסגעטראָגען געזאַנג, גראַמאָפאָן-שפיעל און געלעכטער פון פרויען. רובין האָט געקלערט, אַז דאָ איז אַ שטענדיגער יום-טוב, נאָר איהם איז עס געווען מאָדנע פרעמד, און ער האָט זיך ווייטער געפרובט פאָרשטעלען, ווי אַזוי אַננאַ וועט איהם אויפנעהמען.

— דאָ איז די וויללע! — האָט דער גוי דאָס פיהרעל אָבגעשטעלט.

ער איז שנעל אַראָב פון פּיהרעל, ווייל ס'האָט זיך איהם אויסגעדאַכט, אַז ס'איז נישט שעהן, אַז אַננאַ זאָל אָנקומען און זעהן, ווי ער קריכט פון פּיהרעל אַרויס.

ער איז אַריין אין אַ קליין טירעל. נישט ווייט פון'ם טירעל, צווישען סאָסנעס, איז געשטאַנען אַ הייזעל. אויף דער וועראַנדע זענען געזעסען עטליכע פרויען און מענער. רובין איז דורכגעגאַנגען עטליכע מאָל אַהין און צוריק און ביי דער ליכטיגקייט פון לאָמפּ בעטראַכט שאַרף די פּנים'ער פון די זיצענדע פרויען. איהם האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז אַננאַ איז צווישען זיי. —

די זיצענדע האָבען זיך אַרויסגעבויגען אין דרויסען און געקוקט צו רובין'ען. ס'איז איהם געוואָרען נישט אָנגענעהם דערפון און, איבערבעטענדיג די גענעלשאַפט, האָט ער געפרעגט: צי ווייס קיינער נישט, וואו ער קאָן געפינען אין דער ווילל̇ע אַ פריילין מיט'ן נאָמען אַננאַ. אַלע האָבען געקלערט אַ מינוט און טייל האָבען איהם אויסגעפרעגט, צי זי וואוינט דאָ אַליין, צי מיט עלטערן. ער האָט עס נישט געוואוסט און איצט האָט אַליין געוואונדערט, פאַרוואָס עס איהם נישט איינגעפאַלען פרעגען זי, צי זי וואוינט דאָ אַליין.

קיינער אויף דער וועראַנדע האָט, זעהט אויס, נישט געוואוסט וועגען דער פריילין אַננאַ.

— די ווילל̇ע — האָבען זיי געזאָגט — איז גרויס, ס'קאָן זיין אין די וויטערדיגע הייזלעך.

ער האָט שוין געוואָלט אַראָב ווייטער אין דער ווילל̇ע פרעגען, נאָר אין דערזעלבער מינוט איז אָנגעקומען אַ פריילין מיט אַ יונגענמאַן פון דער זייטיגער אַלעע. ער — אַ הויכער, האָט זי אונטער'ן אָרעם געהאַלטען, און זי איז אַזוי נאָהענט געווען צו איהם, אַז ס'האָט זיך געדאַכט, אַז זי הענגט אויף זיין אָרעם.

ווען זיי זענען צוגעקומען נאָהענט צו איהם, האָט רובין אַראָבגענומען זיין הוט און געזאָגט:

— גוטען אַבענד, פריילין אַננאַ!

אַננאַ האָט איהם אַ פּאָר מינוט אָנגעקוקט און דערקע־נענדיג איהם, האָט זי געענטפערט:

— אַך, גוטען אָוועגד, כ'האָב אייך שיער נישט דער־קענט.

רובין האָט זיך ערשט דערמאָהנט צו געבען איהר די האַנד און זי האָט צומישט געפרעגט עטליכע פראַגען מיט אַמאָל: צי ער איז שוין לאַנג דאָ און ווי אַזוי ער האָט אַהער געטראָפען. רובין האָט געוואָלט דערמאָהנען, אַז זי אַליין האָט איהם איהר אַדרעס פערשריבען, נאָר ער האָט געשוויגען.

דער יונגערמאַן, מיט וועלכען זי איז געגאַנגען, האָט זיך אָבגערוקט אָן אַ זייט און ס'האָט זיך געזעהן, אַז ער וואַרט, זי זאָל זיך געזעגענען און געהן ווייטער. רובין האָט פּלוצלונג דערפיהלט אַ פערלאַנג, זי זאָל אַזוי טון.

נאָר אַננאַ איז ווי אויפגעוואַכט און מיט אַ פריינדליכען אויסדרוק האָט זי געזאָגט:

— נו, קומט אַריין אין שטוב, קומט! — האָט זי גע־זאָגט צום יונגענמאַן און, ווי זי וואָלט זיך דערמאָהנט, האָט זי צוגעגעבען:

— זייט בעקאַנט.

די יונגע־לייט האָבען זיך בעקענט.

זי האָט געוואוינט אין אַ קליין צימערל, מיט אַ גאַניקעל אין דער ווילדע אַריין. אין צימער איז געשטאַנען אַ בעטעל, אַ טיש מיט אַ פּאָר שטוהלען. זי האָט געבעטען זיצען, נאָר רובין האָט זיך נישט באַלד געזעצט. דער יונגערמאַן האָט זיך געזעצט אויפ'ן בעטעל.

— זיצט נישט אויף מיין בעט! — האָט זיך אַננאַ שטי־פעריש צו איהם געווענדעט.

— מיר ווילט זיך זיצען אויפ'ן בעטעל! — האָט דער יונגערמאַן געענטפערט מיט אַ לייכטען ערנסט.

— און איך הייס נישט.

— און איך פאָלג אייך נישט.

אַננאַ האָט איהם אָנגענומען פאַר אַ האַנד, געוואָלט

פֿאַרשלעפּן פֿון בעטעל, נאָר דער יונגערמאַן האָט זי אַ צית געטון צו זיך און זי איז געפֿאַלען זיצענדיג אויף זיינע קניה.

זיי האָבען געלאַכט. רובין האָט געשמייכעלט, נאָר טיעף אין זיך האָט ער דערפֿיהלט אַ פֿערדרוס צוזאַמען מיט אַ שטע־ביגער היץ, וואָס האָט לאַנגזאַם פֿערפֿלייצט זיין פּנים...

— ווי שפּעט געהט אָפּ פֿון דאַנען דער לעצטער צוג? — האָט רובין געפֿרעגט קוקענדיג אויף זיין זייגער.

אַננאַ האָט שנעל געענטפֿערט:

— דער צוג געהט אָב זעהר שפּעט, נאָר איהר וועט דאָ בלייבען: דאָס צווייטע צימער איז אינגאַנצען לעדיג, דאָרט וואוינט שוין קיינער נישט. איהר מיט דעם הער — האָט זי אָנגעוויזען אויף דעם צווייטען — וועט דאָרט קאָנען נעכטיגען.

— איהר מיינט, אַז דאָרט איז זעהר גוט צו שלאָפֿען? — האָט דער יונגערמאַן געזאָגט און טיעף געקוקט אין אננאַ'ס אויגען.

— טאָ שלאָפֿט נישט — האָט געענטפֿערט אַננאַ. זי האָט זיך אַ דרעה געטון און געוואָרפֿען אויף איהם פֿון הינטען אַ וואונקענדיגען בליק.

רובין האָט געשוויגען, נאָר אַננאַ האָט אָנגעהויבען רעדען מיט אַ טאָן, ווי זי וואָלט זיך פֿאַר איהם געוואָלט פֿערענטפֿערן. זי האָט געפֿרעגט: צי ס'געפֿעלט איהם איהר צימער, די גע־גענד און אויך, צי זי, אַננאַ, זעהט גוט אויס. ער האָט גענו־מען די לאָמפּ, וואָס זי האָט נאָר־וואָס געהאַט אָנגעצונדען, און צוגעטראָגען נאָהענט צו איהר געזיכט, אַז רובין זאָל זי בעסער קאָנען זעהן. נאָר רובין האָט אַליין נישט פֿערשטאַנען, פֿאַרוואָס איהם איז נישט אַנגענעהם צו קוקען אויף איהר, און געפֿיהלט האָט ער, אַז דאָס איז צוליב דעם יונגענמאַן, וועלכער איז מיט איהר אַזוי נאָהענט. ער האָט געפֿיהלט אַ פֿערדרוס, ס'האָט זיך איהם געוואָלט זאָגען אַננאַ'ן עפּעס אַ שאַרף וואָרט; נאָר ער האָט געשוויגען. דער יונגערמאַן האָט רובינ'ען גאָרנישט בעמערקט. אַננאַ'ן, זעהט אויס, איז דערי־בער נישט אָנגענעהם געווען, זי האָט געוואָלט מאַכען פֿריינד־

ליכער דאָס געמיט, האָט שמייכלענדיג זיך געוויעגט אויפ'ן שטוהל, געזונגען עפּעס אַ ליעדעלע און גערעדט:

— וואָס פאַר אַ טויטע יונגע־לייט איהר זענט! דערצעהלט עפּעס, זאָגט עפּעס... אָט וועל איך באַלד מאַכען טעה — דערנאָך וועלען מיר געהן שפּאַצירען!

נאָר זעהענדיג, אַז קיינער רעדט נישט, האָט זי זיך זייטיג צוגעבויגען צום יונגענמאַן:

— אמת, לעאָן, מיר וועלען געהן שפּאַצירען!..

— נו, נו, מאַכט דערווייל טעה! — האָט לעאָן פויל געענטפערט.

רובין האָט זיך דערפיהלט באַליידיגט פאַר אַננאַ'ן און דערשפּירט אַ שאַרפען כעס צו לעאָנ'ען. אַננאַ האָט זיך אויפגעהויבען צו מאַכען טעה, נאָר אויפ'ן וועג האָט זי זיך אָבגעשטעלט נעבען לעאָנ'ען און, אַרומנעהמענדיג זיין קאָפּ, האָט זי איהם אַ קוש געטאָן אין דער שלייף נעבען אויג. זיינע הענד האָבען זיך איבער איהר טאַליע לייכט איבערגעגליטשט.

רובין האָט נישט ווילענדיג אַ שמייכעל געטון און, נישט וויסענדיג וואָס מיט זיך צו טון, האָט ער זיך שטייף אויסגעצויגען אויפ'ן שטוהל און פערקוקט זיך אין אַ ווינקעל.

אַננאַ האָט געזאָגט:

— וואָס־זשע הערט זיך ביי אייך, פּאַניע רובין?

— אַזוי... מ'לעבט... — האָט רובין געענטפערט, פיהלענדיג זיך ענג און נאַריש.

אַננאַ האָט גענומען מאַכען טעה.

*

שפּאַצירט האָט מען נישט ווייט פון דער וויללע, אין אַ יונג סאָסנע־וועלדעל, אין וועלכען ס'האָט זיך אַרויסגעהויבען אַ קליין קיילעכיג בערגעל, באַזעצט מיט קליינע סאָסנע־קשאַקעס, ווי ס'וואָלטען דאָרטען געווען אויסגעזעצט טונקעלע גרויסע פויגעל.

די נאַכט איז געווען אַ טונקעלע, נאָר אַנ'אויסגעשטערנטע. ס'האָט זיך געפיהלט אין דער לופט דער ריח פון

פעל; ערגעץ ווייט האָט געשפּיעלט אַ גראַמאָפאָן.

לעאָן און אַננאַ האָבען צווישען זיך גערעדט הויך, ווי זיי וואָלטען זיך געשפּאַרט, רובין איז געגאַנגען ביי דער זייט, און איז אַלע מאָל אויסגעקוקט פון הינטען. ער האָט נישט פערשטאַנען וועגען וואָס זיי רעדען, ווייל זיי האָבען, זעהט אויס, פערענדיגט אַ געשפּרעך, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען נישט אין זיין געגענוואַרט.

אַננאַ האָט זיך אַלע מאָל אומגעקוקט צו רובינ׳ען:

— פאַרוואָס געהט איהר נישט מיט אונז?

רובין האָט זיך אויסגעגלייכט מיט זיי, נאָר אונבעמערקט פאַר איהם אַליין איז ער אויסגעקומען פון הינטען.

אויפ׳ן רוקען פון באַרג האָט מען זיך גזעצט.

אַרום און אַרום זענען געווען וועלדער און אין זייער טונקעלקייט האָבען געפינקעלט פייערלעך. די לופט איז געווען אַ קיהלע און דערפרישענדע.

— ווי לאַנג קענען מיר זיך שוין? — האָט זיך אַננאַ פלוצלונג געווענדעט צו רובינ׳ען.

— שוין איינינע יאָהר! — האָט רובין געענטפערט, נישט וויסענדיג צו וואָס זי פרעגט עס.

— איך קען זיך שוין מיט דעם הער איינינע יאָהר! — האָט אַננאַ געזאָגט צו לעאָנ׳ען.

— אַזוי!... האָט לעאָן צוגעוואָרפען, אויסציהענדיג זיך.

— איהר געדענקט, ווי מיר האָבען זיך בעקענט?

און אַננאַ האָט אָנגעהויבען דערמאָהנען, ווי זיי האָבען זיך בעקענט, אָנרופענדיג איינינע נעמען פון בעקאַנטע, וואָס פלעגען זיך צוזאַמענקומען...

רובין האָט זיך דערמאָהנט אָן די ערשטע טעג פון זיין בעקאַנטשאַפט מיט אַננאַ׳ן; די עטליכע ערקלערונגען, וואָס ער האָט איהר דאַן געמאַכט, און ווי זי האָט איהם צושראָקען אָבגעזאָגט, אַזוי ווי זי וואָלט איהם נישט פערשטאַנען.

זי האָט גערעדט צו לעאָנ׳ען. רובין האָט געקוקט צו איהר און איהם האָט זיך אויסגעוויזען, אַז זי איז אויף איהם

אין כעס, פאַרוואָס ער איז דאָ. ווען ער וואָלט געקאָנט ענטלויפען פון דאַנען! — ער האָט זיך אומגעקוקט.

פינסטער איז געווען אַרום, קיילעכיג. די וועלדער האָבען אויסגעזעהן, ווי אַ פערשלאָסענער טורעם, און אין זיין האַרץ האָט פלוצלונג אָנגעהויבען שפּיעלען עפּעס טרויעריגס. ער האָט זיך דערצו טיעף צוגעהערט, ס׳איז איהם געווען אונבעקאַנט; ער האָט דערפיהלט, אַז דער טרויער, וואָס וואוינט איצט אין איהם, איז אַזאַ זעלטענער, אַזאַ וועהטאָגליכער, און דאָך — זיסער. ס׳ווילט זיך דעם טרויער נאָך טיעפער אין האַרצען בעהאַלטען, אַליין זיך צוהערען צו איהם. ס׳האָט זיך איהם געוואָלט אַוועקגעהן ערגעץ אַליין אין די פרעמדע וועלדער־וועגען, וואַנדערן אַליין אין דער נאַכט. ערגעץ ווייט, ווייט אַוועקגעהן.

ער איז שוין איצט געלעגען אָבגערוקט פון אַננאַ׳ן מיט לעאָנ׳ען, נאָר געגען אייגענעם ווילען האָט ער געזעהן גענוי יעדע בעוועגונג זייערע.

לעאָן איז געלעגען אויסגעצויגען מיט׳ן פנים אַרויף, אַננאַ האָט זיין קאָפּ אַרומגענומען. ווי שעהן זי איז איצט געווען! רובין האָט געקלערט דערפון, אַז אַננאַ דאַרף זיך נישט אַזוי פריי אויפפיהרען מיט לעאָנ׳ען אין זיין געגענוואַרט... דערנאָך האָט ער זיך געפרעגט: פאַרוואָס? זי האָט דאָך איהם ליעב... איהם, לעאָנ׳ען...

און ער האָט דערפיהלט טרעהרען אין האַלז. אַננאַ האָט גערעדט שטיל מיט לעאָנ׳ען און זייער שטיל שעפּטשען האָט איהע גערעגט. ער האָט זיך נישט געקענט קיין אָרט געפינען.

ער האָט זיך אויפגעהויבען, און שטיל, ווי ער וואָלט נישט געוואָלט, אַז אַננאַ זאָל הערען, האָט ער זיך אָנגעהויבען אַראָבלאָזען פון יענער זייט בערגעל. ער האָט געהערט, ווי אַננאַ האָט געקושט לעאָנ׳ען, און, דערפיהלענדיג אין דער פלייצע אַ פייכט ווינטעל, האָט ער אויפגעשטעלט דעם קאָלנער פון דער מאַרינאַרקע און טיעף אָבגעעטעמט. ער האָט אַרויפ-

געקוקט צום אויסגעשטערנטען הימעל, און ס'האָט זיך איהם בעדאַכט, אַז קיינמאָל איז נאָך אַזאַ נאַכט גישט געוועזן.

*

וואָס וואָלט איהם איצט געאַרט, ווען ער זאָל זיין אַ מענש, וואָס פערמאָגט נישט קיין שום אייגענטום? — ווען ער זאָל דאַרפען די טעג וואַנדערן אויף פרעמדע וועגען, און די נעכט אונטער'ן פרייען הימעל פערברענגען? — ווען ער זאָל נאָר בעזיצען אַננאַ'ן. אָט דאָס ווען, וואָס איז אויך אַ מענש מיט אַ האַרץ, מיט געפיהלען, און דאָך פאַר איהם ווי אַ באַרג פערשלאָסען און אונבעגרייפליך; אָט דאָס רעטעניש, וואָס צוציהט מיט אַ לאַנזאַמער קאַלטקייט יעדען נערוו זיינעם, איז איבערגעגעבען לעאָנ'ען און יעדע בעוועגונג איהרע איז אַ געוועהנליכע בעוועגונג פון אַ פרוי, וואָס האָט ליעב...

רובין האָט זיך דערפיהלט צובראָכען פון די אַלע בעדאַנקען.

ער איז געגאַנגען אַהיים, פיהלענדיג יעדען טריט אַננאַ'ס, וועלכע איז געגאַנגען אַביסעל אָבגערוקט הינטער איהם, פעסט אַרומגענומען מיט לעאָנ'ען. רובינ'ען האָט זיך געוואָלט, ס'זאָל וואָס גיכער טאָג ווערען, ער זאָל קאָנען אַוועקגעהן ווייט פון איר און קיינמאָל מעהר זי נישט זעהן.

מ'איז אַריין אינ'ם טירעל פון דער וויללע. איצט זענען אַלע געגאַנגען צוזאַמען. דאָ האָט אַננאַ זיך צו איהם געווענדעט:

— נו, געפעלט אייך די געגענד? ווען די לבנה איז דאָ, איז אויפ'ן בערגעל אַזוי ליכטיג, ווי בייטאָג...

איצט האָט רובין געערדט וועגען דער געגענד און געפרעגט לעאָנ'ען, צי ער וואוינט דאָ שטענדיג. לעאָן האָט געענטפערט, אַז פריהער האָט ער דאָ געוואוינט און איצט קומט ער אָפט צופאָהרען.

— אָט קום איך צו דער פריילין! האָט ער אַננאַ'ן אונטער דער האַנד גענומען.

נישט אמת, — האָט אַננאַ געשפאַסט — צו מיר קומען

נישט קיין יונגעלייט! — און דערביי האָט זי אויסשטרשטאַנצענדיג צוגעוואונקען.

— אָט קומען דאָך יונגע־לייט! — האָט לעאָן אויף רובינ׳ען אָנגעוויזען.

דאָס איז געווען געזאָגט אין שפּאַס, נאָר דאָך האָט רובין געפיהלט אַ פערלאַנג פערשוואונדען צו ווערען פון דאַנען.

— עי... דאָס איז נישט קיין יונגערמאַן... — האָט אַננאַ פּלוצלונג אַ זאָג געטאָן — דאָס איז גאָרנישט... — און נאָכדעם זיך הילכיג צולאַכט.

רובין האָט געוואָלט עפּעס ענטפערן, אַ הייסע פּאַליע בלוט האָט איהם צום האַרץ געשלאָגען, נאָר ער האָט אַליין נישט געוואוסט, ווי אַזוי זיין געלעכטער האָט זיך אויסגעמישט מיט׳ן הויכען לאַכען פון אַננאַ׳ן מיט לעאָנ׳ען...

ביים צוקומען צום הייזעל, וואו אַננאַ האָט געוואוינט, האָט זיך פון אַ פּאַרטער־פענסטער געהערט אַ וויינענדיג קרעכצען. אַננאַ האָט זיך אָבגעשטעלט הינטער׳ן פענסטער און זיך איינגעהערט. אין דער מינוט האָט זיך די טיר געעפענט און אַ קליין יונגעל איז געבליבען שטעהן אויף דער שוועל, געוואָלט אַ לויף טון, נאָר, דערזעהענדיג די יונגע־לייט, האָט ער זיך אָבגעהאַלטען מיט אַ פערקרימט פּנים פון וויינען.

— וואָס איז, אַבראַם? ווער קרעכצט עס ביי אייך — האָט אַננאַ געפרעגט.

— די מאַמע... די מאַמע איז אָוועקגעפאַלען... האָט אַבראַם געענטפערט מיט אַ וויינענדיגער, צושראָקענער שטימע.

אַננאַ איז פלינק אריין אין שטוב. אין אַ מינוט אַרום האָט זי פון דער שוועל גערופען לעאָנ׳ען מיט רובינ׳ען.

זיי זענען אַריין אין שטוב.

ס׳איז געווען אַ גרויס צימער, שוואַך בעלויכטען פון אַ ליכט, וואָס האָט געברענט אין אַ ווינקעל. ס׳האָט זיך געפיהלט אַ זויערער ריח פון עסיג. אויף אַ בעט, ביי דער זייטיגער וואַנד, איז געלעגען אַ פרוי האַלב־אויסגעטון, איהר קאָפּ מיט אַ ווייס טיכעל אַרומגעבונדען. זי האָט געקרעכצט.

לעאָן מיט רובינ׳ען זענען געשטאַנען פון דערווייטענס.
אַננאַ האָט זיך אײַנגעבויגען צו דער פרוי און געפרעגט:
— וואָס איז אײַך, מאַדאַם גינגאָלד?
— די פרוי האָט עפעס שטיל געענטפערט און לאַנגזאַם מיט דער האַנד אָנגעוויזען אויפ׳ן קאָפ.
אַננאַ האָט געשיקט דאָס יונגעל נאָך וואַסער און צום קאָפּ צוגעלעגט. רובין מיט לעאָנ׳ען האָבען זיך פון דערווייטענס אָװעקגעזעצט און געשוויגען, קוקענדיג אויף אַננאַ׳ן, וועלכע האָט זיך פלינק פאַרנומען מיט דער קראַנקער; זי האָט זי אײַנגעדעקט און, צוזאָגענדיג איהר, אַז ס׳וועט איהר באַלד בעסער ווערען, זיך אַוועקגעזעצט נעבען בעט אויף אַ שטוהל.
די פרוי האָט שטיל געקרעכצט.
רובין האָט זיך דאָ אין דער ווילד-פרעמדער שטוב געפיהלט בעסער ווי פריהער. די טיעף-ערנסטע שטימונג פון דער שטוב מיט דער קראַנקער פרוי, אַננאַ, וועלכע איז איצט געזעסען אונבעוועגליך און ערנסט, איז איהם געווען נעהנטער צום האַרצען.
אַזוי איז מען שווייגענדיג געזעסען אַ לענגערע צייט, ס׳האָט זיך נאָר געהערט דאָס עטעמען פון דער קראַנקער, וועלכע איז דערווייל אײַנגעשלאָפען.
דערנאָך האָט זיך אַננאַ שטיל און לאַנגזאַם אויפגעהויבען און מיד צוגעגאַנגען צו לעאָנ׳ען. די אויגען זענען ביי איהר געווען האַלב-פערמאַכטע, זי האָט אַרומגענומען זיין קאָפּ, און קושענדיג איהם, האָט זי געזאָגט:
— זי שלאָפט שוין, לעאָן.
רובין האָט פלוצלונג דערפיהלט דעם זויערען עסיג-ריח, וואָס האָט זיך אַרומגעטראָגען אין שטוב.
אַננאַ איז מיד געבליבען זיצען אויף לעאָנ׳ס קניה, לעאָן האָט זי האַלב אַרומגענומען, אָנגעשפאַרט זיין קאָפּ אויף איהר ברוסט.
רובינ׳ען איז ענג געוואָרען, און די זויערע, דושנע לופט האָט איהם אָנגעהויבען שטיקען.

ער האָט זיך געוואָלט אויפהויבען פונ׳ם אָרט, נאָר ער האָט מורא געהאַט די שטילקייט איבערצורייסען.
אַננאַ האָט איינגעדרימעלט זיצענדיג אויף לעאָנ׳ס קניה.

*

ביז האַלבע נאַכט האָט די קראַנקע עטליכע מאָל אויפגעוואַכט, עפּעס געפּאָדערט. אַננאַ האָט זי איילענדיג בעפרידיגט און איז צוריק אַוועק צו לעאָנ׳ען, וואו זיי זענען ביידע געזעסען אויף אַ סאָפקע, וואָס איז געשטאַנען אין אַ טיעפען ווינקעל. דאָס לעצטע מאָל, ווען די קראַנקע האָט עפּעס געוואָלט, האָט איהר אַננאַ נישט געענטפערט, נאָר שפּעטער, ווען די קראַנקע איז צוריק איינגעשלאָפען, איז אַננאַ צוגעקומען צו רובינ׳ען, וועלכער איז נאָך אַלץ געזעסען אויפ׳ן זעלבען אָרט און, ווי מיט אַ פאָרוואורף אין טאָן, געבעטען איהם, ער זאָל אַ ביסעל זיצען ביי דער קראַנקער. רובין האָט אַ שמייכעל געטון. ער האָט איהר געוואָלט עפּעס זאָגען וועגען דעם, וואָס ער האָט איצט געטראַכט פון איהר, נאָר ער האָט זיך דערפיהלט אַזוי קליין און אוננוצליך, אַז ער האָט חרטה געהאַט אויף דעם שמייכעל. אַננאַ האָט אויף איהם ערנסט, ווי ביינז געקוקט דורך האַלב-צוגעמאַכטע אויגען. „ווי אַזוי האָט ער עס געקאָנט שמייכלען ביי אַזאַ ערנסטער שטימונג?...

ער האָט זיך אַרומגעקוקט אין דער האַלב-פינסטערער שטוב: די ליכט האָט שוין געהאַלטען ביים אויסגעהן, דאָס בעט מיט דער קראַנקער — און די מאָדנע שטילקייט... און ער האָט זיך דערפיהלט אַזוי ווי איינער, וואָס שווימט דורך בעוואוסטזיניג אַ שטיק שווערע איבערלעבונג.

דאָס ליכט האָט געצאַנקט און אין שטוב איז כמעט אינגאַנצען פינסטער געוואָרען, נאָר דורכ׳ן פענסטער האָט שוין קוים, קוים אַריינגעבלויט און רויהע, אומעטיגע שאָטענס האָבען זיך געצייכענט.

רובין איז געזעסען, אויף אַ שטוהל נעבען דער קראַנקער. די פרוי איז געשלאָפען שווער אָטעמענדיג; זיינע אויגען זענען שווער צוגעפאַלען, נאָר ער איז געווען וואַך.

פּת׳ם ווינקעל, וואו אַננאַ מיט לעאָנ׳ען זענען געזעסען, האָט זיך צו איהם דערטראָגען אַ שטיל שעפּטשען, אָדער דער שאָרך פון אַ קוש, און יעדעדער שאָרך פון יענעם ווינקעל האָט איהם געבראַכט אַזאַ געפיהל, ווי ער וואָלט דאַרפען טרינקען דאָס, וואָס עמיצער, גאָר אַ ווייטער פרעמדער, האָט אויסגעשפּיגען... און פיהלענדיג, אַז ער זינקט אַלץ טיעפער אַריין אין דעם שלעכטען געפיהל, האָט ער זיך געוואָלט בערוהיגען: אָט וועט זיך די נאַכט ענדיגען, ס׳וועט אויפשטעהן דער טאָג, ס׳וועט זיין ליכטיג, ער וועט זיין ווייט פון דער שטוב, פון אַננאַ׳ן און פון דער קראַנקער, פון וועלכער ס׳טראָגט זיך דער וואַרימער עסיג־ריח...

זייגע אויגען זענען געווען צוגעמאַכט, דער שלאָף האָט איהם שטאַרק גענומען און פאַר די אויגען האָבען אָנגעהויבען טאַנצען גאַנצע בונטען ווייסע פינטעלעך, זיי האָבען געטאַנצט און האָסטיג ענטלאָפען ערגעץ אין אַ ווינקעל אַריין.

ער וואָלט איינגעדרימעלט, נאָר אויפגעוועקט האָט איהם אַ שטיל קרעכצען פון דער קראַנקער; זי האָט צו איהם אין דער פינסטער די האַנד אויסגעשטרעקט און עפּעס געבעטען, ער האָט נישט פערשטאַנען וואָס זי וויל, — און אויך איז ער געווען זיכער, אַז די קראַנקע מיינט, אַז נעבען איהר זיצט אַננאַ. — ער האָט גענומען איהר האַנד אין זיינער און אַרויפגעלעגט זי אויפ׳ן בעט. די קראַנקע האָט אָבער צוריק־געוואָרפען איהר האַנד אויף זיינע קניה און מיט צוגעמאַכטע אויגען עפּעס געמורמעלט.

רובין האָט נישט געוואוסט וואָס צו טון, און ווען די קראַנקע האָט זיך מיט דער האַנד פאַר׳ן קאָפּ אָנגענומען, האָט ער זיך אויפגעהויבען פון דער שטוהל און, צוגעהענדיג נאָהענט צו דער סאָפקע האָט ער אַ רוף געטון:

— פריילין אַננאַ!...

זיין שטימע האָט ווילד אָבגעקלונגען אין דעם פאַרטאָגי־גען שוואַרץ־בלויליכען ליכט פון דער שטוב. ער האָט זיך דערשראָקען, אַוועקגעזעצט זיך צוריק אויף דער שטוהל

און געשוויגען.

די קראַנקע איז ענטשוויגען געוואָרען.

הינטער'ן פֿענסטער איז העלער געוואָרען. אַ קיהלע בלויע ליכטיגקייט האָט זיך אין שטוב צוגאָסען. רובינ'ען איז געוואָרען נישט אָנגענעהם פֿאַר דער שלאָפֿענדער פֿרוי — ער האָט זיך פֿאָרגעשטעלט, אַז זי וועט די אויגען עפֿענען און געבען זיך דערזעהן אַ פֿרעמדען יונגענמאַן. די גאַנצע שווער־קייט פֿון דער פֿערגאַנגענער נאַכט איז אויף איהם פּלוצלינג געפֿאַלען און ער האָט דערפֿיהלט אַ שאַרפֿען פֿערלאַנג, שנעל די שטוב צו פֿערלאָזען. ער האָט אַ קוק געטון צו דער סאָפֿע,— אַננאַ איז געלעגען אויסגעצויגען, נעבען איהר לעאָן; זיין האַנד איז געלעגען אויף איהר ברוסט.

ער האָט זיך שטיל פֿון דער שטוהל אויפגעהויבען און ווי אַ גנב פֿון שטוב זיך אַרויסגעשלייכט.

*

אַ פֿאַרטאָגעדיג ווינטעל האָט איהם אַרומגעכאַפּט. די סאָסנע־בוימער אין דער ווילדע האָבען זיך קוים, קוים בע־וועגט, שטיל איז געווען אַרום. זעלטען ווען האָט ערגעץ אַ פֿויגעל מיט אַ צווייטש דורכגעשטאָכען די קיהלע לופֿט. רובין איז אַרויס פֿון דער ווילדע מיט לאַנגזאַמע, מידע טריט און געלאָזען זיך געהן צו אַ נאָהענטען וועלדעל, וואָס איז נאָך געווען איבערגעצויגען מיט אַ גרויער הויט. אַן'אָנגענעהם־וועהטאָגליכע מידקייט האָט ער אין זיך געפֿיהלט; אַרום האָט אויסגעזעהן, גלייך ווי די גאַנצע וועלט וואָלט אויף אייביג פֿערגליווערט געבליבען. — אַננאַ'ס אויפֿפֿיהרונג בעגעגן אים האָט ער געפֿיהלט אין זיך, ווי אַ דינעם. שאַרפֿען שטאָך אונ־טער'ן האַרצען, און דער שטאָך איז, צוזאַמען מיט אַלעם אַרום איהם פֿערגליווערט געוועןץ אַרום, איבער פֿעלד און וואַלד, איז געהאָנגען אַ גרויליכער נעפּעל און, קוי־קענדיג אין דעם נעפּעל, האָט זיך איהם געוואָלט טון עפּעס אַזוינס, אַז אַלץ אַרום איהם זאָל עס דערפֿיהלען, — עפּעס אַזוינס, דורך וואָס ער זאָל קאָנען ווערען דער ערגסטער,

דער ווילדסטער און אויך — דער שטאַרקסטער...

ער האָט איצט אין זיין געדאַנק צונויפגערופען יעדע ערינערונג פון אַננאַ׳ן, יעדעס וואָרט, וואָס ער האָט ווען-עס איז אויסגערעדט צו איהר, אָדער — זי צו איהם, — גלייך ווי ער וואָלט געוואָלט אויסגעפינען, וואָס פאַר אַ ראָל ער האָט געשפּיעלט פאַר איהר...

ער איז אַריין אין וועלדעל, און דערקענט דאָס בערגעל, וואו ער איז געווען ביינאַכט מיט אַננאַ׳ן און לעאָנ׳ען.

ער האָט זיך געזעצט אויפ׳ן בערגעל נעבען אַ קשאַק, זיינע אויגען האָבען זיך צוגעמאַכט און זיין קאָפּ האָט זיך געבויגען צום שלאָף. דאָס באַרג-גראָז איז פייכט געווען פון טוי. רובין האָט אונטערגעשפּאַרט די האַנד אונטער׳ן קאָפּ און זיך האַלב אויסגעצויגען. ערגעץ ווייט האָט זיך געהערט אַנ-איינגעדרימעלטער „קו-קו״ פון אַ קוקאַווקע, און דאָס האָט אַזוי טיעף טרויעריג אָבגעקלונגען אין זיין דרימלענדען מוח:

— קו-קו...

...אָט איז אַננאַ מיט לעאָנ׳ען אויפ׳ן רוקען פונ׳ם בערגעל אַרויסגעוואַקסען, — אַזוי גרויס שניידען זיי זיך אין הימעל אַריין...

— קו-קו...

...אַננאַ האַלט אַרום לעאָנ׳ס קאָפּ און לעאָן רופט אַזוי הילכיג: אַננאַ! אַננאַ!... ער האָט די אויגען אויפגעריסען.

אויפ׳ן האָריזאָנט דורך די שיטערע סאָסנע-בוימער האָבען קלאָרע, ווייסליכע וועלען טאָג-ליכט אויפגעפלאַליעוועט; און שוין גאָר נאָהענט נעבען איהם האָט געהילכט מיט אַ בעהאַל-טענער אומעטיגקייט, ווי שווערע טראָפּענס רעגען וואָלטען זיך בעשוועונקט:

—קו-קו...

איז ערוואַרטונג

שמעון האָט פונ׳ם אָפענעם פענסטער אַרויסגעקוקט אין דרויסען און געוואַרט אויף איהר.

ס׳איז שוין אַריבער מעהר ווי אַ שעה, זינט זי האָט געדאַרפט קומען, און זי איז נאָך אַלץ נישט געוועז.

— וואָס קאָן זי אָבהאַלטען?

ער האָט זיך געוואָלט פאָרשטעלען אין געדאַנק, וואָס וואָלט איהם געקאָנט אָבהאַלטען פון קומען צו דער, וואָס וואָס איז איהם אַזוי ליעב.

ער קאָן זיך אַזעלכעס נישט פאָרשטעלען.

און שטענדיג, ווען ס׳געשעהט אַזעלכעס, וואָס ברענגט איהם אַזאַ טיעפען, אונפערשטענדליכען וועהטאָג, פון וועלכען עס ווערט שפעטער אַ מין געפיהל, וואָס איז עהנליך צו כעס,

— בעשליסט ער, אַז ווען זי וועט קומען, וועט ער זי בעגעגענען מיט׳ן שאַרפסטען פאָרוואורף. אָבער ווען זי קומט, צוגעהט אַלץ ווי אַ וואָלקען געגען דער זון.

איז זי ווירקליך אַ זון?...

אין דרויסען איז אַ זומערדיגער אָווענד. די זון פערגעהט און שפיגעלט אָב פורפור־פלאַמען אין ווייטע עלענדע פענסטערלעך פון הייזער; לייכטע, קיהלע ווינדטלעך טראָגען זיך דורך און גלעטען שמעונ׳ס פנים דורכ׳ן פענסטער.

...ער וועט איהר ערקלערען, אַז דאָס וואַרטען אויף איהר איז אַזוי שווער... אַזוי וועהטאָגליך...

צו וואָס?...

ווען זי וואָלט געליעבט אַזוי ווי ער, וואָלט זי דאָך אַליין דאָסזעלבע געפיהלט...

— און אויב זי ליעבט נישט?... קלערט ער, און קוקט אויף די קליינע אָנגעגליהטע וואָלקענדלעך, וואָס בלאָנזשען אינ׳ם שטילען רוים פון הימעל...

די זון פערגעהט. אין צימער שאָטענט זיך.

*

מיט אַ יאָהר צוריק האָט ער זיך בעקענט מיט איהר. ער האָט זי צום ערשטען מאָל בעגעגענט ביי זיינעם אַ פריינד. און ער האָט דערפיהלט, ווי ער וואָלט אויפ׳ן גלייכען וועג זיין גליק בעגעגענט. פון דעמאָלט אָן דאַכט זיך איהם, אַז פריהער איז גאָרנישט געווען; נישט איינמאָל פערגעסט ער אפילו אָן די העלסטע, זונענדיגסטע טעג פון זיין קינדהייט...

— ווער איז זי? פרעגט ער זיך אָפט.

שוין אַ יאָהר, אַז ער איז שכור=מיד, גלייך ווי ער וואָלט זיך געראַנגעלט מיט אַ געפעהרליכען שונא...

איז זי זיין שונא — זי די שטילע, ווייס=אויגיגע, וואָס איז גרייט שטענדיג אויף איהם אַ קוק צו טון מיט אַ דער־שראָקען שמייכעלע, ווי אַ קינד?...

זי איז דאָך זיינע... זיינע אינגאַנצען. נישט איינמאָל נעהמט זי אַרום זיין קאָפּ מיט איהרע ווייכע, וואַרימע הענד און מורמעלט דערביי:

— מיין ליעבער, מיינער...

שמעון איז אַ דיכטער, נאָר שאַפען שאַפט ער שוין לאַנג נישט — פון זינט ער האָט זי דערקענט.

פריהער פלעגט ער שרייבען מעשה׳לעך: פון אַ פעלד מיט קליינע פויערשע הייזלעך, פון אַ מיידעל, וואָס האָט ליעב, און צאַפּעלט... צאַפּעלט...

היינט שרייבט ער שוין ניט פון דעם אַלעמען, —

דאָס אַלץ איז ווי פערשוואונדען, פערשטעלט פון איהם, גלייך מיט דעם קלאָרען שטיק לעבען פון פּאַר איהר, איידער ער האָט זי דערזעהן...

איהם בענקט זיך אָפּט עפּעס צו דערצעהלען, נאָר ער האָט נישט ווען, און האָט ער וועז, האָט ער נישט וואָס.

וועגען איהר? ער ווייסט דאָך אָבער אַזוי ווייניג...

טיילמאָל דענקט ער, אַז דאָס, וואָס ער וואַרט אויף איהר אין די האַלב-טונקעלע פאַרנאַכטיגע שעה׳ן, ד׳ערנאָך — איהר קומען, איהר קלאַפּ אין טיר, דער שאָרך פון איהרע טריט, — דאָס אלץ איז איין ג־ויס ווערק, וואָס וואַקסט אין איהם; ס׳וועט קומען אַמאָל אַ צייט, ס׳וועט איינשטילען דאָס וועהטאָגליכע צאַפּלען פונ׳ם האַרץ אין דער ברוסט, ערגיץ אין אַ שטילען שעהנעם ווינקעל וועט ער זיין מיט איהר, ער וועט שאַפען דעם ווערק פון איהר... זי וועט גליקליך זיין מיט זיין אַרבייט... און שטיל וועט זי זיצען נעבען איהם, און וועט וואַרטען אויף דאָס גרויסע ווערק...

*

אַ קלאַפּ אין טיר.

שמעון גייט זיך האַסטיג אַ ריס פון אָרט, נאָר באַלד האַלט ער זיך צוריק און געהט לאַנגזאַם עפענען; ער ווייסט, אַז דאָס איז נישט זי.

יאַקאָב, זיינער אַ חבר, איז געקומען.

דאָס איז אַ יונגער מאָלער פון אַ יאָהר 26, מיט בלויע קלוגע אויגען, אין אַ העלען, לייכטען אַנצוג אָנגעטון.

שמעון שווייגט אַ פּאָר מינוט, שפּעטער זאָגט ער צו יאַקאָב׳ן:

— ביזט דאָך אַ מאָלער, יאַקאָב, האָסטו שוין אַ סך פרויען געמאָלט?...

— געמאָלט...

— יאָ? און וואָס האָסטו געוואָלט דורך זיי שאַפען?

— שענע ליניען...

— נישט מעהר?...

— כ'האָב מעהר ניִשט געזוכט.

— נאָר דעם פּאָטרעט?...

— אויב מעהר, איז עס אַזעלכעס, וואָס מ'קאָן מיט ווערטער נישט אויסדריקען...

— אין דעם צושראָקענעם שמייכעל, מיט וועלכען זי קאָן קוקען אויף דעם, אין וועמענס ליבע זי איז זיכער; מען דאַרף מאָלען די פרוי דורך דעם פערליעבטען, וועלכער וואַרט אויף איהר אין די שטענדיגע שעה'ן פון אַ זומער־אָווענד... נעהם אָט די וועהטאָגליכע ערוואַרטונג...

— כאַ־כאַ־כאַ! — האַקט איהם איבער יאַקאָב מיט אַ געלעכטער — דו רעדסט וועגען בעגרייפען די פרוי און פער־געסט, אז דו רעדסט נאָר וועגען איינער. ס'קען זי בעגריי־פען דער, וועלכער פיהלט איהרע שפּיעלענדיגע ליניען, אָבער נישט דער, וועלכער וואַרט אויף איהר אין פאַרנאַכטיגע שעה'ן, אין די שעה'ן, ווען ס'טראָגען זיך אַרום די טיעפסטע געזאַנגען פון דער גרויסער, שענער וועלט; דו וואַרטעסט אויף איהר, און דער הימעל איבער דיר שפּיעלט אין טויזענדער פאַרבען; דו וואַרטסט אויף דעם, וואָס געהט דורך מיט דיר איינאיינעם אַ מענשליך לעבען, וואָס וועלקט, נישט זייענדיג קיין בלום... אָט, שמעון, מען דאַרף ליעבען, ווי מען ליעבט אַלץ, וואָס הויבט אין אונז אויף אַ יום־טוב פון פאַרב און געזאַנג. — אַ בענקשאַפט צו אַלעם שעהנעם דאַרף אונז ברענגען צו דער פרוי...

שמעון האָט אונגעדולדיג אַרומגעשפּאַנט איבער'ן צימער. באַלד איז ער נאָהנט צוגעגאַנגען צו יאַקאָב'ן און אָנגעהויבען שטיל, ווי ער וואָלט זיך דערמאָהנט אָן עפּעס:

— איך וואַרט אויף העלענאַ'ן. זי האָט שוין געדאַרפט דאָ זיין מיט צוויי שעה פריהער. פערשטעהסט? און ס'איז דאָך נאַריש. וואָס זענען צוויי שעה? יעדער מענש קאָן אויף צוויי שעה פערשפּעטיגען; נאָר כ'ווייס נישט... דאָס איז אַזוי טיעף פערדרוסיג... פערשטעהסט, נישט דאָס ערשטע מאָל...

נאָר פּלוצלינג, אונערוואַרטעט פאַר שמעון'ען, האָט זיך

יאַקאָב צולאַכט מיט אַ קלינגענדען געלעכטער:

— דו נאַר דו! כאַ־כאַ־כאַ, איך האָב ערשט מיט אַנ־דערטהאַלבען שעה פריהער בעגעגענט העלענאַ'ן אין גאָרטען; זי האָט נישט שפּאַצירט, זי איז געגאַנגען בעזאָרגען עפּעס פאַר איהר מוטער, און דו קלערסט...

שמעון איז געשטאַנען אַ פּאָר מינוט, שמייכלענדיג פער־קרימט, דערנאָך געפרעגט מיט אַ געמאַכטער רוהיגקייט:

— וואו, אין גאָרטען?... מיט אַנדערטהאַלבען שעה?... זי האָט גאָר נישט געזאָגט...

— וואָס האָט זי דען געדאַרפט זאָגען?... זי איז געוועזען זעהר אויפגעלעגט, כ'האָב זי אַ קליין שטיקעל וועג בעגלייט.

שמעון האָט אָנגעהויבען שפּרייזען איבער'ן צימער שווייגענדיג. אין צימער איז שוין כמעט פינסטער געוועזען. פון גאַס האָט זיך אַרויפגעטראָגען אַ לייכט גערויש דורכ'ן אָפענעם פענסטער.

— הער, יאַקאָב! — זאָגט שמעון — איך געה אַוועק אויף אַ פּאָר שעה. דו וועסט דאָ בלייבען... העלענאַ וועט קומען, וועסטו זי אויפנעהמען. יאָ? איך וועל קומען. וועסט בלייבען?

— כ'ווייס... קרימט זיך יאַקאָב — כ'וואָלט בעסער שפּאַצירט...

— ניין, בלייב... וועסט מיר עס טון... יאָ?...

— ווען וועסטו קומען?

— כ'וועל קומען אין צוויי שעה אַרום.

— צו וואָס טוסטו דאָס?

שמעון קווענקעלט זיך אַביסעל און ענטפערט:

— פערשטעהסט?... כ'האָב ביז איצט געוואַרט אויף העלענאַ'ן. זי דאַרף זיכער קומען אַהער... נאָר איצט בין איך אַביסעל אויפגערעגט... כ'וועל אוועקגעהן פון שטוב, העלענא וועט קומען, און איהר וועט אויסקומען אַ ביסעל צו וואַרטען אויף מיר...

שמעון האָט שנעל אנגעטון זיין געבריגענעם שטריי־הוט און פאַרלאָזט דאָס צימער...

יאַקאָב איז צוגעגאַנגען צום אָפענעם פענסטער. דער הי־מעל איז שוין געווען שאַרף אויסגעשטערנט, די לופט איז גע־ווען קיהל און פריש און ס'האָבען געשוועבט יונגע, זאַנפטע זומער־ריחות, וואָס זענען פון אונטער'ן שטאָדט געקומען...

יאַקאָב האָט אַ קוק געטון אַראָב אויפ'ן גאַס. איבער די שמאַ־לע טראָטואַרען האָבען זיך בעוועגט מאַסען שפּאַצירענדע, און ביי זיך האָט ער געקלערט וועגען אַרויספאָהרען פון שטאָדט, זיצען אין אַ זוניג פעלד און מאָלען. ער האָט שוין געפיהלט דאָס פערגעניגען פון שמירען זאַפטיגע פארבען אויף אַ לייווענד...

דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צום טישעל, אָנגעטאַפּט שוועבעלעך און אָנגעצונדען דאָס ליכט, וואָס איז געשטאַנען אין אַ קליין לייכטערל.

ער האָט זיך נאָר אַוועקגעזעצט און גענומען אַ ביכעל פון טיש, — אַ קלאַפּ אין טיר.

אַ משונה, נאָר אַנ'אָנגענעהם געפיהל האָט איהם דורכ־גענומען ביים געדאַנק, אַז דאָס קלאַפּט העלענאַ. זי איז איהם נישט געפעליג געווען. נאָר ער האָט געפיהלט צו איהר אַ בעזונדער אינטערעס, אַ דאַנק איהר פערהאַלטען צו זיין חבר...

ער האָט געעפענט די טיר און אויף דער שוועל איז געשטאַנען שמעון.

— נו, נישטאָ נאָך העלענאַ?...

— משוגע ביזטו, שמעון?... ביזט דאָך, דאַכט זיך, אפילו פון די שטיגען נישט אַראָבגעגאַנגען...

— נישטאָ? פרעגט שמעון, און נאָך איידער יאַקאָב ענטפערט עפּעס, איז ער ווידער פערשוואונדען פון דער שוועל.

יאַקאָב פערמאַכט די טיר, זעצט זיך אויפ'ן זעלבען אָרט, נעהמט צוריק דאָס ביכעל. — דאָס שמעון'ס געזאַמעלטע נוועלען. דאָס איז איהם בעקאַנט. און באַלד דערפיהלט ער אַ פערלאַנג, אַז העלענאַ זאָל קומען, איהם ווילט זיך, אַז אָען שמעון וועט קומען, זאָל העלענאַ זיצען ווי שטענדיג

פֿרומהאַלטענדיִג פֿון הינטען דאָס קעפּעל פֿון שטוהל, רעדען מיִט איִהם וועגען פֿערשיִעדענע נאַרישקייטען, רעדען אַ סך און לאַכען...

ווייל איהם איז אַ עאָד שמעון. ער איז שוין אַ לענגערע צייט קרענקליִך און רעדט מיט איִהם ניִשט וועגען קונסט און פֿאַרבען. יאַקאָב רעכענט, אַז דאָס איז דערפֿאַר — ווייל איִהם געהט ניִשט מיִט העלענאַ'ן, אַזוי ווי ער וויִל... און דאָ שוויִמען אַרויף פֿערשידענע ביִלדער, עראיִנערונגען פֿון זיינע אייגענע פֿריהליִנגען, געכט פֿון גליִק, ליידען און צווייפֿעל.

איִצט איִז ער רוהיגער, ערפֿאַהרענער און זאַמעלט יעדע שעהנע איבערלעבונג, ווי טייערע שטייגער אויף דעם שניִרעל פֿון זיינע טעג...

ער וויִל נאָר זיין געזונד און מאָלען שעהנע ביִלדער...

אַ קלאַפּ איִן טיר.

איִצט איִז ער שוין זיִכער, אַז דאָס קלאַפּט העלענאַ. ער געהט לאַנגזאַם צו דער טיר און קלערט זי צו בעגעגענען מיט די ווערטער: „גוט, וואָס איִהר זענט געקומען". ער עפֿענט די: טיר און דערזעהט פֿאַר זיִך שמעונ'ען. צולאַכט ער זיך אויפ'ן קול און זאָגט מיט אַ צערטליך מיטגעפֿיִהל:

— ווייסטו וואָס, שמעון? אפשר וואָלטען מיִר צוזאַמען געגאַנגען שפּאַציִרען? ס'איִז שוין היינט שפּעטליִך און איִך צווייפֿעל, צי העלענאַ וועט היינט קומען...

— וואָס הייסט? — רעדט שמעון שוין מיט איין פֿוס ביי דער טיר, — וואָס הייסט?... זי קאָן פֿערשפּעטיִגען אָדער ניִשט קומען...

און ווען ס'דערהערען זיִך טריִט אויף די: טרעפּ, זאָגט שמעון מיִט אַ קלאַפּענדיִג האַרץ:

— זי: געהט שוין זיִכער...

ס'הערט זיִך ערגיץ אַ קלאַפּ מיִט אַ טיר און אויף די טרעפּ ווערט שטיִל...

— נו, יאַקאָב, וועסט נאָך דאָ אַביִסעל בלייבען, איִך קום באַלד אַרויף...

און, ניִשט קוקענדיִג דערויף, וואָס יאַקאָב מאַכט אַנ'אונ־צופריִדענע מיִנע, עפענט שמעון די טיִר און לאָזט זיִך שנעל אַראָב פון די טרעפ...

יאַקאָב בלייבט איִן ציִמער אונצופריִדען. ס'איִז איִהם זעהר לאַנגווייליִג און דערביי פיִהלט ער, ווי שווער שמעונ'ען איִז...

ער זעצט זיִך אויף שמעונ'ס בעטעל און פערטראַכט זיִך וועגען עפעס. ניִשט וויִלענדיִג שטרענגט ער אָן דאָס גע־הער צו די טרעפ, צי ס'געהט ניִשט עמיִצער. ביִסלעכווייז הויבט ער אָן וואַרטען אויף העלענאַ'ן פונקט אַזוי אונגעדולדיִג, וויִ שמעון. ווען ס'הערען זיך טריִט אויף די טרעפ, הויבט איִהם אָן דאָס האַרץ צו קלאַפען, נאָר ווען ער דערמאָהנט זיך, אַז ער וואָלט איצט בעקאָנט פריי אַרומשפּאַציִרען אין די גאַסען און דענקען וועגען אַלץ, וואָס ער וויִל, הויבט ער אָן אַרומצוגעהן איבער'ן ציִמער אין כעס אויף שמעונ'ען, וואָס האָט איהם איִבערגעלאָזט אַליין אין ציִמער צוליִעב אַזעלכע נאַריִשקייטען, וואָס איִנטערעסירען איִהם שוין לאַנג ניִשט...

— ס'איִז שוין שפעט! — קלערט ער בייז — העלענאַ וועט שוין זיכער ניִשט קומען, און כ'ווייס ניִשט, צו וואָס איך זיִץ נאָך דאָ...

דערווייל לויפען מינוטען, ס'ווערען האַלבע שעה'ן, שעה'ן. יאַקאָב שטעהט אונגעדולדיִג ביי דער טיִר, ער וואַרט שוין איצט נישט אויף העלענאַ'ן, נאָר אויף שמעונ'ען; ער וואָלט זיך געפיהלט גליקליך, ווען ער זאָל וואָס שנעלער דאָס ציִמער פערלאָזען...

ווען יאַקאָב האָט דערהערט טריט אויף די טרעפ, האָט ער אונגערולדיג די טיִר געעפענט! און ווען שמעון האָט, קוקענדיִג אויף איהם מיט אַ מידען בליק, געפרעגט: „ניִשט געקומען?..” האָט איהם יאַקאָב, נישט ענטפערענדיג אויף זיין פראַגע, די האַנד דערלאַנגט און, אַריינלאָזענדיִג איהם אין ציִמער, האָט ער זיִך שנעל פון די טרעפ אַראָבגעלאָזט.

— נישט געקומען!... — האָט שמעון אַרויסגערעדט, ווען ער איז פֿערבליבען אַליין אין זיין צימער. ער האָט געפֿיהלט, ווי אַ שטאַרקע האַנד וואָלט זיין האַרץ אַריינגענומען און דריקט עס וועהטאָגליך צו.

— נישט געקומען... האָט עס ווי געשריגען אין זיין מח.

— נישט געקומען... ס'איז דאָך נאַריש, קיין שרעקליכס איז דאָך נישט געשעהן, — האָט ער געקלערט.

— נישט געקומען... מיט עטליכע שעה פֿריהער איז זי געגאַנגען אין גאָרטען — אַ סך מיידלעך זענען אין גאָרטען געגאַנגען... זי איז געווען פֿרעהליך...

און ער האָט דערשפּירט אַ וועהטאָג ביי דער פֿאָרשטע־לונג, אַז העלענאַ קאָן איצט אויך זיין פֿרעהליך, לאַכען, אַזוי ווי אַלע מאָל...

ער האָט אויסגעלאָשען דאָס ליכט און געלעגט זיך אויפ'ן בעטעל. אין צימער האָט זיך אַריינגעגאָסען אַ בלויליכע ליכטיגקייט פֿון דער נאַכט.

ער האָט געקלערט איהר צו שרייבען:

„ביזט נישט געקומען, כ'האָב געוואַרט אַזוי פֿיעל שעה'ן... ביזט נישט געקומען... אָבער דאָס איז דאָך אַזאַ קלייניגקייט! וואָס איז מיר... ווען ווערסטו קומען?... קום כאָטש נאָך איין מאָל"!...

— ניין... נישט דאָס — האָט ער געקלערט.

און העלענאַ איז פֿאַר איהם פּלוצלינג אַרויפֿגעשוואָ־מען צזאַ פֿרישע... אַ לאַכענדיגע...

צי פֿערשטעהט זי נישט... פֿיהלט זי נישט?...

שטאַרקער דריקט דאָס האַרץ, און אָט געשעהט עס: דאָס, וואָס לייטערט דעם שטורם, דעם הייסען, צעוועהטאָג־טען זינען — טרעהרען.

און ער הערט אין דער שטילקייט, ווי עס וואַקסט אין איהם דאָס ווערק, דאָס גרויסע ווערק... ער הערט דאָס ווייטע שטילע געזאַנג פֿון יענער שטילער, ליכטיגער צייט, ווען זי וועט זיצען שטיל נעבען איהם, און וואַרטען, גליקליך

וואַרטען, אויף דעם גרייסכן, שעהנעם ווערק, פון איהר פון איהר...

די נאַכט האָט זיך אויף טאָג געבלייכט.

אונטער'ן פליגעל פון בית-עלמין

ווען כ׳בין נאָך געווען אַ קינד, האָבען מיינע עלטערען געוואוינט אין אַ דאָרף, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען מיט ברייט צוואָרפענע קלאָר־זאַמדיגע בערג און איז פערגאַנגען מיט אַנ׳אַלטען, געדיכטען סאָסנע־וואַלד, וועלכער האָט זיך אַוועקגעצויגען אַזוי ווייט און טיעף, אַז קיינער פונ׳ם דאָרף האָט נישט געוואוסט, וואו־ערגיץ דער וואַלד ענדיגט זיך...

אַ שטענדיגע, אומעטיגע שטילקייט איז געווען אויסגעגאָסען אויף אונזער דאָרף, און מיר קינדער, שפּיעלענדיג זיך פאַרנאַכט מיט פּורפּור־בעגאָסענע פּנימלעך געגען דעם שטילען זון־אונטערגאַנג, האָבען פלוצלינג דערפיהלט, ווי עס ציהט אויף אונז אָן אַ מאָדנער אומעט, וואָס האָט אין אונזערע אויגעלעך, ווי אַ צאַפּעלדיגע שרעק אַריינגעגאָסען. אליין נישט וויסענדיג פאַר וואָס, האָבען מיר זיך שטיל איינער פונ׳ם אַנדערען אָבגערוקט. טייל האָבען פלוצלונג מורא געקראָגען פאַר׳ן הינטעל, מיט וועלכען זיי האָבען זיך אַ גאַנצען טאָג געשפּיעלט, און יעדער בעזונדער האָט זיך שטיל אַהיימגעשלייכט, אַוועקגעזעצט זיך נעבען פענסטער און ארויס געקוקט אין דרויסען, אין דעם שטילען אָווענד, וואָס האָט זיך איבער די שטיל־גרינע, טונקעלע פעלדער אַראָבגעלאָזען...

געדאַכט האָט זיך, אַז דער אומעט האָט אָנגערוקט צוזאַ־

מען מיט די טונקעלע אָוועגד־הימלען, וואָס האָבען אין שטילען דורשט געטרונקען די גליהענדע פּאַסען פון ווייטען זון־אונטערגאַנג...

מיט דער טיעפסטער וואַרימקייט פון מיין קינדיש האַרץ, האָב איך ליעב געהאַט אונזער דאָרף מיט זיינע שטילע, ברייט אויפגעוויקעלטע פעלדער, מיט דעם בלייכען, אויסגעטריקענטען גראָז־באַרג, וואָס האָט זיך אויפגעהויבען צוזאַמען מיט'ן וואַלד און פאַרצויגען זיך אין ערגיץ ווייטע בלויע וועלטען אַריין...

כ'האָב ליעב געהאַט דעם איינפאַלענעם ברונעם, אין וועלכען מיר קינדער האָבען מורא געהאַט אַריינצוקוקען, ווייל ס'האָבען זיך דאָרטען געזעהן אַ סך פנימ'ער, וואָס האָבען פערנאַרט דעם משוגע'נעם שרייבער פון דער „גמינע”....

נאָר מעהר פון אַלץ האָב איך ליעב געהאַט — אַוועקצונאַרען זיך פון אַלע און אַוועקגעהן צום צווייטען עק דאָרף, וואו ס'זענען געלעגען ברייט צוואָרפען די קלאָרע גאָלדענע זאַמד־בערג און קוקען ווייט, ווייט, וואו ס'האָט זיך אין דער בלויקייט פונ'ם האָריזאָנט אָנגעזעהן אַ שפיץ פונ'ם שטעדטעל־טורעם.

עפּעס אַ מאָדנע געפיהל פלעגט זיך אין מיר אָנצוציהען, ווען כ'בין צו די בערג צוגעקומען, — אַ געפיהל, וואָס האָט קיינמאָל נישט געלאָזען געהן ווייטער, ווי ביז צום ערשטען באַרג פונ'ם דאָרף, וואו איך האָב געקאָפּט זעהן ווייט אין טאָל אַריין, צווישען צוויי זאַמד־בערג, אַ שוואַרץ־בלעכערנעם דאַך־שפּיץ פון אַ קוימען; ס'האָט אויסגעזעהן, ווי אַ דעק פון אַ מתים־וואָגען...

נישט איינמאָל, ווען ס'איז שוין צוגעפאַלען די נאַכט, איז די מאַמע געלאָפען מיך זוכען איבער'ן דאָרף און, געפינענדיג מיך נעבען די בערג, האָט זי מיך שנעל אַהיים געיאָגט, רעדענדיג שטיל:

— אַ מבין! וואו אַ קינד קאָן פערקריכען! זאָלסט זיך מיר מעהר נישט דערוועגען אַהינצוגעהן.

און אַריינפיהרענדיג מיך שנעל און שטיל אין שטוב

אַריין, האָט זי מיט ברייט אויפגעריסענע אויגען פון אונטער׳ן טיכעל אַפיר געמורמעלט צום טאַטען:

— שיער צום פלויט ניִשט פערקראָכען — אַ מבין?

דער טאַטע האָט מיך שאַ־ף אָבגעמאָסטען!

— ווער הייסט דיר קריִכען אַהין, אַ?

איך האָב געשוויִגען און געקלערט, אַז דאָרט אויף די בערג מוזען וואוינען ציגיינער, אָדער ס׳געהט דאָרט די באַהן...

*

איינמאָל ביינאַכט האָב איך דורכ׳ן שלאָף געהערט עפעס אַ גערויש אין שטוב. אַז איך האָב זיִך אויפגעכאַפּט, האָט זיך דער טאַטע אַ־ומגעדרעהט שטיִל מיִט מאָדנע קלאָרע אויגען. אַ ליכט האָט האַלב־טונקעל געברענט, און דער שאָטען פון טאַטען אויף דער וואַנד האָט זיך אַזוי שמאָל און לאַנג אויסגעצויגען, אַז מיִר האָט זיִך געדאַכט, די ווענד האָבען זיִך געשפּאָלטען און ס׳קוקט עמיִץ שטיִל אַריין...

דעם קאָפּ פון דעם קישען אויפגעהויבען, בין איך געלע־גען, און די טיעפע שטילקייט פון שטוב האָט מיר געקלונגען אין די אויערען. מיין ערשטער געדאַנק איז געווען, אַז דער טאַטע מיִט דער מאַמע זענען ערגיץ אַוועק פון שטוב און האָבען מיך איבערגעלאָזען מיט׳ן ליכט אין מיִט׳ן לאַנגען, שמאָלען שאָטען אויף דער וואַנד — מיך צו שרעקען...

— שאַ־אַ־אַ זעהסט ניִשט, אַז די מאַמע איז אַוועקגעפאַ־לען — איִז צו מיר דער טאַטע צוגעגאַנגען.

איך האָב זיך אויסגעווישט די אויגען און פלוצלינג דערזעהן דער מאַמעס בעט. זי איז געלעגען עפּעס מאָדנע טיעף איינגעפרעסט אין קישען. ס׳האָט זיך אַרויסגעזעהן נאָר איהר שאַרפע, שפּיציגע נאָז, אויף וועלכער ס׳האָט געציטערט דאָס רויטע פלעמעל פון דעם ליִכט. איהר האַנד איִז מיעד און פלאַטשיג אַרויסגעהאָנגען פונ׳ם בעט...

כ׳האָב זיִך אויפגעהויבען און, צוגעהענדיִג צו דער מאַמען, האָב איך געגלעט איהר אַראָפּגעלאָזטע האַנד און שטיִל געפרעגט:

— מאַמע, וואָס איז דיר, מאַמע?...

די מאַמע האָט אויף מיר געקוקט מיט אַ מאָדנער פרעמד־קייט און געשוויגן.

— מאַמע, וואָס איז דיר, מאַמע?...

פּלוצלינג האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אַז איך בין אַליין און כ׳האָב זיך האַסטיק צעוויינט. דער טאַטע האָט מיך שטיל און שנעל אַוועקגעפיהרט פון דער מאַמעס בעט. אַליין האָט ער זיך אַוועקגעזעצט נעבען דער מאַמען, דעם קאָפּ אַראָבגע־לאָזען, דאָס פּנים מיט די הענד פאַרשטעלט. די מאַמע האָט אָנגעהויבען שווער און רייסענדיג צו אָטעמען...

איך האָב זיך אַוועקגעזעצט אויפ׳ן בעטעל — געציטערט פון עפּעס אַ פרעמדער קעלט, וואָס האָט זיך אין אונזער שטוב אַריינגעטראָגען. כ׳האָב געקוקט צו דער מאַמעס בעט, אין קאָפּ האָט מיר גערוישט די שטילקייט מיט׳ן איבערגעריסענעם שלאָף. איך האָב ברייט אויפגעריסען די אויגען און פון דערווייטען געשוואָלט זעהן דער מאַמעס פּנים; אָבער מיר האָט זיך געדאַכט, אַז עס ווערט אַלע מאָל קלענער, — נאָר די נאָז האָט זיך אַרויסגעבליכט אַזוי שפּיציג און שאַרף, ווי אַ שנאָבעל פון אַ פויגעל...

אָט האָבען, דאַכט זיך, דעם טאַטענס אַראָבגעלאָזענע אַקסלען אַ ציטער געטון, אויפגעהויבען זיך און אַראָבגעלאָזען. די שטוב איז געוואָרען אַזוי גרויס און לעדיג און וואָס אַ מינוט איז דער מאַמעס בעט מיט׳ן טאַטען קלענער און ווייטער געוואָרען. אַ נעפּעל האָט איינגעהילט די שטוב מיט׳ן ליכט און מיר האָט זיך געדאַכט, אַז אַלץ אַרום שווימט פון מיר אַוועק...

אָט זעה איך פון דערווייטענס, ווי דער טאַטע האָט דעם קאָפּ אויפגעהויבען און, צובויגענדיג זיך צו דער מאַמען, האָט ער מיט צוויי קליינע בלאַסע פינגער אָנגענומען דער מאַ־מעס אויפגעשפּיצטע נאָז, אָדער געאָמבע, ווי ביי אַ קינד. איך האָב געוואָלט אַ געשריי טון: טאַטע! — נאָר כ׳האָב מורא גע־האַט איבערצורייסען די שטילקייט...

פּלוצלינג האָב איך דערהערט דעם טאַטענס שטים, ווי

פון גאָר ווייט: „שרה, שרה!“... דער טאַטע האָט מיט זיינע הענד אויפגעהויבען פון קישען אַרויס דער מאַמעס קאָפּ, וואָס איז, דאַכט זיך, אַזוי קליין געוואָרען, אַוועקגעלעגט איהם ווי אַ שווערע טויטע זאַך, אויפגעהויבען זיך און, צוגעהענדיג צו דער וויטרינע פון פענסטער, האָט ער מיטביידע הענד זיך אָנגעכאַפּט פאַר׳ן קאָפּ, וועלכער איז צוגעפאַלען צו דער וואַנד...

איך האָב געפיהלט, ווי פון מיין האַלז האָט זיך אַרויסגעריסען אַ געשריי, נאָר איך האָב גאָרנישט געהערט. דער טאַטע איז ווי פריהער געשטאַנען נעבען פענסטער, אָנגעשפאַרט דעם קאָפּ אָן דער וואַנד און זיינע אַקסלען האָבען געציטערט. אַ מאָדנע מידקייט האָט זיך אין מיר צוגאָסען: די אויגען זענען מיד צוגעפאַלען און אַ מאָדנער זיסער שלאָף האָט מיך אַרומגענומען; איך האָב נישט געקאָנט אויפהויבען דעם קאָפּ, ווי מ׳וואָלט מיך מיט שווערע קישענס בעוואָרפען. איך האָב געהערט, ווי אין דרויסען האָט אַ הונד אַזוי טרויעריג געוואָיעט, — און אַ צאַפּעלדיגע שרעק האָט אָנגעהויבען קלאַפּען אין מיין מח. איך האָב זיך דערמאָהנט, וואָס אַ יונגעל האָט מיר דערצעהלט, אַז דער מלאך-המות פערשטעלט זיך פאַר אַ הונד און וואָיעט, — און מורא האָבענדיג צו קלערען דערפון, האָב איך געפיהלט, ווי איך פאַל אַלץ טיעפער אַריין אין׳ם מידען דרימעל...

שפעטער האָב איך געהערט פון שלאָף, ווי מענשען האָבען איבער מיר שטיל גערעדט. נאָר געזעהן האָב איך קיינעם נישט.

כ׳האָב זיך טיעף איינגעהערט און ס׳האָט זיך מיר געדוכט, אַז אין מיינע אויערען וואָיעט אַ הונד...

*

אין דער פריה ווען איך האָב די אויגען געעפענט, האָב איך גאָרנישט געדענק, וואָס אין דער נאַכט איז פאָרגעקומען. נאָר ווען איך האָב דערזעהן, אַז די לאָדענס זענען פאַרמאַכט און אין שטוב איז אויסגעגאָסען אַ מאָדנע גרויקייט, האָב איך זיך פלוצלינג דערמאָהנט אָן אַלץ, אויסגעריבען די

אויגען און, דערזעהן דער מאַמעס בעט: ס'איז געווען הויך אויסגעבעט, אַזוי, אַז די מאַמע האָב איך אינגאַנצען נישט אַרויסגעזעהן. נעבען איהר איז געזעסען אונזער שכנה'טע חנה און געקוקט גלייך צו מיר מיט שטילע, גרויסע אויגען, ווי זי וואָלט זיך צו עפּעס צוגעהערט...

דער טאַטע איז געזעסען אָנגעטון אין עפּעס אַ קאַפּאָטע, וואָס ער האָט שוין לאַנג, לאַנג נישט געטראָגען; ער איז געזעסען, די הענד געשלאָסען מיט צונויפגעפלאָכטענע פינגער. מיר האָט זיך געדאַכט, אַז זיין באָרד איז שוואַרצער געוואָרען. זיינע אויגען זענען געווען ברייט אויפגעריסען און האָבען געבלאָנזשעט איבער די ווענד, וואָס זענען מאָדנע גרויס אין לעדיג געוואָרען...

איך האָב עפּעס געזאָגט מיט אַ וויינענדיג ביי-קול פון שלאָף, — וואָס, געדענק איך נישט,— נאָר דער טאַטע איז צוגעקומען צו מיר און אָננעהמענדיג מיך ביי אַנ'אַקסעל, האָט ער געזאָגט:

— שאַ, זיי שטיל, די מאַמע איז קראַנק... — ער האָט נאָך עפּעס געוואָלט זאָגען, נאָר ער האָט אין מיטען איבערגעריסען. די שכנה'טע חנה מיט גרויסע דערשראָקענע אויגען האָט פלוצלינג צו אונז אויסגעצויגען אַ האַנד:

— שאַ-שאַ-שאַ!... זי האָט די אויגען געעפענט... אפשר איז שוין בעסער... אפשר האָט גאָט געהאָלפען... רבונו של עולם:...

דער טאַטע איז שטיל צוגעגאַנגען צו דער מאַמעס בעט.

איך האָב געהערט, ווי די מאַמע האָט אַ שטילען קרעכץ געטון. די שכנה'טע חנה האָט דעם קאָפּ פונ'ם בעט אָבגעקעהרט און האָט זיך מיט'ן פאַרטוך די אויגען געווישט. ס'האָט מיך, ווי אַ שטאַרקע האַנד, ביים האַרצען אָנגעכאַפּט. כ'האָב פערשטאַנען, אַז ס'דאַרף זיין שטיל — און וויינען האָט זיך מיר אַזוי געוואָלט, אַזוי, אַז כ'האָב זיך מיט'ן קאָפּ אין קישען איינגעגראָבען, פערקרימט זיך און אויסגעדרעהט דאָס מויל. כ'האָב געזעהן פערשיעדענפאַרביגע רעדער, וואָס האָבען זיך

געדרעהט אין דער טיעפער פינסטערניש פון דעם קישען..

*

שפעטער, אויפ'ן טאָג, זענען צו אונז געקומען אַ סך יודען מיט ווייבער, מ'האָט זיך געדרעהט אַריין און אַרויס, איך האָב זיך געפּלאָנטערט צווישען אַלע; כ'האָב געזוכט מיט די אויגען דעם טאַטען, נאָר איך האָב איהם נישט געפונען. כ'האָב איהם געזעהן אַ מינוט, נאָר באַלד איז ער ערגיץ אויף לאַנג פערשוואונדען געוואָרען. צו דער מאַמעס בעט האָב איך נישט געקענט צוקומען; כ'האָב געפּרובט צוגעהן, האָב איך זיך אַזוי לאַנג געדרעהט צווישען די וואַרימע פּאַרטוכער פון די ווייבער, ביז וואַנען איך בין צוריק אויסגעקומען ביי דער טיר... און יעדע יודענע, וואָס איז אַריינגעקומען, אָדער אַרויסגעגאַנגען, האָט מיר אַ גלעט געטון, זאָגענדיג:

— שטעה דאָ, מיין קינד; זאָל אין דיין זכות דיין מאַמע געהאָלפען ווערען...

כ'האָב ארויסגעקוקט אין דרויסען.

אַ גרויער רעגענדיגער טאָג איז געשטאַנען. נידעריג איבער'ן דאָרף איז אַ שווערער, גרויער הימעל געהאָנגען און די אַרומיגע הייזלעך האָבען זיך ווי אָבגערוקט איינס פונ'ם אַנדערען. אָהן אויפהער האָבען ערגיץ העהנער געקרעהט, און די פּאַרקענדלעך אַרום די פעדער זענען געווען אַזוי טונקעל און מאַט, אַז ס'האָט זיך געדאַכט: מ'האָט זיי מיט שוואַרץ אָבגעשמירט...

כ'בין געשטאַנען נעבען דער טיר און, ווען איך האָב געהערט דאָס שטילע געדרודער אין שטוב, האָט זיך מיר געדאַכט, אַז מ'טוט דאָרטען עפּעס אַ זאַך, וואָס איך טאָר נישט זעהן...

באַלד זענען צו מיר צוגעגאַנגען עטליכע ווייבער, האָבען זיך איבער מיר געריסען אַ פּאָר מינוט, נאָר פון זיי אַלע האָט מיך אונזער שכנה'טע חנה אָנגענומען ביי דער האַנד, זאָגענדיג:

— קום אַריין עסען, די מוזט שוין זיין הונגעריג, מיין קינד...

זי האָט מיך אַריינגעפיהרט צו זיך אין שטוב און דער־

לאַנגענדיג מיר ברויט מיט פוטער און קאַווע, האָט זי געזאָגט:

— עס, עס, מיין קינד, שעהם זיך נישט...

כ'האָב אַ פּאָר מינוט געגעסען, נאָר פּלוצלינג האָט זיך מיר שטאַרק פערוואָלט אַריינגעהן צו דער מאַמען. כ'האָב זיך אויפגעהויבען פון'ם אָרט.

— וואו געהסטו, מיין קינד, וואָס עסטו נישט אויף?

— כ'וויל געהן צו דער מאַמען...

חנה האָט זיך די אויגען געווישט.

— מאַמע, מאַמעשי! — האָב איך פּלוצלינג אויסגעשריגען און זיך צוויינט.

נאָר די שכנה'טע האָט גענומען איהר יונגעלע הערשעלע, אַרומגעבונדען איהם דאָס העלזועל מיט אַ ראָגאָווקעלע — און, צופיהרענדיג מיך צו איהם, האָט זי אונז ביידע אין דרויסען אַרויסגעפיהרט און געזאָגט:

— געהט, געהט, קינדערלעך, שפּיעלט אייך אַביסעל, ס'רעגענט שוין נישט...

מיר זענען געגאַנגען.

מיינע אויגען זענען געוועזען אָנגעפילט מיט טרעהרען, איך האָב נאָך שטיל, אין זיך, געוויינט.

— דיין מאַמעשי איז קראַנק...—האָט הערשעלע צו מיר געזאָגט, גלעטענדיג מיך.

— יאָ-אָ-אָ! האָב איך געענטפערט, וויינענדיג.

— און דו וועסט עסען ביי מיין מאַמעשי?...

— מאַמעשי... האָב איך נאָכגעוויינט.

הערשעלע האָט מיך אַוועקגעפיהרט אין האַלב-פינסטערן פעדער-הייזעל וואו ס'זענען געווען אַ סך יונגעלעך, וואָס האָבען זיך, צוליעב'ן רעגענדיגען טאָג, דאָרט געשפּיעלט.

— זיין מאַמע איז קראַנק, — האָט הערשעלע אָנגעוויזען אויף מיר, און אַלע יונגלעך האָבען זיך געדרעהט אַרום מיר, ווי זיי וואָלטען מיך געוואָלט טרייסטען. נאָר איך האָב זיך ווי פערשעהמט און בין געשטאַנען די גאַנצע צייט פון דערוויי-טענס. אויפ'ן האַרצען איז מיר געוואָרען וואָס אַמאָל שווערער.

ס'האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז כ'האָב שוין די מאַמע אַזוי־לאַנג נישט געזעהן; כ'האָב זיך צווויינט און בין געלאָפען אי־בער'ן האַלב־פינסטערען פעלד אין שטוב אַריין...

*

ס'איז געווען נאָך האַלבען טאָג, נאָר צוליעב די שווערע וואָלקענס, וואָס האָבען זיך אַ גאַנצען טאָג איבער'ן הימעל געצויגען, איז שוין געווען פינסטער. אַרום אינזער שטוב איז געווען אַזוי שטיל, אַז מיר האָט זיך געדאַכט, קיינער וואוינט שוין נישט אינוועניג. ווען איך בין אַריין אין פעדער־הייזעל, האָב איך געהערט, ווי עטליכע ווייבער, צווישען וועלכע ס'איז געשטאַנען אונזער שכנה'טע זנה, האָבען גערעדט:

— און וואָס האָט ער געזאָגט, דער דאָקטאָר?...

חנה האָט אַ מאַך געטון מיט דער האַנד.

— וואָס זאָגט אַ דאָקטאָר? שרייבט אַהין — שרייבט אַהער — און פאַהרט אַוועק...

זי האָט פלוצלינג אַ שפּאַן געטון און צוגעגעבען:

— אַז דער רבונו־של־עולם זאָל העלפען, וואָלט געווען גוט...

— אָבער וואָס האָט ער געזאָגט, איז עס פאַר אַ קרענק?

— כ'ווייס? ר'האָט געזאָגט, אַז ווען די נאַכט זאָל אי־בערגעהן בשלום, וועט גאָט העלפען...

כ'בין אַריין אין שטוב.

עטליכע פרעמדע יודען זענען געזעסען אין די ווינקע־לעך; דער טאַטע איז געזעסען נעבען דער מאַמעס בעט, נאָר איך האָב איהם נישט באַלד דערקענט. אין שטוב איז געווען שטיל און ס'האָט זיך געטראָגען אַ ריח פון אַ מין זויערקייט, אַזוי ווי עסיג. איך בין צוגעגאַנגען נעהנטער צום טאַטען, — מיר האָט זיך געדאַכט, אַז ער איז אויף מיר בייז. נאָר ווי ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער מיך מיט אַ בליק צוגערופען צו זיך. ער האָט מיך שטאַרק צו זיך צוגעדריקט, כ'האָב גע־זעהן אין זיינע אויסגעמאַטערטע אויגען צוויי טרעהרען. מיין

בנים האָט זיך פֿערקרימט צו וויינען, נאָר אין דעם אויגענבליק האָט מיך אָנגעכאַפּט פֿאַר אַ האַנד עפּעס אַ יודענע, וואָס איך האָב פֿריהער גאָר אין שטוב נישט געזעהן און צוגעפֿיהרט מיך צו דער טיר, איבערגעבענדיג מיך עפּעס אַ גרויסען, שוואַרצען יודען, וועלכער האָט מיר מיט אַ קניפּ אין באַק אַריין געזאָגט:

— ש-ש-שטיל, די מאַמע שלאָפֿט...

דער יוד האָט מיך אַרויסגעפֿיהרט אין פֿעדער-הייזעל און צוגעשפּאַרט די טיר פֿון אונזער שטוב.

דורך דעם טירעל פֿון דרויסען האָט אַריינגעקוקט דער גרויער, פֿערנעבעלטער פֿאַרנאַכט. אין פֿעדער-הייזעל איז שוין כמעט אינגאַנצען פֿינסטער געוועזען. איך בין געלעגען אויף אַלע פֿיער נעבען קעמערל, אין וועלכען ס'האָבען טרוקען געשאַרכט די העהנער, פֿיהלענדיג דעם פֿערוואָלקענטען פֿאַרנאַכט. מיין האַרץ האָט געקלאַפּט; איך האָב זיך צוגעהערט מיט אויפֿגעשפּיצטע אויערען צו יעדער בעוועגונג פֿון דער שטוב.

איננווייניג איז טיעף שטיל געוועזען.

פּלוצלינג האָב איך דערהערט אַנ'איינגעהאַלטענעם געוויש פֿון שטוב. איך האָב צוגעקוועטש די אויגען און אַ פּאָר מינוט בין איך געבליבען, ווי אין אַ טיעפֿען דרימעל. אין קאָפּ האָט מאָדנע גערוישט. איבער מיר האָב איך געהערט, ווי עמיצער האָט עפּעס שטיל גערעדט...

כ'האָב געעפֿענט די אויגען. אין דרויסען האָט זיך געפֿינסטערט, אין פֿעדער-הייזעל איז שוין אינגאַנצען פֿינסטער געוועזען. די טיר פֿון שטוב האָט זיך געעפֿענט און פֿון אינוועניג האָט זיך אַרויסגעפּאַקט חנה מיט נאָך עטליכע ווייבער.

— אוי, וואָס זאָל איך טון? איך קאָן נישט... איך בין אַליין אַ שוואַך מענש... — האָט חנה געוויינט און די ווייבער אַרום איהר האָבען געקרעכצט און מיט טרעהרען אויף די אויגען, בייגענדיג זיך קרום צו אונזער שטוב, פֿערשוואונדען געוואָרען...

ס'איז ווייטער שטיל געוועזען.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום האָב איך געהערט, ווי פון אונזער שטוב אַרויס האָט זיך געטראָגען אַ שטילער, וויינענ־דיגער ניגון...

ווען איך בין אַריין אין שטוב, האָט שוין געברענט אַ לעמפּעל אויפ׳ן טיש. — איין זייט לעמפּעל איז געווען פאַרשטעלט און דעריבער איז די זייט שטוב, וואו די מאַמע איז געלעגען, כמעט פינסטער געווען. מיין טאַטע האָט געזאָגט תהלים. און ס׳זענען געזעסן נאָך עטליכע יודען איינגעקאָרטשעט זיך, אַזוי אַז זיי האָבען זיך גאָרנישט אָנגעזעהן...

דער טאטע האָט זיך אויפגעהויבען, אָהן ווערטער האָט ער אַרויסגענומען אַ סידור׳ל פון דער פאָלקע און דערלאַנגענ־דיג עס אַ יודען, אין ווע׳כען איך האָב איצט דערקענט ר׳ וואָלף דעם דאָרפ׳ס־בעקער, האָט ער אויף איהם געקוקט מיט אויגען גלאַנציגע פון טרערען; באַלד האָט דער טאַטע מיך דערזעהן און, אָננעהמענדיג מיך ביי דער האַנד, שטיל געזאָגט:

— קום, קום אַריין, מיין קינד! — ער האָט מיך אויף זיין שויס אַרויפגענומען און ווייטער אָנגעהויבען צו זאָגען דעם תהלים צוזאַמען מיט אַ צווייטען יודען, און זייערע שטימען האָבען זיך אין איין שטילען נאָגענדיגען ניגון צונויפ־געגאָסען. איך האָב געקוקט אין טאַטענס סידור׳ל, די שוואַרצע אותי׳עלעך האָבען וואָס אַ מינוט אָנגעהויבען שנעלער צו טאַנ־צען פאַר מיינע אויגען, — אָט זענען זיי אויסגעוואַקסען, ווי גרויסע שוואַרצע פליעגען, אָט איז דאָס גאַנצע בלעטעל שוואַרץ געוואָרען. איך האָב אַלע מאָל דעם קאָפּ אויסגעדרעהט, געקוקט אויף דעם טאַטען. — זיינע ברעמען זענען געווען, צונויפגערוקט אַזוי | ווי איין ברעם, און דורך דער האַלב־טונקעלער, שאָטענדיגער בעלייכטונג אויף זיין פּנים האָט זיך מיר אויסגעדאַכט, אַז פון אונטען פעהלט איהם אַ האַלבער קאָפּ...

זיינע וואָנסען האָבען זיך שנעל געהויבען איבער זיין שוואַרצער באָרד. איך האָב אָנגעהויבען מורא האָבען פאַר מיין טאַטען, וואָס האָט מיך אַמאָל פעסטער אַרומגע־

פרעסט, — און דער שטילער נאָגענדיגער ניגון, וואָס האָט זיך געגאָסען איבער מיר, האָט מיך אַריינגעוואָרפען ווי אין אַ דר.מזל. כ׳האָב מיד דעם קאָפּ פערוואָרפען און האָב אײנגעדרימלט...

ווען איך האָב שפּעטער די אויגען געעפענט, בין איך שוין געלעגען אויפ׳ן בעטעל. כ׳האָב געזעהן אַ סך פרעמדע מענשען, ווייבער מיט יודען. נעבען דער מאַמעס בעט איז אַ ברענענדיג ליכט ווי געהאָנגען אין דער לופט; איך האָב גע־וואָלט זעהן, אויף וואָס דאָס ליכט שטעהט, נאָר כ׳אָב גאָר־נישט געזעהן...

— טאַטע — האָב איך זיך געסטראַיעט צום וויינען: — טאַטע!

— שאַ, שאַ, דער טאַטע האָט נישט קיין צייט, — איז צו מיר צוגעלאָפען אַ יודענע מיך אַיינטוליען.

איך בין צוריק אַיינגעשלאָפען.

*

אויפגעוועקט האָט מיך אַ האַסטיג געוויין פון אַ סך מענשען. נאָך איידער כ׳האָב געעפענט די אויגען, האָט זיך מיין פערשלאָפען ביי־קול אויסגעמישט מיט די איבעריגע. ארויסשפּרינגענדיג פונ׳ם בעטעל, בין איך צו צו דער מאַמעס בעט. עמיצער האָט מיך פערהאַלטען אויפ׳ן וועג, — איך האָב געזעהען די מאַמע.

זי איז געלעגען טיעף אַיינגעפרעסט אינ׳ם בעט־געוואַנד מיט גרויסע אויפגעריסענע אויגען; איהר פנים איז געוועזען, ווי מיט אַ בלוי הייטעל איבערגעצויגען.

אין שטוב איז געוואָרען שטילער. איך האָב דערזעהן דורך די גאָלדענע שפּאַלטען אין די לאָדענס, אַז ס׳איז שוין גוט טאָג.

— וואָס איז דער מאַמען? — האָב איך שטיל געפרעגט. נאָר קיינער האָט מיר נישט געענטפערט, און איך האָב זיך פערקוקט אויף אַ פליעג, וואָס איז אָהן אויפהער אַרומגע־פליגען צווישען דער מאַמעס אויגען. כ׳האָב זיך נאָכאַמאָל

דערמאָהנט, וואָס אַ יונגעל האָט מיר דערצעהלט, אַז דער מלאך־המות קאָן זיך פערשטעלען פאַר אַ פליעג אויך... האָב אדי פלינק אַ טריט געטון צו דער מאַמען און מיט דער האַנר אַ מאַך געטון איבער דער מאַמעס פנים. עמיצער האָט מיך הינטען־אַרום צוגענומען פון׳ם בעט און מיך צוגעפיהרט צו דער טיר, וואָס איז געווען אַביסעל אָבגעשפּאַרט.

איך בין אַרויסגעגאַנגען אין פעדער־הייזעל. דאָ זענען געשטאַנען עטליכע פויערטעס מיט רויטע טיכלעך אויף די קעפּ. כ׳בין געשטאַנען און מיט פערוואונדערונג געקוקט אויף זיי.

— באָזשע, באָזשע, טאָ יעסט סין!... האָבען עטליכע געמורמעלט, אַרויפרוקענדיג זייערע טיכלעך.

— דזיעציאַק יעשטשע ניע ראָזומי... האָבען אַנדערע מיט די קעפּ צוגעשאָקעלט.

אין דרויסען איז אַ ליכטיגער זומער־טאָג געשטאַנען...

*

דאָס אויפגעפרישטע גראָז נאָכ׳ן רעגען האָט געבליצט מיט גאָלד הינטער דער זון און דער קלאָרער, בלויער הימעל האָט זיך אָראָבגעלאָזען אַזוי שטיל איבער׳ן ווייטען האָריזאָנט, ווי אַ בעלויכטענער שטילער שפּיגעל.

שטילער ווי אַלע מאָל איז געווען אַרום. נאָר פון צייט צו צייט האָט אַ סטאַיע פויגעל דורכגעסווישטשעט די קלאָרע, וואַרימע לופט און געטראָגען זיך איבער די העלע זון־בעגאָסענע פעלדער...

ס׳האָט מיך אַ ציה געטון אין דער שטילער ליכטיגקייט פון׳ם טאָג און מיט מאָדנע פלינקע טריט האָב איך זיך גע־לאָזען צום עק דאָרף.

ווען איך בין צוגעקומען צו די צוויי ריעזיגע טאָפּאָלען, פון וועלכע ס׳האָט זיך געשניטען דער שמאָלער, געשלענגעל־טער וועג איבער די ווייטע גאָלדענע בערג, האָב איך זיך אָוועקגעזעצט הינטער אַ טאָפּאָל און געקוקט אין דער שטילער ליכטיגקייט איבער די בערג. די רעהם פון׳ם שוואַרצען דאַך־

שפּיץ איז געווען אַרומגעגילדט פון דער זון...

די היץ האָט זיך געשטאַרקט און איבער די בערג האָט זיך פאַרצויגן אַ ווייסליכער מילך-נעפּל... מיר איז הייס געוואָרן, אַ מידקייט האָט זיך אין מיר צוגאָסן; איך האָב זיך אויסגעצויגן הינטער אַ טאָפּאָל און קוקנדיג אין טיף-בלויען, אָוואונדליכען הימעל אַריין, האָב איך געקלערט וועגן דער מאַמען, וואָס האָט געקראָגען אַזעלכע אויפגעריסענע, ווי ווי גלעזערנע אויגען; כ'האָב זיך דערמאָהנט אָן דעם הונד, וואָס האָט געוואָיעט און אָן דער פליעג, וואָס איז געשטאַנען ווי צוגעקלעפּט צו דער מאַמעס פּנים; אין קאָפּ האָט זיך מיר מאָדנע אָנגעהויבען מישען, כ'האָב פאַרמרוזשעט די אויגען און די בלויקייט פון הימעל האָט זיך צו מיר אין געקייטעלטע רעדער אַראָבגעלאָזען. — ס'האָט מיר געדאַכט, אַז פון דער ווייטער, שטילער ליכטיגקייט, פון איבער די בית-עלמין-בערג, ציהט זיך אויף, ווי אַ וואָלקען, אַ גרויסער, שוואַרצער פליגעל,— בויגט זיך קרום-זייטיג, לאָזט זיך אַרויס איבער'ן דאָרף, דרינגט אַריין מיט זיין שפּיץ אינ'ם פעדער-הייזעל פון אונזער שטוב, ציהט זיך אַראָב אין שטוב און דעקט איבער דער מאַמעס בעט. — כ'זעה נישט קיינעם; אַפילו נישט דעם טאַטען. כ'בלייב אַליין און זעה נישט קיינעם אַרום זיך...

— — — — — — — — — — — —

ווען איך בין אַהיים געגאַנגען, האָב איך פון דערווייטענס געזעהען, ווי אַ סך מענשען האָבען זיך אַרויסגעפּאַקט פון אונזער פעדער-הייזעל. די ווייבער זענען געגאַנגען, וויגענדיג זיך אין דער ברייט, מיט פאַרקרימטע פּנים'ער, וויינענדיג הויך, מיט, אַ פּולען, פייכטען ניגון...

יודען זענען אַרויסגעגאַנגען שווייגענדיג, מיט שנעלע טריט, איילענדיג זיך ערגיץ.

מיך האָט קיינער נישט בעמערקט, כ'האָב זיך געשטופּט צווישען עולם, ווי כ'וואָלט עמיצען געזוכט...

נאָר, ווען איך בין אַריינגעקומען אין שטוב, האָב איך זיך אַראָבגעלאָזען אין אַ ווינקעל אויף דער פּאָדלאָגע און

אַ שווער, צוריסען געוויין פון שרעק און פערצווייפלונג האָט זיך אַרויסגעריסען פון מיין האַלז...

אין דער לענג פון דער שטוב איז, ווי אַ גרויסער לאַנגער פיש, אונטער אַ שוואַרצע פלאַכטע געלעגען די מאַמע, און די צוויי ליכט, וואָס האָבען געברענט צוקאָפּענס, האָבען זיך אָבגעשלאָגען מיט זייערע מאַט-געלע, טאָג-פלעמעלעך אויף די אויסגעבלייכטע פנים'ער פונ'ם טאַטען מיט נאָך עטליכע יודען, וועלכע זענען געזעסען אויף שטוהלען אַרום דער מאַמען.

דער טאַטע איז צו מיר צוגעגאַנגען, אויפגעהויבען מיך פון דער ערד און, צודריקענדיג צו זיך, האָט ער מיר דאָס מויל צוגעהאַלטען, מורמלענדיג:

— שאַ-שאַ, מיין קינד... ש-ש-אַ! — נאָר פלוצלונג האָט ער זיך צו מיר אַראָבגעלאָזען — זיין באָרד האָט פערדעקט מיין פנים און געשטאָכען עס.

— וויין, וויין, מיין יתום.... האָט ער געשטאַמעלט, און זיינע הייסע טרעהרען האָבען געהיצט און געטריעפט איבער מיין פנים...

פּאָוועל פּרוזשניאַק

... און דאָס גאַנצע דאָרף רעדט, אַז פּאַוועל פּרוזשניאַק'ס נשמה איז פֿון אייביג אָן פֿערקויפֿט דעם טייוועל...

ווייל ס'קאָן נישט זיין, אַז אַ מענש זאָל זיך נישט געפֿינען קיין שטיקעל אַרבייט אויף דער וועלט..

דערפֿאַר זאָגען אַנדערע, אַז ער מוז שוין זיינס אָבטון ביינאַכט, ווייל די לייט לעבען שוין אַזוי אָב זייער לעבען, ביז וואַנען זיי קומען אין גיהנום אַריין...

און דאַכט זיך: גאָר אַ שטילען, אַ רוהיגען זעהט מען איהם — דעם פּאַוועל פּרוזשניאַק, אין דאָרף, מיט אַ שטענדיגען, לייכטען שמייכעל צווישען די ליפּען, מיט גוטע, טיעף-בלויע אויגען, מיט העלע, ווייכע פֿלאַקס-האָר, וואָס זענען פֿון ווייסקייט אַרומגעזוינגט ביי די קאַנטען...

*

ווינטער איז איהם קעלטער פֿון אַלע, ליגט ער אָב גאַנצע טעג אין כאַטע אויף די זעק קאַרטאָפֿליעס, וואָס זענען אָנגעגרייט אויפֿ'ן ווינטער, געגעצט ברייט און לאַנג, און רויכערט דעם טאַטענס טיטון...

גאָר פֿאַרנאַכט, ווען אין דרויסען צוגיעסט זיך אַ גרויע, אונבעשטימטע ליכטיגקייט, וואָס טראָגט זיך איבער די ברייטע, ווייסע שניי-פֿעלדער, זיצט ער נעבען פּיעציק, קוקט אַריין

אין די טעפלעך, וואָס שטעהען אָנגעשטעלט, און הערט, ווי דער ווינד פייפט טרויעריג אין קוימען.

די מאַמע קאָן נישט ליידען, אַז אַ יונגער יונג זאָל גאָר נישט טון אַ גאַנצען טאָג, רעדט זי שטיל, נישט קוקענדיג אין זיין זייט אַריין:

— געה, פּאַוועל, מ'דאַרף אַריינבּרענגען אַ ביסעל האָלץ פון קאַמער...

— לאָז מיך, מאַמע... אין „פּיעציק" קנאַקט דאָך נאָך ס'פייער. מענשען זאָלען נישט קאָנען איינרוהען...

די מאַמע גיט אַ זיפץ און דערזעהט ערשט, אַז מ'דאַרף נאָך דערווייל נישט קיין האָלץ...

זיין טאַטע — דער אַלטער מיכאַל, געהט ווינטער-צייט צום אַלטען סטעפּאַן אויף אַרבּייט (דאָרט שניצט מען: קאָכלעפעל, מולטערס און שוסטער-בּענקלעך), און זונטאָג פערטרינקט ער דאָס געלד, וואָס ער פערדינט אַ גאַנצע וואָך. פון זוהן וויל ער גאָר נישט, ער וויל נאָר, ער זאָל נישט רויכערען זיין טיטון, — און נישט פיהרען קיין שמועסען מיט'ן אַלטען זשולציאַק, זייער שכן:

— ר'האָט קיין שום גאָט נישט — ר'איז אַ ציגיינער! — זאָגט אויף איהם מיכאַל...

דער טאַטע מיט'ן זוהן רעדען צווישען זיך ווינציג, נאָר זונטאָג בּיינאַכט, ווען מיכאַל קומט אַהיים שכּור און די אַלטע ציהט איהם שנעל אַראָפּ די שטיוועל און לעגט איהם שלאָפען, אָבּזאָגענדיג פאַר איהם דאָס נאַכט-געבּעט — ליגט דער טאַטע מיט'ן זוהן איינער קעגען אַנדערען.

מיכאַל קוקט מיט שכּור-פער'חוש'טע אויגען, און ס'דאַכט זיך איהם, אַז דער זוהן לאַכט פון איהם און איז שוין צו קלוג...

דער זוהן ווייטער קוקט אויפ'ן טאַטען און קאָן נישט פערשטעהן, ווי אַ מענש קאָן זיך עקסטרע געהן אָנ'שכּור'ן. דעם טאַטען הויבּט אָן אַרען, פאַר וואָס דער זוהן שוויגט, והט בּרייט און שמייכעלט. פרובּט ער אָנווייזען מיט אַ

שכור׳ן, האלב איינגעבויגענעס פינגער אויפ׳ן זוהן, שפייט און רעדט:

— פי, פאַוועלן נישט צו רעכ האָב איך דיך אויפגעהאָ־דעוועט. ועה, כ׳זאָל דיר אַמאָל אַ ביין נישט איבערברעכען... איך מעג, כ׳בין דיין טאַטע...

— וואָס איז, טאַטע, וואָס שלאָפסטו נישט?... — ענטפערט קאַלטבלוטיג פאַוועל... —

דאָ מישט זיך אַריין די אַלטע, בעשיט דעם אַלטען מיט קללות, און זאָגט איהם שטענדיג צו דאָס אייגענע: אַז זי וועט געהן צו סטעפּאַנ׳ען, אָבנעהמען דאָס געלד פאַר זיין אַרבייט.

דער אַלטער שפייט, סטראַשעט און שלאָפט־איין כראָפּענדיג... —

דער זוהן קאָן נישט שלאָפען—ער שלאָפט אַ גאַנצען טאָג—שמועסט ער זיך איבער מיט דער מאַמע:

— הערסט, מאַמע? דער אַלטער זשולציאַק זאָגט מיר נעכטען, אַז ער וויל, כ׳זאָל זיין זיין איידעם... וואָס זאָגסטו, מאַמע?..:

טפו! — שפייט די אַלטע — די מויד איז אַ ציגיינערשע נשמה, נעכטען האָט זי מיר אַ האַלב מעלק־שעפעלע מילך אָבגעגאָסען... מיט די אויגען גנב׳עט זי...

— נישט אמת, מאַמע, זי האָט שעהנע אויגען...

— טפו!—שפייט ווייטער די אַלטע — אַזוי ווי דער טאַטע!...

— זשולציאַק איז אַ גוטער מענש...

— טייוולאָנים קאָנען מיט איהם האַנדלען...

— נישט אמת...

דאָ ווערט די אַלטע בייז, הויבט־אָן שעלטען און דער זוהן בלייבט שטיל. ער גלעט זיך דאָס האָרץ אונטער׳ן ליי־ווענטענעם העמד, און צוזאַמען מיט אַ זיסער פוילער מידקייט גיסען זיך דורך אין זיין מוח פערשיעדענע געדאַנקען, ביז וואַנען ער ווערט ענטשלאָפען...

*

גאַנץ פריה געהט דער אַלטער צו דער אַרבייט.

דער זוהן שלאָפט שוין נישט. מיט אָפענע בלויע אויגען קוקט ער צו מיט אַ שמייכעל, ווי דער פערשלאָפענער טאַטע בלאָנזשעט מיט אַ פוס אין שטיוועל אַריין... דער אַלטער גייט אַ פּאָר מאָל אַדורך שווער איבער דער כאַטע, קוקט אויף אַלע מיט צושויבערטע ברעמען פון שלאָף, קניהט אַ פּאָר מינוט פאַר׳ן היי׳ליגען בילד, גיט אַ פּאָר גאָרגעלדיגע זופּען פון אַ טאָפּ מיט מילך און גייט אַוועק.

דער זוהן הערט, ווי דעם טאַטענס שטיוועל סקריפּען אין דרויסען אויפ׳ן שניי און, אַליין נישט וויסענדיג פאַר וואָס, ווערט איהם עפּעס אַזוי לעדיג; אַרום האַרץ ווערט איהם שווער, ס׳נאָגט איהם עפּעס...

אין ווינקעל שלאָפט די מאַמע, זי כראַפּעט; די אונטער־שטע ליפּ איז מיט אַנ׳אויבערשטען צאָהן פערביסען, ווי אַ קרומער שמייכעל, און פאַוועל׳ן דאַכט זיך, אַז די מאַמע מיינט עפּעס מיט איהר שלאָף.

דאָס פענסטערל איז איינגעגאַנגען מיט שניי פערשאָטען, אין כאַטע איז אַ קאַלטע גראָהקייט צוגאָסען און ער פיהלט זיך אַזוי איינזאַם, אַזוי אָבגעריסען פון אַלעם...

ער ווייסט, אַז אין אַנדערע כאַטעס איז שוין איצט איינגעהייצט, די בעל־הבית׳טע האָט שוין אַ הייסע גריץ אָבגע־קאָכט, אַלע זענען צוזאַמען, און ס׳איז אַזוי וואַרעם.

ס׳נעהמט איהם אַדורך אַ קעלט.

ער דערזעהט פּלוצלינג די אַלטע, ווייס און שוואַרץ געפלעקטע קאַץ, וואָס שפּאַנט לאַנגזאַם, דעם רוקען איבער׳ן קאָפּ איבערגעהויבען, און קוקט מיט חשד פון הינטען אַרום... רופט ער צו די קאַץ צום בעט, נעהמט זי אַרויף צו זיך און טוליעט זיך צו איהר, גלעט זי איבער׳ן קאָפּ. און זי ציהט אויס דאָס קעפּעל, פּינטעלט מיט די אויגען און ציטערט מיט די וואָנסען...

פון דרויסען דערטראָגט זיך אַ פרעהליך זינגען; דאָס זינגט יאַנקאַ, זשולציאַק׳ס טאָכטער, וואָס גייט נאָך וואַסער צו דער ברונע. פאַוועל ציהט אויס זיין האַלז צום פענסטער.

ער הערט יאַנקאַ׳ס געזאַנג, און ס׳נעהמט איהם אַרום אַזאַ וואַרעמקייט. שטאַרק דריקט ער די קאַץ צו זיך, די קאַץ דערשרעקט זיך, גליטשט זיך אַרויס פון זיינע הענד און שפרינגט מיט אַ ווייכען קלאַפּ אויף דר׳ערד אַראָפּ...

פּלוצלינג גיט ער זיך אַ זעץ-אויף פונ׳ם בעט. צייט צוויי מינוט איז ער שוין אָנגעטון, ער מאַכט אויף די טיר און געהט אַרויס אויפ׳ן הויף. יאַנקאַס געזאַנג טראָגט זיך שטיל פון דער ברונע, פּאַוועל׳ן נעהמט דורך אַ ציטער און ער געהט לאַנגזאַם אַהין.

אין אַ פּאָר גרויסע פון שטרוי-געפלאָכטענע שיך, אויף דער פּלייצע אָנגעהאָנגען אַ קאָזשוך, שטעהט זי, יאַנקאַ, ביי דער ברונע, דאָך שיינט איהר שמאָל-ברוינליך פּנים אַרויס פונ׳ם גרויסען שוואַרץ-היגטישען קאָלנער פונ׳ם קאָזשוך. זי האָט שוין אַראָבגעלאָזען דעם קובעל אין דעם אַרומגעפרוירע-נעם, מיט שטרוי-אַרומגעפלאָכטענעם ברונע-דעק, זינגט, טאַנצט אונטער און וואַרט, ביז וואַנען ס׳וועט זיך אָנשעפּען... זי דער-זעהט, ווי פּאַוועל דערנעהנטערט זיך און בלייבט פּלוצלינג שטיל.

— גוט-מאָרגען, יאַנקאַ! — זאָגט פּאַוועל, שמייכלענדיג מיט די בלויע אויגען.

— גוט-מאָרגען...

— איז דיר נישט קאַלט, יאַנקאַ?

— זעהסט דאָך, אַז כ׳טראָג דעם טאַטענס קאָזשוך...

— און אין די פינגערלעך?...

— אויך נישט...

— לאָז, כ׳וועל דיר ס׳וואַסער אַרויפציהען...

— כ׳קאָן אַליין...

פּאַוועל׳ן ווערט אומעטיג אויף דער נשמה. ס׳דאַכט זיך איהם, אַז ער האָט פערשפּעטיגט עפּעס אַזוינס, וואָס וועט שוין קיינמאָל נישט צוריקקומען.

— יאַנקאַ... — מורמעלט ער, קוקענדיג, ווי פלינק זי ציהט אַרויס דעם קובעל פון דער טיפער ברונע. ס׳איז

איִהם קאַלט, פּאַוועל׳ן — נאָר קוקענדיִג אויף יאַנקאַ׳ן, פער־געסט ער אָן אַלעם און ס׳וואָלט זיך איִהם, דאַכט זיִך, גע־גלוסט מיִט איִהר אַוועקגעהן דאָרט ווייט, אין ווייסען ברייטען פעלד אַריין, וואו עלענדע פערוואָרפענע בלימעלעך שטעהען פערפרויִרענע, ווי פון גלאָז אויסגעגאָסענע...

יאַנקאַ זיִנגט ווייטער עפּעס אַ ליעדעלע. באַלד נעהמט זי דעם קובעל און געהט אַוועק פון דער ברונע...

— שטעה נאָך אַביִסעל, יאַנקאַ, וואָס יאָגסטו זיך?...— קוקט איִהר פּאַוועל טיעף אין דיִ אויגען אַריין.

— ניִשטאָ קיין צייט, מ׳דאַרף געהן איִן שטאַל אַריין — ענטפערט יאַנקאַ מיִט אַ שמייכעל און דערווייטערט זיך פון איהם.

פּאַוועל בלייבט שטעהן אַליין. ער הויבט אויף דעם קאָפּ. דער הימעל איִז אונענדליך גרוי. און די ערד אַרום איז ווייס; עטליִכע שוואַרצע קראָהען טראָגען זיך דורך מיִט אַ ברייטען אומעטיג־וויִלדען קראַ־קראַ, ווי זיי וואָלטען זוכען דיִ ענדע פון דעם גרויען קאַלטען היִמעל... ער דערפיהלט פּלוצים, אַז ס׳איז איהם קאַלט און געהט האַסטיג אַריין אין כאַטע. די מאַמע לעגט אָן האָלץ אין פּיעציק און אויף דער גראָהער כאַטע־וואַנד הויבט־אָן טאַנצען אַ רויטער פלעק, וואָס שלאָגט זיך אָב פונ׳ם ברענענדיגען האָלץ אין פּיעציק...

פּאַוועל זיצט, וואַרימט זיך די הענד און קוקט אויפ׳ן פערפרויִרענעם פענסטערל. און אין דיִ אויערען קלינגט איהם נאָך יאַנקאַ׳ס ליעדעלע. ס׳דאַכט איהם, אַז זי איִז ווייטער אויפ׳ן הויף. ער שפּריִנגט פּלוצים אויף און עפענט די טיר. אין דרויסען איז טויט־ווייס און קאַלט. דאָס קרומע פלויטעל, וואָס איז ביז אין דער העלפט אַריינגעזונקען, דאַכט איהם, בעט זיך:

„נעהם מיך אַריין, פערברען מיך בעסער אויף האָלץ, ס׳איז מיִר דאָ אַזוי אומעטיִג, טאָג ווי נאַכט, טאָג ווי נאַכט“...

— וואָס איִז ביי דיר, זומער, וואָס דו האָסט די טיר געעפענט?... שרייט די אַלטע.

— מ׳זעהט ניִשט קיין לעבעדיגען מענש! — ענטפערט

פאַוועל, פֿערמאַכענדיג די טיר.

— וועמען דאַרפֿסטו דען?...

— כ'ווייס נישט, צי וואָס דאַרפֿען מיר דעם פּלויט!...

— וואָס הייסט?

— מ'וואָלט איהם שוין געמעגט אויף האָלץ פֿערברענען, קיינער געהט דאָך נישט אַהער..

— עה, מיין זוהן! דער פּלויט איז נאָך פֿאַר'ן זיידען געשטאַנען — קרעכצט די אַלטע מיט פֿערזיכערונג.

און אויף פּאַוועל'ען לעגט זיך אַזאַ שווערער אומעט, ער דערמאָהנט זיך, אַז נאָך אַזוי פֿיעל טעג וועט זיין שווער און אומעטיג, אַזוי פֿיעל לאַנגע, קאַלטע ווינטער-אָוועדען וועלען זיך נאָך ציהען, און ווער ווייסט, וויפֿיעל ווינטערס דער קרומער פּלויט וועט זיך אַלץ בעטען, מ'זאָל איהם אויף האָלץ פֿערברענען...

*

זומער, ווען יעדער פּויער אַרבייט פֿון טאָג ביז נאַכט אויפ'ן פֿעלד, ליגט פּאַוועל פּרוזשניאַק אין שאָטען פֿון אַ בּרייט-געוואַקסענעם עפּעל-בּוים, מיט'ן פּנים אַרויף, די הענד אונטערען קאַרק אונטערגעלעגט, און זעהט, אין די ווייכע יוּאַרעם-ווייסע פּוך-וואָלקענס, וואָס ציהען זיך אין די הייסע בּלויע הימלען, גאַנצע מלחמות, גרויסע יאָהרמאַרקען, פֿערשיע-דענע ווילדע חיות, וועגען וועלכע ס'האָט איהם דערצעהלט זשולציאַק'ס זוהן, דער סאָלדאַט, וואָס קומט אַלע יאָהר אויף אורלויב.

גאַנץ פֿריה געהט פּאַוועל צום טייך. ווי אַ קלאָרער, שטיל-דרימלענדער שפּיגעל זעהט אויס דער טייך פֿאַר'ן זונענ-אויפֿגאַנג, ווען דער טונקעל-בּלויער לאַזור-הימעל שלאָגט זיך אין איהם אָב און רונצעלט זיך אַ'ע מאָל אונטער אַ לייכטען דרימעל-ציטער פֿון אַ ווינטעל, וואָס טראָגט זיך זייטיג אַדורך...

פּאַוועל שטעהט אַ ווייל מיט בּרייט געעפֿענטע אויגען, מיט אַ האַלב-אָפֿען מויל קוקט ער ווי פֿערוואונדערט אין דער פֿערבּלויטער ווייטקייט, ווי ער וואָלט זיך פֿרעגען: „צי וועט

שוין אייביג אזוי בלייבען!" און ער מורמעלט: אָ, גאָט, ווי שטיל דאָ איז, קיינער קומט דאָך נישט אהער רוהען...

און פערקעהרט איז ער צופרידען פון דעם, וואָס קיינער איז דאָ נישטאָ, ווייל אויפ'ן גאַנצען דאָרף האָט ער נישט קיין שום פריינד און קיין נאָהענטען. יעדער קוקט אויף איהם, ווי מיט חשד און האַלט זיך מיט איהם פון דערווייטען; ווייל אין אמת'ן, פון וואָס קאָן מיט איהם אַ פויער רעדען? וועגען פעלד? וועגען גערעטעניש?... ווייסט ער נישט, אַז ער אַרבייט נישט קיינמאָל... צווייטענס, האָט ער נישט ליעב צו רעדען וועגען אַזעלכע זאַכען. ער האָט ליעב צו רעדען מיט זשולציאַק'ן, וואָס דערצעהלט איהם וועגען שיפען אויפ'ן ים, וועגען באַלאָנען, וואָס פליהען אונטער'ן הימעל... אָדער מיט זשולציאַק'ס זוהן, דעם סאָלדאַט, וואָס האָט געזעהן דעם קייזער און איז געווען אויף אַ מלחמה...

ער ווייסט אַליין נישט פאַרוואָס, ווען ער איז אַליין אין פעלד, ווען ס'איז איהם נאָר גוט, ווען ס'איז איהם רוהיג, פער'גנב'עט זיך אין איהם אַ געדאַנק וועגען יאַנקאַ'ן און ער קלערט, אַז זי מוז אין זיך יאָ האָבען עפּעס אַ כשוף, וואָס ציהט צו זיך — ווייל ווי קומט עס, ער זאָל וועלען, אַז זי זאָל דאָ זיין?...

ער טהוט זיך לאַנגזאַם אויס, אַ פאַרטאָגעדיג ווינטעל רינט איהם איבער דער פלייצע און בעלעקט איהם, ווי מיט אַ קאַלט צינגעל... ס'גלוסט זיך איהם נישט אַריינגעהן אין וואַסער, ס'איז איהם אַ שאָד איבערצורייסען די פאַרטאָגעדיגע שטילקייט מיט אַ וואַסער-פליוסק. זיצט ער ביים קלאָר-זאַמדיגען ברעג און קוקט, ווי ער צייכענט זיך טיעף און גערונצעלט אין וואַסער אַריין...

אין מזרח-זייט הימעל שווימט פלוצים אויף ווי אַ בלייך-ראָזער, גאָלדענער נעבעל, און ס'הויבען אָן פון זיך אַליין פאַליען רויטע פורפור-וואָלקענדלעך, וואָס רינגלען אַרום אַ שטילען בלייך-גאָלדענעם בליאַסק. אין דער לופט ווערט נאָך שטילער, זעלטען וואו הערט זיך אַ טרעל פון אַ פויגעל.

און דער שטילער, בלייכער גאָלד-גליאַסק, צוזאַמענגעמישט מיט די לייכטע פּורפּור־וואָלקענדלעך, דאַכט זיך, איז אַ קרוין, וואָס הענגט און וואַכט איבער׳ן קאָפּ פון אַ שטאָלצבלייכער קעניגין... נאָר אָט האָט די קעניגין איהר גאָלדענעם קאָפּ דורך דער קרוין אַדורכגעוויזען און אין שטילען, ברייט-צוּ-פלאָסענעם גאָלד פאַר טאָג איז די זון אויפגעשווימען...

פּאַוועל זיצט, די בלויע אויגען געווענדט אין דער ווייטקייט, יאַנקאַ וויל פון זיינע אויגען נישט פערשוואונדען...

אָט הויבט זי אויף איהרע גאָלדיג-ברוינע לעפּעלעך, און ווי צוויי קאַרשען בעווייזען זיך איהרע שוואַרצע אויגען, וואָס לייכטען אַרויס מיט אַזוי פיעל שטילער פרייד און גלאַנץ. דאָס לייכטע, רויטע קליידעל פאַלעט זיך אַריין צווישען איהרע טריט, און ס׳זעהען זיך אַרויס איהרע שעהן-געשניצטע, ברוינליכע פיס. אָט רעדט זי עפּעס מיט איהרע דינע בלוטיגע ליפּעלעך, און ס׳דאַכט איהם, אַז ער שפּירט דעם הייסען אָטעם, וואָס שלאָגט פון זיי. ער מורמעלט:

— זאָל זי זיין מיין ווייב?... זי — יאַנקאַ?...

ער שטעקט לאַנגזאַם אַריין אַ האַנד אין וואַסער, אַ לייכטער ציטער געהט איהם איבער׳ן לייב און ער וואַכט-אויף..

ער באָדט זיך לאַנג אין וואַסער, די זון שניידט זיך אויס שאַרפער אין אַ גאָלדענעם לאַנד, און איהרע ערשטע בלייכע גאָלד-שטראַהלען הויבען-אָן ציטערען איבער׳ן וואַסער. ער געהט-אַרויס אויפ׳ן ברעג, רוהט זיך אויס און געהט ווייטער אין וואַסער אַריין, ביז די זון צופלאַקערט זיך אין אַ שטילער דאַמפיגער היץ. אז דער האָריזאָנט ווערט אַרומגעזוימט מיט אַ ווייס-פער׳שרפ׳עטען שלאַג, איז שוין פּאַוועל אָנגעטון און געהט זוכען אַ שאָטענדיג אָרט, וואו זיך אָוועקצולעגען. ס׳ווערט איהם וואָס אַמאָל הייסער, ער ווערט ווי פערטשאַדעט, ווי אַ משוגעת גיסט זיך אין איהם אַריין און ער הויבט-אָן ליידען פון דעם לאַנגען, הייסען, לעדיגען זומער-טאָג, וואָס שטעלט זיך איהם פאַר די אויגען, אַזוי ווי אַ

ווייס־פער׳שרפ׳עט משוגעת און ציִהט זיך אַזוי לאַנג, אַזוי שווער...

נאָר פּלוצים גיִט איהם דאָס האַרץ אַ צאַפּעל, ער הערט שוין די געזאַנגען פון די פויערען, וואָס געהען צו דער אַרבייט. אין פערשיעדענאַרטיִגע גרופּען קומען־אָן די יונגען מיִט די מיידען פוג׳ם דאָרף, נאָר פון אַלע דערזעהט ער יאַנקאַ׳ן מיִט׳ן רויטען טיכעל אויפ׳ן קאָפּ, דעם סערפּ איִן דער קרום ביים פאַרטוך פערשטעקט. נעבען איִהר געהט וויִקטאָר, דער בעסטער טענצער איִן דאָרף. ער נעהמט זי צוועלף מאָל אַרום ביי דער טאַליע, און זיִ, יאַנקאַ, קוקט־אַרויף צו איִהם מיט פערגלייזטע אויגען און שמייכעלט...

— צו וואָס? — מורמעלט פּאַוועל, — צו וואָס?...

ער וואָלט געוואָלט צוגעהן צו יאַנקאַ׳ן און זאָגען, זיִ זאָל געהן מיט איִהם דאָרט ביים טייך, אַליין מיט איהם, ער וועט איִהר ווייזען, ווי שטיִל דאָרט איִז, איִן אַ שאָטענדיִגען אָרט וועט ער זיִך מיִט איִהר זעצען — און אפשר וועט ער זיִ צו זיִך צודריִקען, אָדער איִהרע בלוטיִגע ליִפּעלעך קושען. ווי גליִקליִך וואָלט ער געווען... דער טאָג, דער הייסער זומער־טאָג וואָלט ניִשט אַזוי לאַנג געדויערט, און די וויִלדע געפליגעלטע שאָטענס פון היִץ, וואָס טראָגען זיִך פאַר איִהם אַ גאַנצען טאָג, וואָלטען איהם נישט אַזוי פיִעל געמאַטערט.

נאָר ער ווייס, אַז ווען ער וועט צוגעהן, וועלען איִהם די יונגען מיט אַ שמייכעל בעגעגענען און פרעגען:

— נו, פּאַוועל, האָסט זיִך שוין אויסגעלערנט שניידען און אַ קוה מעלקען?...

און אַלע וועלען זיִך איִן אַ געלעכטער צוהילכען. זיִ, יאַנקאַ, וועט אויך לאַכען און קוקען אויף וויִקטאָרען אַרויף מיט פערגלייזטע אויגען.

און ער דערפיהלט זיִך אַזוי עלענד צווישען אַלע...

דעמאָלט געהט ער אַוועק איִן פעלד. איִנ׳ם שאָטען פון אַ ברייט־געוואַקסענעם בוים ציהט ער זיִך אויס, און גלייך מיט דער ווייסער היִץ, וואָס הויבט זיך דאָרט אויפ׳ן האָריזאָנט,

ביסען זיך, ווי אַ שטילע הייסע קרענק, אין זיין מוח אַריין פערשיעדענע פוילע חיציגע געדאַנקען. דעמאָלט דערמאָהנט ער זיך די אַלע מעשׂות, וואָס ושולציאַק׳ס זוהן, דער סאָלדאַט, האָט איהם דערצעהלט פון גרויסע שטעדט, וואו ס׳איז נישטאָ קיין ברייטע לעדיגע פעלדער, נאָר ס׳שטעהן מויערען, טורעמס, וואָס זייערע שפּיצען גרייכען אין הימעל אַריין; פון מלחמות, וואו טויזענדער מענשען פאַלען אונטער זיך מיט אָבגעהאַקטע קעפּ און קיינער קוקט זיך נישט אום אויף זיי, נאָר שוואַרצע קראָהען פּיקען זייער פלייש...

און ער רייסט אויף ברייט זיינע מידע, פון היץ־פערגאָסענע אויגען און ער קוקט ווייט אין די בלויע פון היץ־פערנעבעלטע וועלדער. ס׳דאַכט איהם, אַז ער זעהט ווייט, ווייט די שפּיצען פון די הויכע טורעמס און ער מורמעלט שטיל:

— וואָס איז עס, וואו!...

און פון די אַרומיגע, זון־בעגאָסענע קאָרען־פעלדער טראָגען זיך ריינע לוסטיגע געזאַנגען פון די יונגען און מיידען, און יאַנקאַ׳ס געלעכטער טראָגט זיך העכער איבער אַלע— דאָס יאָגט זיך וויקטאָר נאָך איהר... און זי לויפט פאָכענדיג מיט׳ן רויטען קורצען קליידעל און ווייזט־אַרויס ביז די קניה איהרע שעהן־געשניצטע ברוינליכע פיס... און ווען ער, וויקטאָר, כאַפּט זי, ציהט זי זיך אויס אין׳ם פעלד און קוקט אַרויף צו איהם מיט שטילע שוואַרץ־פערגלייזטע אויגען, ווי זיי וואָלטען זיך בעטען:

— זיי נעבען מיך, זיי נעבען מיר...

דריי יאָהר

אין די לעצטע מינוטען, איידער דער צוג האט זיך געהאט געשטעלט, האט ער זיך נישט געקענט דערמאָהנען איהר אויסזעהן; ווי א הערלער, ווארימער פלעק האט זי זיך ארומגעטראָגען פאר זיינע אויגען.

ער האָט עטליכע מאָל בעקוקט דאָס בילד, וואָס זי האט איהם מיט א צייט צוריק געשיקט, נאָר קוקענדיג דערויף, האָט ער, דאכט זיך, נישט געזעהן לאה'ן פאר די אויגען — געזעהן האָט ער זי נאָר אין דער ווייטער עראינערונג, יענע קליינע פרוי, וואָס האָט אין איהר קליינעם וואוקס—געגען איהם אויסגעזעהן, ווי א קינד.

... זעהט ער דאָס טויער, וואו זי האָט געוואוינט— האלבע נעכט נעבען טויער פערבראכט... די ערשטע אָוועני־דען... יעדעס שטיינדעלע פון דעם שטיקעל אָרט איז איהם אזוי גוט בעקאנט; נאָר זי — לאה קומט איהם איצט אויס אזוי ווייט און פרעמד... ס'דאכט זיך איהם, די גאנצע דריי יאָהר, די לאנגע אָווענדען אין „קאזארמע", אָדער חינטער ביי נאכט אויף דער וואך ביי א סודות'דיגער מיר אינ'ם ווייטען קאווקאז, איז זי צו איהם געווען נעהנטער.. דייטליכער... ווארעמער...

דריי יאָהר.

ווי לאַנג איז עס געווען?—אַ הערבסט-נאַכט. דער רעגן האָט געגלאַנצט מיט אַ געלען אָבשיין פון די לאַמטערנס. שווער איז געווען אויפ'ן האַרץ, ווי אַ שטיין וואָלט געלעגן. נאָר איין טרייסט... אָט וויינט זי און איהרע פרישע ליפען בויגען זיך אויס ווי ביי אַ קינד. אין אַ מינוט אַרום שמייכלען שוין די אויגען די בלויע און די קליינע הענד, די וואַרימע, גלעטען אויפ'ן פנים, ווי אַ לינד ווינטעל מיט זון געמישט:

— זאָרג ניט, שלום... ס'וועט איבערלויפען... וועסט קומען... כ'וועל וואַרטען...

— איבערגעלאָפען.

די נאָר-וואָס-געקומענע פאַסאַזשירען האָבען זיך אין ענגשאַפט געשטופּעט אין דער וואָקזאַל-טיר.

שלום איז געשטאַנען ביי די טרעפּלעך פונ'ם לעצטען וואַגאָן, פון וועלכען ער איז נאָר וואָס אַרויס, דאָס גרינגע, זעלנערישע קעסטעל נעבען זיך. — יעדע פרוי, וואָס ער האָט געזעהן, אויפ'ן וואָקזאַל האָט איהם אויסגעוויזען צו זיין לאה.

— אפשר האָט זי ניט ערהאַלטען זיין בריעף, אין וועלער שרייבט וועגען זיין קומען?...

די לעצטע צייט האָט ער פון איהר זעלטען בריעף געהאַט. אינ'ם לעצטען בריעף שרייבט זי, אַז זי וואוינט שוין לאַנג ניט ביי איהר מאַמע.

די באַהן-טרעגער האָבען זיך שוין גענומען בעדינען אַ צווייטען צוג און שלום איז נאָך אַלץ אויף זיין אָרט געשטאַנען. דערנאָך איז ער דורכגעגאַנגען די פּלאַטפאָרמע מיט'ן קעסטעל אויף דער פּלייצע.

דער ווייזער אויפ'ן גרויסען, לייכטענדען וואָקזאַל-זייגער האָט זיך לאַנגזאַם, אונבעמערקט פאַר'ן אויג גערוקט: דריי-פערטעל. אַ שעה... נאָך אַ פערטעל...

זי איז ניט געקומען.

*

ביידע, איינער נעבען צווייטען זענען זיי געזעסען, אויף

קליינע דרייפֿיסיגע שוסטער-בענקעלעך. דערצווישן, אויף אַ נידעריגען ברודיגען שוסטער-וואַרשטאַט, האָט געברענט אַ קליין פֿערראָיכערט לעמפּעלע; אינ׳ם האַלב-פֿינסטערן שטיבעל האָט זיך געפּיה׳ט דער וואַרימער ריח פֿון שוסטעריי מיט געקאָכטע קאַרטאָפֿעל...

צוויי חברים זענען זיי נאָך פֿון יונגעלוויז.ביידע דאָס פֿאַך ביי איין מייסטער געלערנט. און איצט, ווען שלום האָט די טיר מיטן קעסטעל שווער אויפֿגעשטופּט, האָט בערל שוסטער (זיין פֿריינד) די ערשטע מינוט אויף איהם געקוקט, מרוזשענדיג די אויגען, און דערקענענדיג איהם, האָט ער דעם האַמער מיט׳ן שוך אַ וואָרף געטון און מיט אַנ׳אויסגעשריי פֿון פֿרייד און פֿערוואונדערונג געוואָרפֿען זיך איהם אויפ׳ן האַרץ און געקושט.

— שלום, שלום! וואָס-זשע מאַכסטו?... אַז איבערגעלאָפֿען... איבערגעלאָפֿען...

— געדענקסטו מיך נאָך יאָ, בערל? אָבער אַנדערע האָבען שוין אָן מיר פֿערגעסען... האָט שלום אַ זאָג געטון און זיין הויכע גלייכע פֿיגור האָט זיך אויסגעבויגען. זיין שאַרף קרעפֿטיג פּנים אונטער׳ן הויכען טשערקעסען-היטעל, האָט אויסגעדריקט טיפֿע, אינערליכע שמערצען.

איצט, זיצענדיג איינער געגען צווייטען, האָבען זיי גערעדט וועגען די דריי דורכגעלאָפֿענע יאָהר, וואָס שלום איז געווען אין מיליטער.

— דו פֿרעגסט וועגען לאה׳ן?.. נישט פֿערגעסען נאָך? אַ?.. אַנ׳אַלטע ליעבע... שמייכעלט בערל, לעקענדיג אַ שטיקעל פּאַדעשווע-לעדער מיט דער צונג.

— וואָס זאָל איך דיר, גוטער ברודער, זאָגען... די ערשטע צייטען פֿלעג זי אַהערקומען, דאָ, צו מיין ווייב, דערנאָך זעלטען, ביסלעכווייז האָט זי אויפֿגעהערט קומען.. שפּעטער האָב איך זי שוין אַ לאַנגע צייט נישט געזעהן.

שלום איז געזעסען, די פֿינגער צונויפֿגעפֿלאָכטען. מיט אַנ׳אויסדרוק פֿון טרויער האָט ער געהערט בערל׳ס ווערטער.

— און אַז ז׳האָט זיך פון דער מאַמען אַרויסגעצויגען, וואו האָט זי געוואוינט?

— דאָס ווייס איך נישט, שלום... כ׳קאָן דיר נישט זאָגען...

— און וואו קאָן איך זי טרעפען?

בערל האָט פּלוצלינג די אַרבייט אַוועקגעלעגט, און זיך צוגערוקט נעהנטער צו שלומ׳ן:

— זעהן קאָנסטו זי, שלום! נאָר דו ווערסט דען געהן צו איהר?..

דעם יונג׳ס אויגען האָבען געבליצט מיט פייער, די ליפען צוגעפרעסט, ווי ער וואָלט זיך מיט אַ שווערער מאַכט גע־ראַנגעלט.

— בערל, זאָג מיר גלייך... וואָס איז מיט לאה׳ן?..

— ז׳איז נישט קיין לייט!..

בערל האָט זיך אויפגעהויבען, ווי צום שלאָגען זיך מיט שלומ׳ן:

— גאָר נישט קיין לייט...

*

אויף דער גאַס איז געשטאַנען אַ הערבסטיגע פייכטקייט, דער הימעל גרוי - רויטליך און אַ ווינטעל אַ פייכטס, אַשטע־כיגס האָט זיך גע׳גנב׳עט אין לייב אַריין. די לייכטענדע לאַמ־טערען-קעפּ זענען אַרומגעזוימט געווען מיט אַ ליכטיג-גרינער לופט. אין דער פראָסטיגער לופט האָט טויב אָבגעקלונגען דאָס געריש פון דער גאַס.

— פאָלג מיך, שלום, שלאָג דיר די מויד פון׳ם קאָפּ אַרויס... כ׳בין דיר אַ גוטער פריינד, שלום...

דער יונג האָט אויסגעזעהן ווי ער הערט נישט, וואָס בערל האָט צו איהם גערעדט.

— זאָלסט זיך גאָר נישט וויסענדיג מאַכען, שלום... ווערסט געהן מיט שלעכטען, ווערסטו גאָר נייט מאַכען...

שלום קוקט אויף איהם מיט אַ לאַנגען, שטאַרען בליק:

וואָס רעדט צו איהם דער מענש?.. וואָס פאַר אַ הייסע, גליהענדע קוילען לעגט ער לאַנגזאַם אין זיין האַרץ אַריין?..

וואָס קומט דאָ פֿאָר... רעדט ער דאָס וועגען יענעם קליינעם, פֿרעהליכען קינד?.. וואו פֿיהרט ער איהם... וואו געהט ער מיט איהם...

שלום האָט איצט דערפֿיהלט, אַז מיט איהם געשעהט עפּעס אונזיניגס... שווערס...

... ער זעהט זיך צווישען אַ רייהע זעלנער אין דעם ווייטען, פֿרעמדען קאַווקאַז, פֿאַר איהם דרעהען זיך מענשען, אין פֿערשיעדענפֿאַרביגער ווילדער קליידונג... קלינגען פֿאַר איהם ווערטער, אונפֿערשטענדליכע און ווילדע, ווי אַ קינדער־שפּיעל...

נאָר דאָס אַלץ איז אַזוי קלאָר... אַזוי פֿערשטענדליך...

... ליגט ער אויף דער זעלנערישער „קויקע"... פֿאַרנאַכט.. אין דער האַלב־טונקעלער „קאַזאַרמע"... נאָגט אַ דינע שטעכיגע בענקשאַפֿט נאָך דער היים...

נאָר דאָס אַלץ איז אַזוי געוועהנליך...

לאה, נישט קיין לייט...

און ער פֿרעגט, מיט אַ שטילער פֿערלוירענער שטים:

— וואוהין פֿיהרסטו מיך, בערל...

— כ'וועל זי דיר ווייזען... אויף דער גאַס... דו וועסט צוגעהן צו איהר...

— אויף דער גאַס...

— יאָ, וועסט זיך מאַכען, אַז דו ווייסט פֿון גאָרנישט...

איהם גלויבט זיך אַלץ נישט. וועט ער ווירקליך זעהן לאה'ן? און זי וועט זיין אַזוי ווי יענע...

ער געהט לאַנגזאַמער; ס'דערמאָהנט זיך איהם, ווי ער — מיט נאָך עטליכע חברים, שוסטער־יונגלעך, זענען געגאַנגען אָנקוקען פֿון „די" מיידלעך... ווי ר'איז אַנטלאָפֿען, ווען איינע פֿון זיי איז צו איהם צוגעגאַנגען...

— דאַכט זיך, אַז דאָ איז זי... זאָגט בערל, ווען זיי זענען צום ראָג צוגעקומען, פֿון אַ קליין שמאָל געסעל. דאָס געסעל איז שוואַך בעלויכטען געווען, מענשען זענען געגאַנגען איינציגע, נאָר וואָס עטליכע פֿרויען זענען אונגעדולדיג אַהין־

און צוריק געגאַנגען, אַלע מאָל שטעהן געבליבען האַרט ביי אַ מויער, ווי זיי וואָלטען אויף עמיצען וואַרטען...

שלום האָט געקוקט צו די פּרויען, נאָר ער האָט גאָרנישט געזעהן. פייערדיגע רעדער האָבען זיך געדרעהט פאַר זיינע אויגען, זיין האַרץ האָט שטאַרק געקלאַפּט.

— שטעה דו דאָ, שלום! כ'וועל צוגעהן נעהנטער, וועל איך זעהן, צי דאָס איז זיי..

שלום איז שטעהן געבליבען, ס'האָט איהם געדאַכט, אַז אין גאַס איז פינסטער געוואָרען...

— נעה, שלום, זי האָט מיך נישט געזעהען... דאָס איז זי...

שלום האָט אַ ציטער געטון, נעבען איהם איז געשטאַנען בערל. ער האָט כמעט לויפענדיג זיך אַ לאָז געטון אין נעפעל אריין.

דיי!

ניין!

אַ פּאָר גרויסע מידע, פוילע אויגען האָבען אַ קוק געטון צו איהם.

די צווייטע.

ער שטעלט זיך אָב.

ניין!

„קום, קום, קעצעלע" — זינגט זי, און געהענדיג נאָך איהם, דריקט זי זיך צו זיין אָרעם.

און די דריטע כאַפּט איהם פאַר דער האַנד:

— „כאָדזש פּאַן!"

— לאה!!!

זיי האָבען זיך דערקענט.

און שטיל.

די חבר'טע האָט אַוועקגעטאַנצט אָן אַ זייט — און צופּאַנצענדיג צו דער דריטער:

— זעהסט, מרים, לאה האָט אַ גאַסט...

— אַ פעטער?...

— ניין, דער חתן... דער „יאָלד" פון קאַווקאַז איז געקומען...

*

— שוין לאַנג... לאה?...
— וואָס איז דער אונטערשיד?..
— אַך, לאה!.. ווען דו וואָלסט נאָר אַ ביסל געטון... כ'וואָלט די ביקס אַוועקגעוואָרפן... אין מיטן דער נאַכט וואָלט איך אַנטלאָפן... וואָס וועל איך דען נישט טון פאַר דיר, לאה?..
זיין קול האָט געציטערט פון טרערן, ער האָט געוויינט.
זי איז געשטאַנען נאָהענט פון איהם, ער האָט געפיהלט דעם שטאַרקן, רייסיגן פערפום-ריח, וואָס האָט זיך געטראָגען פון איהר. זי האָט געקוקט פאַר זיך, אַראָב אויף דער ערד, און אַ קאַלטע רוהיגקייט האָט אויסגעדריקט איהר דיק געפודערט געזיכט.
זי האָט געשוויגען.
— שטעהענדיג מיט דער ביקס... האָב איך מיר געפּלאַנט... ס'וועט זיך ענדיגען די צייט... כ'וועל קומען... נעמען זיך צו דער אַרבייט... שפּעטער-צו... אַ חופּה שטעלען...
זי האָט אויף איהם אַ קוק געטון, און באַלד מיט גאַנ- אונגעדולדיגקייט אין דער שטימע:
— אָבער ס'איז דאָך שוין פערפאַלען!
— ניין, לאה! ס'איז נאָך נישט פערפאַלען... לאָמיר אַוועקפאָהרען פון דאַנען... אפילו שוין... קום שוין אַוועק פון דאַנען...
— אַלע זאָגט עך אַזוי... דערנאָך...
זי האָט אַ געגעץ געטון, און אַוועקקעהרענדיג דעם קאָפּ צו איהרע חבר'טעס, וועלכע האָבען זיך איינע די צווייטע געיאָגט, לויפענדיג איבער'ן טראָטואַר, האָט זי מיט אַ פרעכער, הייזעריגער שטימע אַ געשריי געטון:
— מרים!...

ביינאַכט, נאָך דעם ווי ער האָט לאה'ן געזעהן, האָט ער קיין אויג ניט צוגעטון. כעס, עקעל, און נאָכמעהר — ליעבע האָבען אין זיין ברוסט געשטורעמט. דאָס טרעפען זיך מיט לאה'ן אויף דער גאַס איז געוועזען אַזוי פרעמד, גלייך ניט ער, ניט לאה, זענען איינס געגען צווייטען געשטאַנען, נאָר צוויי אַנדערע, ווייטע פרעמדע... טויזענד מאָל בולט'ער און העלער איז פאַר איהם אַרויסגעשוואומען, יענע ווייטע, קליינע לאה. מינוטענווייז האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז יענע ווייטע, ליעבע לאה וועט ער ערשט זוכען, געפינען. נאָר אין דער מינוט, ווי מ'וואָלט איהם אַ גליהענדיגען שטאָך געטהון:

דערמאָהנט.

איז ער אין האַלבער נאַכט אַראָב פון'ם געלעגער, ווי אַ משוגענער איבער דער פינסטערער שטוב אַרומגעלאָפען. בעריל האָט פון דער צווייטער שטוב דערהערט, איז ער מיט אַנ'אָנגעצונדען לעמפעל צו איהם צו.

— וואָס איז דיר שלום, ליידסט! אַז שלום... שלום... פאָלג מיך פערגעס אָן איהר... ס'אַ פערפאַלענע זאַך...

שלום'ס אויגען האָבען געבליצט מיט טרעהרען, זיין ברייטע ברוסט האָט זיך שנעל געהויבען אונטער'ן ענגען, סאָלדאַטישען העמד...

דערנאָך איז בעריל געזעסען נעבען איהם און איהם געטרייסט:

— איך זאָג דיר, שלום, דאַרפסט זיך צו דער אַרבייט נעמען... וועסטו גיכער פערגעסען... ווייסט ניט! אַ „נאַש־בראַט" פערקלאַפט אַלץ אין די לעדער אַריין... דערנאָך פאַרוואַקסט מען און ס'ווערט נאָך אַ גלאַנץ...

ער האָט איהם אַ קיצעל געטון, געפרובט איהם פרעה־ליך מאַכען, נאָר דער יונג איז ווי אַ טויטער געלעגען.

בעריל האָט זיך צו זייז אויער צוגעבויגען און שטיל גערעדט:

— זי זאָל שוין אפילו צוריק װוערן אָרענטלעך, איז איך נישט אויף לאַנג...

דער יונג האָט װי פון אַ טיפען חלום אַרויסגעמורמעלט:

— וואָס טון זיי איצט... זיי שלאָפן שוין?...

*

וויפיל בערל האָט צו איהם גערעדט, ער זאָל דאָרטען אהין מעהר נישט געהן, — נאָר שלום האָט וױ נישט פערשטאַנען, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען.

אַ גאַנצען טאָג איז ער איבער די גאַסען ארומגעגאַנגען, און פלוצלינג, אַליין נישט וויסענדיג ווי אַזוי, האָט ער זיך געפונען אין יענעם קליינעם געסעל. ער האָט אריינגעקוקט אין פרעמדע טויערן און פענסטער, נישט וויסענדיג אַליין, וואָס ער זוכט.

ווען ער זאָל איצט בעגעגענען לאה'ן, וואָלט ער, דאַכט זיך, נישט געפונען קיין איין וואָרט פאַר איהר — ווייל וואָס האָט ער דען נעכטען צו איהר נישט גערעדט... און זי האָט אויסגעזעהן איהם נישט צו הערען.

אַך, די שטאָדט, וואָס איז איהם אַזוי נאָהענט און בעקאַנט! אָט די געסלעך, וואָס קניפען זיך, שלענגלען זיך באַרג-אַראָב צו דער ווייכסעל. דאָ איז ער נאָכגעגאַנגען נאָך דער לויה פון זיין טאַטען... דערנאָך דער מאַמען... דאָס האָט ער זיך איצט אַלץ דערמאָהנט, ווייל אַזוי עלענד און אָבגעריסען פון אַלעם האָט ער זיך געפיהלט. איהם האָט זיך געוואָלט אַוועקגעהן ערגעץ אין אַ ווינקעל און וויינען... וויינען אָהן אַנ'אויפהער...

האָט אָנגעהויבען טונקעל ווערען, און דער פּלוצלומער ווינטערדיגער פאַרנאַכט האָט זיך אָנגערוקט, איז איהם אַזוי שווער געוואָרען, אַז דער יונג האָט זיך קיין אָרט נישט געקאָנט געפינען. וויפיל מאָל ער האָט דאָס געסעל אויסמיידען געוואָלט, האָט איהם ווי אַ געהיימע קראַפט אַהערגעשלעפּט.

איז ער געשטאַנען אויפ'ן זעלבען אָרט, וואו ער האָט נעכטען לאה'ן בעגעגענט. ער האָט איצט פון גאָר נישט גע-

קלערט, ער האָט נאָר געפֿיהלט, אַז איהם איז אומעגליך פֿון דאַנען אַוועקצוגעהן. איז ער אַזוי געשטאַנען אין מיטען דער גאַס. דער לאַמפּען-צינדער האָט איינע נאָך דאָך אַנדערער די לאַמטערען אָנגעצונדען, ס'האָט זיך געשטעלט אַ נעפּל.

קאַלט איז איהם געוואָרען אין דער פּלייצע. נאָר ווען ס'איז איהם געקומען אַ געדאַנק אַוועקצוגעהן פֿון דאַנען, האָט ער זיך פֿאַר דעם געדאַנק דערשראָקען. ס'האָט זיך איהם גע-דאַכט, אַז קוים געהט ער אַוועק — וועט מיט לאה'ן געשעהן אַזעלכעס, וועגען וואָס ער האָט נישט געקאָנט קלערען. ווי עפּעס הייס, גליהענדיגס האָט ער געפֿיהלט אין זיין מח.

נאָר אָט איז געגען איהם שטעהן געבליבען לאה, אין אַ גרויס טוך איינגעוויקעלט. יאָ, דאָס איז לאה. זי האָט זיך פֿאַר איהם אָבגעשטעלט מיט אַזאַ בעוועגונג, ווי זי וואָלט זיך נישט געריכט און נישט געוואָלט איהם טרעפֿען...

— שלום... נאָך וואָס קומסטו אַהער?...

— כ'וויל דיך אַרויסנעמען פֿון דאַנען!

— שלום, קענסט נאָך דאָ שלעכט אָבשניידען.

זיינע פֿויסטען האָבען זיך קראַמפּהאַפֿט צוזאַמענגעדריקט:

— כ'האָב נישט מורא פֿאַר קיינעם, לאה... כ'וועל געהן פֿאַר דיר ביז אַהער...

ער האָט אָנגעוויזען אויף זיין האַלז.

— אָבער צו וואָס דאַרפֿסטו דאָס, שלום... וואָס טויג עס דיר?... זוך דיר בעסער אויס אַנ'אָרענטליך מיידעל...

און פּלוצלינג האָט זי זיך האַסטיג צוויינט.

ער האָט זי פֿאַר אַ האַנד אָנגענומען, ער האָט דערפֿיהלט די האַנד פֿון דער אַמאָליגער קליינער לאה. אַ הייסער שטראָם האָט זיך אין איהם אַ הויב געטון און זיינע אויגען זענען איבערגעגאַנגען פֿון טרעהרען.

זיי האָבען זיך נישט געקאָנט בעהערשען, האַלטענדיג זיך פֿאַר די הענד, זענען זיי אין אַ טויער אַריין, און ביידע, ווי קינדער, געוויינט...

זי האָט זיך אָבער שנעל געפֿאַסט, אוז מיט אַ שטאַרקען

בליק און טרוקענער שטימע געזאָגט:

נו, שלום... גיי אַוועק פון דאַנען.

— לאה...

— שלום! טאָמער דערוויסען זיי זיך עפּעס, וועט מען מיך אַוועקנעמען פון דאַנען און ס׳טניש וויסען, וואו כ׳וועל אַהינקומען...

— ניין, לאה, קום מיט מיר...

— זאָג מיר, וואו דו ביסט, וועל איך קומען צו דיר מאָרגען בייטאָג.

ער האָט איהר אויפגעגעבען בערל׳ס אַדרעס.

זיי זענען פון טויער אַרויס.

— גיי, שלום, כ׳וועל קומען...

און זי איז מיט שנעלע טריט אַוועק פון איהם.

*

*

ער האָט אָבער אַוועקגעהן נישט געקאָנט, און ווען ער איז מיט אַ פּאָר מינוט שפּעטער דורכגעגאַנגען דאָס געסעל, האָט ער זי פון דערווייטען געזעהן.

זי איז פערשוואונדען, אין אַנ׳אַלטען נידעריגען טויער, מיט איהר אַ יונגערמאַן מיט אַ שירם...

יוקלע

נישט אומזיסט האָב איך אַלע פאַרנאַכט שפּאַצירט אויף די זאַמד-בערג, אַ וויאָרסט וועג הינטער דער זומער-וואוינונג, וואו איך האָב געוואוינט —

שוין עטליכע אָווענדען כסדר האָב איך דאָרט בעגעגענט צוויי פרויען: איינע אַ יונג מיידעל פון אַ יאָהר זיעבצעהן, די צווייטע אַן'עלטערע, אַ בלינדע. אַ חוץ אונז האָט מען דאָרט זעלטען געקאָנט בעגעגענען אַ מענשען. שטיל און וויכט האָבען זיך די זאַמד-בערג אויסגעצויגען ערגעץ ביז צו אַ בלויליך-פערנעבעלטען קעניגרייך. זעלטען-ווען האָט אַ באָרוויסער דאָרפס-וואַנדערער די בערג אַדורכגעשניטען און געקוקט אויף אונז ווילד און פרעמד, אַזוי ווי ער וואָלט נישט געקאָנט פערשטעהן, ווי מיר זענען אַהער פערוואָרפען געוואָרען.

איך בין אין יענע טעג געווען איבערפולט פון אַ ברייטען און פרייען יום-טוב. נישט איינמאָל האָב איך געקלערט, אַז דער קאַלטער, אומעטיגער ווינטער, וואָס איז נישט-לאַנג פערשוואונדען, איז געווען נאָר אַ בייזער, דריקענדער חלום: ווי לאַנג זענען אויסגעשטאַנען די בלינדע און גרויע טעג, וואַן די נעכט, וויסט און האָפנונגסלאָז, האָבען דאָס האַרץ מיט אייז און פראָסט אַרומגעפרוירען! יעדער געדאַנק איז געווען אין יענע לאַנגע ווינטער-נעכט — ווי אַ פויגעלע אַ קראַנקס,

וואָס גוסט'ט אין אַ קאַלטער וואַרימקייט, ערגעץ ביי וואַסער־לעך פערדאָרבענע...

בין איך אַרומגעגאַנגען אויף די זון־בעגילדעטע רוקענס פון די בערג, און פול איז געווען מיין ברוסט מיט אַ ליבע־געזאַנג דער שעהנער, פרייער וועלט אַרום.

*

די זון האָט בעגאָסען די בערג מיט אַ רויט־צוגליהטען גאָלד, און דער וויטער מיט פייער פערטרונקענער האָריזאָנט האָט זיך געעפעלט אין אַ שטיל־פאַרבענקטען פאַרבען־געזאַנג.

כ'בין געזעסען אויף אַ נידעריג זאַמד־בערגעל און גע־קוקט אין־דער־וויים, וואוהין די בערג האָבען זיך פערטראָגען. פרישע טוי־נעבלען האָבען זיך געהויבען צוגלייך מיט דער זו־מער־נאַכט, וואָס האָט זיך שטיל געשפרייט.

שטיל איז געווען אַרום. נאָר ערגיץ ווייט האָט זיך אָהן אויפהער געגאָסען אַ פייפעלע, און די שטילע, ווייטע, אומע־טיגע טענער האָבען דערצעהלט פון אייביגער רוה און טיעפע, גרויסע שטילקייטען.

פון אונטער אַ באַרג, נישט ווייט פון מיר, האָבען זיי זיך אויפגעהויבען. די יונגע איז געגאַנגען די ערשטע, פיהרענ־דיג די צווייטע פאַר איר שטייף־אויסגעצויגענער האַנד. נאָהענט פון מיר האָבען זיי צווישען זיך עפעס שטיל גערעדט. איך האָב זיך צוגעהערט.

די בלינדע האָט גערעדט:

— זאָגסטו, יולקע, אַז די בערג ציהען זיך אַזוי ווייט אַוועק?

— יאָ, זעהר ווייט. זיי נעפלען זיך אַזוי געדיכט, אַז מען זעהט נישט זייער ווייטקייט.

— און קיינער איז דאָ נישטאָ, זאָגסטו, יולקע?

— ס'איז דאָ פאַרהאַן אַ יונגערמאַן. זיצט דאָ נישט־ווייט אויף אַ בערגעל.

— נישט־ווייט... גאָר נאָהענט פון אונז?

— יאָ, נאהענט.

— איין מענש איז דאָ... נישט מעהר... איין מענש... — האָט די בלינדע געמורמעלט, פערריסען דעם קאָפּ און גע־דרעהט מיט די ווייסע אַפּלען, ווי זי וואָלט געוואָלט עפּעס זעהן. איך האָב זיך אויפגעהויבען און צוגעגאַנגען. נאָהענט צו זיי. די בלינדע האָט נאָך מעהר פערריסען דעם קאָפּ און הויך געזאָגט:

— רעד עפּעס מיט דעם מענש, כ׳וויל הערען ווי ער רעדט.

יולקע האָט נערוועז אַ שטויס געטון דער בלינדערס האַנד, און די בלינדע האָט דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען.

איך האָב געקוקט אויף די אויפגעהויבענע ליפּען פון דער בלינדער, וואָס זענען געווען אַ ביסעל אָפען, ווי אַ שנאָ־בעל ביי אַ פויגעל. זי האָט, דאַכט זיך, געשמייכעלט, צוהע־רענדיג זיך צו עפּעס; ס׳קאָן זיין, זי האָט געהערט דאָס וויי־טע, שטילע פייפעלע.

איך בין געשטאַנען הינטער זיי און געקוקט אויף יול־קע׳ן. זי איז געווען אָנגעטון אין אַ ברייט־צולאָזענעם העל־ראָזען קלייד. איהר פּנים האָב איך נישט געקאָנט זעהן, כ׳האָב נאָר געזעהן איהרע רונד־געטאָקטע אַקסלען, איבער וועלכע ס׳האָבען זיך אַראָבגעלאָזען איהרע מאַט־ברוינע דיק־געפלאָכ־טענע צעפּ. פון איהרע קורצע אַרבעל האָבען זיך אַרויסגעזעהן פולע, קלאָרע הענד, וואָס זענען געווען אַזוי פריש און ראָז, ווי דאָס לייב פון אַ פריש־אָבגעשיילטען ווערבע־צווייג. די בלינדע האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, און אָנשטעלענדיג איהרע ווייסע אַפּלען איבער יולקע׳ן, האָט זי גערעדט:

— שוין, כ׳בין שוין מיד... קום, זיך אַוועקזעצען... וואו וועלען מיר זיך אַוועקזעצען?...

יולקע האָט זי פאַר אַ האַנד אָנגענומען.

— קום.

איך בין געגאַנגען נאָך זיי.

די בלינדע האָט געפרעגט אויפ׳ן וועג:

— דאַכט זיך, יולקע, אַז ס׳וועט באַלד ווערען פינסטער..

נאַכט... און מיר וועלען נישט טרעפען אַהיים...

— ניין, ס'איז נאָך ווייט צו נאַכט.

— מ'קאָן נישט וויסען... דערנאָך וועט מען נישט טרעפען! — האָט די בלינדע זיך געשפּאַרט. איך בין אַ פּאָר מינוט געגאַנגען נאָך זיי. יולקע האָט זיך אומגעקוקט מיט אַ בייזען בליק געגען מיר, אַ בייזע, פאַרוואָס איך גיי איהר נאָך. דערנאָך האָט זי אָנגעהויבען געהן שנעלער, שלעפּענדיג פאַר דער האַנד די בלינדע, אַזוי אַז יענע איז איהר נאָכגעלאָפען מיט שפּרינגענדיגע טריט.

איך האָב געזעהן יולקע'ס פּנים. בלייך־ראָז איז עס געווען, און איהרע גרויסע שטיל־טונקעלע אויגען זענען געווען ווי מיט אַ גאָלד־גלאַנץ איבערגעגאָסען. דערזעלבער גאָלד־גלאַנץ איז געווען אויף איהרע פולע, בלוטיגע ליפּען.

אין דער מינוט האָבען זיי זיך פון באַרג אַראָבגעלאָזען. איך בין געשטאַנען אויפ'ן רוקען פון'ם באַרג און געקוקט אויף זיי. דערנאָך, ווען איך האָב זיך אין טאָל אַראָבגעלאָזען, האָבען זיי זיך געזעצט אויף אַ קליין אָבגעריסען בערגעל, וואָס האָט געהאַט אַ פאָרם פון אַ שוואָם.

יולקע האָט זיך אַוועקגעזעצט זייטיג, אָנשפּאַרענדיג איהרע אַקסלען אָן דעם בערגעל. די בלינדע איז געזעסען גלייך, איהרע אויפגעהויבענע קניה מיט די הענד אַרומגעשלאָסען, דעם קאָפּ פאָראויסגעשטעלט אין דער לופט אַריין, ווי זי וואָלט עפּעס עמיצען נאָכשרייען. איך האָב זיך געזעצט געגנאיבער אויף אַ בערגעל און לאַנג צו זיי געקוקט. יולקע האָט צו מיר נישט געקוקט; זי האָט זיך געשפּיעלט, צונויפשאַרענדיג בערגעלעך זאַמד.

נאָר פלוצלינג האָב איך זיך אויפגעהויבען און, צוגעהענדיג נאָהענט, האָב איך צו זיי עפּעס גערעדט.

די בלינדע האָט אַראָבגעלאָזען דעם קאָפּ און געהערט מיט שאַרף־אויסגעשנאָבעלטע ליפּען. יולקע האָט מיט אַ צושראָקענע שמייכעלע אין די ברייט־אויפגעריסענע אויגען עפּעס געענטפערט, אַ ווײַלע געשוויגען און באַלד געזאגט:

— איך פלעג דאָ קיינעם ניט טרעפן פאַרנאַכט. דאָס ערשטע מאָל...

די בלינדע האָט עפּעס געמאַכט מיט די ליפּן, געדרעהט מיט'ן קאָפּ, ווי זי וואָלט וועלן געפינען, אין וואָס פאַר אַ זייט עפּעס אַריינצוזאָגן; דערנאָך האָט זי מיט אַ מאָדנער, וויינענדיגער שטימע אַרויסגערעדט:

— דערלאַנגט מיר אייער האַנט... זאָגט מיר, ווי מ'רופט אייך, וועל איך צו אייך רעדן...

יולקע האָט מיט איהרע הענד פערדעקט דאָס פּנים, און אַ קלינגענדיג געלעכטער האָט זיך צוטראָגן אַרום.

איך האָב שמייכלענדיג גענומען דער בלינדערס האַנט אין מיינער און געזאָגט ווי איך הייס.

די בלינדע האָט געשאָקלט מיט'ן קאָפּ און מיין נאָמען גע'חזרט.

איך האָב אַ בליק געטון אויף יולקע'ן, אונזערע בליקן האָבן זיך בעגעגענט און מיר האָבן זיך שטיל און איינגע- האַלטען צולאַכט.

*

שטיל איז געווען אַרום. מיט אַ קיהלען, פרישען אָטעם האָט זיך די נאַכט איבער אונז לאַנגזאַם אַראָבגעלאָזען, און גרינע ציטעריגע שטערען האָבן אין'ם טונקעלען הימעל אויפגעציטערט.

איך בין געזעסען נאָהענט פון יולקע'ן. זי האָט שטיל, ווי פאַר זיך, געקוקט אין דער ווייטעניש, איבער די בערג, וואו ס'האָבן נאָך שטיל געטליעט עטליכע פאַסען פון'ם זון-אונטערגאַנג.

די בלינדע האָט דעם קאָפּ פערריסען און גערעדט:

— זי, יולקע... זאָגט אַלע טאָג, אַז ס'איז דאָ אומעטיג...

אַז קיינער איז דאָ ניטאָ... אָט דערצעהל איך אייך... איהר הערט?...

— איך הער — האָב איך שנעל געענטפערט.

— ניין, אָט דאָ, קומט אַהער... זעצט זיך נאָהענט... נעבען מיר...

— איך זיץ דאָך נעבען אייך.

— איז גוט... וועל איך אייך דערצעהלען... יולקע זאָגט, אַז ס'איז אומעטיג... און ווען ס'קומט אַריין אַ פויער עפּעס פערקויפען צו אונז... רעדט זי מיט איהם לאַנג... נאָך וואָס דאַרף יולקע רעדען מיט פויערים?... כ'האָב איינמאָל ביי אַ פויער די האַנד אָנגעריהרט, איז זי געווען אַזוי ראַציג...

יולקע האָט אויף מיר אַ קוק געטון, בייסענדיג די ליפּען פאַר געלעכטער.

— יולקע לאַכט... ווען איך זאָג איהר עפּעס, לאַכט זי... זי זאָגט, אַז די פויערים זענען גוטע מענשען... מ'דאַרף זיי ליעב האָבען...

יולקע האָט זיך הויך צולאַכט, די בלינדע האָט ווייטער גערעדט:

— יולקע, אָט וועל איך פרעגען ביי דעם הער... ביי דעם פויער, וואו מיר וואוינען, איז דאָ אַ זוהן: אַנטאָש...

זי האָט מעהר פעררויסען דעם קאָפּ, און שטאַרקער אָנגעהויבען דרעהען מיט די אַקסלען:

— אָט דער אַנטאָש האָט מיך פון דער שטריק־וויעג אַראָבגעוואָרפען... מיר האָט זיך געדאַכט, אַז איך פאַל... איך פאַל פון אַ הויכען באַרג אַראָב... איך האָב זיך געוואָלט אָן עפּעס אָנהאַלטען... נאָר אין־דער־לופט איז גאָרנישט געווען... אַראָב... אַראָב בין איך געפאַלען... אָט די האַנד, זי טוט מיר נאָך וועה... אַנטאָש... דעמאָלט האָב איך אויך געהערט... זי, יולקע, האָט געלאַכט... און אָט מיט דעם אַנטאָש... רעדט זי שטענדיג, יולקע... ביז שפּעט אין דער נאַכט... זיצט זי מיט איהם אויף דער באַנק... אָט מיט דעם...

— מאַניע! — האָט יולקע אַ געשריי געטון. אין איהר טונקעלע אויגען האָט אויפגעבליצט אַ גאָלדען פייערל פון כעס

די בלינדע איז שטיל געבליבען. איהרע ליפּען האָבען זיך שפּיציג געעפענט, ווי אַ שנאָבעל פון אַ שלעכטען פויגעל

און אַ פּערקרומטער שמייכעל איז פֿערגליווערט געבליבן פֿון איהר מויל.

*

שטיל האָט שוין די נאַכט איבער'ן דאָרף געהאָנגען, ווען איך האָב זיי צו זייער היים בעגלייט.

זיי האָבען געוואוינט אין דער געגענאיבערדיגער זייט דאָרף פֿון מיר. אונזער וועג איז געווען אַ זאַמדיגער און ביי זיינע זייטען זענען געוואַקסען, קרום געבויגען, פֿייכטע ווערבע-בוימער, וואָס האָבען זיך געשפּיגעלט אין גרין-בעשוימטען וואַסער פֿון ראָוו, וואָס הינטער זיי.

איך בין געגאַנגען נעבען יולקע'ן, זי האָט געפֿיהרט די בלינדע פֿאַר אַ האַנד.

— ס'איז אַזוי ווייט... און ס'ווערט אַלעמאָל שווערער צו געהן... — האָט די בלינדע געזאָגט.

— צו וואָס-זשע געהסטו, אַז ס'איז דיר שווער! — האָט יולקע שנעל אַרויסגערעדט. די בלינדע האָט זיך אָבגעשטעלט, איך האָב אויף איהר אַ קוק געטון. יולקע האָט שאַרף געקוקט אויף דער בלינדער, ווי זי וואָלט פֿון איהר אויף עפּעס גע-וואַרט.

די בלינדע האָט פּלוצלינג ברייט אויפֿגעריסען איהרע ווייסע אַפּלען, ווי זי וואָלט געוואָלט עפּעס דערזעהן. און אויפֿרייסענדיג ברייט איהרע שנאָבעל-ליפּען, האָט זי ווי אַ מין פֿערשטיקטען קרעכץ געטון, אַזוי ווי זי וואָלט זיך טיעף פֿערהוסט. ווען זי האָט צוריק איהר מויל פֿערמאַכט, האָב איך פֿערשטאַ-נען, אַז דאָס איז געווען אַזאַ געלעכטער.

באַלד האָט זי נאָכאַמאָל אַזאַ לאַך געטון, און געזאָגט:

— אַהאַ-אַ... דו, יולקע, ווילסט געהן אַליין...

נאָך אַ מינוט שטילקייט האָט זיך יולקע געווענדט צו מיר:

— אויב איהר דאַרפֿט אַהיים געהן, דאַנק איך אייך, וואָס איהר האָט אונז ביז אַהער צוגעפֿיהרט. מיר האָבען שוין ניט ווייט... אָט דאָ, אין אָנהויב ווערדעל, וואוינען מיר...

איך האָב זיך אָנגעבאָטען, זיי צוצופיהרען.

— צו וואָס זאָל אייך אויסקומען ביינאַכט אַהיים צו געהן... איהר וואוינט ווייט פון דאַנען?...

— איהר קאָנט אַמאָל נישט טרעפען אַהיים... ס'וועט זיין פינסטער, ביינאַכט... — האָט די בלינדע זיך אָנגערופען.

— איך וואוין אין דער צווייטער זייט דאָרף פון דאַנען, ס'וועט זיין אַ האַלבע ווערסט וועג... צווייטענס, געה איך, ווען איך וויל און ווי איך וויל! — האָב איך זיך גע'כעס'ט, אַליין נישט וויסענדיג פאַרוואָס...

— וואוינט איהר אויף יענער זייט דאָרף? — האָט יולקע אַ זאָג געטוהן — איך בין נאָך דאָרט קיינמאָל נישט געוועזען.. איז דאָרט עפּעס שעהן... שענער ווי דאָ?...

— יאָ, — האָב איך געענטפערט — דאָרט, נישט ווייט פון דער באַהן-ליניע, איז פאַראַן אַ טייך, וואו איך באָד זיך... און שיף זיך... דאָ ביי אייך איז נישטאָ קיין וואַסער?...

אין דער מינוט האָט זיך מיין האַנד אָנגערירט אָן איהרער, וואָס איז געווען פערשאַרצט ביז אין-דער-העלפט. אונזערע בליקען האָבען זיך פלוצלינג בעגעגענט. זי האָט אַ מינוט געשוויגען. באַלד האָט זי אָנגעהויבען מיט אַ שטילער, ציטעריגער שטימע עפּעס צו זינגען. איך בין געגאַנגען שטיל און געהערט. די בלינדע האָט שווער געאָטעמט און מיד געגאַנגען, הויבענדיג הויך די פיס.

איך האָב פלוצלינג גענומען יולקע'ס האנד און געפרעגט:

— פאַרוואָס האָט איהר נישט געוואָלט, איך זאָל אייך אָבפיהרען אַהיים?...

יולקע האָט נישט געענטפערט, זי האָט נאָר אַ שמייכעל געטוהן; און ביי דעם שמייכעל האָב איך דערזעהן, אַז איהר נאָז איז אַ ביסעל אַנ'אַראָבגעלאָזענע. איהרע פולע, בלוטיגע ליפּען האָבען זיך אין דער מינוט ווייך אַ שלענגעל געטוהן. זי האָט געוואָלט בעפרייען איהר האנד פון מיינער, נאָר איך האָב זי קמיט כח אָנגעכאַפּט און אַ דריק געטוהן.

זי האָט דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען. באַלד האט זי געזאָגט,

4וקענדיג אויף מיר פון אונטען אַרויף:

— איהר וועט מיר ווייזען, וואו ס'איז דער טייך?...

— יאָ, איך וועל אייך ווייזען, ווען איהר וועט נאָר וועלען...

— כ'בין אַמאָל געזעסען נעבען אַ טייך, האָב איך געהערט, ווי דאָס וואַסער האָט גערוישט אויפ'ן ברעג... — האָט די בלינדע געזאָגט — ס'מוז זיין שרעקליך זיך צו באָדען אין אַ טייך...

— ס'איז נישט שרעקליך... — האָב איך געענטפערט. — איהר האָט קיינמאָל נישט געלעבט אין אַ דאָרף?

— ניין. איך בין ערצויגען אין שטאָדט... אַ פּאָר מאָל בין איך געווען אויף זומער-וואוינונג... און איצט בין איך מיט-געפאָהרען אַהער מיט יולקע'ן... — האָט די בלינדע געענטפערט. איהר פּנים האָט זיך פלוצלונג פערקרימט, ווי זי וואָלט פון עפּעס געליטען, און צובויגענדיג זיך צו יולקע'ן, האָט זי געזאָגט:

— אָ, ווי לאַנג מיר געהען שוין!... איז נאָך ווייט, יולקע?

— מיר זענען שוין אין-דערהיים! — האָט יולקע געענטפערט, ווי זי וואָלט פון עפּעס ערוואַכט.

*

מיר האָבען זיך אָבגעשטעלט אין אָנהויב פון אַ יונ שיטער סאָסנע-וועלדעל, וואָס איז געווען אַרומגערינגעלט מיט קאַסטענס רויט-געלבליכע פעלד-בלימלעך. דאָס הייזעל, אין וועלכען זיי האָבען בעוואוינט, איז געווען אַ פּויעריש'ס, נאָר מיט אויפגעהויבענע, גרעסערע פענסטער און אַ בלוי-געפאַרבטער פאָדערשטער וואַנד. האַרט נעבען דעם איז געשטאַנען נאָך אַ קליין הייזעלע, ווי אַ קעמערל, מיט אַ שטרוי-געדעקטען דאַך דאָרט, זעהט-אויס, האָט געוואוינט דער ווירט פון די הייזלעך

צוקומענדיג צו דעם פּלויט, מיט וועלכען דאָס הייזעל איז געווען אַרומגעצוימט, האָב איך געזעהן אַ פּויערן-יונגעל זיצען אויף אַ קליין בענקעלע. זיין קאָפּ איז געווען צראָבגע-

לאָזען, און זיינע העלע, פלאַקסענע האָר האָבען אַראָבגעהאָנגען צו זיינע קניה; ער האָט געשניצט מיט אַ קליין טאַשען־מעסערל אַ דיקע אָבגעבראָכענע צווייג פון אַ ווערבען־בוים.

ווען מיר זענען דורכגעגאַנגען פאַרביי איהם, האָט ער זיין קאָפּ אויפגעהויבען. ער האָט אויסגעזעהן אַלט צו זיין אַ יאָהר אַכטצעהן, זיין פּנים איז געווען אַ ברוינס און די אויגען טונקעל־בלויע. ער האָט אַ שמייכעל געטון, און געבענדיג אַ בליק אויף דער בלינדער, האָט ער די צווייג אונטער איהרע טריט אונטערגעלעגט. די בלינדע האָט קרום אַ פאַל געטון, אָנהאַלטענדיג זיך אין יולקע׳ן.

איך האָב אויפגעציטערט פון כעס. „דאָס מוז זיין דער אַנטאָש, וועגען וועלכען די בלינדע האָט דערצעהלט” — האָב איך אַ קלער געטון און אויסגעשריגען:

— פאַרוואָס טוסטו דאָס, דו אונפאַרשעמטער!?

ער האָט אויף מיר זייטיג אַ קוק געטון, און געענטפערט שטיל:

— שרייט נישט, קיינער שרעקט זיך נישט פאַר אייך..

— ער האָט דאָס נישט־ווילענדיק געטון — האָט זיך יולקע אָבגערופען, שמייכלענדיג. די בלינדע האָט געשוויגען, איהרע הענד האָבען געציטערט.

ער האָט זיך אויפגעהויבען און איז אַוועק הינטער דער וואַנד פון׳ם הייזעל. די בלינדע האָט נאָך אַלץ געציטערט, אָנהאַלטענדיג זיך אָן יולקע׳ן.

די טיר פון׳ם הייזעל האָט זיך פּלוצלינג געעפענט, און אויף דער שוועל האָט זיך בעוויזען אַ גרויליכע פרוי, מיט אַ ווייך־געקנייטשט פּנים, מיט גרויסע, ברוינע אויגען. אָן וועלכע איך האָב באַלד דערקענט יולקע׳ס מוטער. זי האָט אַ פיהר געטון מיט דער האַנד איבער איהרע האָר און, אויפהויבענדיג די האַנד, וואָס האָט זיך ביז אין־דער־העלפט אַרויסגעזעהן פון איהר בלויען ברייט־צולאָזענעם אַרבעל, האָט זי מיט אַ שטילער, קלינגענדיגער שטימע געפרעגט:

— וואָס איז דאָ געווען, יולקע?

— גאָרנישט, מאמע; אַנטאָש האָט נישט־װילנדיג שיִער מאַניע׳ן אומגעװאָרפען...

יולקע׳ס מוטער האָט די ליפּען איינגעצויגען, איהר פּנים האָט אויסגעדרוקט פּערדרוס. זי האָט אָבער באַלד אַ שמייכעל געטהון, און געזאָגט:

— נו, פּערפאַלען. מאַניע, געה אַהער, זעץ זיך דאָ אויף דער באַנק... — דערנאָך איז זי אריין אין שטוב, און פערמאַכענדיג נאָך זיך די טיר, האָט זי אַ רוף געטון: יולקע!...

יולקע האָט אװעקגעזעצט די בלינדע אויף דער באַנק, װאָס איז געשטאַנען נעבען הייזעל. איך האָב זיך געזעצט נעבען איהר. יולקע איז אַריין אין שטוב.

— איהר האָט זיך אַ קלאַפּ געטון? — האָב איך געפרעגט די בלינדע, בלייבענדיג מיט איהר אַליין.

די בלינדע האָט אַ מינוט געשװיגען, װי צוהערענדיג זיך צו עפּעס. באַלד האָט זי זיך צוגעבויגען צו מיר, זי האָט מיין האַנד געזוכט און נישט געפונען. זי האָט געשעפּטשעט:

— יולקע זאָגט: נישט־װילענדיג... איהר האָט געהערט, װי זי האָט געלאַכט?... מיך שרעקט דאָ אַזוי!... — זי האָט זיך צו מיר אינגאַנצען צוגעבויגען — איך קען אייך נישט... דאָס ערשטע מאָל... נאָר איך װייס, אַז איהר װעט קיינעם נישט דערצעהלען... איהר זענט אַ גוטער... איהר האָט געשריגען אויף איהם... איך האָב געהערט...

זי האָט אַ פּאָר מינוט געשװיגען, אַלץ װי צוהערענדיג זיך צו עפּעס, מיט אַ פערקרימטען שמייכעל. באַלד האָט זי אַ דרעה געטון מיט די אַפּלען און װייטער געשעפּטשעט:

— נישט־לאַנג... מיט אַ פּאָר טעג פריהער, ביינאַכט... זאָגט זי, יולקע: „די לבנה שיינט אַזוי העל”... און כ׳הער, װי אַנטאָש קומט שוין אָן און פּייפט... „יולקע, — זאָג איך, — קום שוין שלאָפען, כ׳װעל דיר עפּעס דערצעהלען”... „ניין, — זאָגט זי, — די נאַכט איז אַזאַ ליכטיגע, קיינער שלאָפט נאָך נישט... אָ, אַנטאָש פייפט נאָך, הערסט?”... און שפּעטער האָב איך געהערט, װי זיי האָבען גערעדט — ער, אַנטאָש, פרעגט: „פאַר־

דאָס?״... זאָגט זי, יולקע: „ווייל איך האָב דיך ליעב, אַנטאָש... ווייל דו ביסט אַזאַ שעהנער... אַ שטאַרקער... האָסט פאַר קיינעם נישט קיין מורא״... אָ, איך קאָן איהר נישט זאָגען... זי וועט לאַכען... ווען איך זאָג איהר עפּעס — לאַכט זי...

— איך האָב גערעכענט, אַז איהר זענט יולקע׳ס אַ שוועסטער... — האָב איך געזאָגט.

— ניין. — האָט די בלינדע געענטפערט — איך בין שוין צוויי יאָהר ביי זיי אין שטוב... איך האָב זיך צוגעוועהנט צו די מענשען... איך האָב זיי ליעב־בעקומען... יולקע׳ס מאַמע איז אַ גוטע פרוי... זי האָט מיך ליעב... דערפאַר בין איך ביי זיי...

— נו, און דער פאָטער יולקע׳ס וואו געפינט זיך?... קומט ער ווען אַהער?

— אָ, יולקע׳ס פאָטער איז געשטאָרבען!... שוין פינף יאָהר... די מוטער מיט׳ן פאָטערס אַ ברודער האָבען אין שטאָדט אַ גרויס געלד־געשעפט... נאָר הערט! זאָגט זי, יולקע: „ווייל איך האָב דיך ליעב, אַנטאָש״...

די בלינדע האָט זיך אַ מינוט פערקלערט, וויעפּעס האָרבענדיג.

— יולקע מוז נאָך זעהר יונג זיין... — האָב איך אויסגענוצט די מינוט.

— יולקע... זיעבצעהן יאָהר... נאָר זי איז שוין, ווי אַן עלטערע...

איך האָב אַ שמייכעל געטון. די בלינדע האָט דאָס דערפיהלט, און געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ:

— יאָ, יאָ, גלויבט מיר...

זי האָט אויף מיר געקוקט מיט איהרע ווייסע אַפּלען. באַלד האָט זי זיך ווי אַ כאַפּ געטון און ווייטער גענומען דערצעהלען:

— ביינאַכט הער איך... עפענט זי דאָס פענסטער אויף...

איך האָב אַ קוק געטון אויף דער טיר, וואָס האָט זיך שטיל געעפענט — יולקע איז אויף די שפּיץ פינגער צו אונ

געגאַנגען. זי האָט זיך אַ ביסעל אָנגעבויגען, וועלענדיג דערהערען, וואָס די בלינדע רעדט. נישט וועלענדיג, אַז יולקע זאָל דערהערען, האָב איך פריילעך אויסגעשריגען:

— אָט געהט פריילין יוליאַ!

די בלינדע האָט אַ צאַפּעל געטון און איז שטיל געבליבען, מיט אַן׳אַראָבגעלאָזענעם קאָפּ. יולקע איז צוגעקומען צו אונז. אַ מידער ערנסט איז געווען אויסגעגאָסען אויף איהרע אויגען. זי האָט געוואָרפען אַ לאַנגען בליק אויף דער בלינדער און, זעצענדיג זיך נעבען מיר, פריילעך אַ זאָג געטון:

— נו, ווי פערברענגט איהר דאָ?...

זאָגענדיג דאָס, האָט זי געטון אַ שמייכעל, פון וועלכען איהר נעזעל האָט זיך אַ ביסעל אַראָבגעלאָזען. איך האָב איהר טיעף אין די אויגען אַריין אַ קוק געטון. איך האָב געפיהלט, אַז יולקע איז ווי די זון, וואָס האָט אויפגעשיינט — נאָכ׳ן דער צעהלען פון דער בלינדער, וואָס האָט דערמאָהנט אָן אַ לאַנגען קאַפּענדיגען רעגען...

ס׳איז שוין גוט נאַכט געווען, און אין דעם שטילען, טיעף-בלויען נאַכט-רוים האָבען גרינע זילבער-שטערען געציטערט. איבער די פעלדער, וואָס זענען אין טיעפער נאַכט פערהילט, האָט זיך געטראָגען די אייביגע שטילקייט. ערגעץ-וואו האָט אפשר אַ הונד געוויינט, אָדער אַ פויערטע האָט אויפ׳ן הויכען קול איבער איהר שכור׳ען מאַן געשריגען. נאָר דאָס האָט אַלץ נישט געשטערט די טיעפע שטילקייט און רוה, וואָס האָט געהערשט אין דער נאַכט אויפ׳ן דאָרף.

יולקע איז געזעסען נעבען מיר, איהר קאָפּ איז געווען אַ ביסעל זייטיג פערוואָרפען. זי האָט עפּעס שטיל געזונגען, גאון עפּעס אַ שטילע בענקשאַפט האָט זיך אין איהר זינגען אעהערט, ווי זי וואָלט עפּעס געבעטען, עפּעס שווערס-שווערס געוואָלט דערצעהלען... ס׳קאָן זיין דערפאַר, ווייל איך האָב יבן דער מינוט געקלערט, אַז דאָס מיידעל, מיט׳ן קלאָרען, ל ייך-ראָזען פּנים, מיט די גרויסע שטילע אויגען, וואָס פילען

ויך אָן מיט אַזאַ מיידעלש־צושראָקענעם שמייכעל, ווען מ'ע־ רעדט צו איהר, האָט שוין אַמאָל געזאָגט: „ווייל איך האָב דיך ליעב, אַנטאָש״, — אפשר דערפאַר האָב איך געהערט אַזאַ טרויער אין איהר זינגען...

— ווי פאַלט איהר אויס צו קומען אַהער אויף זומער־וואוינונג, פריילין יוליאַ? — האָב איך פלוצלינג אַ פרעג געטון.

— וואָס איז דען?...

— דאָ איז דאָך אייגענטליך אַ דאָרף, בלויז פויערים... איהר וואוינט דאָ אַליין, דריי פרויען... איהר האָט גאָר קיין מורא נישט?...

— גאַנצע נעכט שלאָף איך נישט, — האָט די בלינדע אָנגעהויבען, — נאָר עס דאַכט זיך מיר, אַז מ'געהט אַהער... ביינאַכט קלאַפט עפעס אין די פענסטער... ווי ס'וואָלט עמיצער אַריינגעקוקט... יענע נאַכט האָב איך געהערט, ווי מ'האָט גע־לאַכט...

— כאַ־כאַ־כאַ! — האָט זיך יולקע צולאַכט. — נעכטען, ווען דו ביסט אויפגעשטאַנען, איז שוין געווען האַלבער טאָג, האָט מען געלאַכט...

— יאָ, איך שלאָף נישט... הער איך...

איך האָב געפרעגט יולקע'ן, פאַר וואָס זי וואוינט נישט אין וו., דריי וויאָרסט פון דאַנען; דאָרט וואוינען כמעט בלויז שטאָדט־מענשען.

— דאָ איז שטילער, שענער... — האָט זי געענטפערט, און צוגעגעבען: — פאַרוואָס וואוינט א י ה ר דאָ?..

מיר האָבען געשמועסט וועגען דאָרף, וואו שטאָטישע מענשען קומען רוהען דעם זומער... „וואו מען געפינט אין די וועלדער פאַפירלעך, שאָלעכץ פון פאָמעראַנצען״ — האָב איך צוגעגעבען.

יולקע האָט זיך צולאַכט:

— יאָ דאָס איז אמת...

זי האָט זיך אַ מינוט פערקלערט, דערנאָך פלוצלינג

אָנגעכאַפּט מיין האַנד, צוויגט זיך אין אַ קלינגענדיג געלעכ־טער:

— יאָ, דאָס איז אמת, וואָס איר האָט געזאָגט, — כאַ־כאַ־כאַ, איך האָב מיטגעלאַכט.

— וואו איז דאָס געהערט געוואָרען, מ׳זאָל ביי נאַכט אַזוי הויך לאַכען? — האָט די בלינדע אונגעדולדיג אַרויסגע־רעדט און מאָדנע שווער אָנגעהויבען עסעסען.

פּלוצלינג האָב איך הינטער זיך דערהערט אַ שטילען פייף; פון הינטער דער הויז־וואַנד איז אָנגעקומען אַנטאָש מיט אַ שטעקען אין האַנד, פיהרענדיג אַ גרויסען שוואַרצען הונד אויף אַ קייט. ער איז שנעל דורכגעגאַנגען פאַרביי אונז. איך האָב איהם נאָכגעקוקט.

— עס מוז שוין זיין שפּעט: אַנטאָש געהט שוין אויף דער וואַך! — האָט יולקע געזאָגט.

— אויב איהר ווילט שוין געהן שלאָפען, וועל איך אייך נישט שטערען... — האָב איך זיך אויפגעהויבען.

— ניין, — האָט יולקע געענטפערט ס׳וועט נאָר אייך זיין שפעט אַהיים צו געהן... מיר געהען נאָך נישט שלאָפען...

די בלינדע האָט מיט דער האַנד דעם קאָפּ אונטערגע־שפּאַרט און געזאָגט:

— אַלץ־איינס שלאָף איך נישט... און דאָ זיצען איז אַזוי שרעקליך... מורא׳דיג. מ׳הערט קיין מענשען נישט... דאַכט זיך, יולקע, אַז אַנטאָש האָט שוין געפּייפט...

יולקע האָט נישט געענטפערט.

— יאָ, — האָב איך געענטפערט, — ער איז דאָ פאַר־בייגעגאַנגען.

די בלינדע האָט דעם קאָפּ פעררוסען, און ווי עפּעס זיך צוגעהערט. זי האָט אַ פּאָר מינוט געשוויגען, דערנאָך איז אַ פּלוצלינג טרוקען שלוכצען אויסגעבראָכען. איהר פּנים איז, דאַכט זיך, געווען רוהיג, די ליפּען אויסגעשנאָבעלט.

— גאַנצע נעכט הער איך איהם... אונטער׳ן פענסטער... איך קאָרטשע זיך... איך מאַך קיין אויג נישט צו...

איהר אָבּגעריסען געוויין אין דער אַרומיגער שטילער נאַכט, האָט געשראָקען, ווי אַמענש וואָלט זיך אינ׳ם ווייטען וויסטען וואַלד פון אונטער׳ן גזלנ׳ס האַנד געבעטען...

יולקע האט דער בלינדער׳ס האַלז אַרומגענומען, און איהרע אויגען האָבען זיך אָנגעפילט מיט דעם צושראָקענעם שמייכעל, ווי זי וואָלט געפרעגט, אין וואָס מען בעשולדיגט זי.

איך בין אויפגעשפרונגען פונ׳ם אָרט, נאָר יולקע האָט מיר מיט דער האַנד געוויזען, איך זאָל זיין רוהיג...

די בלינדע האָט שוין איצט שטילער געוויינט, נאָר וואָס שטילער דאָס געוויין, אַלץ מעהר האָט עס געשראָקען...

מיין בליק האָט זיך געווענדט צו דער טהיר פונ׳ם הייזעל.

— די מאַמע מוז שוין שלאָפען. — האָט יולקע געזאָגט. נאָר אין דער מינוט האָט זיך די טיר געעפענט און ס׳האָט זיך דערהערט דער מוטערס שטימע:

— יולקע, אין שטוב אַריין!

יולקע האָט מיר די האַנד דערלאַנגט:

— אַ גוטע נאַכט!

זי האָט די בלינדע אין שטוב אַריין געפיהרט.

— אַ גוטע נאַכט!... — האָט די בלינדע גערעדט וויי-נענדיג. — קומט צו אונז... ס׳איז דאָ אַזוי שרעקליך...

איך בין שוין געווען ווייט פון זיי. כ׳האָב נאָר געהערט דאָס צומאַכען פון יולקע׳ס טיר...

*

איבער די ווייטע, פינסטערע פעלדער זענען געוועזען צעוואָרפען רויטע פינטעלעך ליכט פון די הייזלעך, וואָס זענען דאָרט געשטאַנען. איך בין געגאַנגען מיט׳ן שווערען זאַמדיגען וועג, מיט וועלכען כ׳בין אַהער געקומען. שטיל האָבען די ווערבעס געשאָרכט ביי די זייטען און דער ראָוו האָט געגלאַנצט ווי אָנגעגאָסען מיט שוואַרצען גלאָז.

כ׳בין געגאַנגען מיט גיכע טריט. אַ קיהל, פייכט

ווינטעל האָט געגלעט מיין פּנים, איך האָב געקלערט וועגן יולק׳ן.

זאָל עס אמת זיין, אַז יולקע האָט ליב דעם פויער אַנטאָש? — דאָס איז אויף מיר געלעגען ווי אַ פרעמדע שווערקייט. ווען זי האָט מיר אויף די בערג די האַנד אַ דריק געטון האָב איך צו איהר דערפיהלט אַזאַ נאָהענטקייט. איצט פיהל איך שוין אַנדערש, און כ׳קאָן זיך אַלץ נישט דערמאָהנען, וואָס כ׳האָב מיט איהר גערעדט.

זי האָט אויף מיר אַזוי שטיל געקוקט, צוגעזאָגט, אַז זי וועט צו מיר קומען, איך זאָל זי פיהרען צום טייך. און מיט וואָס פאַר אַ צושראָקענעם שמייכעל האָט זי פערענטפערט אַנטאָש׳ען, ווען ער האָט אונטערגעלעגט דעם שטעקען אונטער דער בלינדער׳ס טריט.

איך וועל זיך ביי דער בלינדער אַלץ דערוויסען, האָב איך בעשלאָסען אין געדאַנק, און פאַר מיינע אויגען איז אויפגעשוואומען יולקע׳ס פולע ברוסט, רונדיגע אַקסלען, אין ראָזע הענט.

אויף אַ שיפעל וועל איך זיך מיט איהר שיפען. פאַרנאַכט, גאָלדיגע וואָלקענס, ווי בלומען, ציהען זיך אַזוי שטיל אויפ׳ן הימעל, שלאָגען זיך אָפּ אין׳ם וואַסער, וואָס רונצעלט זיך אונטער׳ן פאַרנאַכטיגען ווינטעל, ווי פון אַ זיסען תענוג.

איך וועל זיצען נעבען איהר נאָהענט. — ווי פול און גלויטיג זענען איהרע ליפען.

שאַ, אַ גערויש צווישען די בוימער, ווי ס׳וואָלט עפּעס דורכגעלאָפען אַ פערשטיקטער ביל פון אַ הונט. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט, מיין האַרץ האָט שנעל אָנגעהויבען קלאַפּען. אַ מינוט איז שטיל געווען און ס׳האָט עפּעס אַ שאַרפען פייף געטון איבער מיין אויער און איז באַלד שווער און ווייך אַראָפּגעפאַלען נישט ווייט פון מיר. ס׳איז מיר הייס געוואָרען. כ׳האָב שטאַרק צונויפגעקוועטשט די אויגען און אַ צווייטער שטיין האָט צוזאַמען מיט אַ פייף אַ שאַרפען קלאַפּ געטון אין מיין אויפגעשטעלטער האַנד. כ׳האָב דערפיהלט, אַ שאַרפען,

בריִהענדיגען וועהטאָג, כ'האָב קרום אַ לויף געטון אויפ'ן וועג און געזעהן ווי אַ מענש האָט זיך אַראָבגעלאָזען אונטער אַ בוים; נעבען איהם האָט זיך געוואָרפען אַ הונט אויף אַ קייט, מיט אַ שווער, איינגעהאַלטען בילען.

„דאָס איז אַנטאָש”, „דאָס איז אַנטאָש!”, האָט אין מיין מח געקלאַפּט. איך בין אָבגעלאָפען מיט אַ פֿערהאַלטענעם אָטעם און אַ געשריי געטון:

— איך ווייס ווער דו ביסט... מיר וועלען זיך נאָך זעהן!

מיין שטימע האָט מיט אַ ווילדען אָפּקלאַנג אָבגעציטערט אין דער פֿינסטערער נאַכט. איך האָב זיך דערשראָקען פֿאַר מיין אייגען קול, און מיט אַ שטורעמדיג האַרץ האָב איך זיך אַוועקגעשפּרייזט אין דער צווייטער זייט דאָרף צו מיין קליין שטיבעל מיט די בלויע לאָדענס.

אַזוי בין איך געלעגען אַ גאַנצע נאַכט מיט אָפֿענע אויגען, ביז וואַנען דורכ'ן שפּאַלט פֿון די לאָדענס האָט זיך אַריינגעגאָסען אַ גאָלדענער פּאַס טאָג.

די מילך-גוי'ע האָט אָנגעקלאַפּט אין לאָדען:

— שטעה אויף פּאַן, שוין שפּעט! — איך האָב זיך אָנגעטון און די טיר געעפֿענט. אַ זוניגער טאָג איז שוין געשטאַנען אינדרויסען.

איך בין געשטאַנען און געקלערט וועגען יולקע'ן, און פּלוצלינג האָט זיך פֿאַרביי מיין אויער דער פֿייף פֿון די שטיינער דורכגעטראָגען.

— איך וועל געהן אויף דעם וועג וואו נעכטען האָט מיך דער שטיין געטראָפֿען, אפּשר וועל איך דאָרטען טרעפֿען יולקען.

אין מיין האַרץ האָט געגליהט אַ בייסענדיגע קנאה צום פּויער אַנטאָש. ס'האָט זיך מיר מיט אַמאָל פֿערוואָלט קריגען ערגעץ אַ הונט אויף אַ קייט און אַוועקשלייכען זיך ערגעץ אין ווייטע ביינאַכטיגע פֿעלדער און וועלדער. אַ מאָדנע וואַרעמע געזונדקייט האָט זיך אַריינגעגאָסען אין מיינע פּיס.

— ביינאַכט אין דער פינסטער וואָלט איך זי אַרויסגענומען פון איהר שטוב, צוועקגעפיהרט זי ווייט... איך וועל זיין שוואַרץ ווי דער וואַלד, און זי וועט זיין ראָז און קלאָר און רונד.

מיטאַמאָל איז פאַר מיר אויפגעשוואומען אַ צווייטער וועג. אַן׳עלעקטריש-בעלויכטענע שטאָדט-גאַס, יולקע אין זייד און סאַמעט, אין פוטער געהילט. די טונקעלע נאַכט מיט׳ן וואַלד, די טונקעלע טויאיגע ווייטקייט פון די וועלדער זענען פערשוואונדען.

ס׳האָט מיך אַ ציה געטון צו דער בלינדער. מיר האָט זיך פלוצלינג געוואָלט איהר דערצעהלען פון ביינאַכט, פון דעם ווי אַנטאָש האָט אויף מיר שטיינער געוואָרפען:

מיר וועלען ביידע יולקע׳ן פון אַנטאָש׳ן צונעהמען.

*

מיט דעם זעלבען וועג האָב איך זיך געלאָזען צו יולקע׳ס שטוב. ס׳האָט זיך געשטעלט אַ גאָלדענער טאָג, פול פון זון און ריחות. דער גאַנצער וועג איז געלעגען פריי פאַר מיר, און אַלע וועגען האָבען מיך גערופען, וואו נאָר יולקעס טריט האָבען געקאָנט פיהרען.

איך בין לאַנג געשטאַנען אונטער דער טיר, דאָרט איז שטיל געוועזן, אַרום איז קיינער נישט געוועזן. איך האָב אָנגעקלאַפט, און אויף דער שוועל פון דער געעפענטער טיר האָט זיך בעוויזען די מוטער. זי איז געווען אָנגעטון שטאָדטיש, אין אַ הוט און אין אַ שוואַרצען קלייד.

— מיר פאָהרען באַלד אָב.

— אַזוי פלוצלינג...—האָב איך געפרעגט, פערשטעהענדיג, אַז דאָ איז עפעס פאָרגעקומען.

— יאָ,—האָט זי געענטפערט,—ליידער קענען מיר דאָ נישט מעהר בלייבען, כאָטש די טעג זענען נאָך אַזעלכע שעהנע... אַ שאָד...

די בלינדע איז אַריינגעקומען פון צווייטען צימער, זי האָט דערהערט מיין שטימע און אויסגעשריגען:

— אָ, גוט וואָס איהר זענט דאָ, מיר וועלען זיך געזעגענען, מיר פֿאָהרען שוין אַוועק.

איך בין געשטאַנען און נישט געוואוסט, וואָס צו זאָגען. צום סוף האָב איך ווי צו זיך אַליין געזאָגט:

— כ'וועל אויך... כ'וועל געוויס אויך אָבפֿאָהרען.

די מוטער האָט מיך טיעף אָנגעקוקט:

— צו וואָס? ווער ס'האָט אַ מעגליכקייט? ס'איז נאָך אַזוי שעהן...

יולקע איז אַריינגעקומען. זי איז געווען אָנגעטון אין אַ ווייס קלייד און אַ ווייסען הוט. זי האָט גלייך אַ שמייכעל געטון. מיר האָט זיך אויסגעוויזען אַז זי איז פֿערוויינט. ביידע, זי און די מוטער, האָבען זיך בעוועגט איבערהאַפּט, זיי האָבען צונויפֿגענומען קלייניגקייטען און איינגעפּאַקט. איך בין געשטאַנען און געוואַרט.

איך האָב געוואַרט זיי צו בעגלייטען צו דער באַהן. ס'האָט נישט לאַנג געדויערט, די מוטער איז שוין פֿאַרטיג געווען, איך בין אַרויסגעגאַנגען פֿאַר דער טיר. פֿיהרענדיג די בלינדע, האָט די מוטער פּלוצלינג געפֿרעגט:

— וואו איז יולקע?

איהר שטימע איז געווען אויפֿגערעגט ,איך האָב ווירקליך נישט בעמערקט, ווי זי איז אַהינגעקומען. עטליכע מינוט האָט די מוטער גערופֿען „יולקע!“, ביז וואַנען יולקע האָט זיך מיט גיכע טריט בעוויזען פֿון אונטערן הויף.

— וואו ביסטו געווען?—האָט די מוטער אויפֿגערעגט אויסגעשריגען. יולקע איז מאָדנע בלייך געוואָרען, זי האָט זיך אַ וויג-געטון אויף אַנ'אָרט און זיך פּלוצלינג האַסטיג צעוויינט. די בלינדע האָט זיך צו מיר צוגעצויגען, זי האָט אויסציהענדיג שטייף דעם קאָפּ צו מיין אויער אַרויסגערעדט:

— צוליב איהם פֿאָהרען מיר אַוועק... דאָס מיידעל איז משוגע, צוליב אַנטאָש'ן ענטלויפֿען מיר...

ביז צום צוג האָבען מיר שוין גאָרנישט גערעדט. מיר

האָבען זיך שטום געזעגענט, און דער צוג האָט זיי אַלע דריי אַוועקגעטראָגען.

*

איך בּין צוריקגעגאַנגען און פערקראָכען אויף די זאַמד=בערג, וואו כ'האָב יולקען צום ערשטען מאָל בעגעגענט. איך בּין געגאַנגען צום טייך, און אין מיטען דעם גאָלדענעם טאָג איז פאַר מיר אַלץ ווי אָבּגעשטאָרבּען. אַ מאָדנע מאַטקייט האָט זיך אויסגעגאָסען אויף אַלץ און אַ צאַפּעלדיגע אונרוהיגקייט האָט זיך אַריינגעגאָסען אין ת.ר. איך האָב מיט אַמאָל דערפילט, אַז איך קען דאָ מעהר ניִשט בּלייבּען, און נאָך אין דעם אייגענעם טאָג, פאַרנאַכט, האָט מיך דער צוג אין שטאָט אַריינגעטראָגען.

איִבּער דיִ שאַרף — בּעלויכטענע גאַסען האָבען זיך פאַר מיר דורכגעטראָגען אַזוי פיל יולקעס. איך האָב געקוקט איִן זייערע אויגען. און געזוכט יענע יולקע, וואָס כ'האָב אויף די שטיִלע, ווייט פאַרבּלוטע זאַמד=בּערג געלאָזען אונטער דעם בּאָלדענעם זון-אונטערגאַנג.

וואלענטי דער שווארצער

אַזוי ווי אַ שאָרך האָט זיך דורכגעטראָגן דורך דער לענג פון דער פויערישער אָסאַדע מיט אירע קרומע פּלויטען און נידעריג־בעגרינטע פאָרטקעס. — דער „קסיאָנדז" פאָהרט מ׳פיהרט איהם שוין!...

ס׳איז שוין צוגעפאַלען די נאכט; איבער די ווייטע, פון טוי־בענעפּעלטע פעלדער, האָט זיך דער הימעל געטונקעלט און אין דער טונקעלקייט האָבען געפינקעלט בלייך און געציטערט, שיטערע זילבער־שטערען...

אַ טיפע שטילקייט האָט גערוהט אַרום.

אויפ׳ן ווייכען שוואַרצען זאמד־וועג, וואָס ציהט זיך דורך דעם סאָלטיס׳ס הויף, האָט זיך געטראָגען און געהויבען אַ קליין געל־געפלאָכטען בריטשקעלע, געשפּאַנט אין אַ ברוין גרויס פערד, מיט אַ הויך־אויפגעהויבענעם קאָפּ, (געבארגט פונ׳ם הויף). אין דער בריטשקע זענען געזעסען: דער קסיאָנדז, איינגעהילט אין אַ ברייטען שוואַרצען פלאַשטש, מיט אַ ברייט געקנייטשט פּנים; ביי דער זייט צוויי אַלטע פויערען. זיי זענען געזעסען, די קעפּ אויף די הענד אָנגעשפּאַרט. אַלע דריי האָבען געשוויגען... די בריטשקע האָט זיך פארקירעוועט אַראָפּ אין דער פויערישער „אָסאַדע" אַריין. זי איז אַראָפּ, פערגאנגען, איינגעהילט געוואָ=

רען אין בײנאַכטיגען נעפּעל, און אַרום איז װײטער שטיל גע־װאָרען...

די בריטשקע איז צוגעפאָהרען און אָבגעשטעלט זיך נע־בען אַ נידעריגער כאַטע, מיט אַ טיעף־אַראָבגעלאָזענען שטרויענעם דאך. דאָס איז געװען װאַלענטי דעם „שװארצענס" כאַטע, און דער קסיאָנדז איז געקומען אָבנעמען בײ איהם זײן לעצטע „ספּאָװיעדזש".

דער קסיאָנדז איז דער ערשטער פון דער בריטשקע אַראָב געגאַנגען, נאָך איהם די צװײ גױערען; זײ האָבען זיך איבער־געצלמ׳ט, אײנער אױפ׳ן צװײטען אַ שטומען קוק געטאָן, ביז אײנער האָט די נידעריג, װײס־געקאַלכטע טיר אין אַ גרױסער טונקעלקײט אַרײנגעעפענט, און אַלע דרײ זענען אַרײן אין דער טונקעלקײט...

אַרום איז צוריק שטיל געװאָרען.

די נאַכט אַרום האָט זיך געטונקעלט, און אױף די שטי־לע װײטע פערטרונקענע פעלדער האָט זיך געשפרײט דער כּװי װײט־פערנעפּעלטע ימים, און די װײטע װײס־געקאַלכטע כאַ־טעס, װאָס זענען װי דרעמלענדע, פערגעסענע, צװאָרפען געװען איבער די פעלדער, האָבען אױסגעזעהן, װי װײסע פוילע קעפ, װאָס גײען איבער פון אײן אָרט אױפ׳ן אַנדערען, דערפיהלענ־דיג שטילקײט אַרום...

נאָר בײם סאָלטיס׳ס פאָרטקע איז געשטאַנען דער סאָלטיס, דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען, די פּיפּ צושפּרײט, די הענד אין די הױזען־קעשענעס; אַרום איהם זענען געשטאַנען עטליכע פױערען; דער סאָלטיס האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנד און דער ערשטער אָנגעהױבען רעדען:

— נאָ, פערפאַלען, אַ מענש לעבט נישט אײביג... עה, עה, אַ שאָד װאַלענטי; כאָטש ליעב האָט ער געהאט אַ מאָל אַ „גראַנדע" צו מאַכען..

— און גערעדט האָט מען — האָט אַ צװײטער אָנגעהױ־בען, — אַז דאָס „גאָלדענע בערגעל" האָט ער, װאַלענטי, אונטער־געצונדען, נישט „פּאַװעל פּאַנאַסעק"; אומזיסט אַ מענש צום

וויטען סיביר געברענגט...

— פֿאַרט אַ גוטער מענש געווען — האָט ווייטער דער סאָלטיס גערעדט.—אין שענק זיך געטראָפֿען: וואָס זאָגט וואַלענטי?...

אַ שנאַפּס, אַ גלעזעל ביער, קיין ראָל־ע נישט געשפּיעלט!...

— ליגען ליגט ער גלייך, די הענד אַרונטערגעדרעהט, און מיט די אויגען דרייט ער אַזוי... — האָט זיך אַ דריטער אַביסעל צוגעבויגען און מיט שרעק אין די אויגען דערצעהלט...

— אַ בעהאַלטענער מענש געווען — דערציילט ווייטער דער סאָלטיס.—פּלוצלינג אויף אַ גאַנצער וואָך פֿערפֿאַלען געוואָרען... קומט דער סטראַזשניק אין גמינע און דערצעהלט, אַז ער האָט איהם געזעהן אין מיטען וועג, ערגיץ אין אַ ראָוו, מיט נאָך עטליכע, עפּעס ווי ציגיינער האָבען זיי אויסגעזעהן... קיין מאָל נישט געגלויבט!.. מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער האָט מען טאַקע געהרג׳עט דעם „זנאַכער”...

דער סאָלטיס האָט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ און מיט אַ שטילער פֿערלוירענער שטימע ווייטער גערעדט:

— שטאַרקע שונאים זיך געווען... און ציגיינער, זאָגט מען, האָבען איהם געהרג׳עט... דעם זנאַכערס ווייב דערצעהלט, אַז ווען זי האָט זיך אין מיטען דער נאַכט אויפגעכאַפּט, האָט זיך איהר געדאַכט, אַז זי האָט געהערט אַ רעש, נאָר ס׳איז שטיל געווען... האָט זי ערשט דערזעהן, אַז דאָס פֿענסטער איז אויפגעריסען, און אין פֿענסטער איז געשטאַנען אַ קאָפּ... אַ שוואַרצער קאָפּ... מיט אַ גרויסער שוואַרצער באָרד, זי האָט אַ קוויטש געטון און דער קאָפּ איז פֿערשוואונדען...

— אין „קאָשציאָל” קיין מאָל נישט געגאַנגען...

— אַ זינדיגער מענש!...—האָבען אַלע אַ קרעכץ געטון, און זענען זיך צוגאַנגען...

*

אין דער טיפֿער ביינאַכטיגער פֿינסטערניש האָט זיך וואַלענטיס כאַטע־פֿענסטערעל אויסגעשניטען אין אַ העל־ליכטיגען פֿלאַם און אין דער פֿייער־קאַנטיגער ליכטיגקייט איז געווען אַזוי שטיל, ווי אַלעס וואָלט אָן אָטעם געבליבען...

דער קסיאָנדז איז שוין אַוועקגעפאָהרען; קיינער, אַ חוץ זיין ווייב, איז אין וואַלענטיס שטוב נישט געווען...

וואַלענטי איז געלעגען אויף אַ הילצערנעם געל=געפאַרבטען באַנק=בעטעל, גלייך און שטייף אויסגעצויגען, די אַפּלען אונ=טער די ברעמען פעררוקט, די נאָז שטייף פערשפּיצט, און דאָס שאַרף שפּיציגע שוואַרצע בערדעל האָט זיך אַלע מאָל אַ הויב געטון, צוזאַמען מיט אַ שאַרפען צאָהן=קריץ...

אַרום איהם, האַלב=קיילעכיג, האָבען געברענט הויכע ווייסע גלייכגעצויגענע ליכט, און זייערע רויט=בלוילעכע פלעמלעך האָבען צוגאָסען אַ בלייך=גאָלדענעם נעפעל אין דער כאַטע... און אין דעם נעפעל, האָט זיך געדאַכט, טאַנצען, שווימען פינסטערע ווייכע פלעקען אָהן אַ שיעור, אָהן אַ שיעור...

מאַרטע, וואַלענטיס ווייב, אַ יונגע הויכע פויערטע איז געזעסען אין אַ זייט אויף אַ קעסטעל, די העלע פלאַקס=האָר צולאָזען אויףביידע זייטען קאָפּ, איין האַנד אונטערגעשפּאַרט אונטער דער בּאָמבע; מיט אָפענע בלויע אויגען האָט זי געקוקט אינ׳ם ליכט=נעפעל אַריין און געקלערט:

— איך בלייב אַליין... ס׳שטאַרבט שוין וואַלענטי מיין מאַן, און ס׳קומט מיך קיינער נ׳שט טרייסטען...

ס׳בייסט זי טיף דער געדאַנק און זי דערמאָהנט זיך, ווען ס׳איז געשטאָרבען זייער שכן „קאָפּערעק״, ווי פול ס׳איז געווען זייער שטוב פון שכנים, גוטע=פריינד, וואָס זענען גע=קומען טרייסטען זיין ווייב... און אַזוי קלערענדיג, ציהט זי אויס איהר לאַנגען האַלז שאַרף צום מאַן, און רופט אין אַנ׳=איינגעהאַלטען שעפּטשען:

— וואַלענטי, קיינער קומט מיך נישט טרייסטען, הערסט?... פאַרוואָס ווילען זיי נישט קומען?...—ס׳קלינגט איהר לאַנג אָב אין די אויערען...

ס׳איז ווייטער שרעקליך שטיל; זי קוקט אויפ׳ן גוסס און ס׳דאַכט איהר, אַז ער שמייכעלט קרום... ווילט זיך פלוצלינג איהר וויסען, צי וואַלענטי איז שוין טויט, צי ער לעבט נאָך. הויבט זי זיך שטיל אויף און וויל צוגעהן נאָהנט.

ס׳גיס זיך איהר אַ מיש פאַר די אויגען, זי ווערט פערבלאָנ־זשעט אין מיטען וועג; זי זעהט גאָרנישט אין דער ליכטיגקייט, נאָר פלעקען פינסטערע טאַנצען פאַר איהר... און פלוצלינג דערזעהט זי, ווי וואַלענטי שמייכעלט שוין נישט, נאָר ער איז שוין אַזוי בלייך, ווי ער וואָלט זיך געצייזערט...

מאַרטע זעצט זיך אויפ׳ן זעלבען אָרט, לאָזט אַראָב דעם קאָפּ, די הענד גראָבט זי איין אין די האָר, און בלייבט אָהן געדאַנקען...

נאָר איין געדאַנק פלאַטערט איבער איהר: עס דאַרף עמיץ קומען! אָט קומט מען שוין, אָט מאַכט מען אויף די טיר!.. און ס׳הויבען איהר אָן קלאַפּען אין מוח אַזעלכע געדאַנקען, שוואַרצע שווערע, ווי האַמערס. בוך... בוך...

אַ הונד בילט אין דרויסען: ס׳געהט עמיץ; מאַרטע הויבט אויף דעם קאָפּ און ס׳ווערט שטיל... זי זעהט נישט קיינעם; דערמאָהנט זי זיך פלוצלינג, אַז אין דרויסען איז אַזאַ העלע וואַרעמע זומער־נאַכט. זי הויבט זיך אויף, געהט־צו צום פענסטער און אַ מין קאַלטע פרעמדקייט צוגיסט זיך אין איהר, צו איהר טויטען מאַן און צום גאַנצען דאָרף... ס׳ווילט זיך איהר אַוועקגעהן פון דער שרעקליך ליכטיגער כאַטע, אַוועק אין ווייטען שוואַרצען וואַלד, דאָרט ווייט, וואו די קליינע זילבער־גרינליכע שטערען לאָזען זיך אַזוי נידעריג אַראָב, ווי ווי וואָלטען אינ׳ם פעלד געפינקעלט...

זי וואָלט איצט דאָרט געוואָלט ליגען און קוקען, קוקען, וואו די ווייך גאָלדענע האַלבע לבנה געהט שטיל אויף...

און זי הויבט זיך אָן פרעגען; עפעס פראַגען שטעהען אויף פאַר איהר, קריכען, ראָיען זיך אַרויס פונ׳ם ליכט־נעפעל...

— וואָס איז געווען וואַלענטי?...

וואַלענטי ליגט דאָרט אין אַזאַ מאָדנער לענג אויסגע־צויגען, און זיין פנים איז פערצויגען ווי מיט אַ בלוי הייטעל... און מאַרטע דערמאָהנט זיך אַזוי פיל שרעק און פערוואונדע־רונג פון איהר צוזאַמענזיין מיט איהר מאַן, וואַלענטי דעם שוואַרצען...

ערגיץ ווייט אין דער נאַכט שפּילט אַ פייפעלע און ס'דאַכט זיך פון די טענער, אַז אַ סך קליינע פערטריבענע קינדערלעך וויינען אַזוי שטיל אין דער טיפער נאַכט אַריין; אָט שלענגעלט זיך דאָס פייפעלע מיט אַ שטילען איינזאַמען טאָן, ווי ס'וואָלט געוואָלט אָננעהמען דעם טיפען טרויער אין מאַרטיס האַרץ...

און זי דערמאָהנט זיך יענע לאַנגע אומעטיגע ווינטער־נעכט, ווען וואַלענטי איז פערפאַלען געוואָרען אויף גאַנצע טעג, נעכט און וואָכען... זי אַליין פלעגט זיצען אין כאַטע, שטענדיג אַליין; „וואַלענטי דעם שוואַרצענס ווייב וועט דער טייוועל נישט כאַפּען", פלעגען אַנדערע זאָגען. און ווען זי איז געווען אַליין, פלעגט זיך איהר אַזוי בענקען אַ היים, זי האָט זיך דערמאָהנט: אָן איהר דאָרף, פון וואַנען זי איז אַוועק מיט וואַלענטין, ווען זי איז נאָך געווען אַ מיידעל, די פרעהליכע אָוועגדען, וואָס זיי האָבען פערבראַכט, זי, מיט איהרע חבר'טעס, זומער פאַרנאַכט, ווען זיי זענען פון דער אַרבייט געגאַנגען און זייערע געזאַנגען האָבען זיך געטראָגען איבער די ברייטע גרינע פעלדער...

דאָס פייפעלע איז שטילער געוואָרען, ווייטער, שטילער און האַרציגער, גלייך ווי אַ מלאך פון טויט וואָלט זיך אַוועקגעטראָגען מיט דעם געזאַנג איבער די ווייטע פינסטערע וואַלד־עפיצען... און די לאַנגע אומעטיגע ווינטער־נעכט אין דעם אומעטיג־שרעקיגען דאָרף האָבען איהר דאָס פנים אַזוי צוקנייטשט און די אויגען אַזוי טיף אונטער'ן שטערען פער־רוקט... אָרעמע מאַרטע!..

... און האַלבע נאַכט, ווען זי איז געלעגען אויפ'ן געלע־גער און געזעהן, ווי וואַלענטי שאַרט זיך שטיל אַריין, ווי אַ קאַץ, ווי ער וואָלט זיך היטען, מ'זאָל איהם נישט בעמערקען;

זי האָט געפיהלט, אַז ער קומט פון עפּעס אַ בעהאַלטע־נער אַרבייט; עפּעס פינסטערס, בעהאַלטענס האָט געציטערט אונטער זיינע שוואַרץ־פערוואָקסענע ברעמען...

ער האָט זיך געלעגט שלאָפען, נאָר זי, מאַרטע, האָט

נעפּיהלט, אַז ער שלאָפט נישט...

זי האָט איהם ביינאַכט פֿון געלעגער אַראָב געפרעגט:

— שלאָפסט, וואַלענטי?

און ער האָט איהר אַלע מאָל דאָס זעלבע געענטפערט:

— שלאָף דו, מאַרטע; מיך פרעג נישט: איך וויל נישט שלאָפען, שלאָף איך נישט...

און זי ווייס, מארטע, אַז מען רעדט אויף איהר מאַן, אַז ער איז אַ פערבעהאַלטענער מערדער...

זי גיט אַ ציטער, און דערמאָנט זיך:

— דערפאַר בין איך אַליין דאָ מיט איהם...

לאַנג איז זי אַזוי געזעסען, דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזען, די הענד אין די האָר איינגעגראָבען, און קוקענדיג מיט ברייטגעפענטע אויגען אין איהר פינסטערער שויס, האָט זי געזעהן, ווי פערשידענפאַרביגע פייערדיגע רעדער האָבען זיך געדרעהט און פערגאַנגען אין אונענדליכער פינסטערניש...

די טיפע שרעקליכע שטילקייט פון אַ מת האָט איהר אין מח געקלאַפּט מיט האַמערס...

*

שפּעטער, האַלבע נאַכט, ווען אַ סך ליכט האָבען זיך שוין צולאָזען אין חלב און געקנאַקט מיט בלויע שטיקענדע רויכלעך, און איבער דער שטוב האָבען זיך צוליינגטע און געציטערט אַזעלכע משונה'דיג-לאַנגע פינסטערע שאָטענס, האָט מאַרטע געהערט אַ לייכטען, לייכטען שאָרך. זי האָט האַסטיג דעם קאָפּ אויסגעהויבען און געזעהן, אַז איבער וואַלענטין שטעהט אָנגעבויגען אַ גרויסער שוואַרצער מענש; מיט'ן רוקען צו איהר איז ער געשטאַנען און עפּעס געמורמעלט...

מאַרטע איז געבליבען אָהן אָטעם; זי איז אויפגעשפרונגען מיט ווילד-צושראָקענע אויגען, די הענד פון הינטען, ביים פענסטערעל אָנגעשפּאַרט. דער מענש האָט זיך הינטערווייליכץ אָבגערוקט פון'ם טויטען און פלוצלינג אומגעדרעהט זיך צו מאַרטען, און מאַרטע האָט דערזעהן אַ גרויסע שרעקליך-

שוואַרצע בּאָרד, פון וועלכער ס׳האָט אַרויסגעשמייכעלט אַ שורה ווייסע נייע ציין...

— שוין נישטאָ וואַלענטי...—האָט רער מענש געשמייכעלט, און מאַרטע האָט מיט אַלע כּוחות אַ געשריי געטון...

אַ שטילער פּייף האָט זיך געהערט פון דרויסען, און דער מענש איז פערשוואונדען... די שכנים, וואָס זענען זיך פון געשריי אונטער׳ן פענסטער צוזאַמענגעקומען, זענען זיך צוגאַנגען בּורטשענדיג:

—וואָס דען, קיין גוטע מלאכים היטען איהם נישט...

אינהאַלט:

1)	צוריק פון בית־עלמין (1911)	1 — 6
2)	אויף דער אַלטער מיהל (1909)	7 — 22
3)	אַלטער פּאָמעראַנץ (1911)	23 — 40
4)	מירל (1910)	41 — 54
5)	משה׳לע (1911)	55 — 66
6)	פריילין מאַניע (1911)	67 — 76
7)	אַ שטוב (1912)	77 — 104
8)	מאַרי (1912)	105 — 132
9)	צו גאַסט (1913)	133 — 150
10)	אין ערוואַרטונג (1913)	151 — 162
11)	אונטער׳ן פליגעל פון בית־עלמין (1911)	163 — 180
12)	פּאַוועל פּרושניאַק (1911)	181 — 194
13)	דריי יאָהר (1914)	195 — 208
14)	יולקע (1912)	209 — 232
15)	וואַלענטי דער שוואַרצער (1911)	233 — 242

עס דרוקט זיך און ערשיינט אינגיכען

קאפריזען

אַ באַנד לידער

פון ז. סעגאַלאָוויטש.

אַרויסגעגעבען דורכ'ן „ליטעראַטור-פאָנד" ביים פעראיין
פון יודישע ליטעראַטען און זשורנאַליסטען אין וואַרשאַ.

A. KAGANOWSKI.

DRZWI I OKNA

NOWELE.

Nakładem „Funduszu Literackiego" przy Związku Literatów i Dziennikarzy Żydowskich w Warszawie (Tłomackie № 13).

1921

Składano i tłoczono w drukarni B ci Wójcikiewicz, Warszawa, Kramy Nalewkowskie